

СТАЛНА ПОСТАВКА
ЈУГОСЛОВЕНСКЕ КИНОТЕКЕ

THE PERMANENT EXHIBITION
OF THE YUGOSLAV FILM ARCHIVE

Наш
МУЗЕЈ
ФИЛМА
OUR FILM MUSEUM

Реализацију изложбе и каталога подржали:
Exhibition and catalogue supported by:

Република Србија
Министарство културе
и информисања

СТАЛНА ПОСТАВКА
ЈУГОСЛОВЕНСКЕ КИНОТЕКЕ

THE PERMANENT EXHIBITION
OF THE YUGOSLAV FILM ARCHIVE

Наш
МУЗЕЈ
ФИЛМА
OUR FILM MUSEUM

СТАЛНА ПОСТАВКА
ЈУГОСЛОВЕНСКЕ КИНОТЕКЕ

THE PERMANENT EXHIBITION
OF THE YUGOSLAV FILM ARCHIVE

НАШ МУЗЕЈ ФИЛМА
Our Film Museum

ПУБЛИКАЦИЈУ ИЗДАЈЕ / PUBLICATION RELEASED BY:
Југословенска кинотека – Београд /
Yugoslav Film Archive – Belgrade

ЗА ИЗДАВАЧА / FOR THE PUBLISHER:
Југослав Пантелић, директор / Yugoslav Pantelić, Director

УРЕДНИК КАТАЛОГА / EDITOR OF THE CATALOGUE:
Др Миља Јеленић / Milja Jelenić, PhD

АУТОРИ ТЕКСТОВА / AUTHORS OF THE TEXTS:
Др Миља Јеленић / Milja Jelenić, PhD
Јелена Миленковић / Jelena Milenković
Маријана Цукућан / Marijana Cukućan
Ивана Милинковић / Ivana Milinković
Александар Ердељановић / Aleksandar Erdeljanović
Божидар Марјановић / Božidar Marjanović

РЕЦЕНЗЕНТИ / REVIEWERS:
Проф. др Невена Даковић / prof. Nevena Daković, PhD
Проф. др Дијана Метлић / prof. Dijana Metlić, PhD

ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН / GRAPHIC DESIGN:
Браћа Буразери – Исидора Томић /
Braća Burazeri – Isidora Tomić

ИЛУСТРАЦИЈЕ / ILLUSTRATIONS:
Душан Стокић / Dušan Stokić

ФОТОГРАФИЈЕ ПРЕДМЕТА / OBJECT PHOTOS:
Јована Тодоровић, Владан Милисављевић /
Jovana Todorović, Vladan Milisavljević

ЛЕКТОР / PROOFREADING:
Весна Калабић / Vesna Kalabić

ПРЕВОД / TRANSLATION:
Натали Бјељац / Natali Bjeljac

ШТАМПА / PRINTED BY:
Сајнос, Нови Сад / Sajnos, Novi Sad

ТИРАЖ / PRINT RUN:
200

19

Филм пре филма
FILM BEFORE FILM

47

Рађање филма
THE BIRTH OF FILM

271

Кућа филма
THE HOUSE OF FILM

57

Пут ка средишту
лабиринта

A JOURNEY TO THE
HEART OF THE MAZE

295

Легати
BEQUESTS

355

Последња
биоскопска
представа

THE LAST
CINEMA SHOW

Увод INTRODUCTION

Пред вама је каталог нове сталне поставке Југословенске кинотеке, коју смо назвали „Наш музеј филма”. Поставка је отворена поводом 70 година од оснивања Југословенске кинотеке и на инвентиван и савремен начин представља вредан део нашег националног културног блага.

Уз хронолошки преглед трајања наше најзначајније установе која се бави заштитом филмског наслеђа, у овом штампаном издању приказане су фотографије и текстови о свим вредним експонатима из предисторије и историје филма, с посебним освртом на развој домаће филмске уметности, тј. српског и југословенског филма, који су део сталне поставке.

Осим најстаријих предмета који потичу из 19. века – царске панораме, оригиналне камере браће Лимијер и Едисоновог кинетоскопа, првих фото-апарата и студијских филмских камера – у 28 изложбених целина представљени су и различити периоди и аспекти, технолошки и уметнички значајни за развој кинематографије до краја 20. века. Део изложбе посвећен је раним биоскопима и пионирима филма код нас, с посебним акцентом на први српски играни филм *Карађорђе* (1911), документарне филмове из балканских ратова и Првог светског рата, достигнућа наших уметника у свету, Београд на филму у међуратном периоду, филмске журнале и рекламе, као и продуцентске куће.

What you have before you is the catalogue of the new permanent exhibition of the Yugoslav Film Archive, which we named “Our Film Museum”. The exhibition was opened on the occasion of the 70th Anniversary of the Yugoslav Film Archive, presenting a valuable part of our national cultural heritage in innovative and contemporary manner.

With a chronological overview of the history of the most important institution in this country, dealing with preservation of film heritage, this printed edition shows photographs and texts about all precious items from pre-history and history of film, with special reference to the development of national film art, i.e. Serbian and Yugoslav film, which makes an integral part of the exhibition.

Beside the oldest items dating from the 19th century – Keiser-Panorama, the original brothers Lumière camera and Edison Kinetoscope, the first photo cameras and studio film cameras – different periods and aspects are presented and grouped in 28 exhibition units, technologically and artistically significant for development of film until the end of the 20th century. One part of the exhibition is dedicated to early cinemas and pioneers of film in our country, with special highlight to the first Serbian feature film *Karađorđe* (1911), along with documentary films from the Balkan Wars and World War I, the achievements of our artists in the world, Belgrade on film during interwar period,

У складу с хронологијом, поставка представља и појаву нових тенденција и значајне ауторе југословенске и српске кинематографије од завршетка Другог светског рата до почетка 21. века. Представљен је и црни талас као један од најзначајнијих периода у југословенској кинематографији, аутори који су у оквиру њега стварали и њихови филмови, као и прашка школа, која је изнедрила неке од најзначајнијих домаћих редитеља.

Мултимедијална изложба садржи одабране сцене из кратких, играних, документарних и анимираних филмова, екранизованих књижевних дела, као и филмску музику домаћих композитора, део богате колекције плаката, фотографије, награде, документа и другу пратећу грађу. Напори и тенденције у дигитализацији и дигиталној рестаурацији, када је заштита филмског наслеђа у питању, такође су добили своје место у сталној поставци, те су посетиоци у могућности да открију резултате вишегодишњег пројекта Југословенске кинотеке и компаније А1 Србија под називом „А1 Кинотека”.

Каталог, као и изложба, обухвата и предмете из легата Милене Дравић, Драгана Николића, Љубише Самарџића, Карла Малдена, Павла Вуисића, Живојина Павловића, Ружице Сокић, Жоржа Скригина, Миомира Денића, Вељка Деспотовића и Борислава Шајтинца.

Историја филма обрађена је на савремен начин, уз употребу иновативних сценско-музеографских решења која ангажују сва чула, те тако конципирана поставка подједнако привлачи пажњу и традиционалне и млађе публике. Сав тај драгоцен материјал који је представљен у складу са савременом излагачком праксом покушали смо да пренесемо и у овом штампаном издању.

film newsreels and film advertisements, as well as production companies.

In accordance with the chronology, the exhibition presents emergence of new tendencies and renowned authors of Yugoslav and Serbian cinematography at the end of World War II until the beginning of the 21st century. The Black wave, as one of the most significant period in Yugoslav cinematography, is presented in the catalogue with the authors who created at that time, together with their films, and the Prague film school that created some of the most important national film directors.

Multimedia exhibition contains selected scenes from short, feature, documentary and animated films, film adaptations of literary works, as well as film scores of local composers, a part of opulent collection of posters, photographs, awards, documents and other film-related materials. Efforts and tendencies in digitalization and digital restoration, when preservation of film heritage is in questions, have also taken their place at the permanent exhibition, so visitors have an opportunity to discover results of continuing project of the Yugoslav Film Archive and the company A1 Serbia, named “A1 Kinoteka”.

The catalogue, as well as the exhibition, includes items from bequests of Milena Dravić, Dragan Nikolić, Ljubiša Samardžić, Karl Malden, Pavle Vuisić, Živojin Pavlović, Ružica Sokić, Žorž Skrigin, Miomir Denić, Veljko Despotović and Borislav Šajtinac.

The history of film is treated in contemporary way, with the use of innovative stage and museographic solutions engaging all senses, and thus designed exhibition equally attracts attention of traditional and younger audiences. We have endeavoured to transfer all these valuable materials, presented in compliance with contemporary exhibition practice, into this printed edition.

Нова стална поставка Југословенске кинотеке представља синтезу високих домета филмског стваралаштва, паметног дизајна и технологије у служби уметности. Домаћој публици нуди се јединствен уметнички садржај на начин који је увелико усвојен у светским културним престоницама, а до сада није виђен у нашој земљи. На наше велико задовољство, нашу идеју и труд препознали су Комисија за доделу награда, као и чланови Националног комитета Међународног савета за музеје (ICOM), који је прошле године Југословенској кинотеци доделио награду за најбољи музеј у 2020.

Југослав Пантелић,
директор Југословенске кинотеке

The new permanent exhibition of the Yugoslav Film Archive presents a synthesis of ultimate achievements of filmmaking, smart design and technology at the service of art. Audiences in this country are offered a unique art content in a way that has been broadly adopted in the world cultural capitals, and which has not been seen in our country so far. To our great satisfaction, the idea and efforts have been recognized by the Award Evaluation Committee and members of the National Committee of the International Council of Museums (ICOM), which rewarded the Yugoslav Film Archive with the Award for the Best Museum in 2020.

Jugoslav Pantelić,
Director of the Yugoslav Film Archive

Визија великих људи увек је била водиља од немогућег ка могућем. Дугујемо много великом Миленку Карановићу, храбром појединцу који је увидео значај оснивања централне установе за заштиту филмског наслеђа једне земље те 1949. године. Недуго затим, након три године, у некадашњем биоскопу „Косово” у Косовској 11, оснива се Музеј Југословенске кинотеке. Биоскопска дворана Музеја тако је постала главни изложбени простор Југословенске кинотеке. Ниједна биоскопска дворана у Србији није музеј филма, а ипак је Музеј Југословенске кинотеке биоскоп. Уникатност кинотечких биоскопских дворана, сала „Динко Туцаковић” у Косовској и „Макавејев” у Узун Мирковој, управо се крије у месечном филмском програму. На музеолошком нивоу, месечни репертоар може се читати као скуп својеврсних привремених изложби. Овде треба направити дистинкцију између разноврсних погледа на филм које нуди Југословенска кинотека. Слојеви читања једног филма у Кинотеци могу се тако разврстати на поглед ка филму у биоскопским салама и погледе ка филму у оквиру нове сталне поставке и привремених тематских изложби. Поглед ка филму у оквиру сталне поставке, која носи назив „Наш музеј филма”, а отворена је крајем јануара 2020. године, није нов када је у питању музеолошка

A vision of great men has always been a guiding light to discern impossible from possible. We owe a great deal to Milenko Karanović, a brave individual who became aware of the importance of establishing a central institution for preservation of country's film heritage in 1949. Shortly afterwards, after three years, Museum of the Yugoslav Film Archive was founded in the former cinema Kosovo in Kosovska Street 11. Museum's cinema thus became the main exhibition space of the Yugoslav Film Archive. Not a single cinema in Serbia is a film museum, still Museum of the Yugoslav Film is a cinema. Uniqueness of Kinoteka's cinemas, the halls *Dinko Tucaković* in Kosovska Street, and *Makavejev* in Uzun Mirkova Street, lies specifically in monthly film programme. As for museological level, a monthly repertoire may be read as a set of particular temporary exhibitions. A distinction should be made here between various perspectives on film offered by the Yugoslav Film Archive. Layers of reading one film in Kinoteka may therefore be classified as watching film in cinema halls and perceiving film within the new permanent exhibition and temporary thematic exhibitions. Perceiving film within the permanent exhibition, named *Our Film Museum*, opened at the end of January 2020, is not something new in terms of museological activities of this central institution for preserving film heritage, but it is

делатност ове централне установе за заштиту филмског наслеђа, али је свакако иновативан и разноврстан. Наиме, до отварања врата нове зграде дирекције, Југословенска кинотека била је ограничена простором кад је реч о организацији привремених изложби, које су махом биле уприличене у лобију Музеја Југословенске кинотеке. Највећу презентацију филмске историје у нашој земљи свакако представља привремена изложба „Век филма”, отворена у Галерији САНУ децембра 1995. године, а поводом јубилеја приказивања првог филма браће Лимијер. После пресељења у нову зграду 2014. године, део те изложбе био је инкорпориран у сталну поставку. Ако се имају у виду сва одељења Југословенске кинотеке, начини на које се приказује филм и разлике у погледима које сваки приказ нуди, може се у потпуности разумети комплексан процес музеализације филма у овој установи.

Каталог сталне поставке представља шест њених целина: *Филм пре филма*, *Рађање филма*, *Пут ка средишту лавиринта*, *Кућа филма*, *Легати* и *Последња биоскопска представа*. Пратећа публикација сталне поставке, која је пред вама, конципирана је тако да кроз приказ разноврсности и богатства свих колекција Југословенске кинотеке представи и сва одељења и њихове делатности, као и да брижљиво истакне напоре уложене у чување филмског наслеђа у складу с новим тенденцијама, нарочито дигитализацијом и дигиталном рестаурацијом филмске баштине.

Након свега наведеног и образложеног, желим да истакнем да се Југословенска кинотека, комплексна у својој бити, може сагледати као јединствена установа основана с мисијом дугорочне заштите филмског наслеђа. Имајући у виду све слојеве погледа за којима трага један посетилац, био истраживач или не, Југословенска кинотека заправо их обједињује.

certainly innovative and diverse. Namely, until the Administration's new building hadn't been opened, the Yugoslav Film Archive was limited by space when it comes to organization of temporary exhibitions, which were mostly held in a lobby of the Yugoslav Film Archive Museum. The greatest presentation of film history in our country is definitely a temporary exhibition *A Century of Film* in the Gallery of SANU (Serbian Academy of Sciences and Arts) in December 1995, on the occasion of screening the first film of Brothers Lumière. After relocation to a new building in 2014, a part of that exhibition was incorporated in the permanent exhibition. If we take into account all departments of the Yugoslav Film Archive, the ways how films are screened, and differences in perspectives that each and every presentation provides, a complex process of musealization of film in this institution may be fully comprehended.

The catalogue of the permanent exhibition presents its six parts: *Film before Film*, *The Birth of Film*, *A Journey to the Heart of the Maze*, *The House of Film*, *Bequests* and *The Last Cinema Show*. Accompanying publication of the permanent exhibition, which you have before you, is designed in such a way to present all departments and their activities through account of diversity and richness of all Yugoslav Film Archive collections, as well as to attentively point out efforts invested in preserving film heritage in accordance with new tendencies, especially with digitalization and digital restoration of film heritage.

After all the above said and explained, I wish to emphasize that the Yugoslav Film Archive, being complex in its core, may be perceived as a unique institution founded with the mission of long-lasting preservation of film heritage. Bearing in mind all layers of perspectives a visitor is looking for, whether a researcher or not, the Yugoslav Film Archive actually unites them.

Под истим кровом је срце установе – филмски архив с колекцијама, биоскопске дворане са својим месечним репертоаром као главни изложбени простор, библиотека с медијатеком и одскоро нова стална поставка. Без намере да наметне један од могућих погледа на филм, већ с настојањем да у гледаоцу призове све могуће погледе, установа мора да, пре свега, прикупи, сачува, истражи, представи и, коначно, пажљиво проучи филм. Због тога вас позивамо да посећујете „Наш музеј филма”, да нам помогнете у преиспитивању већ постојећих погледа и да заједно креирамо нове погледе на наше богато филмско наслеђе.

Хвала Министарству културе и информисања што је препознало значај каталога сталне поставке и тиме обезбедило средства за његову реализацију. Изражавам велико задовољство што је колектив Југословенске кинотеке 2020. године био награђен најзначајнијом годишњом наградом Националног комитета Међународног савета за музеје (ICOM). У години тешкој за културу, препуној изазова који су искрсли због пандемије, захваљујући напорима и залагању запослених, успешно су реализовани бројни пројекти, а награда је дала подстрек да се нови изазови дочекају са спремношћу и без заустављања.

Др Миља Јеленић,
виша кустоскиња Југословенске кинотеке

Under the same roof there is a heart of the institution – the film archive with its collections, cinema halls with their monthly repertoires as the main exhibition space, the library with media library and recently the new permanent exhibition. With no intention to impose one of possible perspectives on film, but striving to evoke all possible perspectives in each viewer, the institution needs to, first of all, collect, preserve, research, present and finally, carefully study film. That is why we invite you to visit *Our Film Museum*, and help us review the already existing perspectives and create together new perspectives on our opulent film heritage.

Thank you to the Ministry of Culture and Information for recognizing the importance of the permanent exhibition catalogue and thus providing funds for its implementation. I wish to express great satisfaction that the Yugoslav Film Archive team was rewarded with the most significant annual award of the National Committee of the International Council of Museums (ICOM) in 2020. In the year rather difficult for culture, full of challenges that emerged due to the pandemic, thanks to the efforts and commitment of the employees numerous projects were realized, and the award gave us an incentive to welcome new challenges with willingness and without stopping.

Milja Jelenić, PhD
Senior Curator of the Yugoslav Film Archive

|

ФИЛМ ПРЕ ФИЛМА

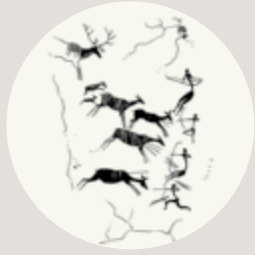
FILM BEFORE FILM

” Покретом се тумачи живот, па ако уметност описује живот, покрет треба да крочи у уметност, јер смо једино свесни живота зато што се креће.

Анри Годије-Бжеска, 1912.

Movement is interpretation of life, and if art depicts life, movement should come into art, since we are only aware of living because it moves.

Henri Gaudier-Brzeska, 1912

Пре 30.000 година
30.000 YEARS AGO

Пећински људи су покушали да опонашају покрет и играли су се са светлошћу.

AROUND 30,000 YEARS AGO THE CAVEMEN HAD A FIRST TRY AT REPRODUCING MOVEMENT AND PLAYING WITH LIGHT.

3000. п. н. е.
3000 BCE

У индијској Харапан култури користиле су се сенке, а Египћани и Вавилонци су можда исто то радили.

THE INDIAN HARAPPAN CIVILIZATION USED SHADOWS. THE EGYPTIANS AND BABYLONIANS MAY HAVE DONE THE SAME.

2055–1069. п. н. е.
2055–1069 BCE

Египатски уметници Средњег и Новог краљевства приказују на својим сликама узастопне фазе покрета.

EGYPTIAN ARTISTS OF THE MIDDLE AND NEW KINGDOM SHOW SUCCESSIVE PHASES OF MOVEMENT IN THEIR PAINTINGS.

450. и 350. п. н. е.
450 BCE and 350 BCE

Моци у Кини и Аристотел у Грчкој посматрају изокренуте слике када користе један облик направе за посматрање кроз мали отвор.

MOZI IN CHINA AND ARISTOTLE IN GREECE OBSERVED INVERTED IMAGES WHEN USING SOME FORM OF PINHOLE VIEWER.

447–432. п. н. е.
447–432 BCE

Кретање је приказано на фризовима Партенона.

MOVEMENT WAS DEPICTED ON THE PARTHENON FRIEZE.

113. и 193. г. н. е.
113 AND 193 CE

Римљани су подигли Трајанов стуб и Стуб Марка Аурелија на чијим су спиралним фризовима приказане победе у римским ратовима.

THE ROMANS BUILT THE TRAJAN AND THE MARCUS AURELIUS COLUMNS WHICH SHOW VICTORIES IN ROMAN WARS ON SPIRAL FRIEZES.

750. године
YEAR 750

Арапски алхемичар Џабир ибн Хајан проучава ефекат светлости на сребрном нитрату.

ARABIAN ALCHEMIST JABIR IBN HAJJAN OBSERVED THE EFFECT OF LIGHT ON SILVER NITRATE.

960–1127. године
YEARS 960–1127

На јапанском наративном свитку, као и на кинеском свитку са приказом крајолика, приповедање је повезано са покретом и у уму посматрача стварају се слике пуне живота и покрета.

JAPANESE NARRATIVE SCROLLS AND CHINESE LANDSCAPE SCROLLS UNITE STORYTELLING WITH MOTION AND BRING INTO OUR MINDS A CINEMATIC STRIP FULL OF LIFE AND VISUAL MOVEMENT.

Око 1000. године
AROUND 1000

Ибн Хејсам или Алхазен даје први јасан опис комплетне камере опскуре за посматрање сцена из природе.

IBN AL-HAYTHAM OR ALHAZEN GIVES THE FIRST CLEAR DESCRIPTION OF A COMPLETE CAMERA OBSCURA FOR VIEWING SCENES FROM NATURE.

1064–1066. године
YEARS 1064–1066

На Таписерији из Бајеа тече прича о инвазији Нормана на Енглеску и ова таписерија се може сматрати првом панорамом.

THE BAYEUX TAPESTRY TELLS THE STORY OF THE NORMAN INVASION OF ENGLAND. IT CAN BE CONSIDERED AS THE FIRST PANORAMA.

13. век
13th century

Рани пример покретне књиге јесте књига Рамона Љуља, који је користио дискове и цртеже који се окрећу, што је довело до стварања перспективе и илузије, а приповедању дало примесу кретања.

MOVING BOOKS – ONE EARLY EXAMPLE IS THAT OF RAMON LLULL WHO USED REVOLVING DISCS AND VOLVELLES WHICH ALLOWED PERSPECTIVE AND ILLUSION, THEREBY GIVING A SENSE OF MOTION TO STORYTELLING.

1437. године
YEAR 1437

Леон Батиста Алберти изумео је апарат за гледање кроз мали отвор.

LEON BATTISTA ALBERTI INVENTED AN EARLY FORM OF PEEPSHOW VIEWER.

1515. године
YEAR 1515

Леонардо да Винчи даје детаљан опис камере опскуре, скицирајући је као овећи сандук који може да се преноси и на тај начин прави једну врсту фотографског апарата.

LEONARDO DA VINCI GAVE A DETAILED DESCRIPTION OF CAMERA OBSCURA, SKETCHING IT AS A RATHER LARGE COFFER WHICH IS PORTABLE AND THUS MAKES A KIND OF PHOTO CAMERA.

1525. године

YEAR 1525

Ученик Леонарда да Винчија, Чезаре Чезарини, објавио је његов спис „Трактат о сликарству”, у коме је Леонардо да Винчи дао опис камере опсуре.

LEONARDO DA VINCI'S STUDENT, CESARE CESARINI, PUBLISHED HIS MANUSCRIPT "A TREATISE ON PAINTING" WHERE HE PROVIDED A DEPICTION OF CAMERA OBSCURA.

1702. године

YEAR 1702

Јохан Цан усавршио је Кирхерову чаробну лампу.

JOHANNES ZAHN IMPROVED KIRCHER'S LATERNA MAGICA.

1658. године

YEAR 1658

Кристијан Хајгенс први је у потпуности описао како функционише чаробна лампа.

CHRISTIAAN HUYGENS IS THE FIRST TO DESCRIBE A FULLY FUNCTIONING MAGIC LANTERN.

1671. године

YEAR 1671

Атанасијус Кирхер у својој књизи „Ars Magna Lucis et Umbrae” описује једноставни тип чаробне лампе.

ATHANASIVS KIRCHER DESCRIBED IN HIS BOOK "ARS MAGNA LUCIS ET UMBRAE", A SIMPLE TYPE OF MAGIC LANTERN.

1730. године

YEAR 1730

Мартин Енгелбрехт, чувени бакрорезац, почиње да објављује оптичке принтове и слике за панораме.

MARTIN ENGELBRECHT, A CELEBRATED ENGRAVER, STARTED PUBLISHING OPTICAL PRINTS AND PANORAMA MOVING PICTURES.

1787. године

YEAR 1787

Роберт Баркер смислио је нови облик забаве, џиновску панораму.

ROBERT BARKER INVENTED A NEW FORM OF ENTERTAINMENT, THE GIANT PANORAMA.

1790. године

YEAR 1790

Етјен Гаспар Робертсон развио је изузетно популарну врсту представе, фантазмагорију, где су се користиле чаробне лампе.

ÉTIENNE GASPARD ROBERTSON DEVELOPED A HIGHLY POPULAR FORM OF MAGIC LANTERN SHOW, FANTASMAGORIA.

1810. године

YEAR 1810

Покретна панорама даје овој врсти забаве нови вид популарности.

THE MOVING PANORAMA TOOK THIS FORM OF ENTERTAINMENT TO A NEW LEVEL OF POPULARITY.

1815. године

YEAR 1815

Дејвид Брустер изумео је каледоскоп.

DAVID BREWSTER INVENTED THE KALEIDOSCOPE.

1822. године

YEAR 1822

Луј Дагер отвара у Паризу прву диораму користећи огромне прозирне слике.

LOUIS DAGUERRE OPENED IN PARIS THE FIRST DIORAMA USING HUGE TRANSLUCENT PAINTINGS.

1825. године

YEAR 1825

Џон Ертон Парис прави тауматроп, оптичку играчку – две слике које се брзо покрећу и стапају у једну, попут магије.

JOHN AYRTON PARIS PRODUCED THE THAUMATROPE TOY - TWO TWIRLING PICTURES MAGICALLY BLEND INTO ONE.

1826. године

YEAR 1826

Нисефор Нијепс креира прву трајно фиксирану фотографију која је снимљена камером.

NICÉPHORE NIÉPCE CREATED THE FIRST PERMANENTLY FIXED PHOTOGRAPHIC IMAGE TAKEN WITH A CAMERA.

1832. године

YEAR 1832

Жозеф Плато и Симон Стампфер изумели су, независно један од другог, фенакистоскоп, оптичку играчку у облику картонског диска на коме су се налазиле слике.

JOSEPH PLATEAU AND SIMON STAMPFER INDEPENDENTLY INVENTED THE PHENAKISTISCOPE: PEEP-MOVIE CARTOONS ON A CARDBOARD DISC.

1834. године

YEAR 1834

Вилијам Џорџ Хорнер описује дедалеум, који после развија у зоотроп.

WILLIAM GEORGE HORNER DESCRIBED THE DAEDALEUM, WHICH DEVELOPED INTO THE ZOETROPE.

1838. године

YEAR 1838

Чарлс Витстоун патентира стереоскоп за тродимензионалне слике.

CHARLES WHEATSTONE PATENTED THE STEREOSCOPE FOR 3D PICTURES.

1839. године
YEAR 1839

Дагеротипија је први практично применљив фотографски поступак који је у великој мери заснован на истраживањима Нијепса, а изумео га је Жак Луј Манде Дагер.

DAGUERREOTYPIC IS THE FIRST PRACTICALLY APPLICABLE PHOTOGRAPHIC PROCEDURE WHICH IS BASED TO A GREAT EXTENT ON RESEARCHES OF NIÉPCE, AND WAS REALIZED BY JACQUES LOUIS MANDÉ DAGUERRE.

1840. године
YEAR 1840

Петер Вилхелм Фридрих Војгтлендер први је конструисао металну камеру са специјално прорачунатим сочивима, које је урадио математичар Јозеф Макс Пецвал. Међу пионире фотографије у Европи убраја се и српски сликар и литограф Анастас Јовановић.

PETER WILHELM FRIEDRICH VON VOIGTLÄNDER WAS THE FIRST TO CONSTRUCT A METAL CAMERA WITH SPECIALLY CALCULATED LENS, DONE BY A MATHEMATICIAN JOSEF MAX PETZVAL. THE SERBIAN PAINTER AND LITHOGRAPHER ANASTAS JOVANOVIĆ WAS AMONG THE PIONEERS OF PHOTOGRAPHY IN EUROPE.

1866. године
YEAR 1866

Лајонел Смит Бил пројектује једноставне покретне слике користећи слајдове механичке чаробне лампе.

LIONEL SMITH BEALE PROJECTS SIMPLE MOVING IMAGES WITH HIS CHOREUTOSCOPE MECHANICAL MAGIC LANTERN SLIDE.

1871. године
YEAR 1871

Томас Рос патентира свој фенакистоскоп – точак живота, пројектујући кратке покретне слике на платно.

THOMAS ROSS PATENTED HIS PROJECTION PHENAKISTISCOPE - THE WHEEL OF LIFE, GIVING SHORT CARTOON MOVEMENT ON THE SCREEN.

1877. године
YEAR 1877

Емил Рејно патентира нови усавршени зоотроп са огледалима, праксиноскоп.

EMILE REYNAUD PATENTED AN IMPROVED ZOETROPE WITH MIRRORS, THE PRAXINOSCOPE.

1879. године
YEAR 1879

Едвард Џејмс Мајбриц креира зоопраксископ, уређај за пројектовање на платно кратких анимација, пресликаних с његових фотографских секвенци.

EADWEARD JAMES MUYBRIDGE CREATED THE ZOPRAXISCOPE PROJECTOR: SHORT ANIMATIONS ON THE SCREEN, TRACED FROM HIS PHOTOGRAPHIC SEQUENCES.

1882. године
YEAR 1882

Етјен Жил Маре уводи нови метод стварања хронофотографија на једној фиксираној плочи.

ÉTIENNE-JULES MAREY INTRODUCED A NEW METHOD OF PRODUCING CHRONOPHOTOGRAPHS ON A SINGLE FIXED PLATE.

1886. године
YEAR 1886

Отмар Аншиц уводи тахископ намењен првобитно једном гледаоцу за пројектовање снимљених покрета.

OTTOMAR ANSCHÜTZ INTRODUCED THE TACHYSCOPE PEEP VIEWER FOR PHOTOGRAPHIC MOVEMENT.

1887-1888. године
YEARS 1887-1888

Луј ле Пренс снимео је прве филмове на 16 mm траци.

LOUIS LE PRINCE RECORDED THE FIRST FILMS ON 16 MM FILM.

28. децембра 1895. године
28TH DECEMBER 1895

Прво комерцијално приказивање филмова помоћу синематографа браће Лимијер доживело је велики успех – филмови су заиста стигли!

THE FIRST COMMERCIAL SCREENING OF FILMS BY THE LUMIÈRE BROTHERS' CINEMATOGRAPHE WAS A GREAT SUCCESS - THE MOVIES HAD ACTUALLY ARRIVED!

1895. године
YEAR 1895

Одржано је неколико јавних пројекција филмова уз купљену карту у САД и Немачкој, али њихов утицај био је ограничен.

SEVERAL PUBLIC, PAID SCREENINGS OF FILMS IN THE USA AND IN GERMANY, BUT THEY HAD LIMITED IMPACT.

6. јуна 1896. године
6TH JUNE 1896

Одржано је прво комерцијално приказивање филмова помоћу синематографа браће Лимијер у Београду и на Балкану.

THE FIRST COMMERCIAL SCREENING OF FILMS BY THE LUMIÈRE BROTHERS' CINEMATOGRAPHE IN BELGRADE AND IN THE BALKAN REGION.

1893. године
YEAR 1893

Томас Едисон приредио је премијеру свог филма користећи кинетоскоп.

THOMAS EDISON HELD THE PREMIERE OF HIS KINETOSCOPE MOVIE FILM PEEPSHOW.

1894. године
YEAR 1894

Херман Каслер патентира мутоскоп, апарат за гледање покретних слика које се врте.

HERMAN CASTLER PATENTED THE MUTOSCOPE FLIP-PHOTO VIEWER.

ПОЗОРИШТЕ СЕНКИ (реконструкција)

Династија Хан, Кина, 202. п. н. е. – 220. н. е.

Сенка у кинеској култури има вишеструко и мистериозно значење. Некада се, између осталог, веровало да може да утиче на човека. У историјским периодима „пролећа и јесени” и „зарађених држава” (770–221. п. н. е.), кинески мислилац Мо Це приметно је појаву да се „кроз мали отвор ствара слика”, тј. да се кад светлосни зрак прође кроз мали отвор ствара сенка изврнутог објекта. Због тога се Мо Це сматра зачетником проучавања оптике. Истакнути филозоф Џуанг Це био је свестан везе између човека и сенке, па је замислио дијалог између сенке и невидљивог (сенке и њене сенке). Као што се на Западу сматра да је Платон предвидео филмологију, може се сматрати и да је Мо Це у Кини започео промишљање о слици сенке, а његов начин размишљања и језик слични су Сократовим. Мисао филозофа Џуанг Цеа касније је утицала на кинески народ, а посебно на интелектуалце у разумевању филма.

Кинеско луткарство сенки је облик позоришта у коме се представе изводе помоћу шарених фигура направљених од коже или папира, а прате их музика и певање. Луткари помоћу шипки померају фигуре и тако стварају илузију покретних слика на прозирном платненом екрану осветљеном позади. Бројни кинески стари мајстори луткарства могу да изведу десетине традиционалних представа сенки, које преносе на нова поколења, а многе од њих сачуване су и у писменом облику.

Они су овладали посебним техникама, као што су импровизирано певање, фалсет, истовремена манипулација с неколико лутака и свирање на различитим музичким инструментима. Многи луткари израђују лутке које могу имати између дванаест и двадесет четири покретна зглоба. Представе у сенци изводе велике трупе, са седам до девет извођача, и мање, са два до пет, првенствено за забаву или верске ритуале, венчања и сахране и друге посебне прилике. Неки луткари су професионални, док су други аматери. Релевантне вештине преносе се у породицама, у трупама и с мајстора на ученике. Кинеско луткарство у сенци преноси и податке из културне историје, друштвених веровања, усмених традиција и локалних обичаја. Оно шири знање, промовише културне вредности и забавља заједницу, посебно омладину. Унеско је 2011. године кинеско позориште сенки заштитио као део усменог и нематеријалног културног наслеђа човечанства.

SHADOWPLAY (reconstruction)

Han Dynasty, China, 202 BCE – 220 CE

Shadow in Chinese culture has multiple and mysterious meanings, it was once believed that shadow could affect a person. In the historical period of *Spring and Autumn* and in the period of the *Warring States* (770 BCE – 221 BCE), the Chinese thinker Mozi noticed the phenomenon that “through a small opening an image is created” i.e. when a ray of light passes through a small opening, a shadow of an inverted object is created. That is why Mozi is considered the originator of the study of optics. The prominent philosopher Zhuang Zhou was aware of the connection between man and the shadow, so he imagined a dialogue between the shadow and the invisible (the shadow and its shadow). Just as in the West, Plato is believed to have predicted filmology, and Mozi can be considered to have started thinking about the image of the shadow in China, and his way of thinking and language are similar to those of Socrates. The thought of the philosopher Zhuang Zhou later influenced the consciousness of the Chinese people, and especially intellectuals in their understanding of film.

Chinese shadow puppetry is a form of theatre performed with the help of colourful figures of silhouettes, made of leather or paper, accompanied by music and singing. Operated by puppeteers with the help of bars, the figures create the illusion of moving images on a transparent canvas screen illuminated from behind. Many Chinese old masters of puppetry can perform dozens of traditional representations of shadows, which are still passed on to future generations, and many are preserved in the written word.

They mastered special techniques, such as improvisational singing, falsetto, simultaneous manipulation with several puppets and the ability to play various musical instruments. Many puppeteers also make dolls that can have between twelve and twenty-four moving joints. Shadow performances are performed by large troupes with seven to nine performers and less, two to five, primarily for entertainment or religious rituals, weddings and funerals and other special occasions. Some puppeteers are professionals, while others are amateurs performing during the remaining agricultural seasons. Relevant skills are passed on in families, in troupes and from masters to students. Chinese shadow puppetry also transmits information such as cultural history, social beliefs, oral traditions and local customs. It spreads knowledge, promotes cultural values and entertains the community, especially the youth. In 2011, UNESCO recognized and protected the Chinese Shadow Theatre as a masterpiece of oral and intangible cultural heritage of mankind.

ЧАРОБНА ЛАМПА,
Јоханес Цан, Немачка, 1702.

Немачки научник и католички свештеник Атанасијус Кирхер сматра се проналазачем чаробне лампе (1646). То је била кутија у којој је намештена свећа, огледало за концентрацију светлости, сабирно сочиво и објектив за пројекцију. Испред сочива налазио се диск који се окретао, а на њему су били цртежи разних призора. Слика се пројекцирала на бело платно, а променом призора покушано је да се дочара кретање. Јоханес Цан је усавршио Кирхерову чаробну лампу и дао решења за модел који је постао узор за израду свих пројекционих уређаја, све до појаве филмских пројектора.

LATERNA MAGICA / MAGIC LANTERN,
Johannes Zahn, Germany, 1702

A German scientist and Catholic priest Athanasius Kircher is considered the inventor of Magic Lantern (1646). It was a box where a candle was placed together with a mirror for concentration of light, a convex lens and a projection lens. In front of the lenses, there was a revolving disc bearing images of various scenes. Image was projected onto a white canvas, and by changing the scenes, a motion was suggested. Johannes Zahn improved Kircher's magic lantern and found a solution for a model that became a standard for production of all projection devices, until the appearance of film projectors.

ФЕНАКИСТОСКОП (реконструкција)
Жозеф Плато, Белгија, 1832.

Оптичка играчка која приказује
илузију непрекидних покрета.

PHENAKISTOSCOPE (reconstruction)
Joseph Plateau, Belgium, 1832

Optical toy which shows an illusion
of continuous movements.

ЗООТРОП (реконструкција)

Вилијам Џорџ Хорнер, Велика Британија, 1834.

Један од првих уређаја који су направљени да би стварали покретне слике. Зоотроп је оптички уређај који ствара илузију кретања брзим смењивањем статичних слика за више посматрача распоређених око њега. Цилиндричног је облика и има прорезе за гледање са спољашње стране. На унутрашњој површини цилиндра налази се трака са сликама које приказују различит део покрета. Када се цилиндар заврти, посматрач види континуирано кретање унутар зоотропа због тога што раздаљина прореза не дозвољава сликама да се споје, а наше очи не могу да виде појединачне слике него добијају илузују кретања.

ZOETROPE (reconstruction)

William Horner, United Kingdom, 1834

One of the first devices made to create moving pictures. Zoetrope is an optical device which creates an illusion of motion by rapid changes of static images, intended for several viewers seated around the device. It is of cylinder shape and has a peephole for viewing from the outside. In the interior area of cylinder, there is a strip with images showing different parts of motion. When the cylinder is rotated, a viewer sees a continuous motion within the zoetrope, because the peephole distance does not allow images to blend, and our eyes cannot see individual images but receive an illusion of motion.

ПЕРФЕСКОП
H. C. White Co, САД, 1908.

Оливер Вендел Холмс 1861. године изумео је оптички уређај за гледање стереоскопских фотографија. Перфескоп је оптички уређај који приказује две стереоскопске фотографије и посматрачу пружа привид тродимензионалности. Тродимензионалност се постиже тако што свако око види по две слике истог предмета (дуплу слику) који је истовремено усликан двама камерама, под различитим углом, а објективи камера удаљени су колико и очи код човека. Управо због тога мозак добија информацију да види четири слике, које оптички спаја у једну тродимензионалну слику.

PERFESCOPE
H. C. White Co, USA, 1908

Oliver Wendell Holmes invented in 1861 an optical device for viewing stereoscopic photographs. Perfescope is an optical device which shows two stereoscopic photographs and provides the viewer with an illusion of three dimensionality. It is achieved in a way that each eye sees two images of the same object (double image), which is at the same time photographed with two cameras, under different angles, and the distance between the camera lenses is the same as the distance between man's eyes. That is why the brain receives the information that it sees four images, optically blending them into one three dimensional image.

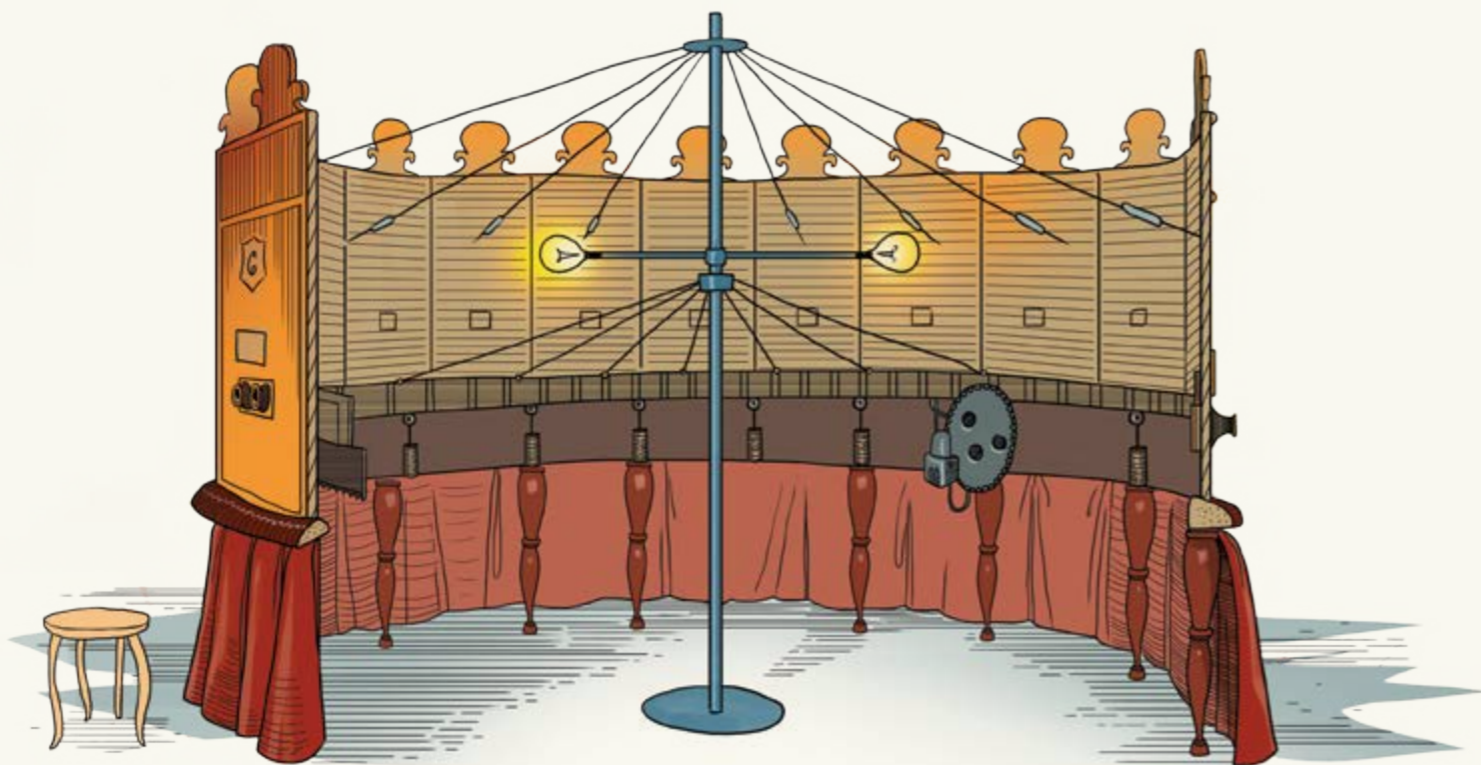

ПРАКСИНОСКОП (реконструкција)
Емил Рејно, Француска, 1877.

Оптички уређај који ствара илузију кретања брзом сменом анимираних слика. То је цилиндар који у центру има полиедар са дванаест огледала. На унутрашњој страни великог цилиндра налази се папирна трака са дванаест секвенци анимације. Док се цилиндар окреће, огледала у центру откривају „једну анимирану слику” у покрету.

PRAXINOSCOPE (reconstruction)
Emile Reynaud, France, 1877

Praxinoscope is an optical device which makes illusion of motion by rapid changes of animated images. It is a cylinder which has a polyhedron with 12 mirrors in its centre. On the inside of the large cylinder, there is a paper strip with 12 animated sequences. While cylinder is rotating, mirrors in the centre reveal *one animated image* in motion.

” У оснивању панораме нарочито јасно долази до изражаја дијалектика развоја. Мало пре него што је филм учинио посматрање слика колективним, пред стереоскопима овог брзо застарелог етаблисмана још једном долази до појединачног посматрања, и то са истом оном оштрином као што је некада у олтару свештеник посматрао кип бога.¹

Валтер Бењамин

The institution of the Kaiserpanorama shows very clearly a dialectic of the development. Shortly before the movie turned the reception of pictures into a collective one, the divisible viewing of pictures in these swiftly outmoded establishments came into play once more with an intensity comparable to that of the ancient priest beholding the statue of a divinity in the cellar.

Walter Benjamin

¹ Benjamin, Walter, *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*, In: *Illuminations*, ed. by Hannah Arendt, trans. by Harry Zohn, Schocken Books, New York, 1969.

ЦАРСКА ПАНОРАМА,

Аугуст Фурман, Немачка, око 1880.

Оптички уређај за гледање стереоскопских фотографија које може да посматра више особа одједном. Панорама је уређај кружног облика, пречника 3,75 метара и предвиђена је за 25 гледалаца. Испред сваког гледаоца постављена су два тубуса са сочивом за гледање стереоскопских фотографија које се налазе у унутрашњости уређаја и које су поређане у низу, у такозваном возу. Низ се на сваких 15 секунди помера, тако да гледалац не мора да мења своје место, већ му се увек појављују нове фотографије. Уређај је функционисао тако што је једна особа у унутрашњости панораме, механички, преко зупчаника с ручицом, померала фотографије које су се налазиле на стаклу већег формата и добијале светло из дела унутрашњости панораме. За царску панораму, која се налази у Југословенској кинотеци, претпоставља се да је била изложена на Калемегдану у првим годинама 20. века. Она је реконструисана и једна је од ретких у свету које и данас функционишу.

KAISER PANORAMA

August Fuhrmann, Germany, ca. 1880

An optical device for viewing stereoscopic photographs by several persons at once. Panorama is a device of round shape, 3.75 m in diameter, intended for 25 viewers. It consisted of two tubes with lenses for viewing stereoscopic photographs placed inside the device and lined sequentially, the so-called train. A sequence is moved every 15 seconds, so a viewer does not have to change his place, but always sees new photographs. The device operated in such a way that a person inside the panorama moved photographs mechanically and via a gear with a handle; the photographs were on glass of a larger format and they received light from the interior part of the panorama. It is assumed that this Kaiser-Panorama in Yugoslav Film Archive was exhibited on Kalemegdan in early 20th century. It was reconstructed and is one of the rare panoramas in the world which still functions today.

АУТОМАТ ЗА ГЛЕДАЊЕ
СТЕРЕОСКОПСКИХ ФОТОГРАФИЈА
Жил Ришар, Париз, Француска, 1908.

STEREO VIEWER "LE TAXIPHOTE"
Jules Richard, Paris, France, 1908

II

РАЂАЊЕ ФИЛМА

THE BIRTH OF FILM

” Филм, та обична осликана целулоидна трака, представља не само историјски документ већ и добар део историје, историје која није ишчезла и којој није потребан чудотворац да би оживела.²

Болеслав Матушевски, 1898.

Film, that simple celluloid strip, represents not only a historical document, but also a substantial part of history which has not vanished and which needs not a miracle-worker to bring it to life.

Boleslaw Matuszewsky, 1898

² Boleslaw, Matuszewski, Une nouvelle source de l'histoire : (création d'un dépôt de cinématographie historique); La photographie animée : ce qu'elle est, ce qu'elle doit être, Paris: Association française de recherche sur l'histoire du cinéma; La Cinémathèque française, 2006.

ТОМАС АЛВА ЕДИСОН

Томас Алва Едисон (1847–1931), амерички проналазач који је у многим областима дао низ фундаменталних и практичних открића и био један од најпознатијих научника свога времена. У кинематографији су значајни његови патенти: фонограф (1877) и кинетоскоп (1891).

THOMAS ALVA EDISON

Thomas Alva Edison (1847–1931), an American inventor who provided an array of fundamental and practical discoveries and was one of the most famous scientists of his time. Phonograph (1877) and Kinetoscope (1891) present his patents significant for cinematography.

ФОНОГРАФ

Томас Алва Едисон, САД, 1877.

Фонограф је уређај за регистровање и репродукцију звука. Томас Едисон је на основу сопствених истраживања и претходних сазнања других научника 6. децембра 1877. године патентирао фонограф, први практични уређај за регистровање и репродукцију звука, који је одмах постао један од најпопуларнијих уређаја тога времена. Звук се регистровао на ротирајућем ваљку, с кога се могао и репродуковати.

PHONOGRAPH

Thomas Alva Edison, USA, 1877

A device for registering and reproduction of sound. Thomas Edison patented the phonograph on 6th December 1877 on the basis of his own researches and previous knowledge gained by other scientists; it was the first device for registering and reproduction of sound, which immediately became one of the most popular devices of that time. Sound was registered on the rotating cylinder, wherefrom it could also be reproduced.

КИНЕТОСКОП (реконструкција)

Томас Алва Едисон, САД, 1894.

Уређај за индивидуално посматрање покретних слика (формат траке 35 mm, дужина траке 18 m) претеча је пројектора. Изумели су га амерички проналазач Томас Едисон и његов техничар, Шкот Вилијам Диксон. Гледалац је у кинетоскопу посматрао филм одозго, кроз окулар. Испод прозора за гледање налази се точак који се окреће, са уским отвором који делује као поклопац, што омогућава тренутни поглед на сваку секвенцу која пролази испред њега у размаку од једне секунде. Трака дужине око 18 m и ширине 35 mm, с перфорацијама са сваке стране, кретала се континуирано (без заустављања пред објективом) преко бројних транспортних ролница у спремишту и пролазила испред сочива за повећање слике. Највећи недостатак кинетоскопа био је у томе што је представу могао да прати један гледалац („peep-show”).

KINETOSCOPE (reconstruction)

Thomas Alva Edison, USA, 1894

A device for individual viewing of live images (film format 35 mm, film length 18 m). *Kinetoscope* presents a forerunner of projector for individual viewing of moving pictures. It was invented by an American inventor Thomas Edison and his technician, a Scotsman William Dickson. In the kinetoscope, a viewer watched a film from above and through an ocular. Beneath the window for viewing, there is a rotating wheel with a narrow opening that looks like a lid, and which enables an instantaneous look on every sequence that passes before the wheel, with intervals of one second. Film length of about 18 m and width of 35 mm, with perforations on each side, moved continuously (without stopping before the lens) through numerous transport rolls in the depository and passed before the lenses for magnifying images. The greatest flaw of the kinetoscope was that the performance could be viewed only by one viewer (“peep-show”).

” Запослење које вам нудим нема будућности, али схватите га као циркуску вештину. Сензације које ћете побуђивати, трајаће пола године, можда годину, или нешто више, или нешто мање.

Луј Лимијер (приликом склапања уговора с Феликсом Мезгишем, сниматељем и оператером, којег је слао чак у САД)

There is no future for the employment that I offer you, but deem it as a circus skill. Sensations, which it will evoke, will last half a year, perhaps a year or more, or somewhat less.

Louis Lumière, while finalizing an agreement with Félix Mesguich, a cameraman and operator, whom he sent even to the USA

ЛУЈ (1864–1948) И ОГИСТ ЛИМИЈЕР (1862–1954)

Француски проналазачи и изумитељи филма конструктори су филмске камере назване кинематограф, по грчким речима *kinema* (покрет) и *graphein* (писати). Кинематограф је уистину представљао чаробну кутију која је могла да снима и да снимљени филм ископира, а једноставно се претварала у пројектор који је приказивао много квалитетнију слику него сви пре њега пронађени апарати.

За епохално откриће филмске камере највише заслуга има Луј Лимијер, који је дошао на идеју да за транспортни механизам траке искористи „хватаљку” (грајфер) која се употребљавала у текстилној индустрији.

Прва јавна представа уз наплату улазница одржана је 28. децембра 1895. године у Паризу, у Индијском салону Велике кафане на Булевару капуцина број 14 (Grand Cafe, Salon Indien, 14, boulevard des Capucines). Приказивање Лимијерових филмова представљало је велику сензацију и постигло светски успех, што је означило да је рођена кинематографија и филмска уметност.

LOUIS (1864–1948) AND AUGUSTE LUMIÈRE (1862–1954)

French inventors of film and constructors of film camera called cinematograph (Cinematographe) according to Greek words *kinema* (movement) and *graphein* (to write). As a matter of fact, cinematograph presented a magic lantern, which could record and copy the recorded film, and it simply transformed into a projector that projected more quality image than all devices before the cinematograph.

Most of the credit for this epoch-making discovery of film camera is attributed to Louis Lumière, who came up with the idea of using a *catcher* (Greifer), used in textile industry, for a transport mechanism of the film.

The first public commercial screening was held on 28th December 1895 in Paris, in Le Salon Indien du Grand Café, on the Boulevard des Capucines. The screenings of Lumière's films created a great sensation and they achieved a global success, which marked the birth of cinematography and film art.

III

**ПУТ КА СРЕДИШТУ
ЛАВИРИНТА**

A JOURNEY TO THE HEART
OF THE MAZE

” Застрашујуће је видети, али то је кретање сенки, само сенки... Одједном нешто кликне, све нестаје и на платну се појављује воз брзином стреле. Устремио се право на вас! Чувајте га се! Чини се да ће се сваког тренутка сјурити у мрак у којем седите да вас претвори у гомилу згњеченог мяса и раздробљених костију, и претворити се у прашину и сломљене фрагменте ове дворане и ове зграде, тако пуне жена, вина, музике и порока.³

Максим Горки

It is terrifying to see, but it is the movement of shadows, only of shadows... Suddenly something clicks, everything vanishes and a train appears on the screen. It speeds straight at you — watch out! It seems as though it will plunge into the darkness where you sit, turning you into a ripped sack full of lacerated flesh and splintered bones, and crushing into dust and broken fragments of this hall and this building, so full of women, wine, music and vice.

Maxim Gorky

³ Richard Taylor and Ian Christie (editors), *The Film Factory: Russian and Soviet Cinema in Documents 1896–1939*, Routledge, London, 1988.

Прва филмска пројекција у Србији и на Балкану

THE FIRST FILM SCREENING
IN SERBIA AND IN THE BALKANS

„ЗЛАТНИ КРСТ”

Прва филмска пројекција у Србији и на Балкану одржана је 6. јуна 1896. године (25. маја по старом календару) у Београду, у кафани „Златни крст” на Теразијама, где је Андре Кар, као заступник компаније „Браћа Лимијер”, заједно са Жилом Жиреном, приказао прве покретне слике помоћу кинематографа. Било је то непуних шест месеци после прве јавне филмске пројекције у Паризу, 28. децембра 1895.

“ZLATNI KRST”

The first film screening in Serbia and in the Balkans was held on 6th June 1896 (on 25th May, according to the Julian Calendar) in Belgrade, in the traditional tavern “Zlatni krst” (Golden Cross) on Terazije, where André Carre, as a representative of the company “Brothers Lumière”, together with Jules Girin, showed the first moving pictures using cinematograph. This occurred in less than six months after the first public commercial film screening was held in Paris on 28th December 1895.

КИНЕМАТОГРАФ (грч. *kinema*, грч. *graphein*, фр. *cinématographe*)

Филмска камера, копирка и кино-пројектор у једном апарату, епохално откриће Луја и Огиста Лимијера (1895). Представља синтезу многих претходних проналазака јер обједињује сва три основна кинематографска услова: илузију покрета, пројекцију фотографија с транспарентног носача и пројекцију слика на екран (могућност масовне представе). Први филм браће Лимијер био је *Излазак радника из фабрике Лимијер у Лиону*. Снимљен је у једном кадру, дужине око 17 метара, колико је траке могло да стане у касету камере. Један од боље очуваних модела кинематографа, с наставцима, *Carpentier No. 335*, пронашао је Миленко Карановић, први директор Југословенске кинотеке, у Нишу 1951. године. Ово је уједно и најважнији предмет у техничкој збирци Архива Југословенске кинотеке.

CINEMATOGRAPH (Greek - *kinema*, Greek - *graphein*, French - *cinématographe*)

A film camera, a developer and a cine projector in one device, the groundbreaking discovery of Louis and Auguste Lumière (1895). It presents a synthesis of numerous previous inventions, since it integrates all three basic cinematographic conditions: an illusion of motion, projection of photographs from a transparent carrier and projection of images on the screen (mass show possibility). The first Lumière brothers' film was *The Exit from the Lumière factory in Lyon*. It was filmed in a single shot, about 17 m in length of a film tape that could fit in a camera cassette. One of the better preserved cinematograph models with extensions, *Carpentier No. 335*, was found in Niš in 1951 by Milenko Karanović, the first Director of the Yugoslav Film Archive. This is also one of the most important items in technical collection of the Archives of the Yugoslav Film Archive.

КАФАНА „ХАЈДУК ВЕЉКО“

Почетком 1897. Андре Кар поново долази у Србију. Овај пут снима и у сали кафане „Хајдук Вељко“ гледаоцима приказује филмове: *Трам-вајска станица на Теразијама*, *Калемегданска шетња*, *Излазак радника из Фабрике дувана*.

“HAJDUK VELJKO” TAVERN

At the beginning of 1897, André Carre came to Serbia once again, only this time to make films and show them to the audiences in a hall of the traditional tavern “Hajduk Veljko”: *A tram stop on Terazije*, *A stroll through Kalemegdan*, *Workers coming out of the Tobacco Factory*.

ПУТУЈУЋИ БИОСКОПИ

Почетком 20. века филмови се захваљујући покретним апаратурама и опреми приказују у гостионицама, хотелима и наменски подигнутим шаторима. У Србији се, поред европских путујућих биоскопа, појављују и домаћи приказивачи филмова: „Први српски кинематограф“ Стојана Нанића, „Ројал биоскоп-позориште“ Боре Јелкића, биоскоп Милосава Нешовића из Ужица, биоскоп Тодора Најдановића из Неготина.

У Трсту су браћа Карл и Александар Лифка 1901/02. године конструисала један од највећих средњоевропских путујућих биоскопа „Електро биоскоп Лифка“. Биоскоп је имао велику шатру, пројектор, сопствени електрогенератор с локомотивом, већи број кола за транспорт, као и десетак запослених: механичара, кино-оператера и неколико мајстора за подизање шатре.

TRAVELLING CINEMAS

In early 20th century, films were shown in taverns, hotels and tents put up for the purpose, thanks to the portable apparatus and equipment. Beside European travelling cinemas, there were domestic exhibitors in Serbia: Stojan Nanić’s “Prvi srpski kinematograf”, Bora Jelkić’s “Rojal bioskop-pozorište”, Milosav Nešović cinema in Užice, and Todor Najdanović cinema in Negotin.

Brothers Karl and Aleksandar Lifka constructed in Trieste (1901/02) one of the largest Central European travelling cinemas “Elektro bioskop Lifka”. The cinema had a big tent, a projector, its own electric generator with a locomobile, a number of vehicles for transport, and around ten employees: mechanics, cinema operators and several handymen for setting up the tent.

ПРВИ СТАЛНИ БИОСКОПИ

Светозар Боторић крајем 1908. године у свом хотелу „Париз” отвара први стални биоскоп код нас, под називом Гранд биоскоп. Убрзо се у Србији граде и отварају и други стални биоскопи: у Београду „Модерни биоскоп”, „Касина”, „Колосеум”, „Коларац”, у Суботици „Олимпија” (1908), у Новом Саду „Аполо” (1910), у Вршцу „Код винове лозе” (1910) и други.

THE FIRST PERMANENT CINEMAS

Svetozar Botorić opened the first permanent cinema in this country in his own hotel “Pariz” at the end of 1908, under the name Grand Cinema. Before long other permanent cinemas began to be built and opened in Serbia. In Belgrade “Moderni bioskop”, “Kasina”, “Koloseum”, “Kolarac”, in Subotica “Olimpija” (1908), cinema “Apolo” in Novi Sad (1910), cinema “Kod vinove loze” in Vršac (1910) and others.

МЕЊАЊЕ НАЗИВА БИОСКОПИМА

У току Другог светског рата називи појединих биоскопа се мењају, па је „Уранија” прекрштена у „Златибор”, „Корзо” у „Србадију”, „Триглав” у „Савамалу”, „Новаковић” у „Опленац”, „Колосеум” у „Двор”, „Рекс” у „Шумадинац”, а „Метропол” у „Таково”. Биоскоп у коме је данас Музеј Југословенске кинотеке прво је носио име „Унион”, а затим „Косово”.

NEW CINEMA NAMES

During World War II, the names of some cinemas were changed, so “Uranija” was renamed to “Zlatibor”, “Korzo” to “Srbadija”, “Triglav” to “Savamala”, “Novaković” to “Oplenac”, “Koloseum” to “Dvor”, “Reks” to “Šumadinac”, and “Metropol” to “Takovo”. The cinema, where the Museum of the Yugoslav Film Archive is situated today, was first named “Union”, and then “Kosovo”.

**CINEMATOGRAPHES PATHÉ FRÈRES,
Браћа Пате, Француска, 1903.**

Почетком 20. века браћа Пате стекла су право на патенте браће Лимијер и почела су да производе студијске камере и кино-пројекторе. Југословенска кинотека поседује прву студијску камеру, једну од најочуванијих, која је била у власништву Александра Лифке, пионира српског филма, сниматеља, редитеља и власника путујућег „Електро биоскопа” и сталног „Лифка биоскопа” (Lifka mozi) у Суботици.

**CINEMATOGRAPHES PATHÉ FRÈRES,
Pathé Brothers, France, 1903**

In early 20th century, Pathé Brothers acquired the rights on the Brothers Lumière patents and they started producing studio cameras and cinema projectors. Jugoslovenska kinoteka is in possession of the first studio camera, one of the most preserved ones, which was owned by Aleksandar Lifka, a pioneer of the Serbian film, a cameraman, director and owner of the travelling cinema “Elektro bioskop” and the permanent cinema “Lifka Cinema” (“Lifka mozi”) in Subotica.

Огист и Луј Лимијер
Auguste and Louis Lumière

УЛАЗАК ВОЗА У СТАНИЦУ
L'ARRIVÉE D'UN TRAIN EN GARE DE LA CIOTAT
THE ARRIVAL OF A TRAIN

1895

Огист и Луј Лимијер
Auguste and Louis Lumière

БЕБИН ДОРУЧАК
REPAS DE BÉBÉ
BABY'S DINNER

1895

Огист и Луј Лимијер
Auguste and Louis Lumière

ИЗЛАЗАК РАДНИКА ИЗ ФАБРИКЕ
LA SORTIE DE L'USINE LUMIÈRE À LYON
EXITING THE FACTORY

1895

Огист и Луј Лимијер
Auguste and Louis Lumière

УЛАЗАК ВОЗА У СТАНИЦУ
L'ARRIVÉE D'UN TRAIN EN GARE DE LA CIOTAT
THE ARRIVAL OF TRAIN

БЕБИН ДОРУЧАК
REPAS DE BÉBÉ / BABY'S DINNER

ИЗЛАЗАК РАДНИКА ИЗ ФАБРИКЕ
LA SORTIE DE L'USINE LUMIÈRE À LYON
EXITING THE FACTORY

Пионири PIONEERS

Карађорђе или Живот и дела бесмртног вожда Карађорђа, први српски играни филм, снимљен је у лето 1911, а премијерно приказан 23. октобра исте године у Београду. Последњи пут приказан је 1928. године, за југословенске исељенике у Америци, и од тада му се губи сваки траг, све до јула 2003. када га је управник Архива Кинотеке Александар Ердџановић идентификовао у Аустријском филмском архиву у Бечу. Ако је веровати штампи оног времена, *Карађорђе* је трајао око 88 минута, док пронађена копија траје око 48 минута.

Karađorđe or The Life and Deeds of the Immortal Duke Karađorđe, the first Serbian feature film, made in summer of 1911, had its opening night on 23rd October in Belgrade. It was screened in 1928 for the last time for Yugoslav emigrants in America, and since then any trace of it was lost until July 2003, when it was discovered in the Austrian Film Archive in Vienna by Aleksandar Erdeljanović, Director of the Archives of the Yugoslav Film Archive. If we are to believe the press from that time, *Karađorđe* lasted about 88 minutes, whereas the discovered copy lasts about 48 minutes.

Улоге:
Остале улоге:

Чича Илија Станојевић, Милорад Петровић, Милорад Петровић-млађи, Теодора Арсеновић, Драгољуб Сотировић, Димитрије Гинић, Перса Павловић, Јован Антонијевић-Ђедо, Милева Бошњакковић, Михаило Рисантијевић, Витомир Богић, Милутин-Бата Николић, Лука Поповић, Милорад Савић

Продукција:
Режија:
Сценарио:
Сниматељ:

Светозар Боторић
Чича Илија Станојевић
Чича Илија Станојевић, Ћира Манок, Савковић
Луј де Бери

Улоге:
Остале улоге:

Чича Илија Станојевић, Милорад Петровић, Сава Тодоровић, Раја Павловић, Александар Милојевић, Милорад Петровић-млађи, Теодора Арсеновић, Драгољуб Сотировић, Димитрије Гинић, Перса Павловић, Јован Антонијевић-Ђедо, Милева Бошњакковић, Михаило Рисантијевић, Витомир Богић, Милутин-Бата Николић, Лука Поповић, Милорад Савић

Production: Svetozar Botorić
Director: Čiča Ilija Stanojević
Script: Čiča Ilija Stanojević, Ćira Manok, Savković
Cameraman: Louis De Beéry

Cast:

Čiča Ilija Stanojević, Milorad Petrović, Sava Todorović, Raja Pavlović, Aleksandar Milojević, Milorad Petrović-mlađi, Teodora Arsenović, Dragoljub Sotirović, Dimitrije Ginić, Persa Pavlović, Jovan Antonijević-Đedo, Mileva Bošnjaković, Mihailo Risantijević, Vitoimir Bogić, Milutin-Bata Nikolić, Luka Pavlović, Milorad Savić and others

Other roles:

СВЕТОЗАР БОТОРИЋ

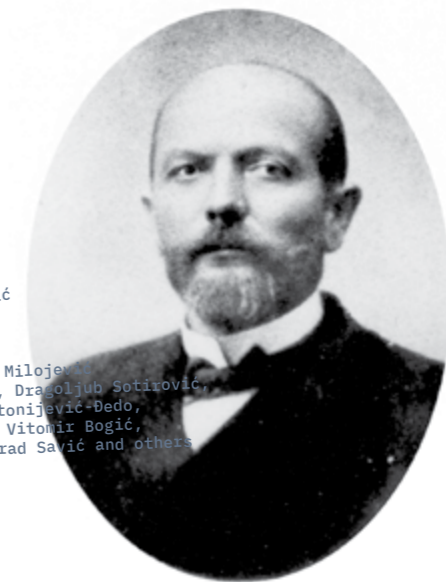
Светозар Боторић (1857–1916), угоститељ, трговац, власник биоскопа и први филмски продуцент у Србији. Од 1911. до 1913. организовао је и финансирао производњу филмова, које је углавном приказивао у сопственом биоскопу. Француски сниматељ Луј де Бери snимио је за Боторића више репортажа и документарних филмова: *Свечаности приликом предаје старих и пријема нових застава на Бањици 26. јуна / 9. јула 1911. године*, *X словенски новинарски конгрес у Београду 27. јуна 1911*, *Свечаности о Петровдану у Београду 29. јуна / 12. јула 1911. године* или *Рођендан краља Петра I*, *Трке на Бањици*, *Одлазак краља, престолонаследника и принцезе Јелене у Петроград*, *Једна сеоска српска свадба*.

Познати позоришни глумац и редитељ Чича Илија Станојевић режирао је за Боторића 1911. године прве српске дугометражне игране филмове *Карађорђе или Живот и дела бесмртног вожда Карађорђа* и *Улрих Цељски и Владислав Хуњади*, као и филм *Циганска свадба – Живот српских Цигана*, који није сачуван.

SVETOZAR BOTORIĆ

Svetozar Botorić (1857–1916), a restaurateur, merchant, owner of the cinema and the first film producer in Serbia. From 1911 to 1913 he organized and financed the production of films, which were mostly screened in his own cinema. The French cameraman Louis De Beéry filmed several reportages and documentary films for Botorić: *Ceremonies of Replacing Old Banners with New Ones at Banjica on June 26th / July 9th 1911*, *The Tenth Slavic Journalists' Convention in Belgrade on June 27th / July 10th 1911*, *Festivities during Saint Peter's Day in Belgrade on June 29th / July 12th 1911* or *Birthday of King Peter I*, *Races at Banjica*, *A Serbian Country Wedding*.

The famous theatre actor and director Čiča Ilija Stanojević directed for Botorić in 1911 the first Serbian full-length feature films: *Karađorđe or The Life and Deeds of the Immortal Duke Karađorđe* and *Ulrich of Cilli and Ladislaus Hunyadi*, as well as the film *Gypsy Wedding – Life of the Serbian Gypsies*, which was not preserved.

Чича Илија Станојевић
Čiča Ilija Stanojević

**КАРАЂОРЂЕ ИЛИ ЖИВОТ И ДЕЛА БЕСМРТНОГ
ВОЖДА КАРАЂОРЂА**
KARADŽORĐE OR THE LIFE AND DEEDS OF THE IMMORTAL DUKE KARADŽORĐE

1911

Чича Илија Станојевић
Čiča Ilija Stanojević

УЛРИХ ЦЕЉСКИ И ВЛАДИСЛАВ ХУЊАДИ
ULRICH OF CELJE AND LADISLAUS HUNYADI

1911

Чича Илија Станојевић и Светозар Боторић
Čiča Ilija Stanojević and Svetozar Botorić

**КАРАЂОРЂЕ / ЖИВОТ И ДЕЛА
БЕСМРТНОГ ВОЖДА КАРАЂОРЂА**
KARADŽORĐE / THE LIFE AND DEEDS
OF THE IMMORTAL DUKE KARADŽORĐE (1911)

УЛРИХ ЦЕЉСКИ И ВЛАДИСЛАВ ХУЊАДИ
ULRICH OF CILLI AND LADISLAUS HUNYADI (1911)

ЧИЧА ИЛИЈА СТАНОЈЕВИЋ (1859–1930)

Доајен српског глумишта, глумац и редитељ. У продукцији Светозара Боторића 1911. године режирао је историјски спектакл *Карађорђе* или *Живот и дела бесмртног војводе Карађорђа*, као и филм *Улрих Цељски* и *Владислав Хуњади*, такође историјски спектакл, у коме је играо улогу фратра.

ČIČA ILIJA STANOJEVIĆ (1859–1930)

A doyen of the Serbian theatre, an actor and director. He directed the epic historical film produced by Svetozar Botorić in 1911: *Karađorđe* or *The Life and Deeds of the Immortal Duke Karađorđe*, as well as the films *Ulrich of Cilli* and *Ladislaus Hunyadi*, the historical spectacle in which he played the role of a friar.

БРАЋА САВИЋ

Бождар, Пера и Светолик Савић, новинари и власници штампарије, оснивачи и главни уредници независног политичког листа „Мали журнал”. Браћа Савић су 1910. године отворила „Модерни биоскоп”, први биоскоп у наменски саграђеној дрвеној згради у Коларчевој улици. Уредивши филмску лабораторију и предузеће „Браћа Савић и комп.”, организовали су снимање репортажа.

SAVIĆ BROTHERS

Božidar, Pera and Svetolik Savić, journalists and owners of the printing house and founders and editors-in-chief of the independent political newspaper “Mali Žurnal”. In 1910, the Savić brothers opened “Modern Cinema”, first cinema in a purpose-built wooden building in Kolarčeva Street. Having arranged the film laboratory and the company “Savić Brothers & Co”, they organized the filming of coverages.

ЂОРЂЕ ЂОКА БОГДАНОВИЋ (1860–1914)

Хотелијер, власник биоскопа и филмски продуцент. У свом хотелу „Касина” 1911. године отворио је стални биоскоп „Унион”, или биоскоп „Касина”, како се називао од 1913. Организовао је снимање документарних филмова о балканским ратовима уз одобрење Врховне команде српске војске и приказивао их у свом биоскопу.

ĐORĐE ĐOKA BOGDANOVIĆ (1860–1914)

A hotelier, owner of the cinema and film producer. He opened a permanent cinema “Union” in his own hotel “Kasina” in 1911, or the cinema “Kasina”, as it was named since 1913. He organized making of documentary films about the Balkan wars with the approval of the Serbian armed forces Supreme Command and screened them in his own cinema.

БРАЋА ЦВЕТКОВИЋ (ЂОКА, КРСТА, ДРАГУТИН)

Угоститељи, власници биоскопа и филмски продуценти из Београда. У својој гостионици „Коларац” отворили су крајем 1910. биоскоп за који су наручивали и финансирали снимање филмова.

CVETKOVIĆ BROTHERS (ЂОКА, КРСТА, ДРАГУТИН)

Innkeepers, owners of the cinema and film producers from Belgrade. At the end of 1910 they opened a cinema in their tavern “Kolarac”, for which they commissioned and financed the production of films.

СЛАВКО ЈОВАНОВИЋ (1887–1962)

Први српски филмски сниматељ. Уз француског сниматеља Луја де Берија, кога је ангажовао Светозар Боторић, научио је да снима филмском камером. До Првог светског рата snимио је за разне београдске продуценте већи број документарних репортажа, међу којима се издвајају: *Поплаве у Савамали и Душановој улици* (око 1912), *Сахрана мајора Милана Маринковића 15/28. новембра 1912. године*, *Бугарски заробљеници у београдском доњем граду* (1913), *Повратак српских победника и откривање споменика Карађорђу на Калемегдану* (1913), *Погреб Николаја Хартвига, царског руског посланика у Београду* (1914), *Кроз Јужну Србију* (1914). После Првог светског рата наставља сниматељски рад: *Свечана прослава 10. годишњице Кумановске битке* (1922), *Ђеле-кула*, *Пут београдских општинара од Београда до Битоља* (1922). У Београду 1923. оснива предузеће „Мачва филм” и покушава да реализује играни филм *Хајдук Станко*, али не успева због недостатка средстава. После тога престаје да се бави филмом.

SLAVKO JOVANOVIĆ (1887–1962)

The first Serbian film cameraman. From the French cameraman Louis De Beéry, who was hired by Svetozar Botorić, he learned to film using film camera. Until World War I, he filmed for various Belgrade producers a large number of documentary reportages, among which are: *Floods in Savamala and Dušanova Street* (around 1912), *Funeral of Major Milan Marinković on 15th/28th November 1912 in Belgrade*, *Bulgarian Prisoners of War* (1913), *Return of the Serbian Victors and Unveiling of the Monument to Karađorđe at Kalemegdan* (1913), *The Funeral of Nikolay Hartwig* (1914), *Through Southern Serbia* (1914). After World War I, he continued his cinematography work: *Celebration of the 10th Anniversary of Battle of Kumanovo* (1922), *Skull Tower*, *Belgrade municipal officials travel from Belgrade to Bitola* (1922). In 1923 he established a company in Belgrade named “Mačva Film” and tried to realize a feature film *The Outlaw Stanko*, but did not succeed due to lack of funds. Afterwards, he ceased shooting films.

ЕРНЕСТ БОШЊАК (1876–1963)

Сниматељ, редитељ и продуцент. У Сомбору је с Карољем Цвиршићем 1906. године отворио биоскоп „Арена“, а 1923. основао је сопствено предузеће – „Боер филм“. Из Будимпеште доводи редитеља Белу Фабијана и сниматеља Вилхелма Ренделштајна, расписује конкурс за филмске глумце и врши пробна снимања. Реализује игране филмове: *Лажу мене ради* (1923), *Моја драга колевка* (1924) и *Фаун* (1924). Бошњак је био и власник више штампарија, издавао је и уређивао многе листове, међу којима и „Спорт и филм“ (1929–1930), у коме је објавио већи број текстова о филму.

ERNEST BOŠNJAK / ERNÖ BOSNYÁK (1876–1963)

A cameraman, director and producer. He opened the cinema “Arena” in Sombor together with Karolj Cviršić in 1906 and in 1923 established his own company – “Boer Film”. He brought the director Bela Fabian from Budapest and cameraman Wilhelm Rendelstein, announced an open call for actors and performed test recordings. He realized several feature films: *Lie for My Sake* (1923), *My Dear Cradle* (1924), and *The Faun* (1924). Bošnjak was also the owner of several printing houses, he published and edited many newspapers, including “Sport and Film” (*Sport es mozi*, 1929–1930), in which he published a large number of texts about film.

КОСТА НОВАКОВИЋ (1895–1953)

Филмски продуцент, сниматељ, редитељ и власник неколико београдских биоскопа. У Београду је 1925. године основао предузеће „Новаковић филм“, које је имало сопствени студио и лабораторију. Нарочито значајан био је *Новаковић журнал*, који од 1926. редовно прати збивања у Београду, Србији и Југославији. Од играних филмова режирао је по сопственом сценарију кратку филмску комедију *Краљ чарлстона* (1927) и социјалну драму *Грешница без греха* (1930). По наруџбини Одбора за прославу, 1939. године режирао је и делом лично снимио филм *Прослава 550. годишњице Косовске битке*. За време немачке окупације Коста Новаковић није снимао, а по ослобођењу Београда био је један од предавача на првом курсу за филмске сниматеље који је организовала Филмска секција Врховног штаба НОВ-а и ПОЈ-а. Филм *Прослава 550. годишњице Косовске битке* рестаурисан је у Југословенској кинотеци током 1993/94. године.

KOSTA NOVAKOVIĆ (1895–1953)

A film producer, cameraman, director and owner of several Belgrade cinemas. In 1925 he established a company in Belgrade under the name “Novaković Film”, which had its own studio and laboratory. “Novaković Newsreel” was particularly significant, which had regularly followed all events in Belgrade, Serbia and Yugoslavia since 1926. According to his own script, he directed a short film comedy *The King of Charleston* (1927) and social drama *The Sinner without Sin* (1930). Commissioned by Celebration Committee, in 1939 he directed and partly filmed the film *Celebration of the 550th Anniversary of the Battle of Kosovo*. During the German occupation, Kosta Novaković did not work and upon liberation of Belgrade he was one of the lecturers at the first course for film cameramen, organized by the Film Section of the National Liberation Army Headquarters. The film *Celebration of the 550th Anniversary of the Battle of Kosovo* was restored in the Yugoslav Film Archive during 1993/94.

ЈОСИП НОВАК (1902–1970)

Филмски сниматељ и редитељ и један од утемељивача бугарске кинематографије. Снимао је при Клубу београдских филмофила, за „Адрија национал филм” и за „Југословенски просветни филм”. С Миланом Хофманом основао је предузеће „Победа филм”, са сопственом техником и лабораторијом, где као сниматељ и редитељ реализује петнаестак наручених филмова, међу којима се истичу: *Рударева срећа* – играни филм по наруџбини рудника Јерма (1929), *Све ради осмеха* – реклама за зубну пасту Кушаковић (1926), *Да сам раније знала* – рекламни филм за чарапе (1928), *Одело чини човека* – рекламни филм за конфекцију. Од 1934. ради као филмски сниматељ и редитељ у Бугарској, где је реализовао два играна филма, *Војвода Страхил* (1938) и *Они су победили* (1939). После Резолуције Информбироа 1948. и вишегодишњег тамновања у Бугарској, вратио се у Југославију 1954. године и одмах укључио у рад савремене домаће кинематографије као директор фотографије. До 1967. снимано је 19 документарних и четири играна филма.

JOSIP NOVAK (1902–1970)

A film cameraman and director, as well as one of the founders of the Bulgarian cinematography. He filmed for the *Belgrade Filmophile Club*, *Adrija Nacional Film* and for *Jugoslovenski prosvetni film*. Together with Milan Hofman, he founded the company “Pobeda Film”, with its own technology and laboratory, where he made about 15 commissioned films as cameraman and director, among which are: *The Miner’s Fortune* – the feature film commissioned by Jerma mine (1929), *All for a Smile* – an advertisement for toothpaste Kušaković (1926), *If I Knew it Earlier* – an advertisement film for socks (1928), *Clothes Make a Man* – an advertisement film for clothes. Since 1934 he worked as a film cameraman and director in Bulgaria, where he realized two feature films: *Duke Strahil* (1938) and *They Were Victorious* (1939). After the Cominform Resolution in 1948 and several years spent in prisons in Bulgaria, he returned to Yugoslavia in 1954 and immediately started working in national film industry as a director of photography. Until 1967 he made 19 documentary and four feature films.

СТЕВАН МИШКОВИЋ – БАЈА ЏОРА (1907–1970)

Редитељ, сниматељ, монтажер. У Београду је основао филмско предузеће „Освит филм”, које је касније преименовано у „Мишковић филм”, а затим у „Темпо филм”. Поседовао је сопствену лабораторију, а почетком тридесетих конструисао је и уређај за снимање звука. С Јосипом Новаком снимано је у Бугарској филм *Песма Балкана* (1934) – он као тонски сниматељ, а Новак као директор фотографије. У мелодрами *Грамада* (1936) био је директор фотографије. Реализовао је сопствени *Мишковић журнал*. Након Другог светског рата Стеван Мишковић – Баја Џора био је директор фотографије у низу документарних и играних филмова.

STEVAN MIŠKOVIĆ – BAJA DŽORA (1907–1970)

A director, cameraman, film editor. He established a company “Osvit Film” in Belgrade, which was later renamed “Mišković Film”, and then “Tempo Film”. He had his own laboratory, and at the beginning of the Thirties, he constructed a device for recording sound. In Bulgaria, together with Josip Novak, he made the film *Song of the Balkans* (1934) – as a sound engineer, and Novak as a Director of Photography. In melodrama *Gramada* (1936) he was a Director of Photography. He made his own *Mišković Newsreel*. After World War II, Stevan Mišković was Director of Photography in a series of documentary and feature films.

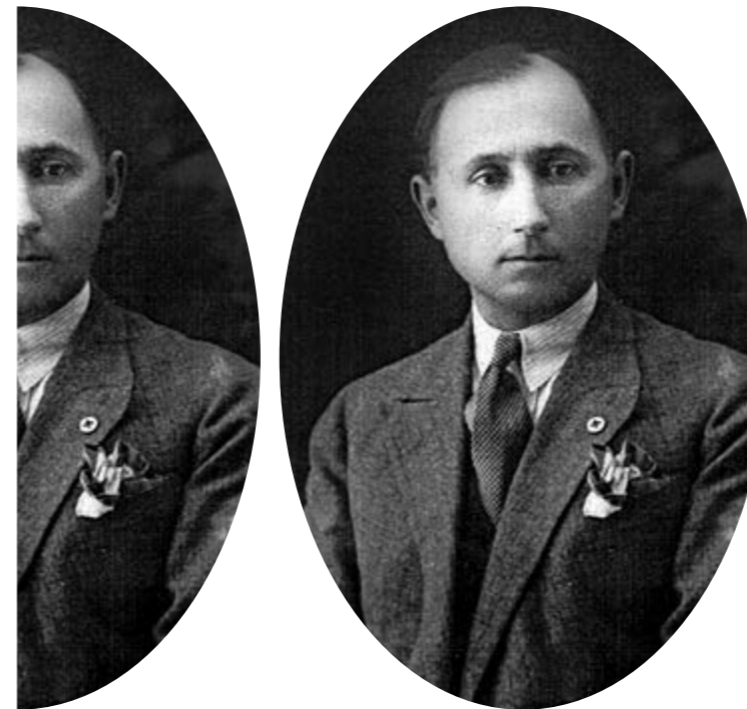

**МИОДРАГ МИКА ЂОРЂЕВИЋ
(1896–1943)**

Филмски сниматељ и редитељ. Прву филмску камеру купује 1924. године, а од 1928. професионално се бави филмом. За „Југословенски просветни филм” снимео је многе репортаже: *Соколски слет у Загребу* (1931), *Блед* (1934), *Сплит* (1934), *Под југословенским небом* (1934), *Сахрана краља Александра* (1934). У Загребу је 1940. године основао предузеће „Југославија филм” и по сопственом сценарију почео снимање филма *Љубица и Јања* са социјалном тематиком. Филм је остао недовршен због избијања рата. Окупатор је стрељао Ђорђевића у Крушевцу 8. јуна 1943.

**MIODRAG MIKA ĐORĐEVIĆ
(1896–1943)**

A film cameraman and director. He bought his first film camera in 1924, and since 1928 he had been professionally dealing with film. For the “Yugoslav Education Film” he filmed many featured stories: *Falcon landing in Zagreb* (1931), *Bled* (1934), *Split* (1934), *Under the Yugoslav Skies* (1934), *Funeral of King Alexander I Karađorđević* (1934). In 1940, he established a company “Jugoslavija film” in Zagreb and started shooting a film according to his own script, *Ljubica and Janja*, with a social theme. The film remained unfinished due to breakout of war. The occupier shot him in Kruševac on 8th June 1943.

ЛАЗАР ВЕЛИЦКИ (1898–1970)

Кино-аматер из Новог Сада, поседовао је камеру „Eumig” 8 mm, којом је од 1938. до 1945. године снимао значајне догађаје. Многи његови филмови су сачувани: *Прослава Церске битке*, *Прослава 550. годишњице Косовске битке* (1939), *Аеромитинг у Новом Саду* (1939), *Поплаве у Новом Саду* (1940), *Улазак Немаца у Петроварадин* (1941), *Берба кукуруза у Срему* (1945).

LAZAR VELICKI (1898–1970)

A cinema amateur from Novi Sad, possessed a camera “Eumig” 8 mm, which he used for filming significant events from 1938 to 1945, and many of these films have been preserved: *Celebration of the 550th Anniversary of the Battle of Kosovo* (1939), *Air Show in Novi Sad* (1939), *The Floods in Novi Sad* (1940), *The Entry of German Troops into Petrovaradin* (1941), *Corn Gathering in Srem* (1945).

Луј де Бери и Светозар Боторић
Louis de Berry and Svetozar Botorić

СВЕЧАНОСТИ ПРИЛИКОМ ПРЕДАЈЕ СТАРИХ И ПРИЈЕМА НОВИХ ЗАСТАВА НА БАЊИЦИ 1911
CEREMONIES OF REPLACING OLD BANNERS WITH NEW ONES AT BANJICA

НАШИ ОМИЉЕНИ УМЕТНИЦИ МИЈАТ МИЈАТОВИЋ И ПЕЦИЈА ПЕТРОВИЋ ПРВИ ПУТ У ТОН ФИЛМУ 1933
OUR FAVOURITE ARTISTS MIJAT MIJATOVIĆ AND PECIJA PETROVIĆ FOR THE FIRST TIME IN A SOUND FILM

Арсен Мас (Антун Масовчић)
Arsen Maas (Antun Masovčić)

БРЧКО У ЗАГРЕБУ 1917
BRČKO IN ZAGREB

Александар Бинички
Aleksandar Binički

МАТИЈА ГУБЕЦ 1917
MATIJA GUBEC

Светозар Боторић
Svetozar Botorić

СВЕЧАНОСТИ ПРИЛИКОМ ПРЕДАЈЕ СТАРИХ И ПРИЈЕМА НОВИХ ЗАСТАВА НА БАЊИЦИ 26. ЈУНА / 9. ЈУЛА 1911.
CEREMONIES OF REPLACING OLD BANNERS WITH NEW ONES AT BANJICA ON JUNE 26TH / JULY 9TH (1911)

Ђока Богдановић
Đoka Bogdanović

ВЕЛИКА ПИЈАЦА У БЕОГРАДУ
GRAND MARKET IN BELGRADE (1914)

Браћа Цветковић
Braća Cvetković

ПОВРАТАК СРПСКИХ ПОБЕДНИКА И ОТКРИВАЊЕ КАРАЂОРЂЕВОГ СПОМЕНИКА НА КАЛЕМЕГДАНУ 11/24. АВГУСТА 1913. ГОД.
RETURN OF THE SERBIAN VICTORS AND UNVEILING OF THE MONUMENT TO KARADORĐE AT KALEMEGDAN

Ернест Бошњак
Ernest Bošnjak

ОТКРИВАЊЕ СПОМЕНИКА ФЕРЕНЦУ РАКОЦИЈУ У СОМБОРУ
UNVEILING OF THE MONUMENT TO RAKOCZI FERENZ IN SOMBOR (1912)

Александар Лифка
Aleksandar Lifka

ОСВЕЋЕЊЕ ВОДИЦЕ КОД ПРАВОСЛАВНИХ СРБА У СУБОТИЦИ
WATER SANCTIFICATION AMONG ORTHODOX SERBS IN SUBOTICA (1912)

Јосип Новак
Josip Novak

РУДАРЕВА СРЕЋА
THE MINER'S FORTUNE (1929)

Непознати аутор
Unknown Authors

НАШИ ОМИЉЕНИ УМЕТНИЦИ МИЈАТ МИЈАТОВИЋ И ПЕЦИЈА ПЕТРОВИЋ ПРВИ ПУТ У ТОН ФИЛМУ
OUR FAVOURITE ARTISTS MIJAT MIJATOVIĆ AND PECIJA PETROVIĆ FOR THE FIRST TIME IN A SOUND FILM (1933)

Владета Лимић / Друштво Фрушка гора
Vladeta Limić / Society Fruška Gora

СПЛАВОМ И КАЈАКОМ НИЗ ДРИНУ
ON THE RAFT AND KAYAK DOWN THE RIVER DRINA (1938)

Карол Гросман
Karol Grossmann

У ДОМАЋЕМ ВРТУ
NA DOMAĆEM VRTU / IN THE HOME GARDEN (1905)

Јанаки и Милтон Манаки
Janaki and Milton Manaki

ПОСЕТА СУЛТАНА МЕХМЕДА V РЕШАДА БИТОЉУ
VISIT OF THE SULTAN MEHMED V REŞÂD TO BITOLA (1911)

Антун Масовчић
Arsen Maas

БРЧКО У ЗАГРЕБУ / БРЧКО ИΝ ΖΑΓΡΕΒ (1917)

Александар Бинички
Aleksandar Binički

МАТИЈА ГУБЕЦ / МАТИЈА ГУБЕС (1917)

Алфред Гринхут
Alfred Grünhut

ДВИЈЕ СИРОТИЦЕ / TWO POOR GIRLS (1918)

Арношт Грунд
Arnošt Grund

БРИШЕМ И СУДИМ / I ERASE AND JUDGE (1919)

МЕСТЕРОВ КИНЕТОГРАФ,
Оскар Местер, Немачка, 1899.

Местеров кинетограф је кино-пројектор с механизмом малтешког крста, с четири крила, који омогућава стабилно кретање слике у пројектору. Тај механизам и данас се употребљава у свим професионалним пројекторима. Малтешки крст био је познат и раније и користио се у швајцарским часовницима под називом женеvски крст. Велики број проналазача у кинематографији га користе за стварање непрекиданог кретања филмске траке, кроз камеру и пројекциони апарат. Местер производи и продаје кино-пројекторе за биоскопе, али израђује и верзију за аматере – аматерски кинетограф. Местерова камера коју поседује Југословенска кинотека је аматерска камера, прилагодљива и за пројигирање филмова.

KINE MESSTER AMATEUR-KINETOGRAPH,
Oscar Messter, Germany, 1899

Messter kinetograph is a cinema projector with the mechanism in the shape of a Maltese cross, with four wings that provide stable movement of images in the projector. This mechanism is still being used today in all professional projectors. The Maltese cross was earlier known and used in Swiss clocks under the name Geneva cross. A great number of inventors in cinematography used it for creation of discontinued movement of filmstrip through the camera and projection device. Messter produces and sells cine projectors for cinemas, but it also makes a version for amateurs – amateur kinetograph. Messter camera in possession of the Yugoslav Film Archive is an amateur camera, adaptable for film projections.

ГОЛГОТА СРБИЈЕ

Изузетан антологијски филм новинара, писца и учесника рата Станислава Кракова, с материјалима о Србији скупљеним из светских архива, али и сценама доснимљеним да би се дочарао прелазак војске и народа преко Албаније 1915, живот у окупираној Србији, као и ослобођење Ниша и Београда и улазак победника у разорену престоницу. Прва, нема верзија филма *За част отаџбине* пуштена је у промет 1. маја 1930. године. Озвучена верзија под називом *Голгота Србије* или *Пожар на Балкану* одобрена је за приказивање одлуком Комисије за цензуру кинематографских филмова у Београду, бр. 298 од 21. августа 1940. Филм је проглашен за културно добро од изузетног значаја и води се на Листи филмске грађе од изузетног значаја под бројем 106. На основу сценарија и филмских материјала откупљених од породице Глишић рестаурацију интегралне копије 1993. године обавио је тадашњи управник Архива Југословенске кинотеке Стеван Јовичић.

THE CALVARY OF SERBIA

An outstanding anthology film by a journalist, writer and participant of the war, Stanislav Krakov, who used the materials about Serbia collected from the world's archives, but also the scenes subsequently filmed, in order to evoke the Serbian Army and people retreating through Albania in 1915, life in occupied Serbia, liberation of Niš and Belgrade, and arrival of the victors in the ruined capital city. The first silent version of the film *For the Fatherland's Honour* was released on 1st May 1930. The sound version titled *The Calvary of Serbia* or *Balkans Burning* was approved for screening by the decision of the Commission for censorship of cinematography in Belgrade no. 298 as of 21st August 1940. The film was declared a cultural asset of exceptional importance and it is listed in the List of film materials of exceptional importance under the number 106. According to the script and film materials purchased from the family Glišić, restoration of an integral copy was done in 1993 by Stevan Jovičić, the manager of Yugoslav Film Archive at that time.

Ослободиоци LIBERATORS

ЂОРЂЕ ЂОКА БОГДАНОВИЋ

Ђорђе Ђока Богдановић (1860–1914) обилазио је са својим сниматељима, уз одобрење Врховне команде српске војске, све најважније тачке фронта бележећи борбе, рад болница, срушена места, жртве ратних злочина и живот и рад војника на бојишту. Тако су настали филмови: *Пред Ђустендилом* (1913), *Битка на Киселици* (1913), *Битка на Жедилову* (1913), *Њ. В. престолонаследник Александар на Црном врху* (1913), *Пуковник Недић у борби – Битка на Црном камену* (1913), *Штаб III армије и телеграфско одељење III армије при раду* (1913) и други. Снимање филмова наставља и 1913/14. године: *Повратак српских победника и откривање споменика Карађорђу на Калемегдану 11/24. августа 1913*, *Погреб Николаја Хартвига, царског руског посланика у Београду* (1914). Највећи део тог снимљеног материјала је сачуван.

ЂОРЂЕ ЂОКА BOGDANOVIĆ

Đorđe Đoka Bogdanović (1860–1914) visited all most important points on the front with his cameramen, with the approval of the Serbian Army Supreme Command, recording battles, hospital work, and destroyed places, victims of war crimes and life and work of the soldiers in the battlefield. This is how the following films came to be: *At Ćustendil* (1913), *The Battle of Kiselica* (1913), *Battle of Žedilovo* (1913), *HRH Crown Prince Alexander at Crni Vrh* (1913), *Colonel Nedić in Battle* (1913), *Third Army HQ and Third Army Telegraph Unit at Work* (1913) and others. He continued making films in 1913/1914: *Return of the Serbian Victors and Unveiling of the Monument to Karađorđe at Kalemegdan*, *The Funeral of Nikolay Hartwig* (1914). The greatest part of the film materials has been preserved.

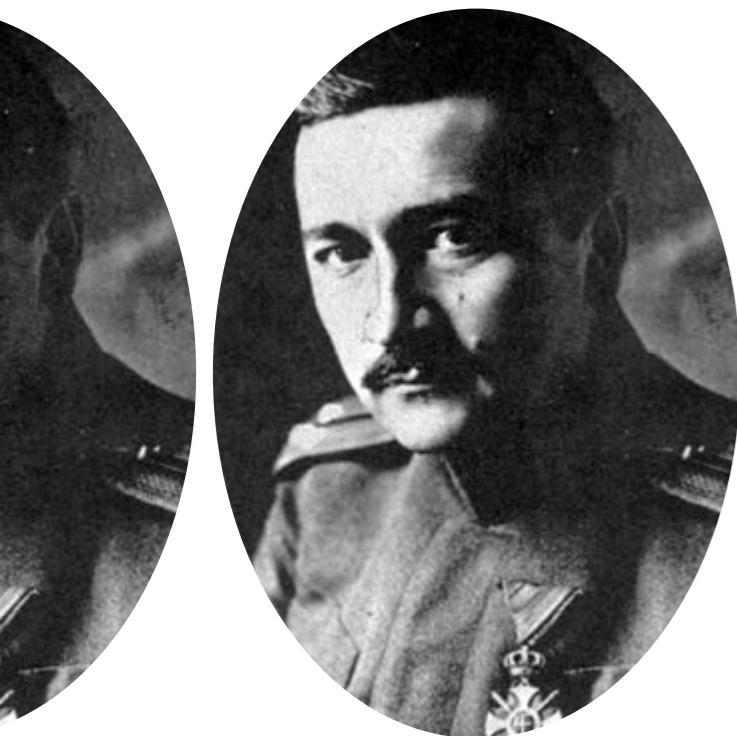

ПРЕПИС ДОЗВОЛЕ ЗА СНИМАЊЕ ЂОКИ БОГДАНОВИЋУ

„Објава за г. Ђоку Богдановића, хотелијера из Београда, коме се допушта да са г. Черновим, дописником-фотографом може вршити на бојишту у области дејства наших трупа кинематографска снимања. Г. Чернов може у исто време вршити и обична фотографска снимања. По заповести начелника Штаба генерал Живојин Мишић, Ваљево, 24. августа 1914.”

A TRANSCRIPT OF FILMING PERMIT FOR ĐOKA BOGDANOVIĆ

“A notice for Mr Đoka Bogdanović, a hotelier from Belgrade, who is allowed to perform cinematography filming on the battlefields in the area of our troops’ actions, together with Mr Chernov, a correspondent and photographer. At the same time, Mr Chernov may also perform a regular photo shoot. Pursuant to the order of the HQ’s Superintendent, General Živojin Mišić, Valjevo, 24th August 1914.”

ДРАГИША СТОЈАДИНОВИЋ

Драгиша М. Стојадиновић (1886–1968), фото-аматер и филмски сниматељ. Као официр српске војске снимао је 1915. заплењеном филмском камером разорени Београд. У чину капетана II класе од 1916. до 1918. био је на дужности шефа Фотографске и Кинематографске (Филмске) секције српске војске, основане на Крфу 1916. године. За потребе те секције набавио је у Риму опрему и материјал: 17 фотографских апарата, две филмске камере и три пројектора. Почетком тридесетих година купио је камеру формата 16 mm и до 1941. снимиио око четрдесет документарних филмова и репортажа: *Кандидациони збор у Неготину 8. марта 1935*, *Сељаци из Крајине на Оепенцу*, *Аранђеловцу, на Авали и Калемегдану (1939)*, *Будва и мост на Тари (1940)*.

DRAGIŠA STOJADINović

Dragiša M. Stojadinović (1886–1968), a photo-amateur and film cameraman. As an officer of the Serbian Army, he filmed the destroyed Belgrade in 1915 using a confiscated film camera. As the 2nd class Captain from 1916 to 1918, he was in charge of the Photography and Cinematography (Film) Section of the Serbian Army, founded on Corfu in 1916. For purposes of this Section, he acquired equipment and material in Rome: 17 photo cameras, two film cameras and three projectors. At the beginning of the Thirties, he bought a 16 mm camera and until 1941 he made about forty documentary films and feature stories: *Peasants from Krajina at Oplenac, Aranđelovac, Avala and Kalemegdan (1939)* and *Budva and Bridge on the River Tara (1949)*.

Чланови кинематографске секције, слева надесно: Крста „сајџија”, Данило Филиповић, Душан Вукелић, Душан Михајловић, Француз – наставник, Драгутин Толи (Тола из Сарајева), Михаило Михаиловић (Мика Африка)

Members of the Cinematography Section, from left to right: Krsta "watchmaker", Danilo Filipović, Dušan Vukelić, Dušan Mihajlović, Frenchman – a teacher, Dragutin Toli (Tola from Sarajevo), Mihailo Mihailović (Mika "Africa")

КИНЕМАТОГРАФСКА СЕКЦИЈА

Током опоравка српске војске на Крфу, 8. септембра 1916. по наређењу начелника Врховног штаба генерала Петра Бојовића, основано је Фотографско одељење Врховне команде српске војске са Уметничком, Фотографском и Кинематографском секцијом, за чијег је шефа постављен Драгиша Стојадиновић. Секција убрзо почиње да ради и снима низ филмова о Солунском фронту и ослобођењу земље. Кинематографска секција на Солунском фронту, осим за снимање, бринула се и за давање кинематографских пројекција по логорима српске војске у Солуну, на фронту и по селима близу фронта. Апарати су били с карбидским осветљењем, због чега је њима било веома тешко руковати.

CINEMATOGRAPHY SECTION

During recovery of the Serbian Army in Corfu, as per the order of the HQ Superintendent, General Petar Bojović, on 8th September 1916, a Photography Department of the Serbian Army Supreme Command was established along with the Art, Photography and Cinematography Section, and Dragiša Stojadinović was appointed at its helm. Shortly afterwards, the Section started working and shooting an array of films about the Salonica front and the country's liberation. At the Salonica front, besides the actual filming, the Cinematography Section took care of organizing cinematography projections in the Serbian Army camps, on the front and in villages close to the front. The cameras had carbide lights making them very hard to operate.

**МИХАИЛО МИХАИЛОВИЋ –
МИКА АФРИКА**

Мика Африка (1893–1942), филмски сниматељ и редитељ. Рад на филму отпочео је као члан Филмске секције српске војске 1916. године и реализовао је велики број филмова од којих су најпознатији: *Долазак Венизелоса у Солун* (1917), *Полазак на фронт* (1917), *Пожар у Солуну* (1917), *Солунски процес* (1917), *Пробој Солунског фронта* (1918), *Прослава пробоја Солунског фронта 7/18. 10. 1928*. Каријеру је завршио као шеф Филмске радионице Војногеографског института Краљевине Југославије, у коме је радио од 1925. до 1941. године, у чину капетана I класе. У Државној радионици за израду филмова од 1922. до 1925. снимио је филмове: *Трагедија наше деце* (1922), *Грех алкохола* (1923), *Доктор Токерама* (1923), *За кору хлеба* (1923).

**MIHAILO MIHAILOVIĆ –
MIKA AFRIKA**

Mika Afrika (1893–1942), a film cameraman and director. He started working on films as a member of the Serbian Army Film Section in 1916 and made a great number of films, of which the most famous are: *Venizelos Arrival to Thessaloniki* (1917), *Departure to Front* (1917), *The Fire of Thessaloniki* (1917), *Thessaloniki Court Trial* (1917), *The Breach of Thessaloniki Front* (1918), *Celebration of the Breach of Thessaloniki Front 7th / 18th October 1928*. He ended his career as the head of the Military and Geography Institute – Film Workshop of the Kingdom of Yugoslavia, where he worked from 1925 to 1941, in the rank of the 1st class Captain. In the State workshop for filmmaking, he filmed the following films from 1922 to 1925: *Tragedy of Our Children* (1922), *Alhocol Sin* (1923), *Doctor Tokerama* (1923), *For a Piece of Bread* (1923).

КАМЕРА МИКЕ АФРИКЕ – КАМЕРА ЕРНЕМАН
Хајнрих Ернеман, Немачка, 1908.
(порекло – камера Мике Африке)

ERNEMANN KINO MODELL A
Ernemann, Germany, 1908
(provenance – Mika Afrika's Camera)

Славко Јовановић и Ђока Богдановић
 Slavko Jovanović and Đoka Bogdanović

ПОВРАТАК СРПСКИХ ПОБЕДНИКА И ОТКРИВАЊЕ КАРАЂОРЂЕВОГ СПОМЕНИКА НА КАЛЕМЕГДАНУ 11/24. АВГУСТА 1913. ГОД.
 RETURN OF THE SERBIAN VICTORS AND UNVEILING OF THE MONUMENT TO KARAĐORĐE AT KALEMEGDAN (1913)

На почетку Шумадијске улице, у близини Трга Славија, 11. августа 1913. године, српској победничкој војсци из Другог балканског рата, коју је предводио престолонаследник Александар Карађорђевић, приређена је добродошлица од највиших војних и политичких власти, представника цивилних организација и националних институција, као и више хиљада људи из Београда и Србије.

At the beginning of Šumadijska Street and in the vicinity of Slavija Square, on 11th August 1913, a reception for the Serbian victorious army from the Second Balkan War, led by Crown Prince Alexander Karađorđević, was organized by the highest military and political authorities, representatives of civil organizations and national institutions, as well as several thousand people from Belgrade and Serbia.

Ђока Богдановић
 Đoka Bogdanović

Њ. В. ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИК АЛЕКСАНДАР, КОМАНДАНТ I АРМИЈЕ, НА ЦРНОМ ВРХУ НА БОРБЕНОМ ПОЛОЖАЈУ
 HRH CROWN PRINCE ALEXANDER AT CRNI VRH (1913)

Драгиша Стојадиновић
 Dragiša Stojadinović

ПОРУШЕНИ БЕОГРАД СЕ БРАНИ
 DEFENSE OF THE DESTROYED BELGRADE (1915)

Михаило Михаиловић – Мика Африка
 Mihailo Mihailović – Mika Afrika

ПОЖАР У СОЛУНУ
 FIRE IN THESSALONIKI (1917)

Михајло Ал. Поповић
 Mihailo Al. Popović

СА ВЕРОМ У БОГА
 IN GOD WE TRUST (1932)

Станислав Краков
 Stanislav Krakov

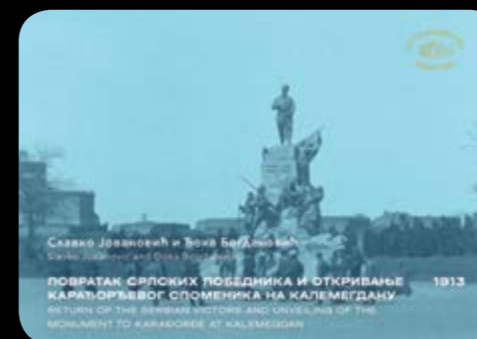
ГОЛГОТА СРБИЈЕ
 THE CALVARY OF SERBIA (1940)

Милутин Игњачевић и Ранко Јовановић
 Milutin Ignjačević and Ranko Jovanović

КРОЗ БУРУ И ОГАЊ
 THROUGH TEMPEST AND FIRE (1929)

Ђока Богдановић
 Đoka Bogdanović

БИТКА НА КИСЕЛИЦИ, НА ПОЛОЖАЈИМА ИЗМЕЂУ КРИВЕ ПАЛАНКЕ И ЋУСТЕНДИЛА
 THE BATTLE OF KISELICA (1913)

Кроз туђи објектив THROUGH OTHERS' LENSES

КРУНИСАЊЕ КРАЉА ПЕТРА I И ПУТОВАЊЕ КРОЗ СРБИЈУ, НОВИ ПАЗАР, ЦРНУ ГОРУ И ДАЛМАЦИЈУ (1904)

Реализација: Арнолд Мјур Вилсон
и Френк Сторм Мотершо

До данас најстарији сачувани филмски документ о Београду и Србији снимљен је септембра 1904. године поводом крунисања краља Петра I Карађорђевића. Снимање је организовао српски почасни конзул из Шефилда Арнолд Мјур Вилсон. Камера Вилсоновог сниматеља Френка Сторма Мотершоа забележила је свечани изглед центра Београда, крунидбену колону на путу од двора ка Саборној цркви и повратак из цркве у двор. Вилсон и Мотершо наставили су пут и оставили драгоцене записе о манастирима Жичи и Студеници, о Краљеву, Рашки, Новом Пазару, Андријевици, Цетињу, Шибенику и Задру. Филм се на Листи културних добара од изузетног значаја Републике Србије (у области кинематографије) води под бројем један. Нова копија тог филма израђена је 2003. у лабораторији *L'Immagine Ritrovata* из Болоње.

THE CORONATION OF KING PETER I OF SERBIA AND A RIDE THROUGH SERBIA, NOVI PAZAR, MONTENEGRO AND DALMATIA Realized by: Arnold Muir Wilson and Frank Storm Mottershaw

The oldest preserved film document about Belgrade and Serbia until today was filmed in September 1904 on the occasion of coronation of King Peter I Karađorđević. The filming was organized by the Serbian honorary consul from Sheffield, Arnold Muir Wilson. The camera of Wilson's cameraman Frank Storm Mottershaw recorded a festive outlook of the city centre in Belgrade, coronation defile on the way from the Court to Saborna crkva (St. Michael's Cathedral) and return from the cathedral to the Court. Wilson and Mottershaw continued their trip and left precious recordings about the monasteries Žiča and Studenica, about Kraljevo, Raška, Novi Pazar, Andrijevica, Cetinje, Šibenik and Zadar. The film is on the List of immovable cultural property of exceptional importance of the Republic of Serbia (in the field of cinematography), classified under the number One. The new copy of the film was made in 2003 in the laboratory *L'Immagine Ritrovata* from Bologna.

**Арнолд Мјур Вилсон
и Френк Сторм Мотершо**
Arnold Muir Wilson
and Frank Storm Mottershaw

**КРУНИСАЊЕ КРАЉА
ПЕТРА I КАРАЂОРЂЕВИЋА**
THE CORONATION OF
KING PETER I OF SERBIA (1904)

**ЦРНОГОРСКИ КНЕЗ НИКОЛА ПЕТРОВИЋ НА
ВЕНЧАЊУ ВИТОРИЈА ЕМАНУЕЛА И ПРИНЦЕЗЕ ЈЕЛЕНЕ**
MONTENEGRO PRINCE NIKOLA PETROVIĆ AT THE WEDDING OF
VITTORIO EMANUELE AND PRINCESS HELENA

1897

КРАЉ ПЕТАР У ПАРИЗУ
KING PETER IN PARIS

1911

Вилхелм Тиле
Wilhelm Thiele

МРТВАЧКА ВЕЧЕРА НА БЕГАЉИЦИ
DAS TOTENMAHL AUF SCHLOSS BEGALITZA
THE DEATH FEAST AT BEGALITZA CASTLE

1923

Фридрих Фехер
Friedrich Fehér

ЉУБИМИЦА ГУВЕРНЕРА
DIE GELIEBTE DES GOUVERNEURS
THE MISTRESS OF THE GOVERNOR

1927

Непознати аутори
Unknown Authors

**ЦРНОГОРСКИ КНЕЗ НИКОЛА ПЕТРОВИЋ
НА ВЕНЧАЊУ ВИТОРИЈА ЕМАНУЕЛА
И ПРИНЦЕЗЕ ЈЕЛЕНЕ**
MONTENEGRO PRINCE NIKOLA PETROVIĆ
AT THE WEDDING OF VITTORIO EMANUELE
AND PRINCESS HELEN (1897)

КРАЉ ПЕТАР У РИМУ
KING PETER IN ROME (1911)

КРАЉ ПЕТАР У ПАРИЗУ
KING PETER IN PARIS (1911)

Вилхелм Тиле
Wilhelm Thiele

МРТВАЧКА ВЕЧЕРА НА БЕГАЉИЦИ
DAS TOTENMAHL AUF SCHLOSS BEGALITZA /
THE DEATH DINNER ON BEGALJICA (1923)

Фридрих Фехер
Friedrich Fehér

ЉУБИМИЦА ГУВЕРНЕРА
DIE GELIEBTE DES GOUVERNEURS /
THE GOVERNOR'S FAVOURITE (1927)

Абрам Ром
Abram Rom

У ПЛАНИНАМА ЈУГОСЛАВИЈЕ
В ГОРАХ ЈУГОСЛАВИИ /
IN THE MOUNTAINS OF YUGOSLAVIA (1946)

ПРОЈЕКТОР „ПАТЕ КОК” 28 mm
Пате Фрер, Француска, 1912.

PATHÉ KOK 28 mm CINEMA PROJECTOR
Pathé Frères, France, 1912

КАМЕРА „ПАТЕ БЕБИ”
Пате Фрер, Француска, 1923.

PATHÉ BABY CINEMA CAMERA
Pathé Frères, France, 1923

Наши уметници у светском филму

OUR ARTISTS IN
THE WORLD FILM

” Од многих југословенских глумаца који су радили у иностранству Звонимир Рогоз игра у Пабстовом филму *Улица без радости* (1925) с Гретом Гарбо, Ита Рина је главна јунакиња гласовитог *Еротикона* (1931) Чехословака г. Махатија, а Светислав Петровић постиже велики успех у Холивуду!⁴

Милутин Чолић, 1984.

Of many Yugoslav actors who worked abroad, Zvonimir Rogoz had a role in Pabst's film *Die freudlose Gasse / The Joyless Street* (1925) with Greta Garbo; Ita Rina plays the main heroine in the famous film *Erotikon / Seduction* (1931) by G. Machaty from Czechoslovakia, and Svetislav Petrović achieved a great success in Hollywood!

Milutin Čolić, 1984

⁴ Из филмске документације Архива Југословенске кинотеке /
From the film documentation kept in the Archives of the Yugoslav Film Archive

СЛАВКО ВОРКАПИЋ

Славко Воркапић (1894–1976), југословенски и амерички филмски стваралац, редитељ, монтажер, стручњак за специјалне ефекте, педагог и теоретичар. Посветио се филмској монтажи и специјалним визуелним ефектима, за које је постао водећи стручњак у Холивуду. Своја проучавања филмског медија уобличио је у теорији о визуелној природи филма. Реализовао је један од првих америчких авангардних филмова *Живот и смрт холивудског статисте бр. 9413* (1927), експерименталне филмове *Фингалова пећина* (1940), *Шума шумори* (1941), као и више документарних филмова.

SLAVKO VORKAPIĆ

Slavko Vorkapić (1894–1976), a Yugoslav and American filmmaker, director, film editor, expert for special effects, educator and theoretician. He was dedicated to film editing and special visual effects, and became a leading expert in Hollywood. His studies of the film media came to fruition in the theory of visual nature of film. He made one of the first American avant-garde films *The Life and Death of 9413 a Hollywood Extra* (1927), experimental films *Fingal's Cave* (1940) and *Forest Murmurs* (1941), as well as numerous documentary films.

СВETИСЛАВ ИВАН ПЕТРОВИЋ

Светислав Иван Петровић (1894–1962), прва међународна филмска звезда српског порекла. У својој четрдесетогодишњој каријери остварио је више од сто улога у мађарској, немачкој, шпанској, француској, америчкој и аустријској кинематографији. Значајне су његове улоге у филмовима: *Кенигсмарк* (1923), *Уметничка душа* (1925), *Алахов врт* (1928), *Козак и славуј* (1935), *Принцеза корала* (1937), *Процес* (1948), *Лифт за губилиште* (1957).

SVETISLAV IVAN PETROVIĆ

Svetislav Ivan Petrović (1894–1962), the first international film star of Serbian origin. In his 40-year long career, he had more than one hundred roles in Hungarian, German, Spanish, French, American and Austrian cinematography. His most significant roles on the films: *The Secret Spring* (1923), *Heart of an Actress* (1925), *The Garden of Allah* (1928), *The Cossack and the Nightingale* (1935), *The Coral Princess* (1937), *The Trial* (1948), *Elevator to the Gallows* (1957).

Коларац

данас у 9.20 увече приређује свечану премијеру, која је уједно и светска премијера, великог ческог филма

ЕРОТИКОН

Главне улоге:

**Ита Рина (Ида Кравања),
Олаф Фјорд, Луиђи
Сервенти**

Режија: Густав Махати

Монопол: **Коларац - Варнер Брос**
Свечаној премијери ће лично вечерас присуствовати г-ђица

Ита Рина

Места су номерисана. Претпродаја улазница од 11—12 и по и од 7 по подне. За вечерас не важе никакве пољастике

Главне улоге:

**Ита Рина (Ида Кравања),
Олаф Фјорд, Луиђи
Сервенти**

Режија: Густав Махати

Монопол: **Коларац - Варнер Брос**

**Ита Рина (Ида Кравања),
Олаф Фјорд, Луиђи
Сервенти**

Режија: Густав Махати

Монопол: **Коларац - Варнер Брос**
Свечаној премијери ће лично вечерас присуствовати г-ђица

Ита Рина

ИТА РИНА

Ита Рина (1907–1979), рођена као Ида Кравања, велика филмска звезда у периоду између два рата. Снимила је за немачке, аустријске и чешке продуcente више од двадесет играних филмова. Глумачки тријумф остварује у чешко-немачкој копродукцији *Еротикон* (1929), где су до изражаја дошле њена лепота и фотогеничност. Памти се по улогама у филмовима: *Срамота* (1929), *Пролеће се буди* (1929), *Тонка звана вешала* (1930), *Фантом Дурмитора* (1932), *А живот тече даље* (1935). Светислав Иван Петровић био јој је партнер у филмовима *Принцеза корала* (1937) и *Трговци девојкама* (1939).

ИТА РИНА

Ita Rina (1907–1979), born as Ida Kravanja, was a big film star in the period between two world wars. She starred in more than 20 feature films made by German, Austrian and Czech producers. She made her acting triumph in Czech-German co-production *Erotikon / Seduction* (1929), where her beauty and photogenic quality came to the fore. She is remembered for the following film roles: *Disgrace* (1929), *Spring Awakening* (1929), *Gallows Toni* (1930), *The Phantom of Durmitor* (1932), *Catch and release* (1935). Svetislav Ivan Petrović was her partner in the films *The Coral Princess* (1937) and *Zentrale Rio* (1939).

Жорж Мелијес
Georges Méliès

ПАРИЗ – МОНТЕ КАРЛО ЗА ДВА САТА
LE RAID PARIS-MONTE CARLO EN DEUX HEURES
PARIS TO MONTE CARLO

1905

Славко Воркапић и Роберт Флореј
Slavko Vorkapić and Robert Florey

ЖИВОТ И СМРТ ХОЛИВУДСКОГ СТАТИСТЕ БР. 9413
THE LIFE AND DEATH OF PAUL A HOLLYWOOD EXTRA

1927

Карл Јунгханс, Ф. В. Кремер, Вацлав Кубасек
Carl Junghans, F.W. Kraemer, Václav Kubásek

А ЖИВОТ ТЕЧЕ ДАЉЕ
A ŽIVOT JDE DAL
CATCH AND RELEASE

1935

Жорж Мелијес
Georges Méliès

ПАРИЗ – МОНТЕ КАРЛО ЗА ДВА САТА
LE RAID PARIS-MONTE CARLO EN DEUX HEURES /
PARIS TO MONTE CARLO (1905)

Славко Воркапић и Роберт Флореј
Slavko Vorkapić and Robert Florey

ЖИВОТ И СМРТ ХОЛИВУДСКОГ
СТАТИСТЕ БР. 9413
THE LIFE AND DEATH OF PAUL
A HOLLYWOOD EXTRA (1927)

Карл Јунгханс, Ф. В. Кремер, Вацлав Кубасек
Carl Junghans, F.W. Kraemer, Václav Kubásek

А ЖИВОТ ТЕЧЕ ДАЉЕ
A ŽIVOT JDE DAL / CATCH AND RELEASE (1935)

Виктор Јансон
Victor Janson

ПРИНЦЕЗА КОРАЛА
DIE KORALLENPRINZESSIN /
THE CORAL PRINCESS (1937)

Филмске рекламе ADVERTISEMENT FILMS

ЕРНЕСТ БОШЊАК

Ернест Бошњак (1876–1963) филмску камеру „Ертел Верке” купио је 1909. и почео да снима филмове: *У царству Терпсихор* (1909), *Откривање споменика Ференцу Ракоцију у Сомбору* (1912), цртану филмску рекламу *Овде тражи, па ћеш наћи! Милијон!* (1925), *Фудбалска утакмица* (1923), *Скаутске вежбе у Сомбору* (1930), *Процесија сомборске римокатоличке жупе о Тјелову* (1932).

КАМЕРА ЕРТЕЛ ВЕРКЕ „ФИЛМЕР”
Немачка, 1921. (припадала Ернесту Бошњаку)

CAMERA ERTEL WERKE "FILMER",
Germany, 1921 (belonged to Ernest Bošnjak)

ERNEST BOŠNJAK

Ernest Bošnjak / Ernő Bosnyák (1876–1963) bought the film camera "Ertel Werke" in 1909 and started shooting films. *In the Realm of Terpsichore* (1909), *Unveiling of the Monument to Rakoczi Ferenz in Sombor* (1912), the cartoon film advertisement *Look Here and You'll Find! A Million!* (1925), *A Soccer Match* (1923), *Boy Scout Drill in Sombor* (1930), *Communion Procession of the Sombor Roman Catholic Parish* (1932).

Ernest Bošnjak

OVDE TRAJI PA ĆEŠ NAĆI MILIJON!
LOOK HERE AND YOU'LL FIND A MILLION!

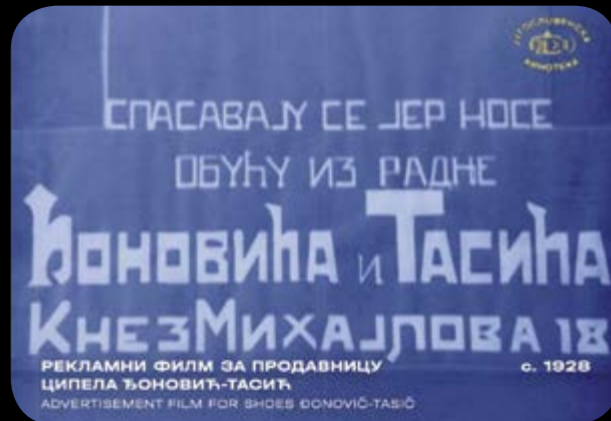
1925

Josip Novak

СВЕ РАДИ ОСМЕХА
ALL FOR A SMILE

1926

СПАСАВАЈУ СЕ ЈЕР НОСЕ
ОБУЋУ ИЗ РАДНЕ

Њоновића и Тасића
Кнез Михајлова 18

РЕКЛАМНИ ФИЛМ ЗА ПРОДАВНИЦУ
ЦИПЕЛА ЂОНОВИЋ-ТАСИЋ
ADVERTISEMENT FILM FOR SHOES ĐONOVIĆ-TASIĆ

c. 1928

1953

Ernest Bošnjak
Ernest Bošnjak

OVDE TRAJI PA ĆEŠ NAĆI
MILIJON!
LOOK HERE AND YOU'LL FIND!
A MILLION! (1925)

Josip Novak
Josip Novak

СВЕ РАДИ ОСМЕХА
ALL FOR A SMILE (1926)

Непознати аутор
Unknown author

РЕКЛАМНИ ФИЛМ ЗА ЦИПЕЛЕ
ЂОНОВИЋ – ТАСИЋ
ADVERTISEMENT FILM FOR SHOES
ĐONOVIĆ – TASIĆ (1928/30)

Маријан Вајда
Marijan Vajda

РЕВИЈА КРАШ / РЕВИЈА
(ТВОРНИЦА ЧОКОЛАДЕ, БОМБОНА
И КЕКСА ЈОСИП КРАШ)
REVUE KRAŠ / REVUE
(CHOCOLATE, SWEETS AND COOKIES
FACTORY JOSIP KRAŠ) (1953)

Филмски журнари NEWSREELS

Филмски журнал (филмске новости) јесте посебна врста документарног филма која на кратак и лапидаран начин даје преглед догађаја у току одређеног периода, најчешће недеље, а некада и целог месеца. Обично се састоји из неколико сторија које укупно не трају дуже од десетак минута, а приказују се пре главног филма у биоскопима.

Film Newsreel represents a special type of documentary film which provides in a short and concise manner a summary of events during a certain period of time, most often a week, and sometimes the entire month. It commonly consists of several stories which last in total not more than around ten minutes, and are shown before the main film in the cinemas.

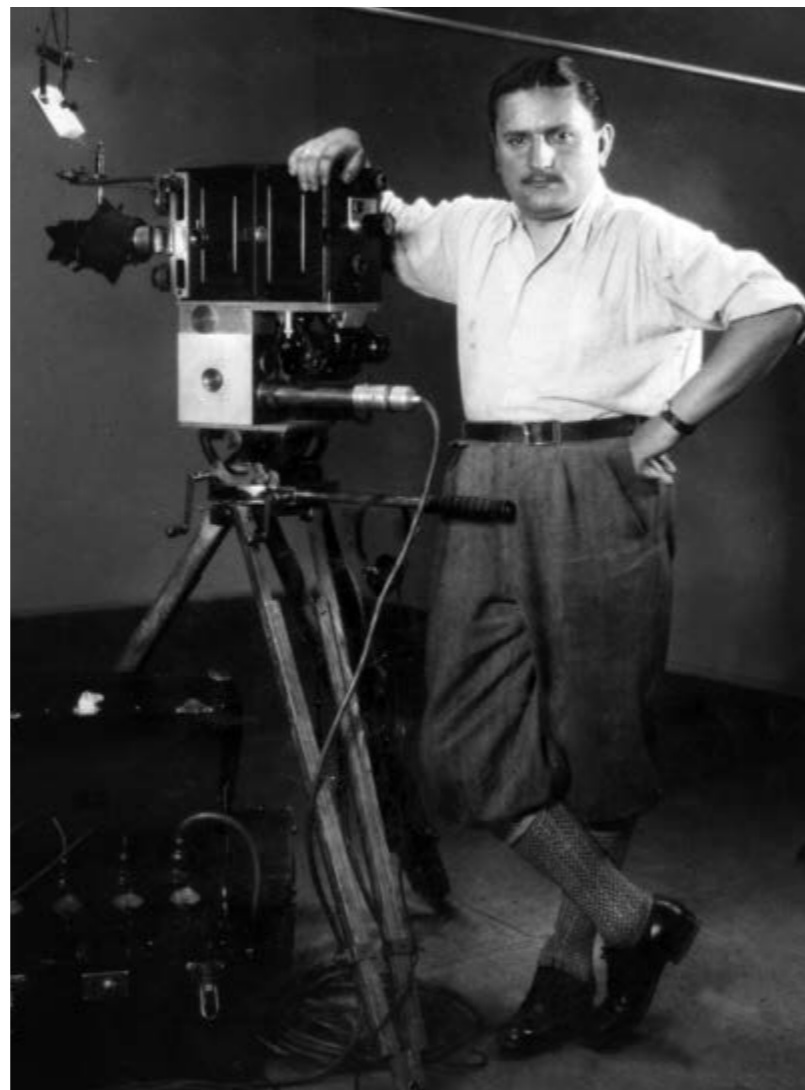

ЖУРНАЛИ АЛЕКСАНДРА ЛИФКЕ

Александар Лифка редовно је снимао журнале и друге документарне филмове о локалним збивањима 1912. године и приказивао их у свом биоскопу, о чему говоре огласи у дневним новинама — *Бачки журнал* из 1912/13; *Лифка журнал* и *Лифкин недељни извештач* из 1912; *Суботица у речи и слици*, која је излазила 1913. године у три чина, 180 дијапозитива и седам покретних слика.

NEWSREELS OF ALEKSANDAR LIFKA

Aleksandar Lifka regularly filmed newsreels and other documentary films about local events and screened them in his own cinema, which can be found in newspaper advertisements of Bacskai Naplo from 1912/13 — *Lifka Newsreel* was being released in 1912; *Lifka heti tudosito / Lifka Weekly Reporter* was being released in 1912; *Subotica in Words and Pictures* was being released in 1913 in three acts, 180 slides and seven moving pictures.

ЖУРНАЛИ КОСТЕ НОВАКОВИЋА

Коста Новаковић је до 1941. производио *Журнал Новаковић*. Претпоставља се да је снимљено око 60 бројева. Важније журналске сторије: *Скадарлија* и *Чича Илија Станојевић* (1928), *Прослава Светог Саве на Универзитету* (1930), *Избор лепотице на Палићу* (1930), *Фудбалска утакмица Драма – Опера* (1930), *Београдски сајам* (1938) и друге. Од журналских сторија Новаковић је монтирао и посебне документарне филмове, на пример *Велики спортски филм К. Д. Новаковића* (фудбал, тенис, бокс, хазена, пешачке трке, коњске трке итд.) 1928. године.

ЖУРНАЛИ СТЕВАНА МИШКОВИЋА

Филмски сниматељ и редитељ Стеван Мишковић под окриљем својих филмских предузећа производио је филмске журнале од 1938. до 1943. *Журнал Мишковић* излазио је од 1938. до 1941. године. Сачуване су две сторије из 1938. и једна из 1941. *Нова Србија*, филмски журнал владе Милана Недића, доносио је преглед догађаја током немачке окупације 1943–1944. и обично био дужине једне ролне, око 300 метара. *Недељни преглед*, анимирани журнал, бавио се политичким појавама, личностима и збивањима у Европи. Сваки број састоји се од седам епизода, од којих је свака посвећена једном дану у недељи, а укупна дужина креће им се од 50 до 150 метара. Претпоставља се да је од маја 1943. до краја лета следеће године Стеван Мишковић са сарадницима снимео више од четрдесет сторија.

KOSTA NOVAKOVIĆ NEWSREEL

Kosta Novaković made *Novaković Newsreel* from 1928 to 1941. It is assumed that some 60 newsreels were filmed. The most important feature stories: *Skadarlija* and *Čiča Ilija Stanojević* (1928), *Celebration of St. Sava at the University* (1930), *Beauty Competition at Palić* (1930), *Football match Drama – Opera* (1930), *Belgrade Fair* (1938), etc. Novaković edited and made special documentary films using newsreel stories, such as *Great Sport Film K. D. Novaković* (football, tennis, boxing, handball for women, race walking, horse races, etc).

STEVAN MIŠKOVIĆ NEWSREELS

Under the auspices of his own film companies, Stevan Mišković, a film cameraman and director, made film newsreels from 1938 to 1943. *Mišković Newsreel* was being released from 1938 to 1941. Two feature stories were preserved, one from 1938 and the other from 1941. *New Serbia Newsreel*, a film newsreel of Milan Nedić Government, presented a summary of events during the German occupation 1943–1944, usually a length of one film roll, about 300 metres. *Weekly Survey Newsreel*, an animated newsreel, dealt with political phenomena, persons and events in Europe. Each newsreel consists of seven episodes, of which each is dedicated to one day in a week, and total length ranges from 50 to 150 metres. It is assumed that from May 1943 until the end of summer next year Stevan Mišković filmed more than forty feature stories with his associates.

ЖУРНАЛИ АРТИСТИК ФИЛМА

У Београду су 1926. године Андреја Глишић, власник биоскопа „Сити”, и Зарија Ђокић, сувласник биоскопа на Чукарици, основали филмско предузеће „Артистик филм”, које је осим документарних филмова снимало и журнале. *Филмски магазин* или само *Магазин* сниман је од 1937. до 1940. године.

ЖУРНАЛ ДАНИЛА ЈАКШИЋА

Данило Јакшић, фотограф и филмски сниматељ, од 1926. до 1932. производио је *Титан-филм журнал*, који је бележио занимљива збивања у разним деловима земље, често по захтеву наручиоца. Занимљиве су сторије: *Прослава Светозара Милетића* (1926), *Поплаве код Апатина* (1926), *Свадба једног бечејског трговца* (1926), *Соколски слет у Бечкерек* (1932) и друге.

ЖУРНАЛ РОДОЉУБА МАЛЕНЧИЋА

Родољуб Маленчић производио је током 1929. године журнале *Родац*, у којима су биле сторије: *Гостовање циркуса Клудски у Новом Саду*, *Аеромитинг у Новом Саду*, *Коњске трке у Новом Саду*. За сторије *Дочек председника Владе у Новом Саду*, *Соколски слет*, *Слава Првог ваздухопловног пука* и *Живот у Фрушкој гори* не зна се када су снимљене.

ЖУРНАЛ АДРИЈА НАЦИОНАЛ ФИЛМА

Филмско предузеће „Адрија национал филм” основали су Ранко Јовановић и Милутин Игњачевић 1929. године у Београду. Осим играних филмова снимали су и документарне филмове и журнале. *Недељна смотра Адрије* излазила је током 1930. године.

ARTISTIK FILM NEWSREEL

Andreja Glišić, the owner of the cinema “Siti” and Zarija Đokić, co-owner of the cinema on Čukarica, founded in 1926 a film company “Artistik Film” in Belgrade, which made newsreels along with documentary films. *Film magazine* or just *Magazine* was filmed from 1937 to 1940.

DANILO JAKŠIĆ NEWSREEL

Danilo Jakšić, a photographer and film cameraman, made *Titan Film Newsreel* from 1926 to 1932, the newsreel that recorded interesting events in various parts of the country, often commissioned. Interesting newsreel stories are: *Celebration of Svetozar Miletić* (1926), *Floods nearby Apatin* (1926), *Wedding of a Bečej merchant* (1926), *Sokol Competition in Bečkerek* (1932) and others.

RODOLJUB MALENČIĆ NEWSREEL

Rodoljub Malenčić made *Rodac Newsreel* during 1929, with feature stories, such as: *Circus Kludski in Novi Sad*, *Air show in Novi Sad*, *Horse races in Novi Sad*. For stories *A Welcoming Celebration of the Government Prime Minister in Novi Sad*, *Sokol Competition*, *Saint Patron’s Day of the First Air Force Regiment* and *Life on Fruška gora*, there are no data when they were filmed.

ADRIJA NACIONAL FILM NEWSREEL

Film company “Adrija nacional film” was founded by Ranko Jovanović and Milutin Ignjačević in Belgrade in 1926. Beside feature films, they also made documentary films and newsreels. *Weekly Adrija Review* was being released during 1930.

ЖУРНАЛИ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПРОСВЕТНОГ ФИЛМА

Од 1931. до 1941. године Југословенски просветни филм снимао је журнале који су вредни због промоције културних, природних и туристичких богатстава Краљевине Југославије. За то предузеће снимали су водећи сниматељи: Јосип Новак, Миодраг Мика Ђорђевић, Антон Хари Смех, Стеван Мишковић, Станислав Новорита, Александар Герасимов, Михајло Ал. Поповић и други. Међу вредна дела у њиховој продукцији треба убројити и *Југословенски журнал*, који је излазио неколико година и чија је једна од најлепших сторија она о Музеју кнеза Павла.

Југословенски журнал (неми) излазио је од 1931. до 1935; *Филмска недеља* излазила је 1932/33; *Београдски журнал* излазио је 1932/33; *Кроз нашу земљу* излазио је од 1933. до 1935; *На плавом Јадрану* излазио је 1934/35; *Филмски магазин* излазио је од 1935. до 1937; *Журнал Југословенског просветног филма / Тон журнал* излазио је 1935/36; *На родној груд* излазио је 1936; *Филмски магацин* излазио је 1937. године.

YUGOSLAV EDUCATION FILM NEWSREELS

From 1931 to 1941 the Yugoslav Education Film filmed newsreels which are valuable since they promoted cultural, environmental and tourist wealth of the Kingdom of Yugoslavia. The leading cameramen worked for this company: Stanislav Novorita, Aleksandar Gerasimov, Mihajlo Al. Popović and others. Among the valuable works made in their production, we should point out the *Yugoslav Newsreel*, which was being released for several years and one of its most beautiful stories is the one about the Museum of Prince Pavle.

Yugoslav Newsreel (silent) was being released from 1931 to 1935; *Film Week* was being released from 1932 to 1933; *Belgrade Newsreel* was being released from 1932 to 1933; *Through our country* was being released from 1933 to 1935; *On the blue Adriatic Sea* was being released from 1934 to 1935; *Film Magazine* was being released from 1935 to 1937; *Yugoslav Educational Film Newsreel* was being released from 1935 to 1936; *In Homeland* was being released in 1936; *Film Magazine* was being released in 1937.

Журнал Новаковић - Коста Новаковић
Novaković Newsreel - Kosta Novaković

СТОРИЈА: ФУДБАЛОКА УТАКМИЦА ДРАМА-ОПЕРА 1930
STORY: SOCCER GAME DRAMA-OPERA

Журнал Новаковић - Коста Новаковић
Novaković Newsreel - Kosta Novaković

СТОРИЈА: ИЗБОР ЛЕПОТИЦЕ НА ПАЛИЋУ 1930
STORY: BEAUTY PAGEANT ON PALIĆ

Журнал Новаковић - Коста Новаковић
Novaković Newsreel - Kosta Novaković

**СТОРИЈА: ЧИЧА ИЛИЈА СТАНОЈЕВИЋ И ЖАНКА
СТОКИЋ У СКАДАРЛИЈИ** 1930
STORY: ČIČA ILIJA STANOJEVIĆ AND ŽANKA STOKIĆ IN SKADARLIJA

Журнал Југословенског просветног филма
Yugoslav Educational Film Newsreel

СТОРИЈА: МУЗЕЈ КНЕЗА ПАВЛА 1937
STORY: MUSEUM OF PRINCE PAVLE

Журнал Мишковић-филм - Стеван Мишковић
Mišković Film Newsreel - Stevan Mišković

**СТОРИЈА: ОСМЕ САВЕЗНЕ СМУЧАРСКЕ
УТАКМИЦЕ НА КРАНЈОКОЈ ГОРИ И ПЛАНИЦИ** 1941
STORY: EIGHTH FEDERAL SKI MATCHES AT KRANJSKA GORA AND PLANICA

Журнали Александра Лифке
Aleksandar Lifka Newsreel (1912–1913)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / АЛЕКСАНДАР ЛИФКА
SELECTED STORIES / ALEKSANDAR LIFKA

Филмски магазин – Магазин
Film magazine – Magazine (1937–1940)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / АРТИСТИК ФИЛМ
SELECTED STORIES / ARTISTIC FILM

Журнал Новаковић
Novaković Newsreel (1928–1941)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / КОСТА НОВАКОВИЋ
SELECTED STORIES / KOSTA NOVAKOVIĆ

Журнал Мишковић
Mišković Newsreel (1938–1941)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / СТЕВАН МИШКОВИЋ
SELECTED STORIES / STEVAN MIŠKOVIĆ

Журнал Титан-филм
Titan-Film Newsreel (1926–1932)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ДАНИЛО ЈАКШИЋ
SELECTED STORIES / DANILO JAKŠIĆ

Родац журнал
Rodac Newsreel (1929)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / РОДОЉУБ МАЛЕНЧИЋ
SELECTED STORIES / RODOLJUB MALENCIĆ

Недељна смотра Адрије
Weekly Adrija Review (1930)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / АДРИЈА НАЦИОНАЛ ФИЛМ
SELECTED STORIES / ADRIA NATIONAL FILM

Југословенски журнал
Yugoslav Newsreel (1931–1935)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТНИ ФИЛМ
SELECTED STORIES / YUGOSLAV EDUCATIONAL FILM

Филмска недеља
Film Week (1932–1933)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТНИ ФИЛМ
SELECTED STORIES / YUGOSLAV EDUCATIONAL FILM

Београдски журнал
Belgrade Newsreel (1932–1933)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТНИ ФИЛМ
SELECTED STORIES / YUGOSLAV EDUCATIONAL FILM

Кроз нашу земљу
Through Our Country (1933–1935)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТНИ ФИЛМ
SELECTED STORIES / YUGOSLAV EDUCATIONAL FILM

На плавом Јадрану
On the Blue Adriatic Sea (1934–1935)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТНИ ФИЛМ
SELECTED STORIES / YUGOSLAV EDUCATIONAL FILM

Филмски магазин
Film Magazine (1935–1937)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТНИ ФИЛМ
SELECTED STORIES / YUGOSLAV EDUCATIONAL FILM

Журнал Југословенског просветног филма – Тон журнал
Yugoslav Educational Film Newsreel (1935–1936)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТНИ ФИЛМ
SELECTED STORIES / YUGOSLAV EDUCATIONAL FILM

На родној груди
In Homeland (1936)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТНИ ФИЛМ
SELECTED STORIES / YUGOSLAV EDUCATIONAL FILM

Филмски магацин
Film Depot (1937)

ИЗАБРАНЕ СТОРИЈЕ / ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТНИ ФИЛМ
SELECTED STORIES / YUGOSLAV EDUCATIONAL FILM

Филмска предузећа FILM COMPANIES

ПРЕДРАТНА ФИЛМСКА ПРЕДУЗЕЋА

До краја Другог светског рата није постојала организована кинематографска делатност на територијама бивше Краљевине Југославије. Није било интересовања за националну филмску производњу, па су малобројни пионири филма били препуштени сами себи, а домаћи филм није могао да се на тржишту бори против конкуренције комерцијалних, добрих и јефтених увозних филмова. Они су, повремено и с одушевљењем, приступали снимању филмова, улагали сопствена средства у производњу и на крају финансијски пропадали. У таквим условима, без континуитета филмске производње, није могло ни бити домаће филмске уметности.

PRE-WAR FILM COMPANIES

Until the end of World War II, there was no organized cinematography activity on the territories of former Kingdom of Yugoslavia. The states were not interested in national film production, so very few pioneers of film were left to their own devices, and domestic film could not be competitive on the market alongside commercial, good and cheap imported films. Occasionally and with great enthusiasm, they approached film making and invested their own funds in the production, but in the end they would go bankrupt. In such conditions and without any continuity in film production, national film art could not exist.

ПОСЛЕРАТНА ФИЛМСКА ПРЕДУЗЕЋА

Кинематографија Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (1945–1992) развијала се уз обилну помоћ државе. Током 45 година постојања, та савремена југословенска кинематографија доказала се као утицајни и значајни део националне културе. Својим уметничким остварењима и производном активношћу сврстала се међу водеће кинематографије Средње Европе.

POST-WAR FILM COMPANIES

Cinematography of the Socialist Federative Republic of Yugoslavia (1945–1992) was being developed with substantial state support. During 45 years of its existence, this contemporary Yugoslav cinematography proved itself as an influential and significant part of the national culture. It found its place among the leading cinematographies of Central Europe with its artistic accomplishments and production activity.

Београд на филму BELGRADE ON FILM

Прича једног дана или недовршена симфонија једног града, продукција „Артистик филма” из 1941. године, својеврсна недовршена симфонија живота Београда у 24 сата, вероватно је најбољи документарно-играни филм краткотрајне југословенске краљевине. Пун шарма и поетике, временски прати један уобичајени београдски дан који почиње раним јутарњим доласком приградских млекација, а завршава се касном забавом у ноћном клубу и песмом *Majestic Melody* у извођењу популарног певача шлагера Милана Тимотића. Режиер тог остварења био је талентовани и софистицирани париски ђак Макс Калмић (1905–1941), који ће само неколико месеци после премијере страдати као једна од првих жртава нацистичког терора над Јеврејима у Београду. Његово ефектно дело очигледно је било инспирисано познатим немачким филмом *Берлин, симфонија веллеграда* (1927) Валтера Рутмана, али је својим духом и лежерним хумором (који треба приписати француским утицајима) превазишло свој узор.

A Tale of a Day, production from 1941 by “Artistik Film”, presents a sort of unfinished symphony of life in Belgrade in 24 hours, probably the best documentary-feature film of the short-lived Yugoslav kingdom. The film is full of charm and poetry, it follows chronologically a common Belgrade day that starts in the early morning hours with the arrival of suburban milkmen, and ends with a late night party in a night club and with the song *Majestic Melody* performed by the popular Schlager singer Milan Timotić. The director of the film was talented and sophisticated Paris student Maks Kalmić (1905–1941), who would die, just a few months after the premiere, as one of the first victims of the Nazi terror over Jewish people in Belgrade. His effective work was obviously inspired by a well-known German film *Die Sinfonie der Großstadt / Berlin: Symphony of a Great City* (1927) by Walter Ruttmann, but it surpassed the role model with its spirit and easy-going humour (which should be attributed to French influences).

Макс Калмић
Maks Kalmić

**ПРИЧА ЈЕДНОГ ДАНА ИЛИ НЕДОВРШЕНА
СИМФОНИЈА ЈЕДНОГ ГРАДА**
A TALE OF A DAY OR AN UNFINISHED
SYMPHONY OF A CITY (1941)

**Арнолд Мјур Вилсон
и Френк Сторм Мотершо**
Arnold Muir Wilson
and Frank Storm Mottershaw

**КРУНИСАЊЕ КРАЉА ПЕТРА I
КАРАЂОРЂЕВИЋА**
THE CORONATION OF KING
PETER I OF SERBIA (1904)

Светозар Боторић
Svetozar Botorić

БЕОГРАД ПО ЗИМИ
BELGRADE IN WINTER (1914)

Ђока Богдановић
Đoka Bogdanović

ВЕЛИКА ПИЈАЦА У БЕОГРАДУ
GRAND MARKET IN BELGRADE (1914)

Д. В. Иванов и В. Матушевић
Ivanoff and Matušević

БЕОГРАД
BELGRADE (1919)

Војин М. Ђорђевић
Vojin M. Đorđević

**БЕОГРАД, ПРЕСТОНИЦА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**
BELGRADE, THE CAPITAL OF THE
KINGDOM OF YUGOSLAVIA (1932)

Јулијус Шмит и Лавослав Рајхл
Julius Schmidt and Lavoslav Raichle

БЕОГРАД
BELGRADE (1932)

Миодраг Мика Ђорђевић
Miodrag Mika Đorđević

ПОД ЈУГОСЛОВЕНСКИМ НЕБОМ
UNDER THE YUGOSLAV SKIES (1934)

Из колекције Угљеше Рајчевића

FROM THE COLLECTION OF UGLJEŠA RAJČEVIĆ

„Први фото-апарат добио сам од тетке и тече за девети рођендан априла 1940. године. Била је то мала бакелитна бокс-камера произведена у Немачкој. Уз апарат сам добио и два рол-филма формата 5 cm - 4 cm. Истог дана сам их 'испуцао' снимајући у дворишту све што ми се учинило интересантним, а нови филм за апарат више нисам био у прилици да приуштим. Отац ми је тврдио да у граду ни у једној продавници нити постоји нити се продаје тај филм, па је фото-апарат остао заборављен у некој од фиока. Једино што ме данас везује за тај први фото-апарат у мом поседу јесте мала фотографија мојих родитеља, оца и мајке, снимљена у башти. Током немачке окупације, а у дане бомбардовања и општих беганија (1941–1944), апарат је нестао – највероватније уништен.

Како сам с временом постао колекционар старих фото-апарата и камера, у земљи и широм света покушавао сам да пронађем, тј. купим такву бокс-камеру, али ми то није пошло за руком. Знао да нисам могао имати уникатни примерак, али колекционар има право и на нереално маштање.

Први фото-апарат у колекцији је бокс-камера BOX TENGOR, C.P. GOERZ, произведена у Берлину 1924. године. Том камером снимљена је и серија фотографија с венчања мојих родитеља, али је мало од тога сачувано.

Моје озбиљније интересовање за старе фото-апарате и кино-камере почело је око 1960. Колекционарској страсти подлегао сам на бројним путовањима по свету, пре свега по Европи, где сам обилазио бувљаке. Тешко да у колекцији од преко 2.000 фото-апарата нема макар два-три купљена на бувљаку у Риму, Лондону, Будимпешти, Москви, Атини, Прагу, Варшави, Паризу...

Данас ми остаје само да се радујем што ће ово 'моје благо' бити чувано, па и посетиоцима доступно, у Југословенској кинотеци, која је имала воље и слуха да га прихвати, настави да комплетира новим експонатима и чува боље и од мене самог.”

Угљеша Рајчевић

“I got my first camera from my aunt and uncle for my ninth birthday in April 1940. It was a small Bakelite box camera made in Germany. I also received two 5x4 cm format roll films along with the camera. That same day I 'used up' all roll films by shooting everything in the yard that I found interesting, but there was no chance for me to invest in a new film for the camera. My father claimed that no store in town had or sold roll films, so the camera was left forgotten in one of the drawers. The only thing today that binds me to that first camera in my possession is a small photograph of my parents taken in the garden. During the German occupation, in the days of bombing and general refuge (1941–1944), the camera disappeared – it was most probably destroyed.

When I became the collector of old cameras and movie cameras, for years I had been trying to find and buy such a box camera in the country and all over the world, but I didn't succeed in doing that. I am aware I couldn't have the unique item, but then again, the collector has the right to unrealistic day-dreaming.

The first camera in collection was the box camera BOX TENGOR, C.P. GOERZ, made in Berlin in 1924. The series of photographs from my parents' wedding was taken by this camera, but few photographs were saved.

I started to be more seriously interested in old cameras and cinema cameras around 1960, and succumbed to the collector's passion during my numerous travels around the world, primarily in Europe where I was visiting and browsing through the flea markets. It is hard to believe that in the collection of 2000 cameras there aren't at least two or three items bought at the flea markets in Rome, London, Budapest, Moscow, Athens, Prague, Warsaw, Paris, etc.

Today, I can only rejoice in the fact that this 'treasure of mine' will be preserved and available for visitors to look at in the Yugoslav Film Archive, which had the will and was in tuned with the idea to accept this collection and continue to complete it with new exhibits and preserve it even better than I did.”

Uglješa Rajčević

LEICA STANDARD
Leica Camera AG, Germany, 1922

ROLLEIFLEX STANDARD
Leica Camera AG, Germany, 1922

LEICA M-C
Leica Camera AG, Germany, 1959

ROLLEI 35 SE
Rollei Camera AG, Germany, 1980

MINOX MINICAM MODEL AF2
Minox Camera Corporation, USA, 1988

MOM FOTOBOK
MOM, Moscow, USSR, 1980s

HONER
Honer Camera Co., Germany, 1920s
ENSON
Enson Camera Co., USA, 1920s
J.P.
J.P. Camera Co., USA, 1920s
MINOXOMA MODEL 1
Minox, Germany, 1980s

ARGUS C3
Argus, USA, 1930s

KIEV 50 / KIEV 30
Kiev Arsenal, USSR, 1950s

CONTESSA NETTEL NETTEL
Contessa-Nettel, Germany, 1922

PHOTOVIS
Photovis, USA, 1930s

POLAROID LIGHTMIXER
Polaroid Corporation, USA, 1960s

POLAROID SWINGER MODEL 25 LAND CAMERA
Polaroid Corporation, USA, 1965

TICKA
Tick, USSR, 1950s

CONDA AUTOMAT / SOKOL AUTOMAT
ZIMC, USSR, 1950s

Други светски рат WORLD WAR II

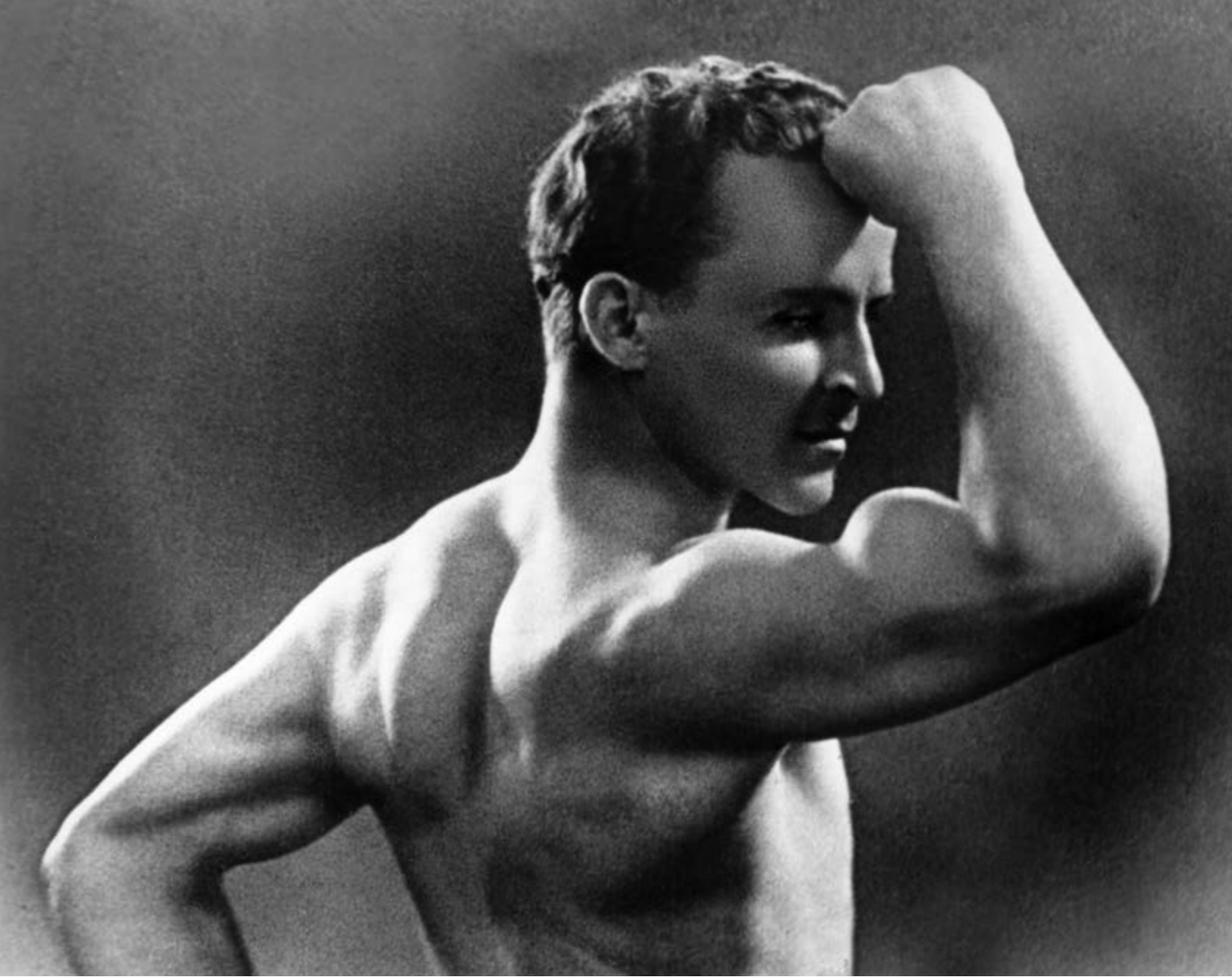
” Идеја о снимању дошла је Алексићу после великог успеха који је, на Божић 1942. године, имао кратак филм о његовим акробацијама. Снимање је почело у априлу, а завршено у септембру 1942. Снимао је Стеван Мишковић, ранији дописник агенција за филмске новости, у Живковићевој гаражи у Јовановој улици, с примитивним техничким средствима, уз грамофонску музику и с импровизованим сценама у којима су поред Алексића играли његови пријатељи и на срећу пронађени глумци. Упркос свим могућим сметњама, Алексић је успео да прикаже први српски филм.

Референт за позориште и филм у Министарству просвете
и вера, др Живомир Младеновић, 16. фебруар 1943.

Aleksić came up with an idea of shooting a film after a huge success of the short film about his acrobatics during Christmas 1942. The shooting began in April and ended in September 1942. The cameraman was Stevan Miškovič, a former correspondent of film newsreel agencies, and the film was shot in Živkovič's garage in Jovanova Street, with primitive technical resources, gramophone music and improvised scenes where alongside Aleksić his friends also acted, as well as some accidentally found actors. In spite of all possible obstacles, Aleksić succeeded in screening the first Serbian film.

Theatre and Film Officer at the Ministry of Education and Religion
Dr Živomir Mladenović, 16 February 1943

ДРАГОЉУБ АЛЕКСИЋ

Драгољуб Алексић (1900–1985) био је српски артиста, акробата, филмски продуцент и редитељ. Завршио је механичарски занат, али се убрзо посветио акробатици и приказивању вештина телесне снаге. Око 1930. постао је познат широм Југославије по својим атракцијама: кидању ланца којима би био везан, испаливању из топа, ходу и вожњи бициклом по жици разапетој између две зграде, високо над улицом, а посебно по томе што је надлетао градове држећи се зубима за конопац који је вукао авион у лету. Многе његове атракције биле су филмски снимљене. Од тих репортажа 1942. реализовао је у окупираном Београду документарни филм *Краљ ваздуха*, а затим је 1943. произвео као сценариста, глумац и редитељ, уз помоћ пионира српског филма, сниматеља Стевана Мишковића, играни филм *Невиност без заштите*. Био је то први српски потпуно звучни филм који је једноставном причом и многим музичким нумерама привукао велики број гледалаца како у Београду тако и у другим градовима Србије. Филм је премијерно приказан у биоскопу *Таково* 15. фебруара 1943. Користећи тај филм и његове творце, 25 година касније, редитељ Душан Макавејев snимио је 1968. филм под истим насловом, у коме је и Драгољуб Алексић говорио о своме раду.

DRAGOLJUB ALEKSIĆ

Dragoljub Aleksić (1900–1985), a Serbian artist, acrobat, film producer and director. He learned to be a mechanic, but soon he devoted himself to acrobatics and presentations of physical strength skills. Around 1930 he became known throughout Yugoslavia for his stunts: breaking chains with which he was tied, discharging from a cannon, a walk and a bicycle ride on a wire suspended between two buildings, and especially for his flying over towns holding by his teeth to the rope that was pulled by a flying plane. A lot of his stunts were shot on film. Out of these stories, he made a documentary film *The King of Air* in occupied Belgrade in 1942, and then in 1943 made a feature film *Innocence Unprotected* as a screenwriter, actor and director, with the help of the Serbian film pioneer, cameraman Stevan Mišković. It was the first Serbian complete sound film that attracted a huge number of viewers in Belgrade and in other towns in Serbia with its simple story and numerous musical songs. The film had its premiere in the cinema *Takovo* on 15th February 1943. Twenty-five years later, using this film and its creators, Dušan Makavejev made a film under the same title in 1968, where Dragoljub Aleksić also talked about his work.

СТЕВАН МИШКОВИЋ

Стеван Мишковић дошао је 1942. године на невероватну идеју. Одлучио је да са акробатом и снагатором Драгољубом Алексићем у вихору ратног хаоса направи први српски играни средњометражни звучни филм. Без обзира на то што је сва слава отишла сценаристи, редитељу и главном глумцу Драгољубу Алексићу, сасвим је јасно да без техничког умећа Стевана Мишковића, који је снимио тон и слику и монтирао звук, тог филма не би било. Иако архаична и бескрајно наивна, њихова творевина *Невиност без заштите* (1943) поседовала је непатворени шарм, што јој је омогућило да буде друго остварење по гледаности у Србији за време окупације.

STEVAN MIŠKOVIĆ

Stevan Mišković had an incredible idea in 1942 to make the first Serbian feature medium-length sound film with the acrobat and strongman Dragoljub Aleksić in the whirlwind of war chaos. Regardless of the fact that all glory went to the screenwriter, director and lead actor Dragoljub Aleksić, it is quite clear that without the technical skills of Stevan Mišković, who recorded the sound and images and edited the sound, this film would not exist. Although archaic and endlessly naive, their creation, *Innocence Unprotected* (1943), possessed a genuine charm, which enabled the film to be the second best rated film in Serbia during the occupation.

Драгољуб Алексић и Стеван Мишковић
Dragoljub Aleksić and Stevan Mišković

НЕВИНОСТ БЕЗ ЗАШТИТЕ
INNOCENCE UNPROTECTED (1943)

Први српски потпуно звучни филм
The first Serbian complete sound film

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ

Током целог Другог светског рата, на новоствореним и окупираним територијама бивше Краљевине Југославије снимали су домаћи сниматељи, припадници колаборационистичких режима, али и они у редовима покрета отпора, сниматељи окупаторских земаља, Немачке, Италије, Мађарске и Бугарске, а пред крај рата и савезнички – из Совјетског Савеза, Сједињених Америчких Држава и Велике Британије.

27. МАРТ 1941. И СЛОМ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Прва филмска снимања на територији Србије уочи и на почетку Другог светског рата обављали су домаћи људи – филмски аматери и професионалци. Они су забележили демонстрације 27. марта 1941, бомбардовање Београда 6. априла, улазак немачке војске у Београд и прве дане окупације.

WWII

During the entire World War II, in newly created and occupied territories of former Kingdom of Yugoslavia, domestic cameramen were shooting films along with the members of the collaboration regime, but there were also the ones from the resistance movement, then cameramen from the occupying countries, such as Germany, Italy, Hungary and Bulgaria, and just before the end of the war, the allied cameramen – from the Soviet Union, the USA and Great Britain.

27TH MARCH 1941 AND DOWNFALL OF THE KINGDOM OF YUGOSLAVIA

The first filming on the territory of Serbia on the eve of and at the beginning of World War II was conducted by local people – film amateurs and professionals. They recorded demonstrations on 27th March 1941, bombing of Belgrade on 6th April 1941, entry of the German army in Belgrade and the first days of occupation.

ФИЛМСКА СНИМАЊА У ОКУПИРАНОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ

Сломом Краљевине Југославије, после немачког бомбардовања Београда 6. априла 1941. и краткотрајног Априлског рата, убрзо је успостављено ново стање. Земља је окупирана и створене су Србија (под директном немачком управом, без делова као што су Банат под немачком управом, Бачка под мађарском управом и Срем под НДХ, већи део Косова и Метохије под италијанском управом, Југоисточна Србија и Македонија под бугарском управом), Независна држава Хрватска (са већим делом Босне и Херцеговине, али без Истре и Далмације, које су биле под италијанском управом), Словенија (под италијанском управом) и Црна Гора (под италијанском управом). На новоствореним и окупираним територијама снимали су домаћи сниматељи (како припадници колаборационистичких режима тако и они у редовима покрета отпора), али и сниматељи окупаторских земаља, Немачке, Италије, Мађарске и Бугарске, а пред крај рата и савезнички, из Совјетског Савеза, Сједињених Америчких Држава и Велике Британије.

FILMING IN OCCUPIED YUGOSLAVIA

With the downfall of the Kingdom of Yugoslavia, after German bombardment of Belgrade on 6th April 1941 and short April War, very soon there was a new situation – the country was occupied and the following territories were created: Serbia (under direct German military administration, without the parts such as Banat, under German military administration, Bačka under Hungarian military administration and Srem under NDH military administration (Independent State of Croatia), a greater part of Kosovo and Metohija under Italian military administration, Southeast Serbia and Macedonia under Bulgarian military administration), Independent State of Croatia (with the greater part of Bosnia and Herzegovina, but without Istria and Dalmatia, which were under Italian military administration), Slovenia (under Italian military administration) and Montenegro (under Italian military administration). In those newly created and occupied territories, there were domestic cameramen (members of collaboration regimes and those from the resistance movement), but also cameramen from the occupying countries, Germany, Italy, Hungary and Bulgaria, and just before the end of the war, the allied cameramen from the Soviet Union, the USA and Great Britain.

ДОМАЋА СНИМАЊА У „НЕДИЋЕВОЈ СРБИЈИ”

Недићевом Србијом назива се период српске историје под окупацијом када је на челу Владе народног спаса био пензионисани армијски генерал Милан Недић, од краја августа 1941. до почетка октобра 1944. Ако се изузме потпуно приватни подухват Драгољуба Алексића и Стевана Мишковића са стварањем играног филма *Невиност без заштите*, премијерно приказаног фебруара 1943, континуирана филмска производња са државном потпором почела је у пролеће 1943. Тада је у новоствореном филмском атељеу Стевана Мишковића у Господар Јовановој број 47 започета производња кратког анимираног пропагандног журнала *Недељни преглед*, који се редовно снимао до краја лета 1944. године. Сваки број се састојао од седам кратких сторија (за сваки дан у недељи) у трајању од три до пет минута. Помало неспретно изведене сторије са врло упрошћеном и редукованом анимацијом цртежа и карикатура, више се памте по отровном и заједљивом спикерском коментару, изразито антибољшевичког, антисемитског и антиплутократског садржаја.

Филмске новости *Нова Србија*, с темама из живота у окупираној земљи, појавиле су се крајем 1943. године и заправо су се састојале од српских сторија припремљених за немачки УФА журнал. У пет сачуваних бројева углавном се прате активности председника Владе Милана Недића, војне параде и свечаности, а међу најзанимљивијим сторијама је *Концерт Радио Београда у Зоолошком врту*. Тај журнал је, као и *Недељни преглед*, обрађиван у лабораторији Стевана Мишковића.

DOMESTIC FILMING IN “NEDIĆ SERBIA”

Nedić Serbia is a term for the period of Serbian history under occupation, when retired army General Milan Nedić was at the head of the Government of National Salvation, from the end of August 1941 to early October 1944. If we exempt the completely private venture of Dragoljub Aleksić and Stevan Mišković to create a feature film *Innocence Unprotected*, and which was premiered in February 1943, continuous film production with state support began in the spring of 1943. In a newly created film studio of Stevan Mišković at Gospodar Jovanova Street No. 47 started the production of short animated propaganda newsreel *Weekly Review*, which was regularly filmed until the end of summer in 1944. Every newsreel consisted of seven short stories (for each individual day in a week) lasting from three to five minutes. Somewhat clumsily executed stories with very simplified and reduced animation of sketches and caricatures are mostly remembered for their poisonous and spiteful speaker's comments, with strikingly anti-Bolshevik, anti-Semitic and anti-plutocratic contents.

Film newsreels *New Serbia* appeared at the end of 1943 with the topics from life in the occupied country, actually consisting of Serbian stories prepared for the German UFA newsreel. In five preserved issues of the newsreel, they mostly followed activities of the Government President Milan Nedić, army parades and festivities, and the most interesting story is *The Concert of Radio Belgrade in the Zoo*. This newsreel was, as well as the *Weekly Review*, processed at the laboratory of Stevan Mišković.

ОСТАЛА СНИМАЊА У СРБИЈИ ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ ПАТА

Организованих снимања на територији некадашње Краљевине Југославије у склопу партизанских јединица из објективних разлога (недостатак камера и филмске траке) није било све до 1943. године. Прва позната снимања почела су у Словенији, па је тако Руди Омота у марту 1943. телеобјективом снимао окупирану Љубљану, а исте године више аматерских филмова снимали су партизански сниматељи Митја Брелих, Стане Вршко, Чрт Шкодлар. Посебно су занимљиви кадрови партизанских болница које је у Кочевском Рогу забележио познати сликар Божидар Јакац. Ипак, прави почеци организоване партизанске кинематографије везују се за 16. јул 1944. године, када је формиран Пропагандни одсек Главног одбора Народноослободилачког фронта Србије и у оквиру њега Филмска секција Србије, којом је руководио Радош Новаковић. Секција је почела да ради већ у септембру, после ослобођења Прокупља и Куршумлије, али су прва снимања извршена почетком октобра 1944. године, када је предратни нишки фотограф Ђорђе Васиљевић, власник 35-милиметарске камере „арифлекс”, снимиио више репортажних сторија у дужини од 1.600 метара, међу којима су најзначајније *Ослобођење Ниша*, *Сахрана палих црвеноармејаца у Нишу*, *Логор – ископавање палих за слободу*. Оне су касније коришћене у првим бројевима *Филмских новости*, под називом *Кино-хроника*. Материјале о ослобођењу Ниша такође је самоиницијативно снимао и други нишки фотограф, Мирољуб Стошић.

OTHER FILMING IN SERBIA DURING WORLD WAR II

Organized filming on the territory of former Kingdom of Yugoslavia was not conducted until 1943 within the partisan units due to objective reasons (lack of cameras and film strip). The first known filming began in Slovenia, so Rudi Omota filmed the occupied Ljubljana with a telephoto lens in March 1943, and several amateur films were made the same year by partisan cameramen Mitje Brelj, Stane Vrška, Črt Škodlar, and the particularly interesting shots were those of partisan hospitals filmed by a well-known painter Božidar Jakac in Kočevski Rog. Nevertheless, the first steps of organized partisan cinematography were associated with the date of 16th July 1944, when the Propaganda Department of the Central Committee of the National Liberation Front of Serbia and the Film Department of Serbia within the same Committee were formed, managed by Radoš Novaković. Activities of this department started in September after the liberation of Prokuplje and Kuršumljija, but the first filming were done in early October 1944, when a pre-war Niš photographer Đorđe Vasiljević, who owned a 35 mm camera Ariflex, filmed several reportage stories, 1600 metres long, among which the most significant ones were *Liberation of Niš*, *Burial of Fallen Red Army Soldiers in Niš*, *The Camp – Exhumation of the Fallen Ones for Freedom*, and they were later used in the first numbers of *Film Newsreels*, under the title *Cinema Chronicles*. The material about the liberation of Niš was also filmed by another Niš photographer, Miroљub Stošić, on his own initiative.

СНИМАЊА ИЗВАН СРБИЈЕ ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Већ 23. априла 1941. године, неколико дана по успостављању Независне државе Хрватске, основано је „Равнатељство за филм при Државном тајништву за народно просвјетивање”, с равнатељем Маријаном Микцем на челу. Оно је на себе преузело све послове око организације филмске производње, дистрибуције и приказивања, стављајући одмах под надзор посебних повереника такозвана нехрватска филмска предузећа и насилно одузимајући биоскопе који су до тада били у власништву Срба и Јевреја. Убрзо је донета и законска одредба о заштити народне и аријевске културе хрватског народа, којом се Јеврејима забрањивао рад на свим културним пољима, укључујући и кинематографију. Одмах је успостављен и нови правопис, такозвани *коријенски / морфолошки* хрватски, а стварање кованица (у чему је врло радо предњачио Анте Павелић) често је ишло до апсурда. Када је филм у питању, настају сликопис (филм), сликоказ (биоскоп), свјетлопис (фотографија) итд. Да је у свему томе било несналажења, илуструје најавна шпица првог броја журнала, исписана екавицом – *Хрватска у речи и слици број 1*, у августу 1941. Журнал је био дво-недељни, да би следеће године постао недељни, а од 100. броја 1943. носио ново име – *Хрватски сликописни тједник*. Информативан, али пре свега пропагандан, тај журнал је обухватао политичке догађаје, посебно оне у вези с поглавником и владом НДХ, вести из културе, спорта и свакодневног живота, али је садржавао и делове о успешној борби хрватских јединица – усташа и домобрана против „србокомунистичких банди”, као и успесима легионара на Источном фронту.

FILMING OUTSIDE SERBIA DURING WORLD WAR II

On 23rd April 1941, just a couple of days upon establishment of the Independent State of Croatia, the Directorate for Film was established at the State Secretariat for National Enlightenment, with Marijan Mikac at its helm. It took over all activities regarding organization of film production, distribution and screenings, immediately putting the so-called non-Croatian film companies under monitoring by commissioners and confiscated by force the cinemas that were, by then, owned by Serbs and Jews. Before long, a Law Decree on Protection of National and Aryan Culture of Croatian People was enacted, referring to the work ban for Jews in any field of culture, including cinematography, and the new orthography was immediately established, the so-called *root/morphological* Croatian language, as well as coining phrases (in which Ante Pavelić championed gladly) that often sounded absurd. With respect to film, there are words such as *slikopis* – pictography (film), *slikokaz* (cinema), *svjetlopis* (photography) and so on. That this created many problems is best illustrated by the opening credits of the first number of the newsreel written in Ekavian dialect – *Croatia in Words and Images no. 1*, in August 1941, which became the weekly newsreel and not the two-weekly newsreel as before, but then from issue 100 in 1943, it changed its name into *Croatian Pictography Weekly*. This newsreel was informative, but primarily propaganda, and included political events, especially connected to poglavnik (leader) and the Government of NDH, news about culture, sports and everyday life, but it also contained parts about successful combat of Croatian units – Ustashas and home defenders against Serbian

Пре неколико година откривени су и материјали предратног сплитског сниматеља Антонија Перајице, који је, између осталог, снимао и борбе Прве пролетерске бригаде, бомбардовање Сплита и ослобођење Загреба, где је овековечено и заједничко појављивање Јосипа Броза Тита, Владимира Бакарића и надбискупа Алојзија Степинца.

Филмска делатност је још више поспешена када је при Пропагандном одељењу Врховног штаба НОВ-а и ПОЈ-а 13. децембра 1944. године организована Филмска секција Врховног штаба НОВ-а и ПОЈ-а. До краја рата снимљене су и приказане *Филмске хронике* број 1 и 2, као и три броја журнала *Филмске новости* и документарни филм *Београд* Николе Поповића, завршен после ослобођења.

За разлику од партизана, јединице Југословенске краљевске војске у отаџбини – четници, нису имале организована филмска снимања за време рата, а једино познато снимање у Србији било је оно за време Светосавског конгреса у селу Ба у јануару 1944. године. Материјал фотографа Милојковића био је сакривен, али је после рата уништен.

Several years ago the material of the pre-war Split cameraman Antonio Perajica was found, who filmed, inter alia, combats of the First Proletarian Brigade, bombing of Split and liberation of Zagreb, where he recorded mutual appearance of Josip Broz Tito, Vladimir Bakarić and the archbishop Alojzije Stepinac.

The film activity was even more encouraged at the Propaganda Department of the National Liberation Army (NLA) Headquarters and Partisan Detachments of Yugoslavia (PDY) on 13th December 1944 when the Film Department of the NLA Headquarters and PDY was organized. Until the end of the war, *Film Chronicles* No. 1 and No. 2 were filmed and screened, as well as three issues of the newsreel *Film News* and the documentary film *Belgrade* by Nikola Popović, which was finished after the liberation.

In comparison to partisan units, the Yugoslav Royal Army in the Homeland – the Chetniks, did not have any organized film shootings during the war, and the only known filming in Serbia was during St. Sava Congress in the village Ba in January 1944. The material of the photographer Milojković was hidden, but then it was also destroyed after the war.

Током времена почели су да се појављују и дужи документарни филмови као средство усташке пропаганде, међу којима се истичу *Младост Хрватске*, *Како се стварају изложбе*, *Славље слободе* и *Стража на Дрини* (сви из 1942. године). Посебно је злокобан филм *Како се стварају изложбе*, који приказује припрему антијеврејске изложбе у Загребу, у којој су учествовали интелектуалци, уметници, али и високи представници Католичке цркве, и *Стража на Дрини*, опаки антисрпски филм са учешћем Анте Павелића и његових злочиначких сабораца Јуре Францетића, Рафаела Бобана и Макса Лубурића. Познат је по смешној и трагикомичној инсценирању „јуначких“ борби усташа против злих партизана (заправо јадних и препаднутих српских сељака). Осим ових, снимљено је и неколико документарца у жанру културних филмова, као што су *Барок у Хрватској*, *Дубровник*, *Радијум – извор зрака*, *Живот хрватских сељака*, са нешто суптилнијом пропагандом, захваљујући углавном истакнутом предратном професионалцу Октавијану Милетићу, који је режирао и први хрватски дугометражни звучни играни филм *Лисински* из 1944. Треба напоменути да су злочинци крили и уништавали материјале о својим злочинима, па је 1945. године, на крају рата, заплењен релативно мали број материјала о Јасеновцу и другим логорима геноцида у којима су страдали Срби, Јевреји и Цигани, а једини филмски материјал на коме се види ратни злочин јесте *Стрељање Срба у Сремској Митровици* из 1942. године. Напокон, већ дуготрајни *Хрватски сликописни тједник* излазио је све до 5. маја 1945. године, када је три дана пре уласка партизана у Загреб објављен последњи, 175. број. Али тиме екипа *Сликописа* није завршила свој рад. Она наставља да снима, најпре повлачење усташа из Загреба, а потом и улазак партизана у Загреб (уз одушевљени дочек).

and Communist gangs, as well as the successes of the legionnaires on the East Front. In time, longer documentary films started appearing as means of Ustasha propaganda, among which the following stand out: *The Youth of Croatia*, *How Exhibitions are Created*, *The Festivity of Freedom and The Guards on Drina* (all from 1942). Particularly sinister is the documentary *How Exhibitions are Created*, which shows preparations for anti-Jew exhibition in Zagreb, where intellectuals, artists and high representatives of Catholic Church took part and *The Guards on Drina*, vicious anti Serbian film with participation of Ante Pavelić and his criminal comrade-in-arms Jure Francetić, Rafael Boban and Maks Luburić. It is known for its funny and tragicomic staging of heroic combats of Ustasha against evil partisans (in fact, the poor and petrified Serbian peasants). Beside those films, a few documentary films were made in the genre of cultural films, such as *Baroque in Croatia*, *Dubrovnik*, *Radium – a Source of Air*, *Life of Croatian Peasant*, with somewhat more subtle propaganda, thanks to the prominent pre-war professional Oktavijan Miletic, who directed the first Croatian full-length feature sound film *Lisinski* from 1944. It is important to mention that criminals were hiding and destroying materials about their crimes, so in 1945, at the end of the war, a relatively small number of material was confiscated on Jasenovac and other genocide camps where Serbs, Jews and Gypsies died, and the only film material where a war crime can be seen is the film *The Killing of Serbs by the Firing Squad in Sremska Mitrovica* from 1942. In the end, the long-lasting *Croatian Pictography Weekly* was being released until 5th May 1945 when the last issue 175 was released, only three days before the arrival of the partisans in Zagreb. However, the crew of the *Pictography* did not finish their work this way. They continued filming, primarily the retreat of Ustashes from Zagreb, and then the arrival of partisans in Zagreb (with enthusiastic welcome).

Ти снимци објављени су у *Филмским новостима за НР Хрватску број 1 – Ослобођење Загреба*. Тако се цела екипа *Сликописа* нашла у *Филмским новостима* и без проблема наставила да ради у новој социјалистичкој држави.

Осим у НДХ и у Словенији, у којој је под италијанском ингеренцијом на власти била Бела гарда бившег генерала Краљевске војске Леона Рупника, постојала је организована државна филмска продукција изражена кроз филмове љубљанског предузећа „Емона филм“. У том периоду снимљено је неколико пропагандних антикомунистичких репортажа, као што су *Антикомунистички збор на конгресном тргу*, *Парада словеначких домобрана у Љубљани*, *Организација ТОДТ* и други. Занимљиво је да су у време пада Италије 1943. године снимљена и два филма о словеначким четницима – *Плавој гарди*, *Плавогардисти на полагају* и *Јелендол*.

These shots were released in the *Film News for PR of Croatia no. 1 – Liberation of Zagreb*. That is how the entire crew of *Pictography* found itself in the *Film News* and resumed working in the new socialist country without any problems.

Beside NDH and in Slovenia, where the *White Guard* of the former Royal Army general, Leon Rupnik, was in power, under the Italian auspices, there was an organized state film production expressed through films of Ljubljana Company “Emona Film”. In that period, several propaganda anti-Communist reportages were filmed, such as *Anti-Communist Meeting at the Congress Square*, *Parade of Slovenian Defenders in Ljubljana*, *Organization TODT* and others. It is interesting that in the period of Italy's fall in 1943, two films about Slovenian Chetniks (also known as *The Blue Guard*) were filmed – *The Blue Guards in their Positions* and *Jelendol*.

СНИМАЊА НЕМАЧКИХ СНИМАТЕЉА

Одмах по окупацији Југославије, слично као и за време освајања Пољске, Белгије и Француске, Немци отпочињу израду журналских сторија о нама у оквиру филмских новости *Немачки недељни преглед*. Спајајући сторије из неколико журнала снимљених током априла и маја 1941. године, они монтирају дугометражни документарни филм *Рат на Балкану* или *Слом Југославије*. С јасном политичком тенденцијом, која у први план истиче снажну, супериорну, несаломиву немачку армију која силовито али и праведно кажњава Србе као реметилачки фактор „нове Европе” и „новог светског поретка”, те сторије истовремено су и драгоцене, хладне, необориве документ који говори о нама и о томе како је ко дочекао агресоре – само би требало упоредити улице Београда, Загреба и Сарајева. И у даљем току рата, све до 1944. године, низ сторија тог журнала, намењеног, пре свега, немачкој публици, посвећено је Југославији. Међу њима је најзанимљивија она која приказује београдске Јевреје како са жутим тракама раде на рашчишћавању рушевина, као и изванредно монтирана и динамична репортажа из јуна 1943. године о акцији СС јединица против партизана у Црној Гори. Негде у то време настао је и дугометражни документарни филм о бици на Сутјесци под називом *Борба са бандитима*, у коме је нагласак на победничком деловању брдских јединица СС дивизије „Принц Еуген”, која се састојала од војвођанских фолксдојчера, са перфектним знањем српског језика. Иначе, при свакој већој немачкој јединици постојала је посебна пропагандна чета (РК – Propagandkommando) у чијем су саставу, поред новинара и фотографа, били и филмски сниматељи, чији су снимљени материјали с прве линије фронта одмах слати у Уфину централу ради израде журналских сторија. Тако је настао

и можда најзначајнији документ о злочинима окупатора на српским просторима (који је до данас сачуван) под називом *Пешадијски пук Велике Немачке у Банату 1941. године*. Тај филм, снимљен у „Агфа” колору крајем априла 1941. године, приказује брутална стрељања 18 мештана у Градском парку и вешања 18 мештана на гробљу у Панчеву. Ипак, најдоминантнији вид немачке пропаганде у окупираној Србији био је заступљен у УФА магацинима. Те својеврсне националне верзије *Немачког недељног прегледа* рађене су у Уфиној централи за Југоисток у Бечу, где су синхронизоване на различите језике окупираних земаља. Састојале су се од вести с фронта (*Немачки недељни преглед*) и сторија из окупираних земаља, при чему је свака земља била заступљена с једном или две сторије, а Србија је била „привилегована” са чак четири. У том смислу, београдска Немачка филмска комора основала је 1942. године Одељење филмске репортаже, које су чинили сниматељи Стеван Мишковић, руски емигрант Михаило Ивањиков и немачки фолксдојчер Карл Дамиш, шеф одељења. Уз немачке оператере та екипа снимала је велики број сторија из окупиране Србије, претежно током 1943. и 1944. године. Те сторије су биле занатски одлично одрађене и бавиле су се пре свега свакодневним животом, лишавачући се ратне тематике и огољене пропаганде.

FILMING BY GERMAN CAMERAMEN

Right after the occupation of Yugoslavia, similar to taking over of Poland, Belgium and France, Germans started preparing newsreel stories about us within the film newsreel *The German Weekly Review (Die Deutsche Wochenschau)*. Merging stories from several newsreels filmed during April and May of 1941, they edited a feature documentary film *War on the Balkans or Downfall of Yugoslavia*. With clear political tendency, which highlights strong, superior, unbreakable German army that forcefully but justly punishes the Serbs as the disruptive factors of the “new Europe” and “new world order”, those stories were at the same time precious, cold, irrefutable document that spoke about us and how we welcomed aggressors – one should only compare the streets in Belgrade, Zagreb and Sarajevo. Even later on during the war, until 1944, a series of stories from this newsreel were intended primarily for German audiences and dedicated to Yugoslavia, of which the most interesting are the ones that show Belgrade Jews who work on clearing-up of the ruins wearing yellow strips, as well as the exquisitely edited and dynamic story from June 1943 about the action of SS units against partisans in Montenegro. Approximately at that time, a feature documentary film about the battle on Sutjeska went missing, titled *The Battle with Bandits / Bandenbekämpfung* where the accent was on victorious activities of mountain units of SS division “Prince Eugen”, which consisted of Vojvodina Volksdeutsche, with perfect knowledge of the Serbian language. Apart from that, in every larger German unit, there was a special propaganda troop (PK – Propagandkommando), which consisted of journalists and photographers, as well as film cameramen, whose recorded materials from the first front lines were instantly sent to UFA central

office for preparation of newsreel stories. That is how, perhaps, the most significant document about crimes of occupying forces in the Serbian territory was made (preserved until today) under the title *The Infantry Regiment of the Great Germany in Banat 1941*. This film was filmed in “Agfa” colour at the end of April 1941 and it showed brutal deaths by a firing squad of 18 citizens in the City Park and deaths by hanging of 18 citizens at the cemetery in Pančevo. Nevertheless, the most dominant type of German propaganda in the occupied Serbia was represented through UFA magazine. Those specific national versions of the *German Weekly Review* were made in UFA central office for the Southeast in Vienna, where they were synchronized into various languages of the occupied countries. They consisted of the news from the front (*German Weekly Review*) and stories from the occupied countries, whereby each country was represented by one or two stories, and Serbia was “privileged” with even four of them. To that effect, German Film Chamber in Belgrade founded the Department of Film Reportages in 1942, which included the cameraman Stevan Mišković, the Russian emigrant Mihailo Ivanjickov and the German Volksdeutsche Karl Damiš, the head of that department. Along with the German operators, this crew filmed a great number of stories from the occupied Serbia, mostly during 1943 and 1944. Those stories were technically filmed quite well and they primarily dealt with everyday life, depriving them of war themes and barren propaganda.

СНИМАЊА ИТАЛИЈАНСКИХ, МАЂАРСКИХ И БУГАРСКИХ СНИМАТЕЉА ЗА ВРЕМЕ ОКУПАЦИЈЕ

Већ на почетку свог територијалног проширења на области Краљевине Југославије, италијански фашистички окупатор ширио је своју пропаганду преко државног журнала *Луче* (*L'Unione Cinematografica Educativa*, акроним *LUCE* – Светлост), основаног још 1924. године, уз потпору Мусолинијевог режима. Сниматељи *Лучеа* бележили су напад на Југославију током Априлског рата, улазак у Сушак, Задар, Дубровник, Бар, Мостар... Од тих журналских сторија монтиран је и документарни филм *Наша Далмација*, који је режирао Ђакомо Поци Белини. Највећи број сторија из наших крајева снимљен је током 1941. године. Крајем априла у Црној Гори је снимљен квислиншки црногорски премијер Секула Дрљевић како на Цетињу дочекује италијанске трупе, а у мају посета италијанског краља Виторија Емануела Цетињу. У журналу број 144 од 15. маја 1941. први пут је представљен Павелић као поглавник НДХ. Све до пада Италије 1943. године, а и касније за време *Републике Сало*, *Луче* редовно доноси вести с југословенских простора, нарочито из НДХ, где прате све активности државних званичника, међусобне сусрете и посете, догађаје са Источног фронта, на коме се заједно боре италијански и хрватски легионари, а такође врло активно снимају и окупирану љубљанску област и Далмацију. За наше подручје посебно су значајне три сторије снимљене током прве две године окупације Косова и Метохије: *Дефиле шиптарских добровољаца кроз Призрен*, *Посета генерал-пуковника поводом прикључења Косова Албанији* и *Секретар Националне фашистичке партије Албаније у посети региону Косова*, у време најживље сарадње сепаратиста са фашистичким окупатором.

Одмах по окупацији Војводине почела је врло жива активност и снимање овдашњих сторија у оквиру званичног *Мађарског филмског журнала*. Сличан Уфиним журналима, састојао се од шест до осам сторија које су пратиле углавном активности адмирала Хортија и званичника. Једна сторија била је посвећена вестима с фронта, једна Мађарима из новоприсаједињених крајева, а остале вестима из иностранства и забавним садржајима. Намењен искључиво мађарском становништву, није превођен на српски језик, а у низу занатски врло прецизно изведених сторија (последње су снимљене крајем лета 1944. године) посебно се истиче она која приказује потресне последице варварског бомбардовања Београда у априлу 1941. године. Значајно је то што су, по узору на Немце, и Мађари од снимака ратних сниматеља из априла 1941. године, одмах по завршетку ратних операција, монтирали филм *На југ*, који прати наступање мађарске војске од Хоргоша па све до околине Ваљева, као и победоносни повратак у Будимпешту.

У Македонији, коју су окупирали Бугари, од 1941. до 1944. године, врло активно су снимали сниматељи журнала *Кино-преглед* из фондације *Бугарско дело*. Од 152 снимљена журнала чак 79 се односило на Македонију, а у њима су забележена значајна места (Скопље, Охрид), прославе, празници, параде, дочеци бугарске војске, званичника, свештеника. Између осталих сторија истичу се *Дочек бугарске војске у Охриду*, *Дочек бугарског владике у Скопљу*, *Железничка пруга Кула – Демир Хисар*, *Чланови организације Браник у манастиру Свети Наум* и друге.

ITALIAN, HUNGARIAN AND BULGARIAN CAMERAMEN FILMING DURING THE OCCUPATION

At the beginning of its territorial expansion related to parts of the Kingdom of Yugoslavia, Italian fascist occupying forces expanded their propaganda through the state newsreel *L'Unione Cinematografica Educativa* (*LUCE* – Light), founded in 1924 with the support of Mussolini's regime. Cameramen of the *L.U.C.E* recorded the attack on Yugoslavia during the April War, arrival in Sušak, Zadar, Dubrovnik, Bar, Mostar, etc. These newsreel stories were edited and the documentary film *Our Dalmatia* was made, directed by Giacomo Pozzi Bellini. The greatest number of stories from our region were filmed during 1941. At the end of April, a quisling Montenegro Prime Minister Sekula Drljević was filmed in Montenegro while welcoming the Italian troops on Cetinje, and in May a visit of the Italian king Vittorio Emanuele to Cetinje was also filmed. In newsreel No. 144 as of 15th May 1941, Pavelić was presented as the leader of NDH for the first time. Until the fall of Italy in 1943 and later during the *Republic of Salo*, *L.U.C.E* regularly brought news from Yugoslavia, especially from NDH, where they were following all activities of the state officials, their mutual meetings and visits, events from the East Front where Italian and Croatian legionnaires were fighting together, and they were also active in filming the occupied Ljubljana region and the Governorate of Dalmatia. For our region, three stories filmed during the first two years of occupation of Kosovo and Metohija are particularly significant: *Parade of Shqiptar Enlistees through Prizren*, *Visit of the Colonel General on the Occasion of the Annexation of Kosovo to Albania* and *The Secretary of the National Fascist Party in Albania Visiting the Region of Kosovo*, during the most active cooperation of separatists with the fascist occupying forces.

Right after the occupation of Vojvodina, a rather vivid activity started related to filming the stories within the official *Hungarian Film Newsreel* (*Magyar Vilaghirado*). Similar to UFA's newsreels, it consisted of six to eight stories that mainly followed activities of the admiral Horthy and the officials. One story was dedicated to the news from the front, one to the Hungarian newly annexed regions, and the others to the news from abroad and entertainment contents. It was intended exclusively for Hungarian inhabitants and was not translated to Serbian language; in a series of rather technically and precisely filmed stories (the last ones were filmed at the end of summer 1944), one story stands out, which shows disturbing consequences of the barbarian bombardment of Belgrade in April 1941. It is important to mention that following the German example, Hungarians edited a film *To the South* (*Del Fele*), immediately after the end of war operations using the recordings of war cameramen from April 1941; the film follows offensive of the Hungarian army from Horgoš all the way to Valjevo and its vicinity, and a victorious return to Budapest.

In Macedonia, occupied by Bulgarians, in the period from 1941 to 1944, cameramen from the newsreel *Kinopregled* from the foundation *Bulgarian Action* were very actively filming. Out of 152 filmed newsreels, even 79 referred to Macedonia, and they recorded significant places (Skopje, Ohrid), celebrations, and holidays, parades, welcoming of the Bulgarian army, officials, and priests. The stories *Reception of the Bulgarian Army in Ohrid*, *Reception of the Bulgarian Bishop in Skopje*, *Railway Station Kula – Demir Hisar*, *Members of the Organization Branik in the Monastery Naum* stand out among others.

СНИМАЊА САВЕЗНИЧКИХ СНИМАТЕЉА У ОКУПИРАНОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ

Прва позната савезничка снимања у Другом светском рату обављена су у мају 1944. године, непосредно пре немачког Десанта на Дрвар 25. маја. Британски сниматељ Слејд снимио је више кадрова маршала Јосипа Броза Тита с партизанским руководством, као и с представницима западних војних мисија и новинарима, испред пећине у којој је био смештен Врховни штаб, као и долазак делегата на Конгрес омладине. Убрзо затим Британци су снимили и филм *Њих 900*, о евакуацији рањених и болесних партизана британским авионима са импровизованог аеродрома на слободној територији до Барија у Италији. У оквиру тог филма налазе се и материјали са острва Виса, које је снимио британски сниматељ Џејмс Гудвин. Од материјала које су британски сниматељи снимили крајем 1944. и почетком 1945. године о партизанима, редитељ Џек Чембер реализовао је филм *Мост 1947*. Крајем 1944. у Црној Гори британски сниматељ Вилсон снима филм *Британски војници у Црној Гори*, где приказује војне инструкторе у раду с партизанима. Почетком 1945. године, током боравка у Београду, британски филмски сниматељ Кенет Родуел снимио је двадесетак краћих филмских репортажа, међу којима се истичу *Дочек савезничког команданта фелдмаршала Александра*, *Митинг на Теразијама* и *Прослава дана Црвене армије у Београду*.

Совјетски ратни филмски репортери су, још пре уласка Црвене армије у Србију, падобранима спуштени на партизанску територију. Тој првој групи сниматеља припадали су Владимир Јешурин, Виктор Муромцев и Соломон Коган, који су од лета 1944. пратили пут партизанских јединица од Црне Горе, преко Србије и ослобођеног Београда,

ALLIED CAMERAMEN FILMING IN OCCUPIED YUGOSLAVIA

The first known allied filming in World War II was conducted in May 1944, right before the German Operation Rösselsprung on 25th May. The British cameraman Slade filmed several frames of Marshal Josip Broz Tito with partisan authorities, as well as with representatives of Western army missions and journalists, in front of the cave where the Supreme Headquarters was located, and the arrival of delegates to the Youth Congress. Soon after that, the British filmed a film *The Nine Hundred* about evacuation of the wounded and ill partisans using British planes from the improvised airport on the free territory down to Bari in Italy. In this film, there are materials from the island of Vis, filmed by the British cameraman James Goodwin. Using the materials filmed by the British cameramen at the end of 1944 and in early 1945 about partisans, director Jack Chamber made the film *The Bridge* in 1947. Also, at the end of 1944, the British cameraman Wilson made a film *The British Soldiers in Montenegro*, showing the army instructors while training the partisans. At the beginning of 1945, and during his stay in Belgrade, the British cameraman Kenneth Rowduel filmed about 20 short films reportages, among which *Reception of the Allied Commander Field Marshal Alexander*, *Rally on Terazije* and *Celebration of the Red Army Day in Belgrade* stand out among others.

The Soviet war film reporters were brought down by parachutes on the partisan territory even before the Red Army's entry into Serbia. This first group of cameramen belonged to Vladimir Jeshurin, Viktor Muromcev and Solomon Kogan, who followed the route of partisan units from Montenegro through Serbia and liberated Belgrade, since summer of 1944,

све до Словеније и ослобођења Трста у мају 1945. када је Муромцев и погинуо. Филмски материјали Јешурина и Муромцева, сједињени у сторији *Са кино-апаратом по Југославији*, били су део совјетског кино-журнала *Новости дана број 9* из 1944, чију је режију потписао славни Всеволод Пудовкин. Највреднији материјал на коме је забележена целокупна *Београдска операција* у октобру 1944. јесте совјетски четрнаестоминутни *Специјални фронтовски извештај број 9* под називом *Београд*, који је режирао Леонид Варламов.

Основу за овај филм представљали су бриљантни кадрови борби које су снимили главни сниматељ Владимир Јешурин и група оператера, Грачев, Коган, Петров, Рогачевски, Стојановски и Чикноверов, под координацијом начелника фронтовске кино-групе Кацмана. Ова безмерно храбра екипа сниматеља из јединица Трећег украјинског фронта забележила је заједнички пут партизана и црвеноармејаца, од борби на Авали, преко Чукарице, Карађорђевог парка, Славије, Теразија, до коначне победе и велике параде ослободилаца кроз центар града, величанствени митинг код Вуковог споменика и сахрану погинулих совјетских војника на Тргу републике. Дobar део ових материјала касније је укључен у совјетски дугометражни документарни филм *Југославија* из 1945. у режији Леонида Варламова, а затим и у први српски послератни документарни филм *Београд* из исте године у режији Николе Поповића.

Амерички филмски сниматељи бележили су, пре свега, боравак америчких делегација и мисија при штабовима и јединицама Југословенске краљевске војске у отаџбини. Почетком лета 1944. у Бољевцу, испод планине Ртањ и у његовој око-

all the way to Slovenia and liberation of Trieste in May of 1945, where Muromcev was killed. The filmed material of Jeshurin and Muromcev, integrated in the story *With Camera through Yugoslavia*, presented a part of the Soviet cinema newsreel *News of the Day, No. 9 / Новости дня No. 9* from 1944, which was directed by the famous Vselvod Pudovkin. The most valuable material where the entire *Belgrade Operation* in October 1944 was filmed was the Soviet 14-minute *Special Front Report No. 9* titled *Belgrade*, directed by Leonid Varlamov.

The brilliant frames of the battle filmed by the chief cameraman Vladimir Jeshurin and the group of operators Grachev, Kogan, Petrov, Rogachevsky, Stojanovsky and Chiknoverov presented the basis for this film, under the coordination of the front cinema group superintendent, Kacman. This extremely brave group of cameramen from the unit of the Third Ukraine Front, recorded the joint journey of partisans and Red Army soldiers, from the combats on Avala, through Čukarica, Karađorđev Park, Slavija Square, Terazije Square until the final victory and great parade of liberators going through the city centre, magnificent rally near Vuk's monument and the burial of the fallen Soviet soldiers at the Republic Square. A great part of these materials was later included in the Soviet documentary feature film *Yugoslavia* from 1945, directed by Leonid Varlamov, and then in the first Serbian post-war documentary film *Belgrade* from 1945, directed by Nikola Popović.

As for the American film cameramen, their filming was primarily concerned with the stay of the American delegation and mission in the headquarters and units of the Yugoslav Royal Army in the Homeland. In early summer of 1944 in Boljevac,

лини, снимили су 330 метара филма на којима су кадрови четничких јединица предвођених командима Љубом Јовановићем Патком и Радомиром Петровићем Кентом, као и снимци америчких пилота које су спасли четници како возом одлазе за Прањане, одакле ће у акцији „Ваздушни мост” авионима бити пребачени на сигурно, у Италију. Почетком септембра, у штаб генерала Драгољуба Драже Михаиловића стигла је америчка војна мисија с пуковником Робертом Макдавелом на челу. Пре неколико година у Америци је пронађен филм снимљен приликом њихових састанака, који је историјски вредан документ, као једини сачувани филмски материјал из Другог светског рата на коме се појављује генерал Михаиловић.

beneath the mountain Rtanj and its vicinity, they filmed 330 metres of film depicting Chetnik units led by the commander Ljuba Jovanović – Patak and Radomir Petrović – Kenta, as well as images of the American pilots saved by the Chetniks, who were going for Pranjane by train, wherefrom they would be transferred by planes to safety in Italy in the action called “Air Bridge”. At the beginning of September, the American military mission with Colonel Robert MacDowell came to the headquarters of General Dragoljub Draža Mihailović. Several years ago, a film was found in America, filmed during their meeting, and it presents a valuable historical document, as the only preserved film material from the period of World War II where general Mihailović appeared.

Примопредаја заставе
Првој пролетерској бригади, 1942.
Аутор фотографије: Жорж Скригин

Handover of the Flag to the
First Proletarian Brigade in 1942
Author: Žorž Skrigin

Архивски материјал

Archive material

БОМБАРДОВАЊЕ БЕОГРАДА
THE BOMBING OF BELGRADE (1941)

УЛАЗАК НЕМАЧКИХ ТРУПА У ЗАГРЕБ
GERMAN TROOPS ENTERING ZAGREB (1941)

Мађарски филмски журнал
Magyar Vilaghirado /
Hungarian Film Newsreel

НА ЈУГ
DEL FELE/ TO THE SOUTH (1941)

НДХ журнал
NDH newsreel

ХРВАТСКА У РЕЧИ И СЛИЦИ
CROATIA IN WORDS AND IMAGES (1942)

Нова Србија, журнал Стевана Мишковића
New Serbia, Stevan Mišković's Newsreel

ИЗРАДА ЕСПАДРИЛА ОД КУДЕЉЕ
MAKING OF ESPADRILLES FROM HEMP (1943)

ДЕЧЈИ ДОМ ПРИ МАНАСТИРУ РАКОВИЦА
CHILDREN'S HOME AT RAKOVICA
MONASTERY (1943)

СЛАВА ОПШТИНЕ У СЕЛУ СКОБАЉ
PATRON SAINT DAY OF THE MUNICIPALITY
IN THE VILLAGE OF SKOBALJ NEAR
BELGRADE (1943)

Недељни преглед,
журнал Стевана Мишковића
Weekly Review,
Stevan Mišković's Newsreel

8 – 14. НОВЕМБАР 1943.
8 – 14TH NOVEMBER 1943

Снимања немачких сниматеља
German cameramen filming

ЖУРНАЛ УФА МАГАЗИНА
NEWSREEL UFA MAGAZINE (1944)

Снимања британских сниматеља
British cameramen filming

ДРВАР МАЈА 1944. ГОДИНЕ
DRVAR IN MAY 1944

Снимања америчких сниматеља
American cameramen filming

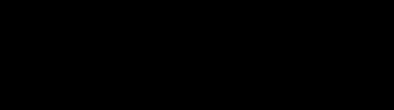
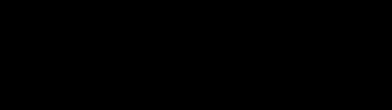
ЧЕТНИЦИ ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА
У БОЉЕВЦУ
CHETNIKS OF DRAŽA MIHAILOVIĆ
IN BOLJEVAC (1944)

Снимања совјетских
ратних репортера
Soviet war film reporters

ОСЛОБОЂЕЊЕ БЕОГРАДА
LIBERATION OF BELGRADE (1944)

Ђорђе Васиљевић
Đorđe Vasiljević

ПРОСЛАВА ОСЛОБОЂЕЊА НИША
NIŠ LIBERATION CELEBRATION (1944)

Страдање TRIBULATION

Ратни злочинци крили су и уништавали доказе о својим злочинима, па је 1945. године, на крају рата, заплењен релативно мали број материјала о Јасеновцу и другим логорима у којима су страдали Срби, Јевреји и Роми. Сачуван је материјал *Пешадијски пук Велике Немачке у Банату 1941. године*, документ о злочинима окупатора на српским територијама. Тај филм, снимљен у „Агфа“ колору крајем априла 1941, приказује брутално стрељање 18 мештана у Градском парку и вешање 18 мештана на гробљу у Панчеву. Међу сачуваним материјалима је и *Стрељање Срба у Сремској Митровици* из 1942. После ослобођења снимљено је двадесетак играних филмова на тему концентрационих логора и нацистичких затвора. *Јасеновац* (1945, Густав Гаврин и Коста Хлавати) јесте прво сведочанство о нацистичким логорима уопште у новој Југославији.

War criminals were hiding and destroying evidence about their crimes, so in 1945, at the end of the war, a rather small amount of material was found about Jasenovac and other camps where Serbs, Jews and Romas were killed. The material *The German Infantry Regiment of the Great Germany in Banat 1941* was preserved, a document about crimes of the occupying forces on the Serbian territories. This film, filmed in “Agfa” colour at the end of 1941, shows the brutal killing of 18 citizens by a firing squad in the City Park and hanging of 18 citizens at the cemetery in Pančevo. *The Killing of Serbs by a Firing Squad in Sremska Mitrovica* from 1942 was also preserved. After the liberation, about 20 feature films were made on the topic of concentration camps and Nazi prisons. Film *Jasenovac* (1945, Gustav Gavrin and Kosta Hlavati) is the first testimony about Nazi camps in new Yugoslavia.

ДУШИЦА ЖЕГАРАЦ
Кадар из филма *Девети круг* (1960)

DUŠICA ŽEGARAC
A scene from the film *The Ninth Circle* (1960)

Густав Гаврин и Коста Хлавати
Gustav Gavrin and Kosta Hlavaty

ЈАСЕНОВАЦ
JASENOVAC (1945)

Војислав Нановић
Vojislav Nanović

БЕСМРТНА МЛАДОСТ
IMMORTAL YOUTH (1948)

Франце Штиглиц
France Štiglic

ДЕВЕТИ КРУГ
THE NINTH CIRCLE (1960)

Бошко Бошковић и Илија Николић
Boško Bošković and Ilija Nikolić

НЕБЕСКИ ОДРЕД
THE SKY DETACHMENT (1961)

Миленко Штрбац
Milenko Štrbac

ПРОЗВАН ЈЕ И V₃
FIFTH FORM WAS CALLED (1962)

Ватрослав Мимица
Vatroslav Mimica

КАЈА, УБИТ ЋУ ТЕ
KAJA, I WILL KILL YOU (1967)

Бранимир Тори Јанковић
Branimir Tori Janković

КРВАВА БАЈКА
A FAIRY TALE OF BLOOD (1969)

ЦРВЕНА ЗЕМЉА
THE RED EARTH (1975)

Лордан Зафрановић
Lordan Zafranović

КРВ И ПЕПЕО ЈАСЕНОВЦА
BLOOD AND ASHES OF JASENOVAC (1983)

Миомир Стаменковић
Miomir Stamenković

ЛАГЕР НИШ
THE ESCAPE (1987)

Војислав Нановић
Vojislav Nanović
БЕСМРТНА МЛАДОСТ
IMMORTAL YOUTH

1948

Бошко Бошковић и Илија Николић
Boško Bošković and Ilija Nikolić
НЕБЕСКИ ОДРЕД
THE SKY DETACHMENT

1961

Ватрослав Мимица
Vatroslav Mimica
КАЈА, УБИТ ЋУ ТЕ
KAJA I'LL KILL YOU

1967

Бранимир Тори Јанковић
Branimir Tori Janković
КРВАВА БАЈКА
A FAIRY TALE OF BLOOD

1969

Партизански филм PARTISAN FILM

” Народноослободилачка борба није стигла да постане историја, тако да су *Славица* и остали филмови из тога периода, заправо, њени савременици. Само је година-две делила време и јунаке од доба када је Афрић почео да снима своју причу која је оживљавала једну актуелну истину. Сви ти први филмови су, у ствари, документи тога времена, макар не били уметнички еквивалентни, јер су у своме бићу носили не само његов дах већ и факт.⁵

Милутин Чолић, 1984.

The People's Liberation War had not still become history, so the film *Slavica* and other films from that period were actually its contemporaries. Only one or two years separated the time and heroes from the era when Afrić started filming his story that revived the actual truth. All these first films were, in fact, documents of the time, even if they were not artistic equivalents, since they carried in their essence not only the spirit of that fight but its facts, as well.

Milutin Čolić, 1984

⁵ Milutin Čolić, *Jugoslovenski ratni film*, knjiga I, izdavač Institut za film, Beograd, Vesti, Titovo Užice, 1984, 172.

Кадар из филма *Козара* (1962)
A scene from the film *The Brave Die but Once* (1962)

Вјекослав Афрић
Vjekoslav Afrić

СЛАВИЦА
SLAVICA (1947)

Стојиљко Јанковић
Stojiljko Janković

КРОЗ ГРАЊЕ НЕБО
THE SKY THROUGH LEAVES (1958)

Живорад Митровић
Živorad Mitrović

КАПЕТАН ЛЕШИ
CAPTAIN LESHI (1960)

Вељко Булајић
Veljko Bulajić

КОЗАРА
THE BRAVE DIE BUT ONCE (1962)

Фадил Хаџић
Fadil Hadžić

ДЕСАНТ НА ДРВАР
THE RAID ON DRVAR (1963)

Вељко Булајић
Veljko Bulajić

БИТКА НА НЕРЕТВИ
THE BATTLE ON THE RIVER NERETVA (1969)

Хајрудин Крвавац
Hajrudin Krvavac

ВАЛТЕР БРАНИ САРАЈЕВО
WALTER DEFENDS SARAJEVO (1972)

Стипе Делић
Stipe Delić

СУТЈЕСКА
THE FIFTH OFFENSIVE (1973)

Бранимир Тори Јанковић
Branimir Tori Janković

МИРКО И СЛАВКО
MIRKO AND SLAVKO (1973)

Живорад Митровић
Živorad Mitrović

УЖИЧКА РЕПУБЛИКА
67 DAYS / THE REPUBLIC OF UŽICE (1974)

Здравко Велимировић
Zdravko Velimirović

ВРХОВИ ЗЕЛЕНГОРЕ
THE PEAKS OF ZELENGORA (1976)

Здравко Шотра
Zdravko Šotra

ИГМАНСКИ МАРШ
THE IGMAN MARCH (1983)

ВЕЛИМИР БАТА ЖИВОЈИНОВИЋ

Велимир Бата Живојиновић (1933–2016) био је филмски, телевизијски и позоришни глумац. Током скоро шест деценија остварио је преко две стотине педесет значајних улога.

Глумио је, просечно, у четири-пет филмова годишње, у режији аутора различитих генерација свих филмских центара бивше Југославије. Највише популарности донели су му ратни, акциони и криминалистички филмови, као и комедије. Захваљујући главној улози у филму *Валтер брани Сарајево* постао је омиљени глумац најмогољудније земље на свету, Кине.

ВЕЛИМИР БАТА ЖИВОЈИНОВИЋ

Кадар из филма *Бомбаши* (1973)

VELIMIR BATA ŽIVOJINOVIĆ

A scene from the film *The Bomb Throwers* (1973)

VELIMIR BATA ŽIVOJINOVIĆ

Velimir Bata Živojinović (1933–2016) was a film, television and theatre actor. Throughout almost six decades he had over two hundred and fifty significant roles.

On average, he acted in four to five films a year, directed by authors from various generations of all film centres of ex-Yugoslavia. He gained most popularity in war, action and crime films as well as comedies. With his main role in the film *Walter Defends Sarajevo* he became the favourite actor of the country with the largest population in the world, China.

АЛЕКСАНДАР ЛЕКА КОНСТАНТИНОВИЋ
Кино-оператер Јосипа Броза Тита

ALEKSANDAR LEKA KONSTANTINOVIĆ
Projection Operator of Josip Broz Tito

ПРОЈЕКТОР ФИЛИПС „ФРЗ”,
„PHILIPS CINEMA”, Холандија, 1950.

PROJECTOR PHILIPS “FP3”,
“PHILIPS CINEMA”, the Netherlands, 1950

БИТКА НА НЕРЕТВИ

Битка на Неретви (1968), редитеља Вељка Булајића, најскупљи је филмски пројекат бивше Југославије, у коме су учествовале интернационалне звезде Јул Бринер, Орсон Велс, Франко Неро, Сергеј Бондарчук и други. Овај филм номинован је 1970. године за награду Оскар, а на Филмском фестивалу у Москви 2010. године изабран је за један од десет најзначајнијих филмова о Другом светском рату.

У својој каријери Пабло Пикасо урадио је само два филмска плаката, један за филм *Андалузијски пас*, у режији Луиса Буњуела, а други за филм *Битка на Неретви*. Седамдесетих година прошлог века, на Булајићеву молбу, Пикасо је пристао да направи плакат, а према сећањима, плаћено му је картоном одабраних, најфинијих југословенских вина.

БИТКА НА НЕРЕТВИ (1968)

Режија: Вељко Булајић

Дизајн плаката: Пабло Пикасо

THE BATTLE ON THE RIVER
NERETVA (1968)

Directed by: Veljko Bulajić

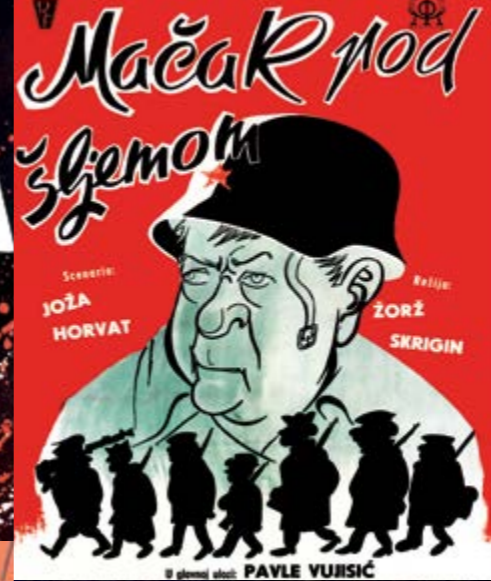
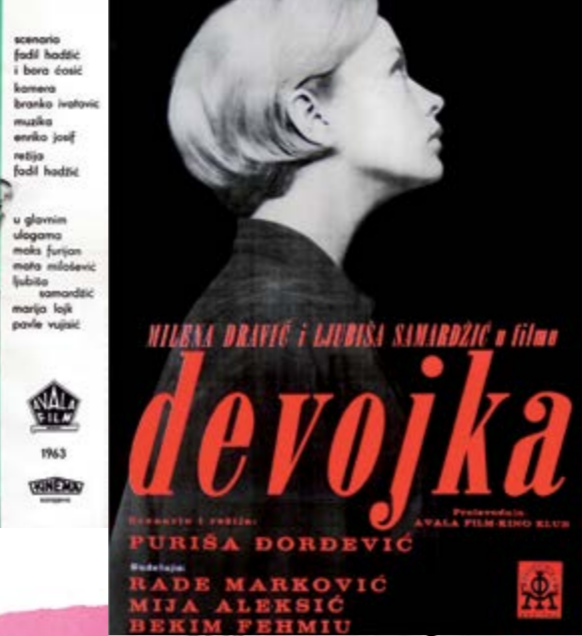
Poster Design: Pablo Picasso

THE BATTLE ON THE RIVER NERETVA

The Battle on the River Neretva (1968) directed by Veljko Bulajić was the most expensive film project in former Yugoslavia, with participation of international stars such as Yul Brunner, Orson Wells, Franco Nero, Sergei Bondarchuk and others. The film was nominated for the Oscar award in 1970 and was selected at the Film Festival in Moscow in 2010 as one of the ten most significant films about World War II.

Pablo Picasso made only two film posters in his career, one for the film *Un chien andalou / An Andalusian Dog*, directed by Luis Buñuel, and the other one for the film *The Battle on the River Neretva*. In the 1970s, on Bulajić's appeal, Picasso agreed to make the poster, and according to the film crew memories, he was paid with a case of select, most refined Yugoslav wines.

UZROK SMRTI NE POMINJATI

NI U CRKVENIM KNJIGAMA NI U MOLITVAMA

BEKIM FEHMU BATA ŽIVONJIĆ OLIVERA VUČO

SCENARIO: BRANKO V. RADIČEVIĆ REŽIJA: JOVAN ŽIVANOVIĆ

KAMERA: JERZY WOJCIK DISTRIBUCIJA: EVELA BENEK

MUZIKA: TIHOMIR VUJOČ PROIZVOONJA: AVALA-FILM

GLAVNE ULOGE: BRANKA VUKAŠINOVIĆ

**АМАТЕРСКИ
БИОСКОП**

Кино-клуба 8

Вечерас у 19 часова

УСПОМЕНЕ

Марко Бабац
представља своје
аматерске филмове.
Разговор са аутором.
Улаз слободан
(28) 16200 Б

Кино-клуб Београд
BELGRADE CINEMA CLUB

” Клуб није био један усамљени генијални појединац. Кино-клуб био је једна узбудљива и сложена појава коју су креирали његови многобројни чланови.⁶

Марко Бабац

The club was not a lonely ingenious individual. Kino-klub Beograd was an exciting and complex phenomenon created by its numerous members.

Marko Babac

КИНО-КЛУБ »БЕОГРАД«
НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ БР. 66

ст нам је позвати Вас на свечано
рање

КЛУБСКИХ ПРОСТОРИЈА

ће се одржати у недељу 10-II-1952 год.
час.

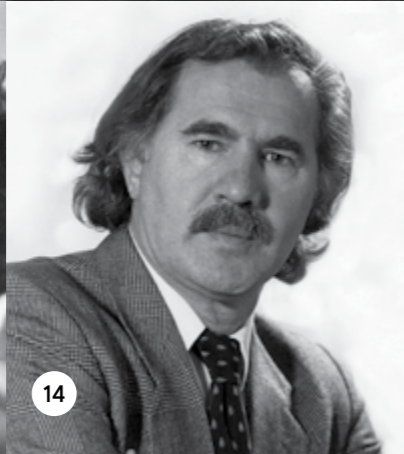
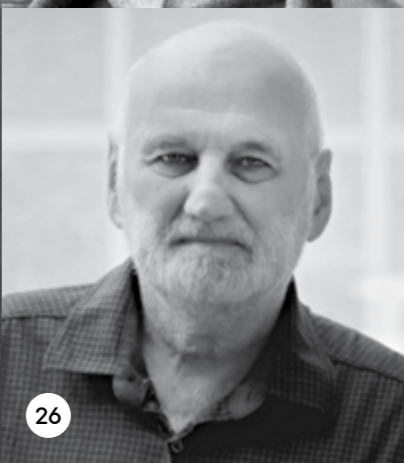
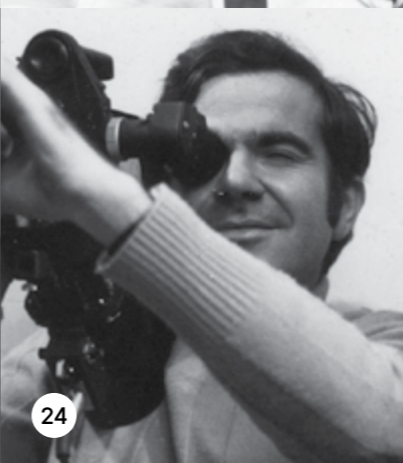
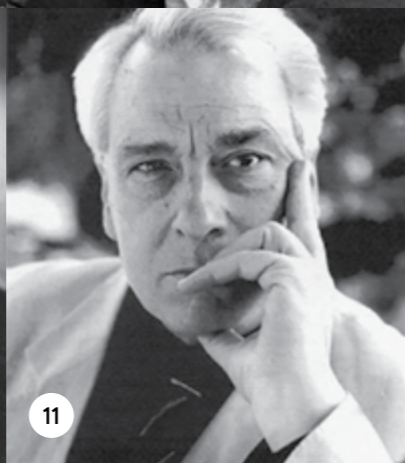
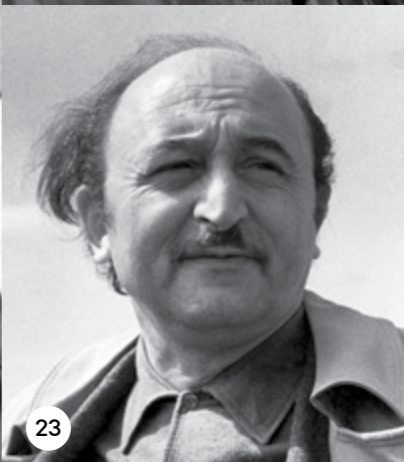
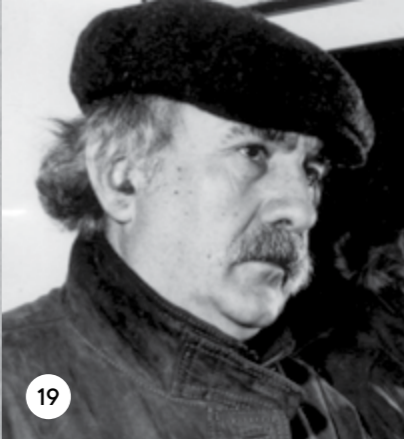
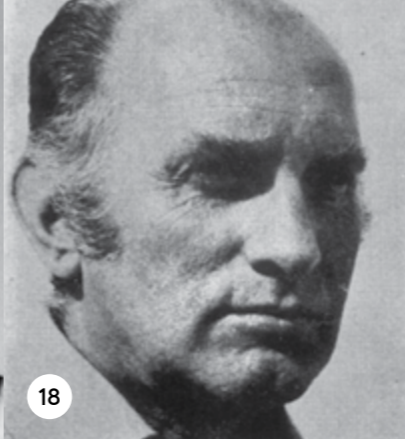
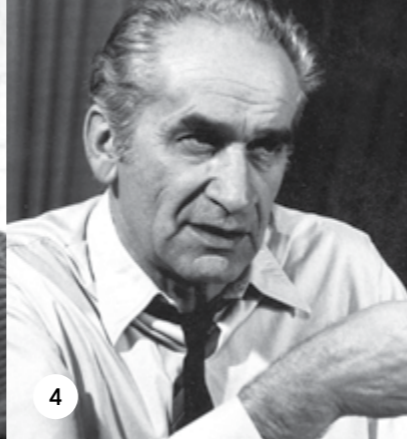
УПРАВА

У оквиру свечаности клубска кинотека
приказаће за госте неми филм

„Н А Н У“

по роману Е. Золе,
у режији Жана Реноара

⁶ Marko Babac, *Kino-klub Beograd, uspomene*, Jugoslovenska kinoteka, Beograd, 2001, 372.

INO-KLUB „BEOGRAD”

Handwritten signatures and text in a box, including the date "1956." and the name "Vukobratović".

1	ЈОВАН АЋИН Jovan Aćin	11	ДРАГОШ КАЛАЈИЋ Dragoš Kalajić	21	АЛЕКСАНДАР ПЕТКОВИЋ Aleksandar Petković
2	МАРКО БАБАЦ Marko Babac	12	ВУКО КАРАНОВИЋ Vuko Karanović	22	СТЕВА ПЕТРОВИЋ Steva Petrović
3	ВУК БАБИЋ Vuk Babić	13	СРЂАН КАРАНОВИЋ Srđan Karanović	23	МИОДРАГ МИЋА ПОПОВИЋ Midrag Mića Popović
4	ЈАНЕЗ ВРХОВЕЦ Janez Vrhovec	14	ДРАГАН КРЕСОЈА Dragan Kresoja	24	ПРЕДРАГ ПЕГА ПОПОВИЋ Predrag Pega Popović
5	ПРЕДРАГ ГОЛУБОВИЋ Predrag Golubović	15	ВЛАДЕТА ЛУКИЋ Vladeta Lukić	25	ВОЈИСЛАВ КОКАН РАКОЊАЦ Vojislav Kokan Rakonjac
6	ЉЕРКА ДРАЖЕНОВИЋ Ljerka Draženović	16	ВУКСАН ЛУКОВАЦ Vuksan Lukovac	26	ЗОРАН СИМЈАНОВИЋ Zoran Simjanović
7	ДРАГОЉУБ ИВКОВ Dragoljub Ivkov	17	ДУШАН МАКАВЕЈЕВ Dušan Makavejev	27	ДУШАН СТОЈАНОВИЋ Dušan Stojanović
8	МИЛОРАД ЈАКШИЋ ФАНЂО Miodrag Jakšić Fandžo	18	МИОДРАГ НИКОЛИЋ Miodrag Nikolić	28	ДАНИЛО БАТА СТОЈКОВИЋ Danilo Bata Stojković
9	ДУШАН ЈАНИЋИЈЕВИЋ Dušan Janićijević	19	ЖИВОЈИН ПАВЛОВИЋ Živojin Pavlović	29	ЉУБИВОЈЕ ЉУБА ТАДИЋ Ljubivoje Ljuba Tadić
10	ДИВНА ЈОВАНОВИЋ Divna Jovanović	20	СТАНИСЛАВА ПЕШИЋ Stanislava Pešić		

КИНО КЛУБ
БЕОГРАД

МАРКО БАБАЦ

Марко Бабац (1935–2014), филмски и телевизијски редитељ, монтажер, публициста и теоретичар. Један је од оснивача Кино-клуба Београд, у којем се од 1951. успешно бавио аматерским филмом. Из тог периода су: *Експеримент број 1* (1952), *Печат* (1955), *Девојка и ветар* (1958), *Успомене* (1960) итд. За мајстора аматерског филма Југославије проглашен је 1962. године. Режирао је три играна филма: причу *Мали сквер* у омнибусу *Капи воде ратници* (1962), причу *Срце* у омнибусу *Град* (1963) и *Ко пуца, отвориће му се* (1965). Монтирао је 13 дугометражних играних филмова и три краткометражна документарна филма, а на телевизији режирао више од 80 краткометражних филмова и две ТВ драме и монтирао преко 100 краткометражних остварења. Учествовао је у захтевним реконструкцијама раних српских филмова: *Крунисање краља Петра I* (1904), *Рударева срећа* (1929), *Београд – престоница Краљевине Југославије*, *Са вером у Бога* (1932) и *Београд* (1945). Основао је Катедру за филмску и ТВ монтажу на ФДУ у Београду, где је био редовни професор. Аутор је двотомне студије *Бошко Токин, новинар и писац* (2009), чиме се расветљава живот једног од пионира југословенске филмске критике и теорије. Објавио је значајне књиге и уџбенике: *Приручник за кино-аматере* (1957), *Како се монтира филм* (1967), *Филм у вашим рукама* (1972), *Техника филмске монтаже* (1976). Био је главни уредник и један од аутора *Лексикона филмских и телевизијских појмова*.

MARKO BABAC

Marko Babac (1935–2014), a film and TV director, film editor, publicist and theoretician. He was one of the founders of Kino-klub Beograd, where he was successfully engaged in amateur film since 1951: *Experiment No. 1* (1952), *Seal* (1955), *The Girl and The Wind* (1958), *The Memories* (1960) and other. He was proclaimed a Yugoslav master of amateur film in 1962. He directed three feature films: story *A Little Square*, in the omnibus *Drops Waters Warriors* (1962), a story *Heart* in the omnibus *City* (1963), *He who knocks, it shall be opened* (1965). He edited 13 feature-length films and three short documentary films, and for television he directed more than 80 short films and two TV dramas, edited more than 100 short films. He participated in demanding reconstructions of early Serbian films: *The Coronation of King Peter I of Serbia* (1904), *The Miner's Fortune* (1929), *Belgrade, the Capital of the Kingdom of Yugoslavia*, *In God We Trust* (1932) and *Belgrade* (1945). He founded the Department for film and TV editing at the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade, where he was a full professor. Marko is the author of the two-volume study *Boško Tokin, Journalist and Writer* (2009), which sheds light on the life of one of the pioneers of Yugoslav film criticism and theory. He published significant books and course books: *Manual for cinema amateurs* (1957), *How to edit a film* (1967), *Film in your hands* (1972), and *Film editing technique* (1976). He was the editor-in-chief and one of the authors of the *Glossary of film and television terms*.

ДРАГОЉУБ ИВКОВ

Драгољуб Ивков (1931–2007) био је филмски, телевизијски, позоришни сценограф и филмски редитељ. Радом на филму почео је да се бави 1951. године када постаје члан Кино-клуба Београд, где је реализовао око 20 кратких аматерских филмова, за које је добио многе награде и звање мајстора аматерског филма Југославије: *Ми памтимо* (1954), *Љубоморна машта* (1954), *Волите се, људи* (1955), *Срећа малих мишева* (1956), *Јајинци* (1958), *Хамлет* (1959) и други. Познат је сценограф, аутор 150 филмских, телевизијских и позоришних сценографија. Самостално је режирао игране филмове *Пошаљи човека у пола два* и *Сиромасам ал' сам бесан*. Бавио се филмском публицистиком. Добитник је две Златне арене за сценографију на фестивалу у Пули: 1967. за филм *Буђење пацова* и 1976. године за филм *Чувар плаже у зимском периоду*. Остварио је и више од 150 сценографских решења на телевизији и у позоришту.

DRAGOLJUB IVKOV

Dragoljub Ivkov (1931–2007), a film, TV and theatre set designer and film director. He had been working on film since 1951 when he became a member of Kino-klub Beograd, where he made some 20 short amateur films, for which he was awarded and became a Yugoslav master of amateur film: *We remember* (1954), *Jealous imagination* (1954), *People, love each other!* (1955), *Happiness of small mice* (1956), *Jajinci* (1958), *Hamlet* (1959), and others. He was a renowned set designer, author of 50 film, television and theatre set designs. He independently directed feature films: *Send a Man at Half Past One* and *I'm Poor but Angry*. He was also a publicist. He received two Golden Arena Awards for set design at Pula Film Festival: *The Rats Wake up* in 1967, and *The Beach Guard in Winter* in 1976. He made more than 150 set design projects on television and in theatre.

ДИВНА ЈОВАНОВИЋ

Дивна Јовановић (1939–1991), крајем педесетих година као чланица Кино-клуба Београд реализовала је експериментални филм *Рок* (1960), док се у различитим улогама појавила у филмовима *Један брод је угловио* (1959) и *Либеру* (1960). У раном периоду режирала је неколико анимираних и експерименталних филмова: *Рондо* (1963), *Живот је тежак* (1969), *Фетиш* (1971), *Преображај* (1973). Костимографијом и сценографијом на филму бавила се од 1964: *Капи воде ратници* (1962), *Сан* (1966), *Боксери иду у рај* (1967), *Вишња на Ташмајдану* (1968), *Cross country* (1969) и *Вране* (1969), *Бициклисти* (1970), *Млад и здрав као ружа* (1971), *Киша* (1972), *Мајстор и Маргарита* (1972), *Партизани* (1974), *Повратак отписаних* (1976), *Бошко Буха* (1978), *Трен* (1978), *Смрт господина Голуже* (1982, Златна арена у Пули), *Чудо невиђено* (1974, прва награда на Смотри сценографије, костимографије и музике у Младеновцу), *Бал на води / И то ће проћи* (1985), *Оркестар једне младости* (1985), *Отац на службеном путу* (1985), *Лепота порока* (1986), *Протестни албум* (1986), *Октоберфест* (1987), *Заљубљени* (1987), *Мој брат Алекса* (1991) и *Сеобе* (завршене 1994).

DIVNA JOVANOVIĆ

Divna Jovanović (1939–1991), realized an experimental film *Deadline* (1960) at the end of 1950s as a member of Kino-klub Beograd, while she appeared in various roles in the films *A Ship Sailed Into* (1959) and *Libera* (1960). At the beginning, she also directed several animated and experimental films: *Rondo* (1963), *Life is Difficult* (1969), *Fetish* (1971), *Transformation* (1973). She had done costume and set designs since 1964: *Drops Waters Warriors* (1962), *The Dream* (1966), *Boxers Go to Paradise* (1967), *The Girl in the Park* (1968), *Cross country* (1969) and *The Crows* (1969), *The Cyclists* (1970), *Young and Healthy as a Rose* (1972), *The Rain* (1972), *The Master and Margarita* (1972), *The Partisans* (1974), *The Written Offs Return* (1976), *Boško Buha* (1978), *A Brief Moment* (1978), *The Death of Mister Goluža* (1982, Golden Arena in Pula), *The Unseen Wonder* (1974, the first prize at the Festival of set and costume design and music in Mladenovac), *Hey Babu Riba / That Will End Too* (1985), *Youth Orchestra* (1985), *When Father Was Away on Business* (1985), *Beauty of Vice* (1986), *The Almanac Protests* (1986), *The October Festival* (1987), *Being in Love* (1987), *My Brother Aleksa* (1991), *Migrations* (completed in 1994).

АЛЕКСАНДАР ПЕТКОВИЋ

Александар Петковић (1930–2000) био је један од оснивача Кино-клуба Београд, где десетих година почиње да се бави аматерским филмом: *Калемегдан* (1952), *Високи Дечани* (1954), *Метаморфоза* (1955), *Бисер* (1956), *Орфеј* (1957), *Зид* (1960), *Нож* (1961), *Кула* (1962). Запажена је његова камера као директора фотографије у краткотражним и играним филмовима Александра Петровића, Кокана Ракоњца, Жике Павловића, Душана Макавејева, Ђорђа Кадјевића, Мише Радивојевића, Миће Милошевића и Власте Радовановића. Као истакнути камерман добио је могућност да се огледа и у улози редитеља играних филмова: *Aller retour* (1978), *Хајдук* (1980), *Дивљи ветар* (1986).

ДУШАН СТОЈАНОВИЋ

Душан Стојановић (1927–1994) још као студент и члан Кино-клуба Београд у сарадњи са групом кино-аматера реализовао је *Филмски журнал број 1* (1951) и монтирао филм *Са орнитологом у мочвари* (1952). Био је први водећи критичар и теоретичар, а од 1962. године професор на Факултету драмских уметности у Београду. Уређивао је часопис *Филмске свеске*, јединствену публикацију која се бавила теоретским проблемима филмског стваралаштва. Његови најзначајнији радови су: *Филмски медији*, *Велика авантура филма*, *Филм као превазилажење језика*, *Монтажни простор у филму*, *Филм – теоријски огледи*, *Југословенска теорија филма*, док у јединственом делу *Лексикон филмских теоретичара* (1991), на енциклопедијски сажет и прецизан начин, излаже и систематизује теорије више од 200 светских теоретичара.

ALEKSANDAR PETKOVIĆ

Aleksandar Petković (1930–2000), one of the founders of Kino-klub Beograd, where during the 1950s he started making amateur films: *Kalemegdan* (1952), *Visoki Dečani* (1954), *Metamorphosis* (1955), *Pearl* (1956), *Orpheus* (1957), *Wall* (1960), *Knife* (1961), *Tower* (1962). His work as the Director of Photography was prominent in short and feature films of Aleksandar Petrović, Kokan Rakonjac, Žika Pavlović, Dušan Makavejev, Đorđe Kadijević, Miša Radivojević, Mića Milošević and Vlasta Radovanović. As a renowned cameraman, he had a possibility to also try his hand in directing feature films: *Passengers* (1978), *The Outlaw* (1980), and *The Wild Wind* (1986).

DUŠAN STOJANOVIĆ

Dušan Stojanović (1927–1994), made the *Film Newsreel No. 1* (1951) when he was still a student and a member of Kino-klub Beograd, in cooperation with a group of cinema amateurs, and edited the film *With Ornithologist in the Swamp* (1952). He was a leading critic and theoretician, and from 1962 professor at the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade. He edited the magazine *Film notes*, a unique publication dealing with theoretical problems of filmmaking. His most significant works are: *Film media*, *A great film adventure*, *Film as transcending language*, *Editing space in film*, *Film – theoretical experiments*, *Yugoslav film theory*, while in a unique *Glossary of film theorists* (1991), he expressed and systematized theories of more than 200 world theorists, in somewhat encyclopaedia short and precise manner.

Црни талас⁷

BLACK WAVE

” Већина критичара и историчара (бившег) југословенског филма слаже се у констатацији да је најзначајнији период те кинематографије био између 1960. и 1970. године, када се појавила читава генерација синеаста особеног стила и изразитог ангажмана. Једно време, читавих десет година заправо, они су били познати – анатемисани – под заједничком, политички непоћудном етикетом – црни талас.⁸

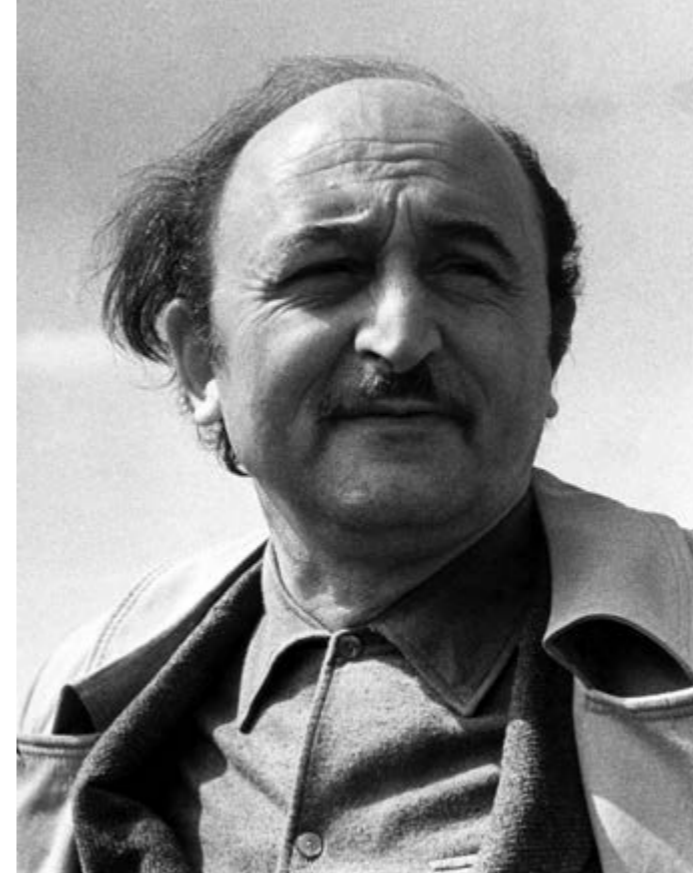
Богдан Тирнанић

Most critics and historians of the (former) Yugoslav film agree that the most significant period of that cinematography is situated between the year 1960 and 1970, with the appearance of an entire generation of cineasts exhibiting specific personal styles and outstanding engagement. For a certain period of time, actually for almost ten years, they were known – condemned – under a common, politically unwelcome label – the Black Wave.

Bogdan Tirnanić

⁷ Као илустрација ставова редитеља црног таласа коришћени су делови интервјуа из књиге Милана Никодијевића „Забрањени без забране – зона сумрака југословенског филма”, Београд, 1995, Југословенска кинотека (прим. ур.). / To illustrate views of Black Wave directors parts of the interviews from the book of Milan Nikodijević were used, see in: Nikodijević, Milan, 1995, “Zabranjeni bez zabrane – zona sumraka jugoslovenskog filma”, Beograd, Jugoslovenska kinoteka (editor's note).

⁸ Bogdan Tirnanić, Crni talas, Filmski centar Srbije, Beograd, 2008, 83.

МИОДРАГ МИЋА ПОПОВИЋ (1923–1996)

„Међу осталим разлозима што у то време нисмо погубили главе јесте и то што они нису у потпуности били свесни своје моћи. Комунистички режими имају одређено, скоро комично страхопоштовање према уметности. На тим просторима они су редовно доживљавали оно што нису хтели да доживе – неку врсту моралног пораза.”

MIODRAG MIĆA POPOVIĆ (1923–1996)

“Among other reasons why we didn't lose our heads at that time was that they were not fully aware of their powers. The communist regimes have a particular, almost ludicrous awe of art. In those fields they regularly experienced the things they did not want to experience – some kind of moral defeat.”

МЛАДОМИР ПУРИША ЂОРЂЕВИЋ (1924)

„Да бих победио себе, требало ми је тачно деветнаест година. Толико времена ми је било потребно да дођем до праве теме, да убијем ту цензуру у себи и да пођем у правцу, по мом мишљењу, јединог правог филма, а то је била *Девојка*.”

MLADOMIR PURIŠA ĐORĐEVIĆ (1924)

“In order to gain self-esteem, I needed exactly 19 years. This is how long it took me to reach the right topic, to kill that censorship inside me and to head in direction, in my opinion, of the only real film, and that was *The Girl!*”

АЛЕКСАНДАР САША ПЕТРОВИЋ (1929–1994)

„Нама су онемогућили да радимо. Ја нисам могао да се бавим својим послом. Није да ми је 1973. забрањен филм, него ми је забрањено да радим едукативно на Академији, забрањено ми је да будем портир, да било шта радим у овој земљи. А о филмовима нисам могао ни да размишљам.”

ALEKSANDAR SAŠA PETROVIĆ (1929–1994)

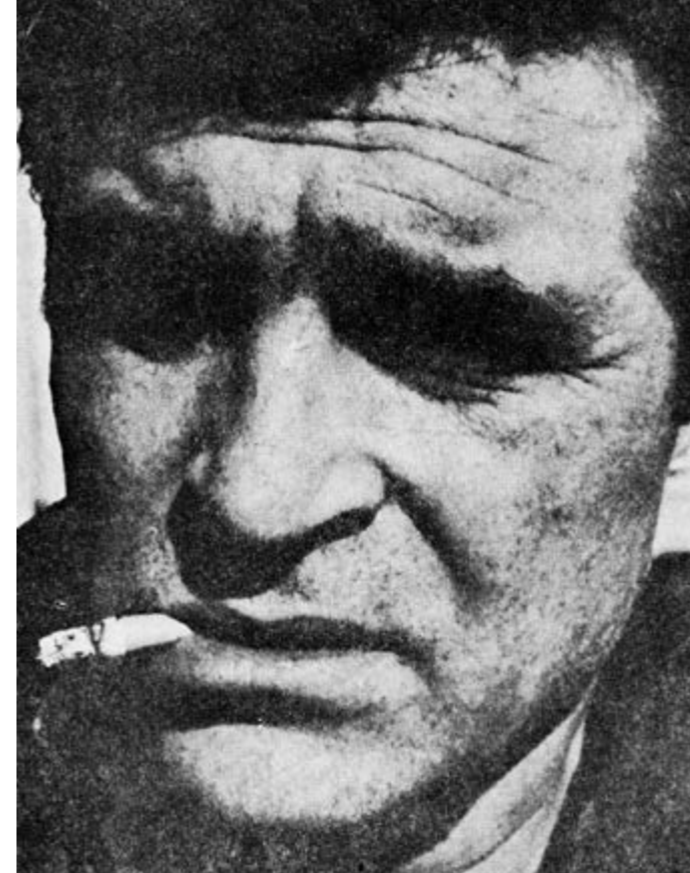
“They made it impossible for us to work. I couldn't do my job. It was not only that they banned my film in 1973, they also forbade me to work at the Academy, I was forbidden to become a doorman, to do anything in this country. Not to mention thinking about films.”

ДУШАН МАКАВЕЈЕВ (1932–2019)

„Ни онда, ни данас, нису прављени филмови који осветљавају психолошку страну политичара од којих би многи, када би отишли психијатру, лоше прошли јер, једноставно, нису нормални. То важи и за наше садашње услове, али код нас је сада ненормално време и ненормална ситуација, па се политичари потпуно уклапају у то, и народ почиње да верује у њихово месијанство, иако је потпуно супротно.”

DUŠAN MAKAVEJEV (1932–2019)

“Not even then, nor today, were films made to shed a light on the psychological side of politicians, of whom many would not pass those psychological tests if they went to visit a psychiatrist, because to put it simply, they are not normal. This applies to our current situation, but now we have abnormal time and abnormal situation, so politicians fit into it completely, and people start to believe in their Messianism, although it is quite the opposite.”

МИРОСЛАВ МИКА АНТИЋ (1932–1986)

„Својевремено сам похађао Ликовну академију у Београду, но професори су већ после прве године проценили да ће бити боље ако се оканем те работе. Љубав према изражавању кроз визуелне, ликовне форме, остала је да страствено гори у мени. Тако сам се окренуо филму.”

MIROSLAV MIKA ANTIĆ (1932–1986)

“At a time I attended the Faculty of Fine Arts in Belgrade, but after the first year, the professors estimated that it would be better if I gave up those studies. Love for the expression through visual, fine art forms, remained passionately burning inside of me. That is how I turned to film.”

ЂОРЂЕ КАДИЈЕВИЋ (1933)

„Кад правиш филм, прави га као уметничко дело, и поштуј оно уметничко у уметности, и то постави изнад онога што она наводно треба да има у некаквом алудирању и претензији на то да мења објективну стварност.”

ЂОРЂЕ KADIJEVIĆ (1933)

“When you make a film, make it to be a work of art and respect that artistic part of art, and put it above those notions of what it supposedly needs to possess with some allusions and pretensions to change the objective reality.”

ЖИВОЈИН ЖИКА ПАВЛОВИЋ (1933–1998)

„Тврдим да је, и поред свега што се десило, оно време било плодно. То је и доказано. Много је филмова снимљено. То што нешто није приказивано одмах, него нешто касније, у крајњем билансу нема нарочити значај. Ти филмови постоје. Ево, *Заседа* се гледа, и сами сте видели да њена експресија није слабија.”

ŽIVOJIN ŽIKA PAVLOVIĆ (1933–1998)

“I insist that, in spite of everything that had happened, that time was fruitful. And that was proved, too. Many films were made. The fact that some of them were not screened immediately, but sometime later, does not have any particular significance in the end. Those films exist. Look, *The Ambush* is being watched and you saw for yourself that its expression isn't weaker at all.”

ВОЈИСЛАВ КОКАН РАКОЊАЦ (1935–1969)

„Ниси ти никада живео, мој Гаврило... За тебе постоји само слобода и ропство, љубав и мржња, истина и лаж, и верујеш да је то живот. А живот је увек између тога, а никада то... Знаш ли ти колико је свака слобода попила крви, колико је зла требало људима да стигну до највећих достигнућа, а како тек истина понекад ужива да убије?” (Цитат из филма *Зазидани*)

VOJISLAV KOKAN RAKONJAC (1935–1969)

“You've never lived, my Gavriilo... For you, there is only freedom and slavery, love and hate, truth and lie, and you believe it is life. Life is always somewhere in between, and never just that... Do you know how much blood every freedom spilled, how much evil was needed for men to reach the greatest achievements, and how truth sometimes likes to enjoy killing?” (A quote from the film *The Walled In*)

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ (1940)

„Моје филмове, који су у ствари микс америчког филма и европске сензибилности, описивали су као 'панк пет година пре панка', као 'Тарантина 20 година пре Тарантина', 'догму пре догме'... Био сам много испред свог времена у једној средини филозофије паланке, у ствари филозофије лажне елите која може само да имитира неке помодне трендове, а неспособна је да ствара властите културне вредности. Све оне 'изме' су преузимали однекуд, сва овдашња култура је имитација нечег.”

JOVAN JOVANOVIĆ (1940)

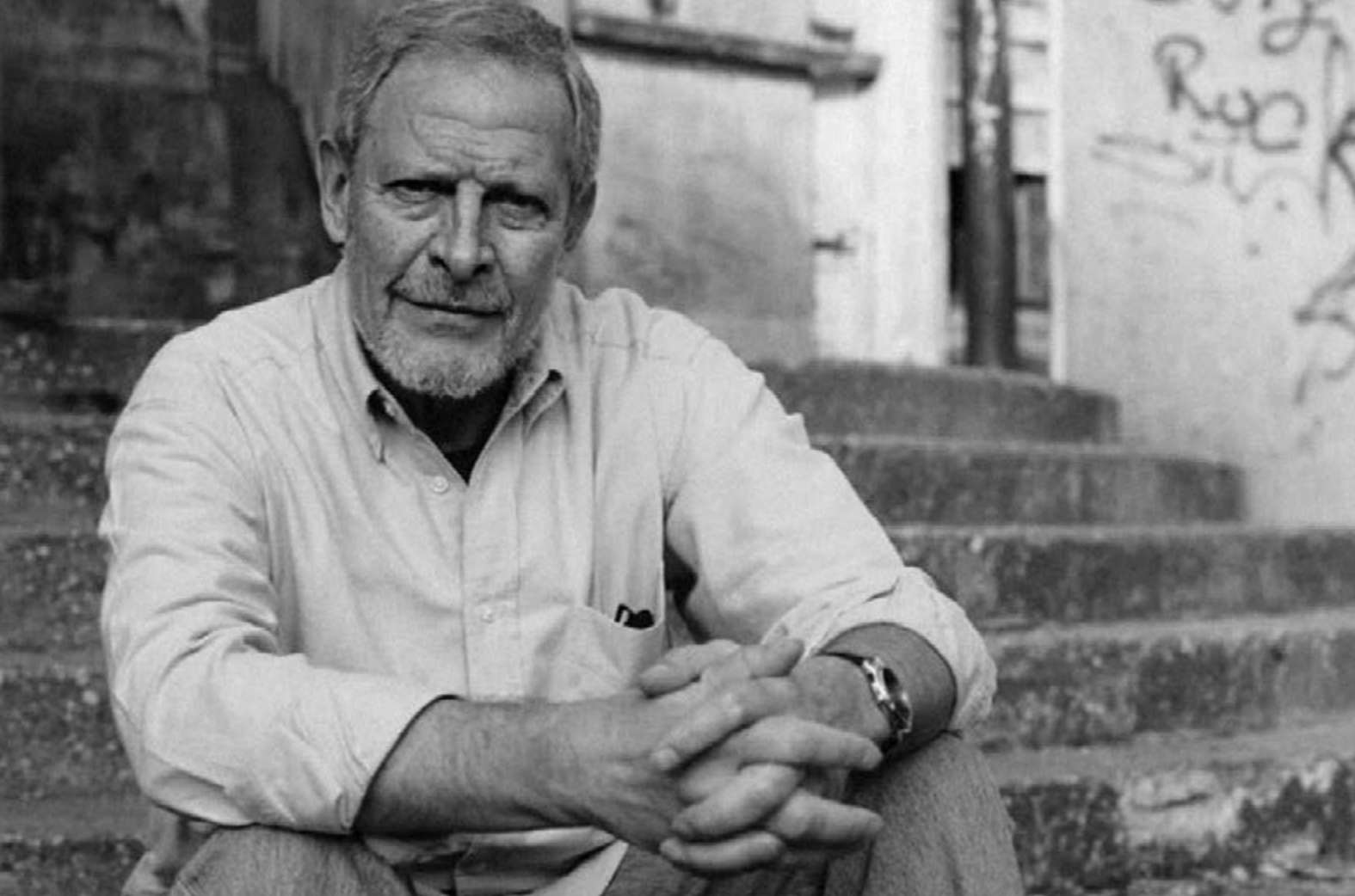
“They described my films, which are actually a mix of American films and European sensitivity, as 'punk that happened five years before punk', 'Tarantino 20 years before Tarantino', 'Dogma before Dogma'... I was way ahead of my time in an environment of provincial philosophy, in fact, a philosophy of a so called elite who may only imitate some fashionable trends, and it is incapable of creating its own cultural values. All these 'isms' were taken from somewhere else, all this local culture is imitation of something else.”

ЖЕЛИМИР ЖИЛНИК (1942)

„Знате, нико ту није мислио како ће власт реаговати, него вас једноставно почне млетити тај жрвањ у који сте ипак упали, не верујући да ћете у њега упасти. Не треба имати илузије – ниједан филм који смо правили није прављен да би пао под пету цензуре. Све су те ствари ипак рађене у једној илузији да ћемо успети креативно да отворимо још неки мали домен филмом недодирнутог сегмента живота и друштва.”

ŽELIMIR ŽILNIK (1942)

“You know, no one was thinking about how the authorities were going to react, but the millstone in which you have, however, fallen into, simply starts grinding you, because you didn't believe you were going to fall into it. One should not have illusions – none of the films we were making was made to succumb to the censorship hammer. But, all these things were done in an illusion that we would succeed in creatively opening another small domain of untouched segment of life and society that was not impacted by film.”

ЛАЗАР СТОЈАНОВИЋ (1944–2017)

„Мислим да је најбољи начин борбе за слободно изражавање управо то да се људи слободно изражавају. Цена никад није превисока. Знате, ако је неко за време Стаљинове власти, када је за слободно изговорену реч летела глава, изгубио исту због тога што је нешто рекао, а неко остао жив зато што је прећутао нешто што се морало рећи, онда је онај који је изгубио главу живео живот који је имао неког смисла, макар неко то и оспоравао. Зна се бар чему је тај живот послужио.”

LAZAR STOJANOVIĆ (1944–2017)

“I believe the best way to fight for freedom of expression is actually to freely express oneself. The price is never too high. You know, if someone during Stalin’s rule, when you could lose your head for a freely spoken word, lost his head because he had said something, and someone remained alive because he remained silent about something that had to be told, then the one who had lost his head lived a life that had some meaning, even if it was denied by someone. At least, such life served its purpose.”

Марко Бабац, Војислав Кокан Ракоњац и Живојин Павловић
Marko Babac, Vojislav Kokan Rakonjac and Živojin Pavlović

Душан Макавејев
Dušan Makavejev

Желимир Жилник
Želimir Žilnik

ГРАД
CITY (1963)

ЉУБАВНИ СЛУЧАЈ ИЛИ ТРАГЕДИЈА СЛУЖБЕНИЦЕ ПТТ-а
LOVE DOSSIER (1967)

РАНИ РАДОВИ / THE EARLY WORKS (1969)

Миодраг Мића Поповић
Miodrag Mića Popović

Живојин Павловић
Živojin Pavlović

Бахрудин Ченгић
Bahrudin Čengić

ЧОВЕК ИЗ ХРАСТОВЕ ШУМЕ
THE MAN FROM THE OAK TREE FOREST (1964)

БУЂЕЊЕ ПАЦОВА
THE RATS WAKE UP (1967)

УЛОГА МОЈЕ ПОРОДИЦЕ У СВЕТСКОЈ РЕВОЛУЦИЈИ
THE ROLE OF MY FAMILY IN THE WORLD REVOLUTION (1971)

Душан Макавејев
Dušan Makavejev

КАД БУДЕМ МРТАВ И БЕО
WHEN I AM DEAD AND WHITE (1967)

Јован Јовановић
Jovan Jovanović

ЧОВЕК НИЈЕ ТИЦА
MAN IS NOT A BIRD (1965)

Ђорђе Кадиевић
Đorđe Kadijević

МЛАД И ЗДРАВ КАО РУЖА
YOUNG AND HEALTHY AS A ROSE (1971)

Александар Петровић
Aleksandar Petrović

ПОХОД
THE EXPEDITION (1968)

Лазар Стојановић
Lazar Stojanović

СКУПЉАЧИ ПЕРЈА
I EVEN MET HAPPY GIPSIES (1967)

Миодраг Мића Поповић
Miodrag Mića Popović

ПЛАСТИЧНИ ИСУС / PLASTIC JESUS (1971)

Младомир Пуриша Ђорђевић
Mladimir Puriša Đorđević

ДЕЛИЈЕ
THE TOUGH ONE (1968)

Желимир Жилник
Želimir Žilnik

ЈУТРО / MORNING (1967)

Александар Петровић
Aleksandar Petrović

ЦРНИ ФИЛМ / BLACK FILM (1971)

Војислав Кокан Ракоњац
Vojislav Kokan Rakonjac

БИЋЕ СКОРО ПРОПАСТ СВЕТА
IT RAINS IN MY VILLAGE (1968)

Јован Јовановић и Миодраг Милошевић
Jovan Jovanović and Miodrag Milošević

НЕМИРНИ
THE RESTLESS ONES (1967)

Мирослав Антић
Miroslav Antić

KOLT 15 GAP / KOLT 15 GAP (1971)

Ђорђе Кадиевић
Đorđe Kadijević

СВЕТИ ПЕСАК
THE SACRED SAND (1968)

Мирослав Антић
Miroslav Antić

ПРАЗНИК
THE FEAST (1967)

Живојин Павловић
Živojin Pavlović

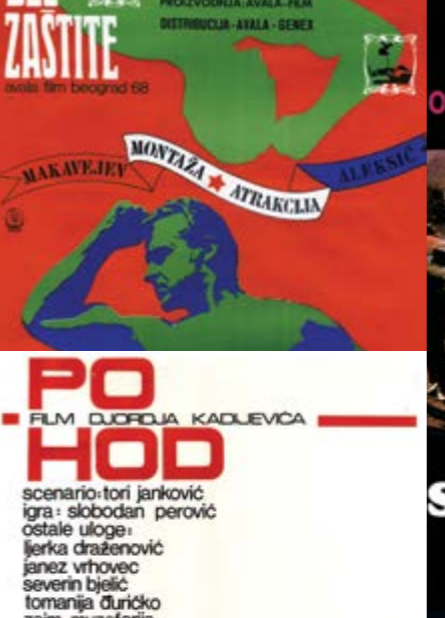
ДОРУЧАК СА ЂАВОЛОМ
BREAKFAST WITH THE DEVIL (1971)

ЗАСЕДА / THE AMBUSH (1969)

Душан Макавејев
Dušan Makavejev

WR – МИСТЕРИЈЕ ОРГАНИЗМА
WR – MYSTERIES OF THE BODY (1971)

Пут у Праг 1965/66.⁹ JOURNEY TO PRAGUE 1965/66

” Филмска академија уметности у Прагу (ФАМУ) током шездесетих година прошлог века била је најцењенија академија на којој су се школовали филмски аутори из социјалистичких земаља. То је било време великог успона чехословачке кинематографије, па су и млади кино-аматери и филмски ентузијаста из Југославије одлазили у Праг на школовање.

The Film Academy of Art in Prague (FAMU) was the highest ranking academy in the sixties at which film authors from the socialist countries studied. It was the time of great rise of the Czech cinematography, and the young film amateurs and film enthusiasts from Yugoslavia went to Prague to study.

⁹ За потребе ове целине дошла сам на идеју да замолим редитеље да сами напишу шта је за њих значио *Пут у Праг*. После одобрења директора Југословенске кинотеке, обратила сам им се писменим путем, након што сам им и усмено 6. јуна 2019. године најавила своју идеју, уз изузетак Горана Паскаљевића, коме сам тада упутила писмо. На моје велико задовољство сви су прихватили и одговорили текстом, а и фотографијама за које су желели да буду поред текстова (прим. ур.). / For the purpose of this chapter, I came up with an idea to contact directors, so that they can write what *Journey to Prague* meant to them. After obtaining approval from the Director of the Yugoslav Film Archive, I contacted them in written form, after I had already announced this idea of mine orally on 6th June 2019, with the exception of Goran Paskaljević, to whom I had sent a letter. To my great satisfaction, all of them accepted the proposition and replied with the text, and also with photos which they wished to be placed alongside the texts (editor's note).

ПРЕДРАГ ПОПОВИЋ (1943)

„Сусрет у пролеће 1966. пред Електротехничким факултетом, који сам редовно студирао, са Ћићом Карановићем и Гораном Марковићем, тада већ студентима ФАМУ, све је променио. Убедили су ме да морам да дођем у Праг, а Душко Радовић, уредник Дечје редакције ТВ Београда, који је пратио мој рад две-три године у емисији *Слике света*, молио је лично мог оца да прекинем студије електротехнике и одем у Праг. Послао сам своје аматерске филмове и у септембру успешно положио пријемни испит. Постао сам студент камере ФАМУ код изузетних професора – Јана Шмока, Вацлава Хануша, Јана Калиша, Јарослава Кучере, аутора слике многих филмова новог чешког таласа. За нама следеће године стижу и други Југословени. Студије камере на ФАМУ биле су сјајан спој теоретске наставе, практичног рада у филмском и ТВ студију. С Лорданом Зафрановићем већ 1968. године снимам током студија наш први играни филм *Недељу*, а следећих година и филмове *Први валцер* и *Моје прво пијанство – Аве Марија*, с којима сам и дипломирао, уз писани рад *Југословенска филмска фотографија*, у коме сам представио рад својих старијих колега. Када сам стекао диплому ФАМУ 1971. године, постао сам први дипломирани филмски сниматељ у Југославији.”

PREDRAG POPOVIĆ (1943)

“The meeting in the spring of 1966 in front of the Faculty of Electrical Engineering, which I attended regularly, with Ćiđa Karanović and Goran Marković, already FAMU students at the time, changed everything. They convinced me that I had to come to Prague, and Duško Radović, the editor of the Children Department of Television Belgrade, who had followed my work for couple of years in the show *Slike sveta* (*Pictures of the World*) asked my father personally to allow me to discontinue my studies of electrical engineering and go to Prague. I sent my amateur films and in September successfully passed the entry examination. I became a student of camera at FAMU with outstanding professors Jan Šmok, Vaclav Hanuš, Jan Kališ, Jaroslav Kučera, authors of pictures in numerous films of the new Czech wave. We were followed next year by other Yugoslav students. The studies of camera at FAMU were a brilliant combination of lectures in theory and practice in a film and TV studio. As early as 1968, during the studies, I filmed with Lordan Zafanović our first feature film *Sunday*, followed in the next years by the films *The First Waltz* and *My First Drunkenness – Ave Maria*, with which I graduated, and with a written paper *Yugoslav film photography* where I presented the work of my older colleagues. With my FAMU diploma in 1971, I became the first graduate cinematographer in Yugoslavia.”

ЛОРДАН ЗАФРАНОВИЋ (1944)

„На прашку Филмску академију (ФАМУ) стигао сам из Сплита, из врло јаког центра аматерског филма. У торби сам имао 26 аматерских филмова и титулу мајстора аматерског филма. У то доба у аматерској конкуренцији били су Душан Макавејев, Жика Павловић, Кокан Ракоњац, Сава Трипковић, Александар Петковић из Београда, Желимир Жилник из Новог Сада, из Загреба Миховил Пансини, Томислав Готовац и Владимир Петек, а из Љубљане Јуре Первања и Карпо Година. Сви су они касније били европски филмски професионалци. Сви смо били слободни, јер се службена идеологија није бавила нама и та слобода је остала у нашим дјелима до данас. Понио сам на ФАМУ и четири своја професионална филма – *Живјела младост* (1965), *Дан и ноћ (Пјаца)* из 1966. године, *Људи (У пролазу)* 1966. и *Послије подне (Пушка)* из 1967. године. Учили су нас великани чешког филма – оскаровац Елмар Клос и Отакар Вавра, а литературу Милан Кундера. Учили су нас како се праве филмови за кина и широку публику, тако да нам је кино-драматургија једноставно постала закон. Тако сам већ на трећој години академије у Прагу снимео свој први играни филм *Недјеља* у копродукцији са студиом Барандов. Са Елмаром Клосом сам остао пријатељ све до његове смрти 1983. На готово сваком новом филму који сам снимао, са супругом је био гост моје филмске екипе. С Отакаром Вавром сам готово сваког тједна ручао у *Café Louvre* у Прагу све до његове смрти у 101. години. Једноставно смо се вољели и цијенили, јер смо били једна велика филмска обитељ. Наши животи били су животи уз филм. Живјели смо практички јединствени заједнички живот. ФАМУ је оставио неизбрисиви траг у случају одговорности према медију филма, једноставан и непролазан материјал на који смо утиснули за своју и будуће генерације. Филм је чудо – неизмјерно поље истраживања нових форми. Једно од института те умјетности била је ФАМУ, коју смо срећом похаћали у њеном златном добу.”

LORDAN ZAFRANOVIĆ (1944)

“I came to the film academy FAMU from Split, from a rather strong centre of amateur film. I had in my bag 26 amateur films and a title of amateur film master. At that time, the amateur contest included Dušan Makavejev, Žika Pavlović, Kokan Rakonjac, Sava Tripković, Aleksandar Petković from Belgrade, Želimir Žilnik from Novi Sad, and from Zagreb there were Mihovil Pansini, Tomislav Gotovac and Vladimir Petek, and from Ljubljana Jure Pervanja and Karpo Godina. Later all of them became European film professionals. We were all free, since the official ideology and state did not pay any attention to us and this freedom has remained in our works until today. I brought to FAMU four professional films of mine – *Long Live The Youth* (1965), *Day and Night (Pjaca)* from 1966, *Portraits (Passing by)* from 1966 and *Afternoon (Rifle)* from 1967. We were taught by the great directors of Czech film – Elmar Klos who won his Oscar in 1965 and Otakar Vavra, whereas Milan Kundera taught us literature. They taught us how films were made for cinema and broader audience, and thus cinema dramaturgy simply became a rule for us. So, on the third year of academy in Prague, I made my first feature film *Sunday* in co-production with the Barandov studio. Elmar Klos was my friend until his death in 1983. He and his wife were guests of my film crew during filming of almost every new film of mine. I had lunch almost every week with Otakar Vavra in *Café Louvre* in Prague until his death, when he was 101 years old. We simply loved and respected one another, since we were one big film family. Our lives were lives alongside film. We practically lived a unique common life. FAMU left an indelible trace regarding responsibility towards film media, a simple and imperishable material on which we imprinted ourselves for our and future generations. Film is a wonder – an infinite area of researching new forms. One of the institutes of such art was FAMU, which we were lucky to attend in its golden era.”

Срђан Карановић, Горан Паскаљевић, Горан Марковић, Рајко Грлић и Лордан Зафрановић испред ФАМУ у Прагу (1979)

Srđan Karanović, Goran Paskaljević, Goran Marković, Rajko Grlić and Lordan Zafranović in front of the FAMU in Prague (1979)

СРЂАН КАРАНОВИЋ (1945)

„Данас ми се Праг и ФАМУ чине као далеки сан. У том сну сам уживао стичући нова филмска знања, вероватно започета још раније, у детињству, у Филмском клубу Дома пионира, Кино-клубу Београд и упорном похађању пројекција у Музеју Југословенске кинотеке. Провео сам пет година у Прагу, где сам стицао знање из филмског заната, али и знатно проширио своја уверења о једној значајној култури која ми се, са задовољством, чинила прилично друкчијом од оне из које сам потекао. Поред различитих, изузетних и мудрих професора који су се истицали својом завидном професионалношћу и образованошћу, упознао сам и врло драге колеге из других делова Југославије, као и оне из тадашње Чехословачке и других земаља. С већином њих остао сам добар и близак пријатељ и током наших професионалних каријера, све до данас. Свима нама је сметало што је све нас (из Југославије) овдашња филмска јавност трпала у исти кош и третирао као групу уз етикете *прашка школа*, *чешка школа* итд. иако смо неоспорно радили различите филмове лишене било каквог заједничког и естетског манифеста. Укратко: радо се сећам свог боравка у Прагу и свега што сам у њему сазнао и доживео.”

SRĐAN KARANOVIĆ (1945)

“Today, Prague and FAMU seem to me as a distant dream. I enjoyed this dream gaining new film knowledge, which probably commenced earlier in my childhood, at the Film Club of the Pioneers’ House, Kino-klub Beograd and through persistent attendance of film screenings at the Museum of Jugoslovenska kinoteka. I spent five years in Prague, where I gained knowledge in film craft, but I also significantly extended my beliefs about an important culture which seemed to me, with pleasure, as rather different from the one I came from. Beside different, excellent and wise professors who stood out with their impressive professionalism and education, I met very dear colleagues from other parts of Yugoslavia, as well as ones from then Czechoslovakia and other countries. Most of them have remained my good and close friends during our professional careers to this day. We were all annoyed that all of us (from Yugoslavia) were put into the same basket by the Yugoslav film public, which treated us as a group labelled *Prague school*, *Czech school*, and so on, although we undoubtedly made different films deprived of any common and aesthetic manifesto. In short: I gladly remember my stay in Prague and all that I had learnt and experienced there.”

ГОРАН МАРКОВИЋ (1946)

„Ако изузмемо оно што се дешавало у мојој души 1965. године, а то је тешко доступно с обзиром на удаљеност тренутка, разлог због кога смо се Срђан Карановић и ја, као први од целе генерације, упутили у непознату земљу у срцу реалног социјализма јесте то што је мој отац Раде педесетих у ЧССР-у снимио два филма, од којих један са оскаровцима Клосом и Кадаром, и знао да се тамо нешто дешава, не само у кинематографији већ и много шире. Он свакако није могао знати да се спрема кључна 1968, која је зачета у Прагу, али је имао предосећај да је то место погодно за формирање душе његовог осамнаестогодишњег сина. Ма како да је његов предлог да Срђан (мој друг из гимназије и младић који је већ почео да улази у магију филма) и ја (потпуна незналица) одемо тамо на студије изгледао чудно, тј. екстравагантно, ми смо пристали. Касније се испоставило да је наш пут у срце мрачне силе стварно представљао прворазредну авантуру. Али такав је био мој отац: наоко смирена и разборита личност иза које се крила страст авантуристе.”

GORAN MARKOVIĆ (1946)

“If we leave out what was going on in my soul in 1965, which is hardly accessible taking into account the remoteness of that moment, the reason why Srđan Karanović and me, as the first ones from the entire generation, headed for the unknown land in the heart of real socialism, was that my father Rade made two films in Czechoslovakia in 1950s, of which one was with the Oscar-winning directors, Klos and Kadar, and he knew that not only was something going on there in cinematography, but that something broader was happening. He certainly couldn’t have known that the key year 1968 was about to happen, which started in Prague, but he had a hunch that it was the place suitable for forming of his 18-year-old son’s soul. No matter how his suggestion that Srđan (my friend from high school and a young man who had already started entering the magic of film) and me (a complete ignoramus) should go there to study seemed rather awkward, or rather extravagant, we accepted it. It turned out later that our journey into dark forces really presented a first-class adventure. But that was my father: seemingly calm and reasonable personality, behind which a passion for adventure was hiding.”

ГОРАН ПАСКАЉЕВИЋ (1947–2020)

„Од најранијег детињства, после развода мојих родитеља, бригу о мени преузели су баба Наталија и деда Света, апотекари из Ниша. Када сам пошао у нишку гимназију, маштао сам о томе да постанем познат новинар и књижевник, као мој отац Владимир. Мајка Оливера навијала је да упишем Правни факултет или да студирам историју уметности и постанем професор као што је она, а баба и деда су ме већ видели за рецептуром апотеке. Међутим, када сам са шеснаест година дошао у Београд да живим са мајком, мој очух Филип Аћимовић пресудно је утицао на мене. Он је у то време био запослен у Југословенској кинотеци као врстан познавалац историје филма. Предложио ми је први волонтерски посао, да увече, после школе, контролишем улазнице у биоскопу Кинотеке. Тамо сам открио велике филмске класике, а посебно су на мене утицали филмови из циклуса италијанског неореализма, својом једноставношћу, искреношћу и снажним емоцијама. Више се није постављало питање шта ћу студирати, већ хоћу ли положити пријемни испит на ФАМУ у Прагу, у то време најбољој филмској школи у Европи. И положио сам... Тако је филм постао моје животно опредељење, моја највећа страст која ме ни до данас није напустила.”

GORAN PASKALJEVIĆ (1947–2020)

“Since my earliest childhood, after my parent’s divorce, my grandmother Natalija and grandfather Sveta, pharmacists from Niš, took care of me. When I started going to high school in Niš, I daydreamed of becoming a renowned journalist and writer, like my father Vladimir. My mother Olivera was cheering for me to enrol the law school or to study history of art and become a professor like her, and my grandparents had already seen me at the counter in a pharmacy. However, when I was 16, I came to Belgrade to live with my mother, and my stepfather Filip Aćimović had a crucial impact on me. He was employed at that time at Jugoslovenska kinoteka as a distinguished connoisseur of film history. He suggested to me my first volunteer job, to check cinema tickets at Kinoteka in the evening, after my school. There I discovered great film classics. The films from the Italian neorealism especially influenced me with their simplicity, honesty and strong emotions. There was no doubt as to what I was going to study, but whether I would pass the entrance exam at FAMU in Prague, the best film school in Europe at that time, was questionable. And I passed... This is how film came to be my life commitment, my greatest passion that hasn’t left me to this day.”

РАЈКО ГРЛИЋ (1947)

„Рајко Грлић био је клинац, кино-аматер почетник, када је давне 1965, заједно са тада славним Лорданом Зафрановићем, дијелио главну награду на Фестивалу аматерског филма Хрватске. Но награда није било све што су им дали. Уз њу је ишла и стипендија за студије на ФАМУ у Прагу, наравно под увијетом да их тамо приме. На пријемни испит допутовали су влаком у неко тмурно зимско јутро. Положили су га и били први студенти Прашке академије уписани равно на другу годину студија. Тако је тај загребачки клинац започео своје прашке дане. Био је импресиониран академијом, гладан знања, збуњен тамошњим сексуалним слободама и политичким неслободама. Култура свакодневног живота била је богатија од оне из које је дошао, а социјализам ригиднији од онога у којем је одрастао. Био је то Праг, биле су то шездесете. Било је узбудљиво. Из окамењеног сивила пред његовим се очима почела рађати задња еуропска утопија. Тај клинац чучи у мојим коријенима и без обзира колико ми с размаком од педесетак година његова сигурност данас дјелује крајње надобудно, не могу га се одрећи. Да није било његове знатижеље и храбрости да се отисне у туђину, не би било ни мене данас ни мојих филмова јучер.”

RAJKO GRLIĆ (1947)

“Rajko Grlić was a kid and cinema amateur beginner, when he shared in 1966, together with the then famous Lordan Zafranović, the main award at the Festival of Amateur Film in Croatia. However, the award was not the only thing they were granted. There was a scholarship for studying at FAMU in Prague, subject to enrolling there, naturally. They came to the entrance exam by train one gloomy winter morning. They passed the exam and were the first students of Prague Academy who enrolled directly to the second year of studies. This is how that Zagreb kid started his Prague days. He was impressed by the academy, hungry for knowledge, confused with their sexual freedoms and political non-freedoms. The culture of everyday life was wealthier than the one he came from, and socialism was more rigid than the one in which he grew up. That was Prague, those were the Sixties. It was exciting. From the petrified greyness, the last European utopia started being born before his eyes. That kid is hidden in my roots and no matter how his confidence seems to me today, with this 50-year gap, as utterly arrogant, I cannot give up on him. If it weren’t for his curiosity and courage to venture into the uncharted waters, there wouldn’t be me today nor my films yesterday.”

Срђан Карановић
Srđan Karanović

ПУТ У ПРАГ
JOURNEY TO PRAGUE (1965)

Рајко Грлић
Rajko Grlić

МИ У ПРАГУ
WE IN PRAGUE (1968)

Срђан Карановић
Srđan Karanović

МИРИС ПОЉСКОГ ЦВЕЋА
THE SCENT OF WILD FLOWERS (1977)

ПЕТРИЈИН ВЕНАЦ
PETRIJA'S WREATH (1980)

ЈАГОДЕ У ГРЛУ
CAUGHT IN THE THROAT (1985)

ВИРЦИНА
VIRGINA (1991)

Горан Марковић
Goran Marković

СПЕЦИЈАЛНО ВАСПИТАЊЕ
SPECIAL EDUCATION (1977)

НАЦИОНАЛНА КЛАСА ДО 785 cm³
NATIONAL CATEGORY UP TO 785 cm³ (1979)

ВАРИОЛА ВЕРА
VARIOLA VERA (1982)

ВЕЋ ВИЂЕНО
ALREADY SEEN (1987)

Рајко Грлић
Rajko Grlić

САМО ЈЕДНОМ СЕ ЉУБИ
YOU LOVE ONLY ONCE (1981)

У РАЉАМА ЖИВОТА
THE JAWS OF LIFE (1984)

ЗА СРЕЋУ ЈЕ ПОТРЕБНО ТРОЈЕ
THREE FOR HAPPINESS (1985)

ЧАРУГА / ČARUGA (1991)

Лордан Зафрановић
Lordan Zafranović

МУКЕ ПО МАТИ
THE MATHEW'S PASSIONS (1975)

ОКУПАЦИЈА У 26 СЛИКА
OCCUPATION IN 26 PICTURES (1978)

ПАД ИТАЛИЈЕ
THE CHRONICLE OF AN ISLAND (1981)

ВЕЧЕРЊА ЗВОНА
THE GATES OF WOMB (1986)

Горан Паскаљевић
Goran Paskaljević

ЧУВАР ПЛАЖЕ У ЗИМСКОМ ПЕРИОДУ
THE BEACH GUARD IN WINTER (1976)

ВАРЉИВО ЛЕТО '68
THE DECEPTIVE SUMMER OF '68 (1984)

ТАНГО АРГЕНТИНО
TANGO ARGENTINO (1992)

БУРЕ БАРУТА
THE POWDER KEG (1998)

čuvár plaže u zimskom periodu

drugi film mesaru gorani kosanović donko-bata stojković mira banjac dera tolenić bala živonjović povla vukić nužica sokić fonak bagali mlje goran poskoljević
 režija goran mljk režiser aleksandar petković

MIRIS POLJS KOG CVEČA

Centar film, Beograd
 Kinematografi, Zagreb

Nagrada međunarodne kritike, Cannes 1976.

Režija: Srdjan Karanović

Uloge: Ljuba Tadić, Aleksandar Berček, Olga Spiridonović, Sonja Divac, Bogdan Diklić, Miroslav Radovanović, Brancko Cvejić, Slobodan Alajdović, Čedomir Petrović, Gorica Popović, Ljubomir Cipranić

Daniel Olbrychski u filmu **Pad Italije** Lordana Zafranovića

Ena Begović, Gorica Popović, Bata Živojinović, Igor Habišević, Marija Karanović, Miroslav Krstićević, Dejan Janković, Dragan Maksićević, Lijana Kričić, Frano Lasić, Suzana Selać

Somarij Mirko Kovač, Lordana Zafranović, Kostimograf: Krunja Janković, Scenarij: Drago Turina, Kompozitor: Ali Kabić, Muzika: Zoran Simjanović, Direktor fotografije: Božidar Nikolić, Režija: Lordana Zafranović

JAGODE U GRLU

Režija: Srdjan Karanović

Uloge: Ljuba Tadić, Aleksandar Berček, Olga Spiridonović, Sonja Divac, Bogdan Diklić, Miroslav Radovanović, Brancko Cvejić, Slobodan Alajdović, Čedomir Petrović, Gorica Popović, Ljubomir Cipranić

nacionalna klasa

Uloge: Dragan Nikolić, Bogdan Diklić, Gorica Popović, Rade Marković, Aleksandar Berček, Olivera Marković, Mica Tomić, Vojta Brajović, Bora Todorović

Režija: Goran Marković

Direktor fotografije: Željko Zalar, Kostimi: Nedžad Perović, Scenarij: Miroslav Mirc, Muzika: Zoran Simjanović, Montaža: Vukobran Luković, Ton: Marko Ristić, Produkcija: Centar film, Beograd, Distributer: Kinema, Sarajevo

PETRIJIN VENAC

Režija: Srdjan Karanović

Uloge: Muzika: Karanović, Muzika: Marković, Muzika: Ristić, Muzika: Vuković

Scenarij i režija: Srdjan Karanović

Kamera: Tomislav Prater, Zoran Simjanović, Miroslav Mirc, Sada Kujica

Montaža: Brancko Cvejić, Produkcija i distribucija: Centar film, Beograd

selection officielle CANNES 1980

Poseban tretman

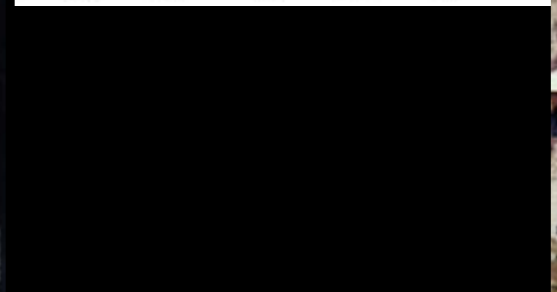
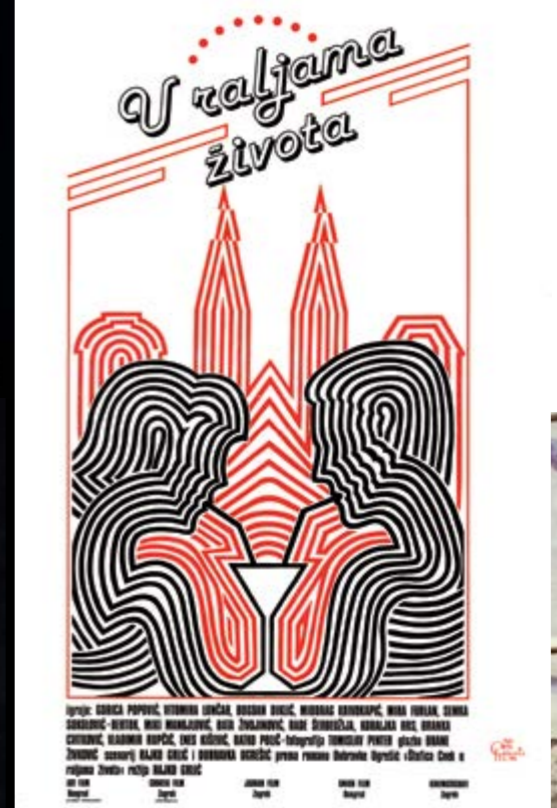
Režija: Goran Marković

Uloge: Muzika: Karanović, Muzika: Marković, Muzika: Ristić, Muzika: Vuković

Scenarij i režija: Goran Marković

Kamera: Tomislav Prater, Zoran Simjanović, Miroslav Mirc, Sada Kujica

Montaža: Brancko Cvejić, Produkcija i distribucija: Centar film, Beograd

Specijalno vaspitanje

— goran marković, slavko štimac, bekim fehmiu, ljubiša samardžić, aleksandar berček

U raljama života

Uloge: Gorica Popović, Vukobran Luković, Bata Živojinović, Miroslav Krstićević, Dejan Janković, Dragan Maksićević, Lijana Kričić, Frano Lasić, Suzana Selać

Režija: Lordana Zafranović

VEC VIDENO DEJAVU

MUSTAFA NADAREVIĆ, ANICA DOBRA, MILORAD MANIĆ, BOGDAN DIKLIĆ, DUŠAN KOSTOVIĆ, GORDANA GADŽIĆ, PETAR BOŽOVIĆ, MIHAELO PASKALJEVIĆ

Režija: Goran Marković

Variola vera

Uloge: Muzika: Karanović, Muzika: Marković, Muzika: Ristić, Muzika: Vuković

Scenarij i režija: Srdjan Karanović

Kamera: Tomislav Prater, Zoran Simjanović, Miroslav Mirc, Sada Kujica

Montaža: Brancko Cvejić, Produkcija i distribucija: Centar film, Beograd

VEC VIDENO DEJAVU

MUSTAFA NADAREVIĆ, ANICA DOBRA, MILORAD MANIĆ, BOGDAN DIKLIĆ, DUŠAN KOSTOVIĆ, GORDANA GADŽIĆ, PETAR BOŽOVIĆ, MIHAELO PASKALJEVIĆ

Režija: Goran Marković

Документарни филм DOCUMENTARY FILM

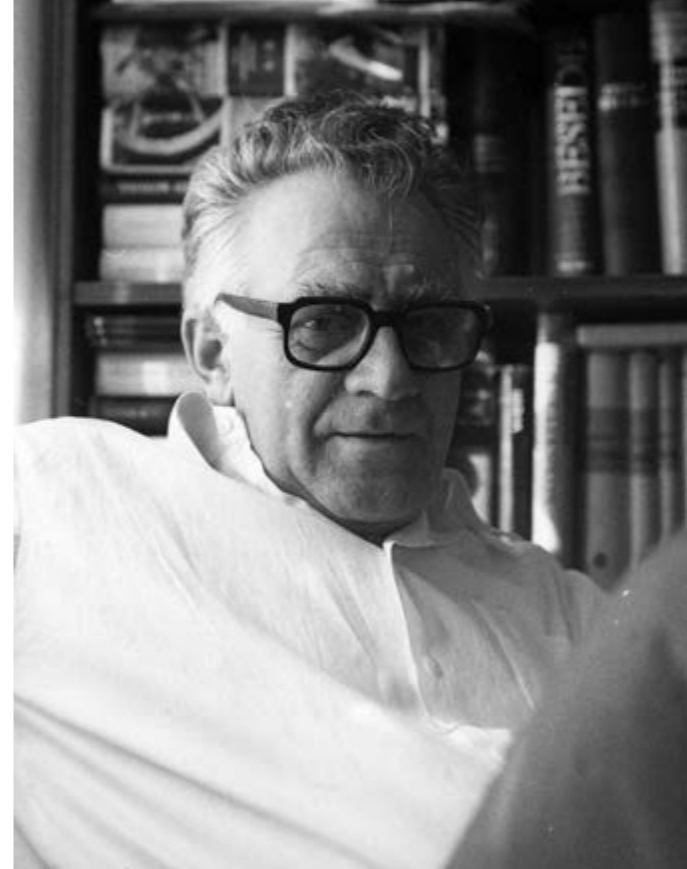
” Све оне различите приступе и редитељске рукописе у документарном филму у Југославији повезује важна карактеристика: о мотивима према којима окрећу камеру не расправљају више толико са аспекта ‘друштвене појаве’, ‘феномена’, ‘процеса’ или неке друге апстрактне категорије, већ кроз лица, речи и судбине појединих људи, конкретних ближњих с именом и презименом, чију нам невољу бацају у лице без утешних статистичких обланди, глобалних експликација и охрабрујућих коментара.¹⁰

Ранко Мунитић

All those different approaches and directors' signatures in documentary films in Yugoslavia are connected with one important characteristic: they do not discuss more about motives towards which they turn their cameras, from the aspect of 'social phenomenon', 'phenomenon', 'process' or any other abstract category, but through faces, words and destinies of people, actual next of kin with names and surnames, whose hardship is being thrown to our faces without any consoling and sugar-coated statistics, global explications and encouraging comments.

Ranko Munitić

¹⁰ Из филмске документације Архива Југословенске кинотеке /
From the film documentation kept in the Archives of the Yugoslav Film Archive

МИЛЕНКО ШТРБАЦ (1925–2004)

Сценариста и редитељ најпре журналских репортажа, а затим документарних филмова који одишу поетичношћу и хуманошћу, као и топлином и љубављу према деци. Режирао је неколико играних и више краткометражних филмова.

MILENKO ŠTRBAC (1925–2004)

A screenwriter and director of primarily newsreels reportages, and then documentary films, which exude with poetics and humanity, as well as warmth and love towards children. He directed several feature films and a few short films.

ЖИВАН ЖИКА ЧУКУЛИЋ (1914–1959)

Веома запажени југословенски документариста. Режирао је информативне, пропагандне и документарне филмове. Редитељ је и целовечерњег играног филма *Мали човек* (1957).

ŽIVAN ŽIKA ČUKULIĆ (1914–1959)

A highly renowned Yugoslav documentarian. He directed informative, propaganda and documentary films. He is also the director of the feature film *The Little Man* (1957).

КРСТО ШКАНАТА (1924–2017)

Редитељ и сценариста, аутентични уметник који је људску драму свакодневног живљења знао да открије и озрачи својеврсном, ирационалном поетичношћу.

KRSTO ŠKANATA (1924–2017)

A director and screenwriter, authentic artist who knew how to reveal human drama of everyday life and shed a light on it with his special and irrational poetic flair.

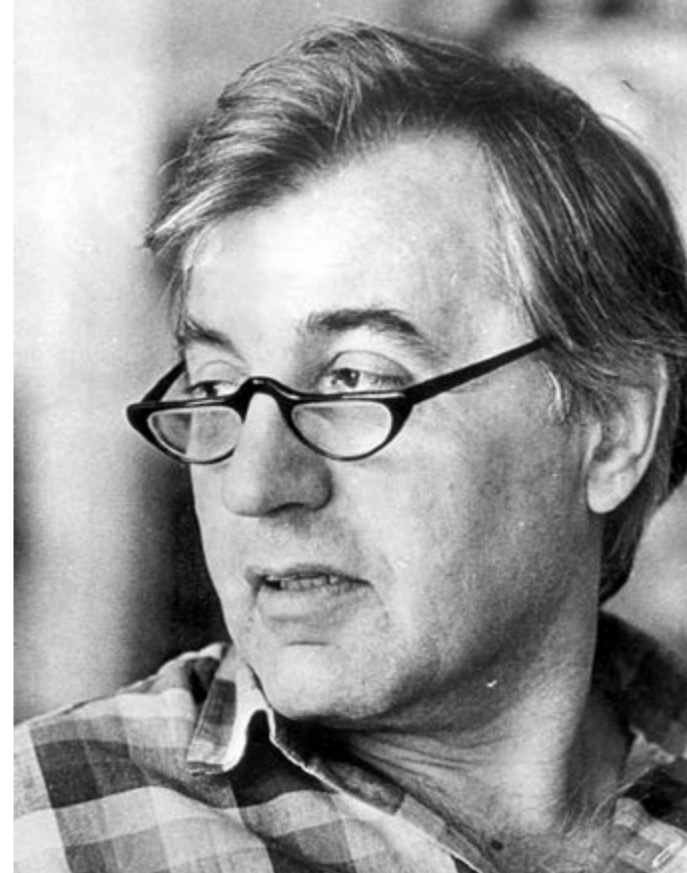

СТЈЕПАН ЗОРАН ЗАНИНОВИЋ (1926–1997)

Сценариста и редитељ кратких документарних филмова. Био је окренут судбинама појединца у рату и миру, које је сликао лирски, емотивно и са симпатијама.

STJEPAN ZORAN ZANINOVIĆ (1926–1997)

A screenwriter and director of short documentary films. He was dedicated to destinies of individuals in war and peace, and he painted them lyrically, emotionally and with empathy.

МИЛИВОЈЕ МИЋА МИЛОШЕВИЋ (1930)

Ликовни и филмски критичар, сценариста, редитељ документарних и играних филмова. Својим стваралаштвом сврстао се међу најистакнутије документаристе југословенске кинематографије.

MILIVOJE MIĆA MILOŠEVIĆ (1930)

A fine art and film critic, screenwriter, director of documentary and feature films. He found his place among the most distinguished documentarists of Yugoslav cinematography with his creative opus.

ПЕТАР ЛАЛОВИЋ (1932–2015)

Сниматељ и редитељ, талентовани синеаста који се специјализовао за научнопопуларне филмове о природи.

PETAR LALOVIĆ (1932–2015)

A cameraman and director, talented cineaste who specialized in popular science films about nature.

АЛЕКСАНДАР ИЛИЋ (1927–2012)

Редитељ, сценариста и монтажер. Од средине шездесетих до почетка осамдесетих, у континуитету ствара изузетно значајне документарне и научнопопуларне филмове, који спадају у сам врх те врсте продукције у свету.

ALEKSANDAR ILIĆ (1927–2012)

A director, screenwriter and film editor. From mid-Sixties to early Eighties, he continually created extremely significant documentary and popular science films, which are ranked at the very top of this production in the world.

ВЛАТКО ГИЛИЋ (1935)

Филмски редитељ и сценариста. Један је од најзначајнијих аутора у области краткометражног филма.

VLATKO GILIĆ (1935)

A film director and screenwriter. One of the most significant authors in the field of short films.

ПРЕДРАГ ГОЛУБОВИЋ (1935–1994)

Драматург, филмски редитељ и сценариста. Рад на филму почиње 1966. године, од када ведро и с хумором, а понекад и с горчином, своја краткометражна остварења обликује у складне целине.

PREDRAG GOLUBOVIĆ (1935–1994)

A dramatist, film director and screenwriter. He started his work on film in 1966, and since then he had cheerfully shaped his short films into harmonious entirety using humour and sometimes with bitterness.

ЖИВКО НИКОЛИЋ (1941–2001)

Редитељ и сценариста. Увек је био доследан својој најранијој тежњи да му филмови буду ликовно упечатљиви, чиме је, нарочито у кратким остварењима, достигао посебну смисленост и тактилне вредности кадрава и сцена. У историји југословенског филма познатији је као творац играних филмова: *Бештије*, *Смрт господина Голуже*, *Лепота порока*, *Јована Лукина* и многих других.

ŽIVKO NIKOLIĆ (1941–2001)

A director and screenwriter. He was always consistent in his earliest aspiration to make films with striking imagery and colours, through which he, especially in short films, reached special meaningfulness and tactile values of frames and scenes. In the history of Yugoslav film, he is better known as the creator of feature films: *Beasts*, *The Death of Mister Goluža*, *The Beauty of Vice*, *Jovana Lukina* and many others.

РАТОМИР ИВКОВИЋ (1917–1995)

Публициста, писац сценарија и редитељ на-менских, информативних и документарних филмова. Од 1952. до 1989. године снимио је више од 70 документарца, од којих велики број у продукцији *Дунав филма* у Београду.

RATOMIR IVKOVIĆ (1917–1995)

A publicist, screenwriter and director of special purpose, informative and documentary films. From 1952 to 1989 he made more than 70 documentary films, of which a great number was made in production of *Dunav film* in Belgrade.

Живан Чукулић
Živan Čukulić

ТРУДБЕНИЦИ НА ОДМОРУ
WORKERS ON HOLIDAY (1949)

Миленко Штрбац
Milenko Štrbac

ЛАНАЦ ЈЕ ПОКИДАН
THE CHAIN IS BROKEN (1952)

КИШЕ ЗЕМЉЕ МОЈЕ
RAINS OF MY COUNTRY (1963)

Крсто Шканата
Krstо Škanata

ПРВИ ПАДЕЖ – ЧОВЕК
THE FIRST PERSON – MAN (1964)

Стјепан Зоран Заниновић
Stjepan Zoran Zaninović

СУЗА НА ЛИЦУ
TEAR ON THE FACE (1965)

Миливоје Милошевић
Milivoje Milošević

ХОКЕЈ
HOCKEY (1966)

Крсто Шканата
Krstо Škanata

НОСТАЛГИЈА ВАМПИРА
NOSTALGIA OF A VAMPIRE (1968)

Предраг Голубовић
Predrag Golubović

НЕДЕЉА / SUNDAY (1968)

Влатко Гилић
Vlatko Gilić

IN CONTINUO
IN CONTINUOUS (1971)

Живко Николић
Živko Nikolić

ЖДРИЈЕЛО / THROAT / GULLET (1972)

Никола Мајдак
Nikola Majdak

ПРВО СВЕТСКО НАИВНО СЕЛО
THE FIRST WORLD NAIVE VILLAGE (1973)

Ратомир Ивковић и Миодраг Милошевић
Ratomir Ivković and Miodrag Milošević

ХИЛАНДАР НА АТОСУ
HILANDAR IN MOUNT ATHOS (1975)

Александар Илић
Aleksandar Ilić

МАЉ
THE MALLETT (1977)

Петар Лаловић
Petar Lalović

ПОСЛЕДЊА ОАЗА
LAST OASIS (1983)

Анимирани филм ANIMATED FILM

” Код нас постоји доста укоренењено, погрешно мишљење да је цртани филм намењен искључиво деци, мада је он већ давно прерастао ту своју намену, и данас је универзалан. Цртани филм прешао је у оштру сатиру људских слабости, карикатуру нездравих амбиција и поучно усмеравање ка напреднијим гледањима на живот.¹¹

Душан Вукотић, 1957.

There is a deep-rooted and wrong opinion in our country that cartoon films are only intended for children, although they had surpassed this purpose a long time ago and today they are universal. Cartoon film crossed over to a sharp satire of human weaknesses, caricature of unhealthy ambitions and became an instructive guidance towards more progressive outlook on life.

Dušan Vukotić, 1957

¹¹ Из филмске документације Архива Југословенске кинотеке / From the film documentation kept in the Archives of the Yugoslav Film Archive

ВРИЈЕМЕ ВАМПИРА (1971)

Режија: Никола Мајдак

Сценарио: Никола Мајдак и Ранко Мунитић

Цртач карактера и сценограф: Душан Петричић

Главни аниматор: Невен Петричић

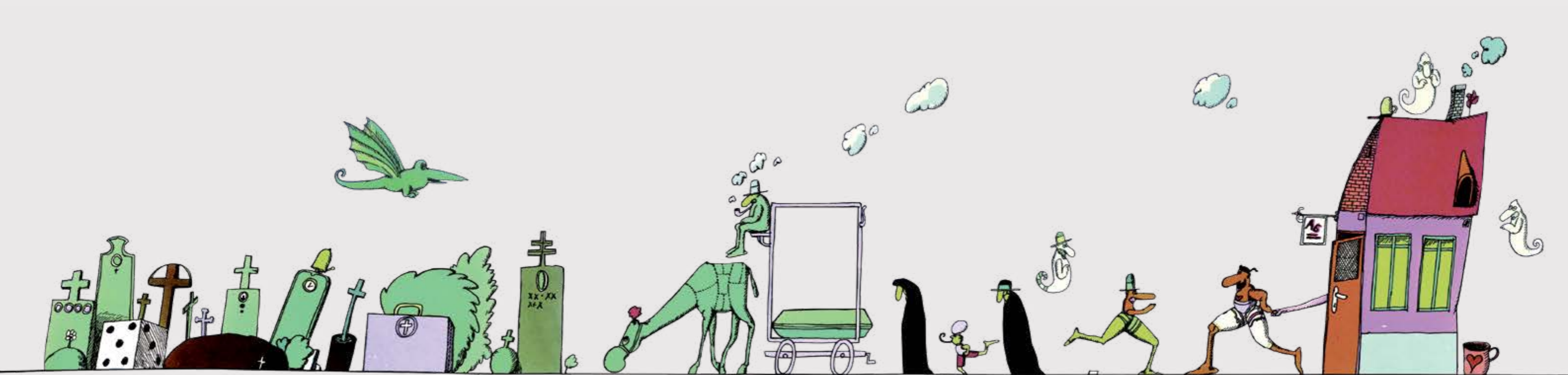
THE TIME OF VAMPIRES (1971)

Director: Nikola Majdak

Writers: Nikola Majdak and Ranko Munitić

Drawings and scenography: Dušan Petričić

Animator: Neven Petričić

A. PETRIČIĆ

МИРОЉУБ СТОШИЋ (1915–1976)

Фотограф из Ниша Мирољуб Стошић осмислио је први српски цртани филм *Пецарош и рибица*, који је помало неспретно анимирана, али шармантна минијатура.

MIROLJUB STOŠIĆ (1915–1976)

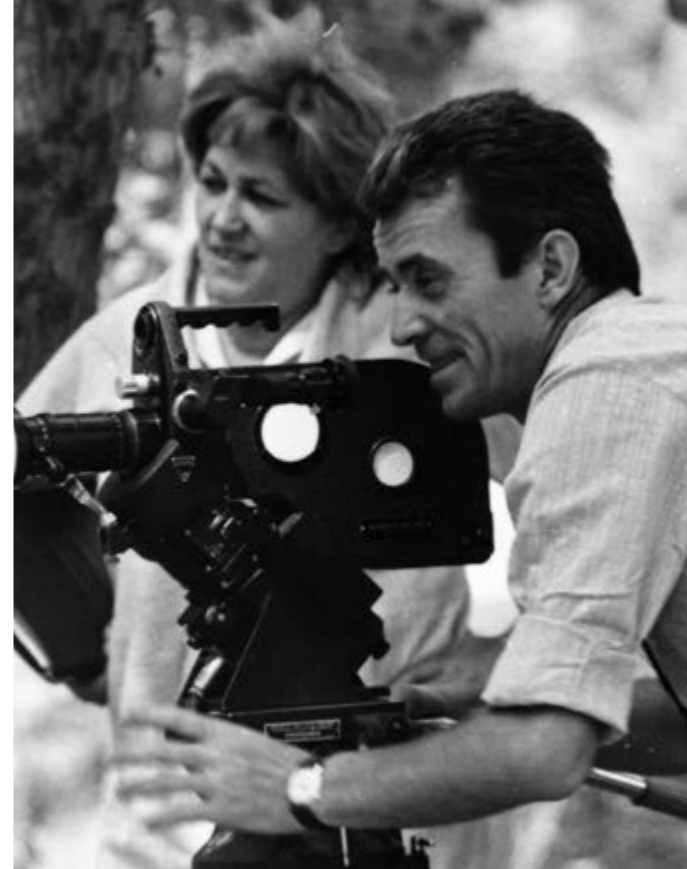
A photographer from Niš Mirosljub Stošić devised the first Serbian cartoon film the *Fisherman and the Small Fish*, which is a somewhat clumsy but charming animated miniature.

ЉУБИША (1910–1978) И ВЕРА ЈОЦИЋ (1912–2000)

Љубиша Јоцић, познати српски песник, сликар и редитељ, и Вера Јоцић, сликарка, шминкерка, сценаристкиња и редитељка, заједно су стварали занимљиве *stop motion* анимације са дидактичком сврхом.

LJUBIŠA (1910–1978) AND VERA JOCIĆ (1912–2000)

Ljubiša Jocić, a well-known Serbian poet, painter and director and Vera Jocić, a painter, make-up artist, screenwriter and director, created together interesting stop motion animations with didactic purpose.

НИКОЛА МАЈДАК (1927–2013)

Сниматељ, редитељ, сценариста, мајстор ефеката, педагог, писац и новинар. У кинематографији се дуже од 70 година активно бавио стваралачким радом. Режирао је више од 90 кратких и анимираних филмова и снимио преко 160 документарних.

NIKOLA MAJDAK (1927–2013)

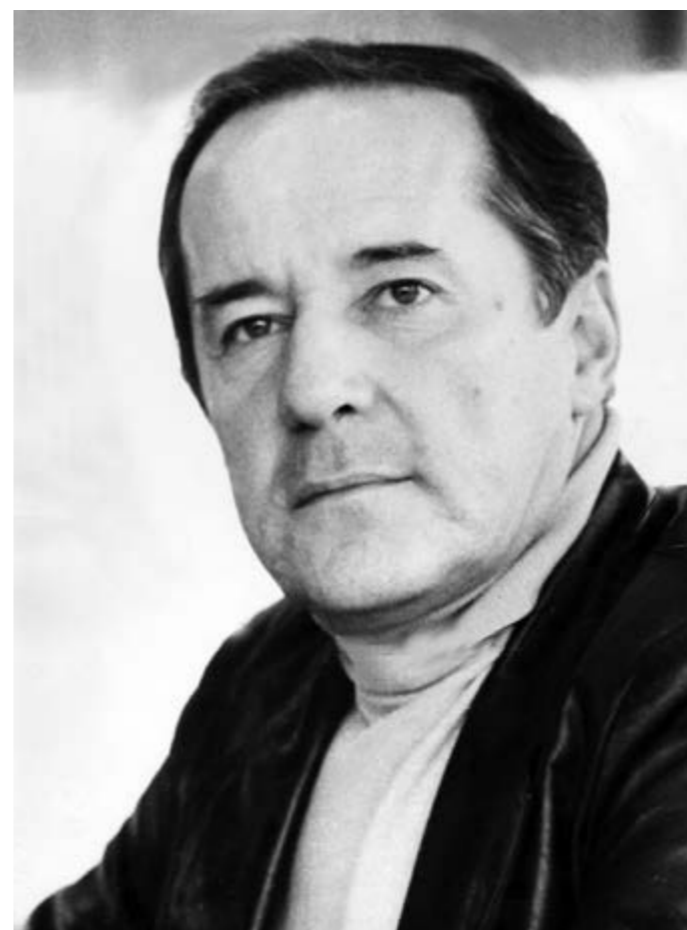
A cameraman, director, screenwriter, master of effects, educator, writer and journalist. He had been actively creating in cinematography for more than 70 years. He directed more than 90 short and animated films and over 160 documentary films.

ДУШАН ВУКОТИЋ (1927–1998)

Филмски редитељ, сценариста, цртач и карикатуриста. Формирао је сопствени модерни језик цртаног филма плошних карикираних јунака, изражајних покрета, декоративне функције боје и свођења спољашње сликовитости на структурну синтезу. Награђен је Оскаром за кратки анимирани филм *Сурогат* (1961). То је истовремено први анимирани филм изван САД који је 1962. добио Оскара у тој категорији.

DUŠAN VUKOTIĆ (1927–1998)

A film director, screenwriter, sketch artist and caricaturist. He formed his own modern cartoon film language of flat caricature heroes, expressive movements, with decorative functions of colours and reduced the exterior imagery to structural synthesis. He won the Oscar for the short animated film *The Substitute (Ersatz)* from 1961. It is also the first non-US animated film to win an Oscar in that category in 1962.

БОРИСЛАВ ШАЈТИНАЦ (1943)

Цртач, аниматор, редитељ, карикатуриста и графичар, аниматор оригиналног рукописа, поета оригиналних црнихуморних мотива с властитом иконографијом и стилем којим је стекао светску славу и трајни углед.

BORISLAV ŠAJTINAC (1943)

A sketch artist, animator, director, caricaturist and graphic designer, animator having his own original signature, poet of the original black humour motifs with his own iconography and style that brought him world fame and long-lasting reputation.

ЗОРАН ЈОВАНОВИЋ (1938)

Аниматор, сликар, карикатуриста, сценариста и редитељ. Јовановић у својим цртаним филмовима критикује идеје, а не личности, док употребом графичких елемената испољава хумор на алегоричан начин.

ZORAN JOVANOVIĆ (1938)

An animator, painter, caricaturist, screenwriter and director. In his cartoons Jovanović criticizes ideas and not personalities, whereas by use of graphic elements he expresses humour in an allegoric manner.

ДИВНА ЈОВАНОВИЋ (1939–1991)

У оквиру анимације истичу је експериментална решења постигнута техником сликања и гребања директно на филмској траци.

DIVNA JOVANOVIĆ (1939–1991)

She was renowned for experimental solutions within animation achieved by a technique of painting and scratching directly onto the film strip.

ВЕЉКО БИКИЋ (1951–1998)

Редитељ, цртач и аниматор. Окупио је око себе већу групу цртача и аниматора и формирао студио анимације – „Бикић студио”, који је давао шансу младим аниматорима и ауторима.

VELJKO BIKIĆ (1951–1998)

A director, sketch artist and animator. He gathered around him a large group of sketch artists and animators and formed a studio for animation – “Bikić Studio”, where young animators and authors were given an opportunity to create.

ДУШАН ПЕТРИЧИЋ (1946)

Аутор анимираних филмова, карикатуриста и илустратор. Одликује га фолклористички надреализам и оригиналан смисао за хумор помоћу којег се с лакоћом креће од бајковитог до сатиричног.

DUŠAN PETRIČIĆ (1946)

An author of animated films, caricaturist and illustrator. He is characterized by folkloric surrealism and original humour, which helps him cruise with ease from fairy-tale to satire.

ВЕРА ВЛАЈИЋ (1947)

Аниматорка и редитељка. Ауторка је разноврсног опуса, изразито модерног и динамичког анимацијског сензибилитета.

VERA VLAJIĆ (1947)

An animator and director. Author of diverse opus, of highly modern and dynamic animation sensibility.

РАСТКО ЋИРИЋ (1955)

Редитељ, графичар, илустратор, аниматор, педагог. Аутор је петнаестак анимираних филмова. Оснивач је предмета *Анимација* и *Студија за анимацију* на Факултету примењених уметности и руководилац *Групе за дигиталну уметност* на Универзитету уметности у Београду.

RASTKO ĆIRIĆ (1955)

A director, graphic designer, illustrator, animator, educator. Author of around 15 animated films. He is the founder of the course *Animation and Studies for Animation* at the Faculty of Applied Art, and the head of the *Group for Digital Art* at the University of Arts in Belgrade.

Мирољуб Стошић
Miroљjub Stošić

ПЕЦАРОШ И РИБИЦА
THE FISHERMAN AND THE SMALL FISH (1941-1944)

Љубиша и Вера Јоцић
Ljubiša and Vera Jocić

ПИОНИР И ДВОЈКА
THE PIONEER AND THE BAD MARK (1949)

Душан Вукотић
Dušan Vukotić

СУРОГАТ / THE SUBSTITUTE (1961)

Никола Мајдак
Nikola Majdak

ЗАЉУБЉЕН У ТРИ КОЛАЧА
THE LOVE OF THREE CAKES (1967)

Радивоје Ивановић и Никола Рудић
Radivoje Ivanović and Nikola Rudić

КОНЦЕРТ ЗА Њ. В.
A CONCERT FOR HIS MAJESTY (1968)

Недељко Драгић
Nedeljko Dragić

ИДУ ДАНИ / PASSING DAYS (1969)

Борислав Шајтинац
Borislav Šajtinac

НИЈЕ ПТИЦА СВЕ ШТО ЛЕТИ
NOT EVERYTHING THAT FLIES IS A BIRD (1970)

Дивна Јовановић
Divna Jovanović

ФЕТИШ / FETISH (1971)

Боривој Довниковић
Borivoj Dovniković

ПУТНИК ДРУГОГ РАЗРЕДА
SECOND CLASS PASSENGER (1974)

Бранко Ранитовић
Branko Ranitović

ГЕНЕРАЛИ, ВОЈСКОВОЂЕ, АДМИРАЛИ
MILITARY MARSH (1978)

Вељко Бикић
Veljko Bikić

ЊЕГОВО ВЕЛИЧАНСТВО / HIS MAJESTY (1980)

Слободан Милић
Slobodan Milić

ОЛОВКА / PENCIL (1980)

Зоран Јовановић
Zoran Jovanović

МАРКСИЈАНЦИ / MARXISTS (1984)

Душан Петричић
Dušan Petričić

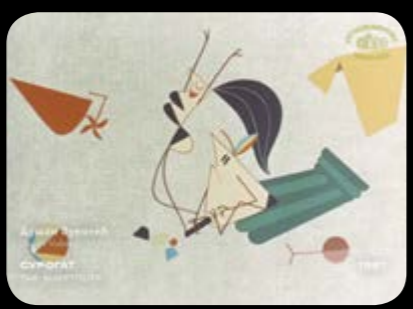
**РОМЕО И ЈУЛИЈА, ВИЗИЈА ШЕКСПИРА
У ИЗВОЂЕЊУ ТРУПЕ МОНСТРУМИ
И ДРУЖИНА / ROMEO AND JULIET** (1984)

Вера Влајић
Vera Vlajić

ХИРОМАНТИЈА ИЛИ КАКО САМ СЕ ПРОЧИТАЛА
PALMISTRY OR HOW I READ MYSELF (1985)

Растко Ћирић
Rastko Ćirić

**АЛЕ И БАУЦИ; ЛЕКСИКОН ЧУДЕСНИХ БИЋА
СА БАЛКАНА / OGRES & BOGIES** (1989)

Музика на филму

FILM SCORE

” Сврха музике је да прати драматургију филма, да живи за филм и даје му живот. Ако то не ради, онда не ваља ништа, без обзира колико је то лепа музика. Мора да буде у функцији драматургије и да помогне редитељу у остварењу идеје филма. Музика мора органски да уђе у филм, ако је пишете на крају филма, онда није добро.¹²

Зоран Симјановић

The purpose of music is to follow the film dramaturgy, live with the film and give it life. If it fails to do so, it is not good at all, regardless of how beautiful the music is. It has to serve the dramaturgy and help the director to bring the idea of the film to life. Music has to get into the film organically, if you are writing it at the end of the film, it's not good.

Zoran Simjanović

¹² Из интервјуа с новинаром „Нишких вести”, а током 6. Међународног фестивала краткометражног филма у Прокупљу 2017. године / From the interview during the 6th International Short Film Festival in Prokuplje, taken by reporter of Niš News in 2017.

ВЛАСТИМИР ЂУЗА СТОЈИЉКОВИЋ
Извођач песме *Девојко мала*,
композитора Дарка Краљића,
у филму *Љубав и мода* (1960)

VLASTIMIR ĐUZA STOJILJKOVIĆ
Performer of the song *Hey Little Girl*
composed by Darko Kraljić,
in the film *Love and Fashion* (1960)

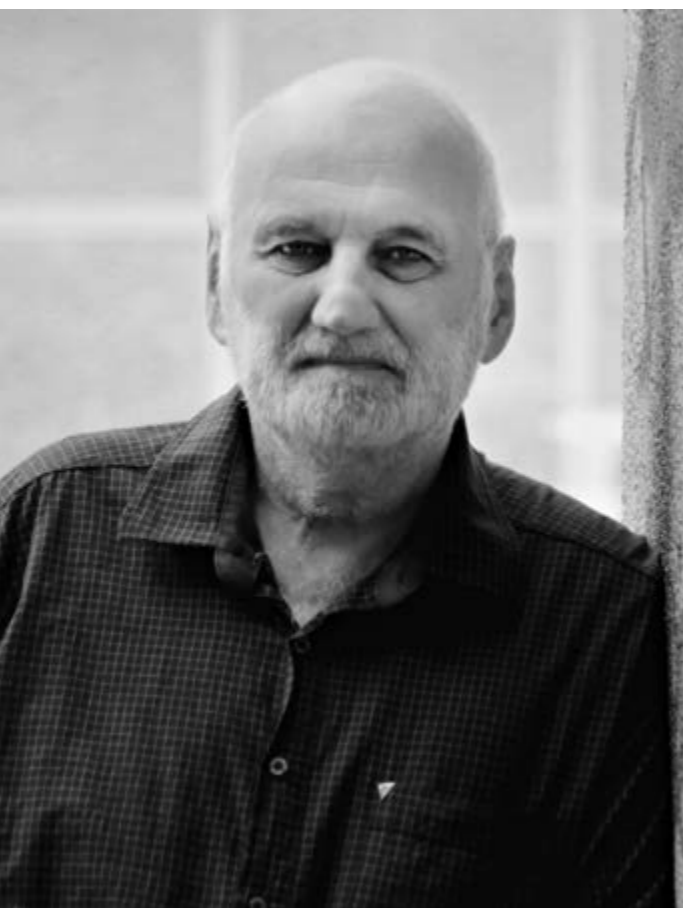

ЈОСИП СЛАВЕНСКИ (1896–1955)

Композитор и професор Музичке академије у Београду. Поред низа симфонија, концерата, хорских и соло песама, компоновао је и сценску и филмску музику. Пре Другог светског рата радио је музику за немачки филм *Фантом Дурмитора* (1932), као и за чешки филм *А живот тече даље* (1935). Компоновао је музику за дугометражни документарни филм *Прве светлости* (1949).

JOSIP SLAVENSKI (1896–1955)

A composer and professor at the Music Academy in Belgrade. Beside a series of symphonies, concerts, choir and solo compositions, he composed incidental and film music. He composed music for the German film *Das Lied der schwarzen Berge / The Phantom of Durmitor* (1932) before World War II, and for the Czech film *A život jde dál / Catch and release* (1935). He also composed music for feature documentary film *The First Light* (1949).

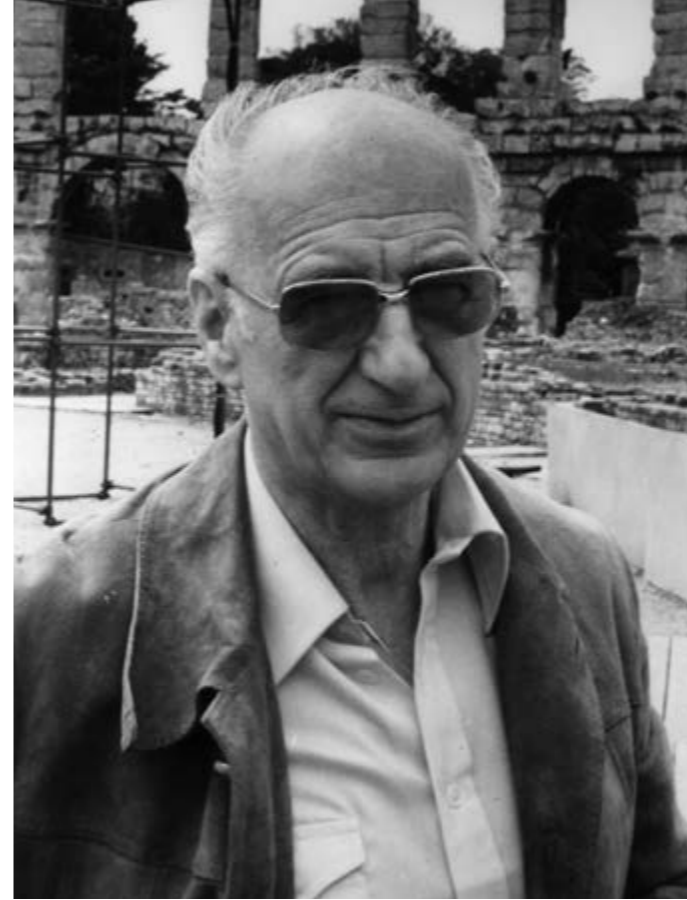

ЗОРАН СИМЈАНОВИЋ (1946–2021)

Композитор најбогатијег опуса домаће филмске музике и професор примењене музике на Факултету драмских уметности у Београду. Писао је композиције за телевизијске емисије и серије, многе позоришне представе и за велики број филмова, као што су: *Национална класа до 785 cm³*, *Петријин венац*, *Отац на службеном путу*, *Лепота порока*, *Тамна је ноћ* и многи други.

ZORAN SIMJANOVIĆ (1946–2021)

A composer of the wealthiest opus of domestic film music and professor of applied music at the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade. He wrote compositions for television programs and series, a lot of theatre plays and for a great number of films, such as: *National Category up to 785 cm³*, *Petrija's Wreath*, *When Father Was Away on Business*, *Beauty of Vice*, *The Night Is Dark* and many others.

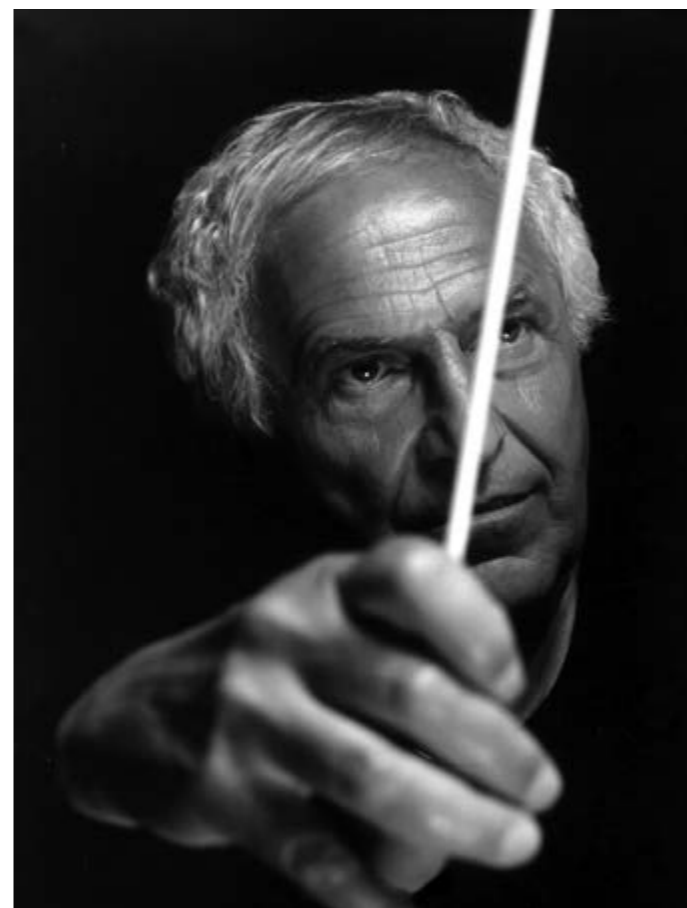

БОЈАН АДАМИЧ (1912–1995)

Композитор и диригент из Словеније, свестраног музичког образовања. Као композитор првобитно се бавио џезом, а затим филмском музиком за око 150 краткометражних и играних филмова. Неки од њих су: *Јара господа*, *Њих двојица*, *Суботом увече*, *Љубав и мода*, *Валтер брани Сарајево*.

BOJAN ADAMIČ (1912–1995)

A composer and conductor from Slovenia, with comprehensive music education. As a composer, he firstly dealt with jazz, and then film music for about 150 short and feature films, among which are: *The Upstarts*, *Two Peasants*, *Saturday Evening*, *Love and Fashion*, *Walter Defends Sarajevo*.

ЗОРАН ХРИСТИЋ (1938–2019)

Припада истакнутој генерацији српских композитора који су прве композиције стварали шездесетих година XX века и залагали се за нови звук. Добитник је великог броја награда за сценску музику, а у области музике за филм награђен је, између осталог, са три Златне арене. Неки од филмова за које је радио музику јесу: *Човек из храстове шуме*, *Немирни*, *Хороскоп*, *Вране*, *Варљиво лето '68*.

ZORAN HRISTIĆ (1938–2019)

He belongs to a prominent generation of Serbian composers who created their first compositions during the Sixties of the 20th century and advocated in favour of the *new sound*. He was awarded numerous awards for incidental music, and in the category of film music he was awarded, inter alia, with three Golden Arena Awards. Some of the films for which he composed music are the following: *The Man from the Oak Tree Forest*, *The Restless Ones*, *Horoscope*, *The Crows*, *The Deceptive Summer of '68*.

ДАРКО КРАЉИЋ (1920–1998)

Музичар, композитор и редактор забавне музике на радију. Код публике је постао популаран као композитор шлагера и војничких песама: *Чамац на Тиси*, *Девојко мала*, *Сомборске руже* и других. Захваљујући великој популарности био је ангажован за компоновање музике у домаћим филмовима: *Љубав и мода*, *Звиждук у 8*, *Горки део реке*, *Девојка са Космаја* и другим.

DARKO KRALJIĆ (1920–1998)

A musician, composer, and pop music editor on the radio. He became popular with the audiences as a composer of Schlager and soldier's songs: *Boat on the river Tisa*, *Hey little girl*, *Sombor roses* and others. Thanks to his great popularity, he was engaged in composing music for national films: *Love and Fashion*, *Whistle at Eight*, *The Bitter Part of the River*, *The Young Girl from Kosmaj* and others.

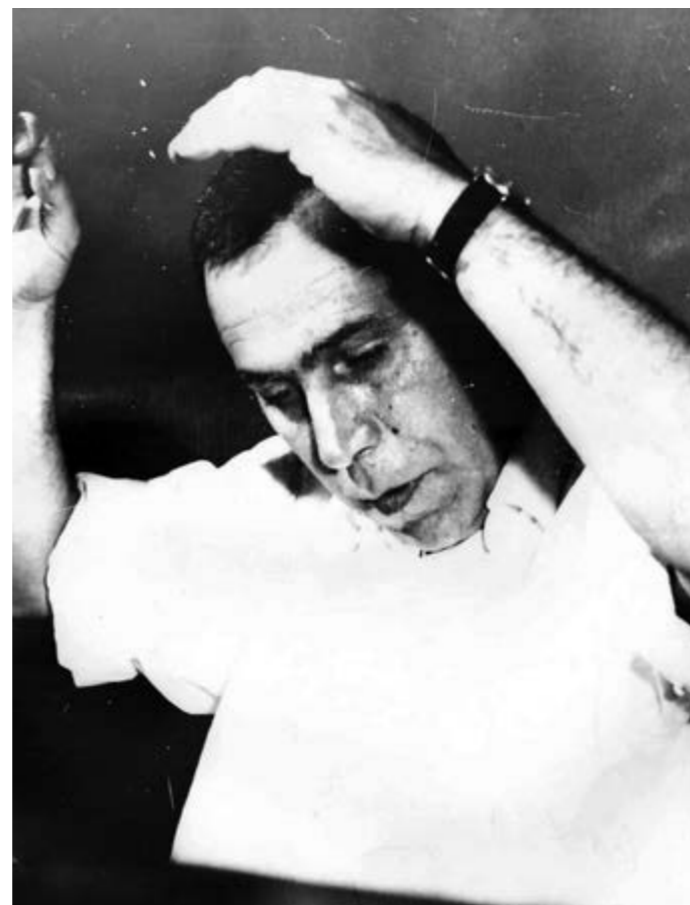

БОРИВОЈЕ СИМИЋ (1920–1998)

Композитор и диригент. Као композитор традиционалних облика створио је изузетно приступачна дела, али с неоромантичарским приступом. Компоновао је многа хорска и солистичка дела, а бавио се и музиком за позориште и филмове: *Сумњиво лице*, *Поп Ћира* и *поп Спира*, *Погон Б*, *Дилижанса снова*, *Др* и друге.

BORIVOJE SIMIĆ (1920–1998)

A composer and conductor. As a composer of traditional forms, he created highly popular works, but with neo-romantic approach. He composed many choir and solo compositions, and also dealt with theatre and music film: *The Suspect*, *Priests Ćira and Spira*, *Oil, at Last!*, *The Coach of Dreams*, *Doctoris Philosophiae* and others.

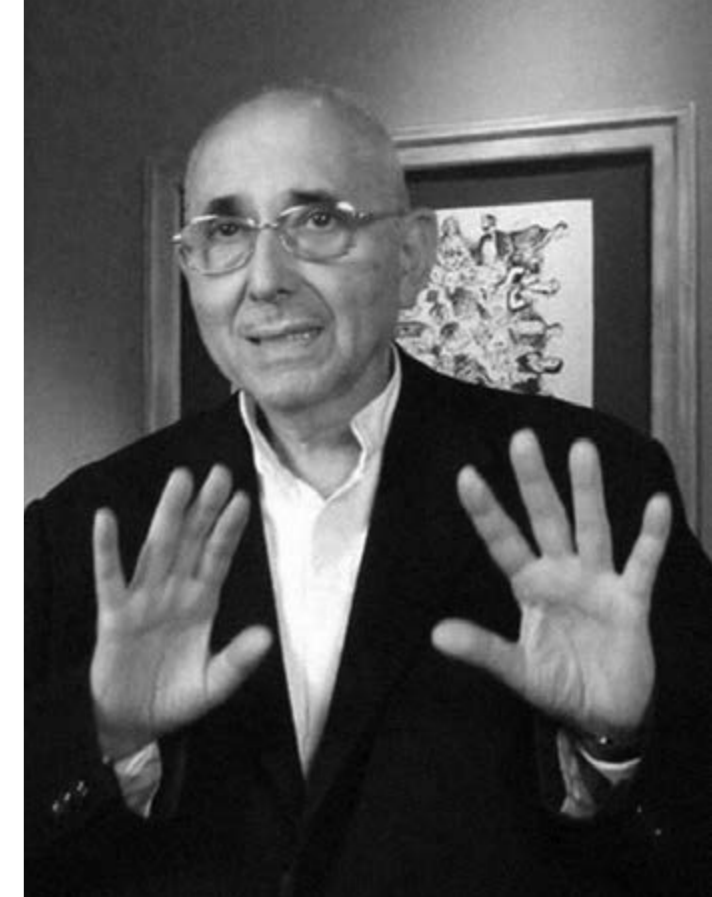

ВОЈИСЛАВ ВОКИ КОСТИЋ (1931–2010)

Композитор и руководилац Савременог позоришта у Београду. Његов богат стваралачки опус обухвата музичко-сценска, хорска и оркестарско-камерна дела, као и низ популарних песама. Компоновао је и музику за позоришне представе, телевизијске серије и игране филмове: *Орлови рано лете*, *Биће скоро пропаст света*, *Другарчине*, *Ко то тамо пева*, *Посебан третман* и друге.

VOJISLAV VOKI KOSTIĆ (1931–2010)

A composer and manager of the Contemporary theatre in Belgrade. His rich creative opus includes incidental, choir and orchestra (chamber) compositions, as well as an array of popular songs. He composed music for theatre plays, television series and feature films: *Early Flying Eagles*, *It Rains in My Village*, *The Pals*, *Who's That Singing over There*, *Special Treatment* and others.

ВОЈКАН БОРИСАВЉЕВИЋ (1947–2021)

Композитор, диригент и музички продуцент. Компоновао је забавну музику за Ђорђа Марјановића, Микија Јевремовића, Леа Мартина, Сенку Велетанлић и друге певаче. Успешно се опробао као композитор музике у позоришту и на телевизији. Филмском музиком почиње да се бави 1968. године када компонује за филмове: *Вишња на Ташмајдану*, *Војникова љубав*, *Авантуре Боривоја Шурдиловића*, *Лајање на звезде*, *Точкови* и друге.

VOJKAN BORISAVLJEVIĆ (1947–2021)

A composer, conductor and music producer. He composed popular music for Đorđe Marjanović, Miki Jevremović, Leo Martin, Senka Veletanlić and other singers. He successfully tried to compose music for theatre plays and television. He started composing film music in 1968 when he composed music for the following films: *The Girl in the Park*, *The Soldier's Love*, *Adventures of Borivoje Šurdilović*, *Barking at the Stars*, *Wheels* and others.

АЛФИ КАБИЉО (1935)

Музичар, композитор, диригент, пијаниста и текстописац. Компонувао је оркестарску музику, забавне песме, мјузикле и музику за филмове: *Ано Домини 1573 / Сељачка буна 1573*, *Окупација у 26 слика*, *Бановић Страхиња*, *Обећана земља* и друге.

ALFI KABIĻJO (1935)

A musician, composer, conductor, pianist and song writer. He composed orchestra music, popular songs, musicals and music for films: *The Peasant's Uprising in 1573*, *Occupation in 26 Pictures*, *The Falcon*, *Promised Land* and others.

ЗОРАН СИМЈАНОВИЋ
ZORAN SIMJANOVIĆ

Горан Марковић
Goran Marković

ТАЈВАНСКА КАНАСТА
TAIWAN CANASTA (1985)

Живко Николић
Živko Nikolić

ЛЕПОТА ПОРОКА
BEAUTY OF VICE (1986)

Горан Паскаљевић
Goran Paskaljević

АНЂЕО ЧУВАР
THE GUARDIAN ANGEL (1987)

ЗОРАН ХРИСТИЋ
ZORAN HRISTIĆ

Миодраг Поповић
Miodrag Popović

ХАСАНАГИНИЦА
HASAN-AGA'S WIFE (1967)

Боро Драшковић
Boro Drašković

ХОРОСКОП
HOROSCOPE (1969)

Љубиша Козомара и Гордан Михаић
Ljubiša Kozomara and Gordan Mihić

ВРАНЕ
THE CROWS (1969)

БОРИВОЈЕ СИМИЋ
BORIVOJE SIMIĆ

Софија Соја Јовановић
Sofija Soja Jovanović

ПОП ЋИРА И ПОП СПИРА
IT IS NOT EASY TO
GET MARRIED (1957)

ДИЛИЖАНСА СНОВА
THE COACH OF DREAMS (1960)

ДР
DOCTORIS PHILOSOPHIAE (1962)

ВОЈКАН БОРИСАВЉЕВИЋ
VOJKAN BORISAVLJEVIĆ

Стојиљко Јанковић
Stojiljko Janković

ВИШЊА НА ТАШМАЈДАНУ
THE GIRL IN THE PARK (1968)

Светислав Павловић
Svetislav Pavlović

ВОЈНИКОВА ЉУБАВ
THE SOLDIER'S LOVE (1976)

Жарко Драгојевић
Žarko Dragojević

КУЋА ПОРЕД ПРУГЕ
THE HOUSE BY THE RAILWAY
TRACK (1988)

БОЈАН АДАМИЧ
BOJAN ADAMIĆ

Љубомир Радичевић
Ljubomir Radičević

ЉУБАВ И МОДА
LOVE AND FASHION (1960)

Франтишек Чап
František Čap

ВЕСНА
VESNA (1953)

Владимир Погачић
Vladimir Pogačić

СУБОТОМ УВЕЧЕ
SATURDAY EVENING (1957)

ДАРКО КРАЉИЋ
DARKO KRALJIĆ

Љубомир Радичевић
Ljubomir Radičević

ЉУБАВ И МОДА
LOVE AND FASHION (1960)

Сава Мрмак
Sava Mрмаk

ЗВИЖДУК У 8
WHISTLE AT EIGHT (1962)

Миленко Штрбац
Milenko Štrbac

КИШЕ ЗЕМЉЕ МОЈЕ
RAINFALLS OF MY LAND (1963)

ВОЈИСЛАВ КОСТИЋ
VOJISLAV KOSTIĆ

Миливоје Милошевић
Milivoje Milošević

ДРУГАРЧИНЕ
THE PALS (1979)

Слободан Шијан
Slobodan Šijan

КО ТО ТАМО ПЕВА
WHO'S THAT SINGING OVER THERE (1980)

Горан Паскаљевић
Goran Paskaljević

ПОСЕБАН ТРЕТМАН
SPECIAL TREATMENT (1980)

АЛФИ КАБИЉО
ALFI KABILJO

Ватрослав Мимица
Vatroslav Mimica

СЕЉАЧКА БУНА 1573
THE PEASANT'S UPRISING IN 1573 (1975)

Лордан Зафрановић
Lordan Zafranović

КРОНИКА ЈЕДНОГ ЗЛОЧИНА
CHRONICLE OF A CRIME (1973)

ПАД ИТАЛИЈЕ
THE CHRONICLE OF AN ISLAND (1981)

БРАНИСЛАВ НУШИЋ
Карикатура, Пјер Крижанић (1924)
Музеј града Београда /
Легат Бранислава Нушића

Бранислав Нушић (1864–1938),
комедиограф и писац чија су
књижевна дела највише пута
екранизована на филму и телевизији.

BRANISLAV NUŠIĆ
Caricature, Pjer Križanić (1924)
Belgrade City Museum /
Bequest of Branislav Nušić

Branislav Nušić (1864–1938),
comediographer and writer whose
literary works were adapted many times
for the film and television screen.

Екранизације FILM ADAPTATIONS

” Из данашње перспективе, јасно је да је филм више учинио за књижевност – говорим с тачке гледишта писца – него књижевност за филм. У последњих педесетак година, поготову у времену муњевиног развоја постмодернизма, филм је убрзао развој приповедачких техника. Дакле, представљао је један од пресудних утицаја уопште на развој литературе. Књижевност је служила током свих тих година првенствено као инспирација, не успевши, бар до сада, да уђе у филм на начин на који је филм ушао у књижевност.¹³

Давид Албахари

From the present-day aspect, it is clear that film has done more for literature – speaking from the viewpoint of a writer – than literature for film. In the past fifty years, particularly at the time of blazing development of postmodernism, the film quickened the development of storytelling technique. In other words, it represented one of the crucial impacts in general on the development of literature. All those years literature served as inspiration, not succeeding, at least until now, in entering film in the way that film had entered literature.

David Albahari

¹³ Из филмске документације Архива Југословенске кинотеке /
From the film documentation kept in the Archives of the Yugoslav Film Archive

Радош Новаковић
Radoš Novaković
СОФКА
Екранизација романа Младомир Пуреше
Stenografska
KOPKA
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Радош Новаковић
Radoš Novaković
ДАЛЕКО ЈЕ СУНЦЕ
Екранизација истоименог романа Добрице Ђосифовића
FAR AWAY IS THE SUN
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Младомир Пуреша Ђорђевић
Mladimir Puriša Đorđević
ОПШТИНСКО ДЕТЕ
Екранизација истоименог романа Бранислава Пуреше
COMMUNITY CHILD
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Софија Соја Јовановић и Предраг Динуловић
Sofija Soja Jovanović and Predrag Dinulović
СУМЊИВО ЛИЦЕ
Екранизација истоименог романа Драгољуба Михаиловића
THE SUSPECT
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Славко Воркапић
Slavko Vorkapić
ХАНКА
Екранизација истоименог романа Бранислава Пуреше
HANKA
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Владимир Попчевић
Vladimir Popčević
БАКОЊА ФРА БРНЕ
Екранизација истоименог романа Андраша
FRIAR BRNE
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Софија Соја Јовановић
Sofija Soja Jovanović
ПОП ЋИРА И ПОП СПИРА
Екранизација истоименог романа Младомира Пуреше
IT IS NOT EASY TO GET MARRIED
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Александар Петровић
Aleksandar Petrović
ТРИ
Екранизација истоименог романа Паприга и вајра Антоније Милошевића
THE THREE
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Софија Соја Јовановић
Sofija Soja Jovanović
ОРЛОВИ РАНО ЛЕТЕ
Екранизација истоименог романа Драгољуба Михаиловића
EAGLES FLY EARLY
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Здравко Велимировић
Zdravko Velimirović
ЛЕЛЕЈСКА ГОРА
Екранизација истоименог романа Младомира Пуреше
MOUNT OF LAMENT
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Здравко Велимировић
Zdravko Velimirović
ДЕРВИШ И СМРТ
Екранизација истоименог романа Драгољуба Михаиловића
DEATH AND THE DERVISH
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Славко Воркапић
Slavko Vorkapić
САЛАШ У МАЛОМ РИТУ
Екранизација истоименог романа Бранислава Пуреше
THE FARM IN MALI RIT
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Софија Соја Јовановић
Sofija Soja Jovanović
ПЕТРИЉИН ВЕНАЦ
Екранизација истоименог романа Драгољуба Михаиловића
PETRIČEVIĆ'S WEDDING
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Славко Воркапић
Slavko Vorkapić
МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОСЛАСНИ КРУГ
Екранизација истоименог романа Драгољуба Михаиловића
MARATHONERS RUN THE POSTAL CIRCLE
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Софија Соја Јовановић
Sofija Soja Jovanović
САМЊИВО ЛИЦЕ
Екранизација истоименог романа Драгољуба Михаиловића
THE SUSPECT
Adaptation of the Yugoslav author's novel of the same name

Радош Новаковић
Radoš Novaković

СОФКА
SOFKA (1948)

Војислав Нановић
Vojislav Nanović

ЧУДОТВОРНИ МАЧ
THE MAGIC SWORD (1950)

Федор Ханжековић
Fedor Hanžeković

БАКОЊА ФРА БРНЕ
FRIAR BRNE (1951)

Радош Новаковић
Radoš Novaković

ДАЛЕКО ЈЕ СУНЦЕ
FAR AWAY IS THE SUN (1953)

Младомир Пуреша Ђорђевић
Mladimir Puriša Đorđević

ОПШТИНСКО ДЕТЕ
COMMUNITY CHILD (1953)

Софија Соја Јовановић
и **Предраг Динуловић**
Sofija Soja Jovanović
and Predrag Dinulović

СУМЊИВО ЛИЦЕ
THE SUSPECT (1954)

Славко Воркапић
Slavko Vorkapić

ХАНКА
HANKA (1955)

Владимир Погачић
Vladimir Pogačić

АНИКИНА ВРЕМЕНА
LEGENDS OF ANIKA (1956)

Софија Соја Јовановић
Sofija Soja Jovanović

ПОП ЋИРА И ПОП СПИРА
IT IS NOT EASY TO GET MARRIED (1957)

Јован Живановић
Jovan Živanović

ЧУДНА ДЕВОЈКА
THE STRANGE GIRL (1962)

Александар Петровић
Aleksandar Petrović

ТРИ / THE THREE (1965)

Софија Соја Јовановић
Sofija Soja Jovanović

ОРЛОВИ РАНО ЛЕТЕ
EAGLES FLY EARLY (1966)

Здравко Велимировић
Zdravko Velimirović

ЛЕЛЕЈСКА ГОРА
MOUNT OF LAMENT (1968)

ДЕРВИШ И СМРТ
DEATH AND THE DERVISH (1974)

Бранко Бауер
Branko Bauer

САЛАШ У МАЛОМ РИТУ
THE FARM IN MALI RIT (1976)

Живојин Павловић
Živojin Pavlović

ХАЈКА
THE PURSUIT (1977)

Стојиљко Јанковић
Stojiljko Janković

ТРЕН
A BRIEF MOMENT (1978)

Срђан Карановић
Srđan Karanović

ПЕТРИЈИН ВЕНАЦ
PETRIJA'S WREATH (1980)

Здравко Велимировић
Zdravko Velimirović

ДОРТЕЈ
DOROTEJ (1981)

Слободан Шијан
Slobodan Šijan

МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОЧАСНИ КРУГ
THE MARATHON FAMILY (1982)

**Божидар Николић
и Душан Ковачевић**
Božidar Nikolić
and Dušan Kovačević

БАЛКАНСКИ ШПИЈУН
THE BALKAN SPY (1984)

Милош Радивојевић
Miloš Radivojević

УНА
UNA (1984)

Драган Маринковић
Dragan Marinković

НЕКА ЧУДНА ЗЕМЉА
A STRANGE LAND (1988)

Здравко Шотра
Zdravko Šotra

БРАЋА ПО МАТЕРИ
THE HALF BROTHERS (1988)

Александар Петровић
Aleksandar Petrović

СЕОБЕ
MIGRATIONS (1994)

Горан Паскаљевић
Goran Paskaljević

ВРЕМЕ ЧУДА
THE TIME FOR MIRACLES (1989)

Горан Марковић
Goran Marković

САБИРНИ ЦЕНТАР
THE COLLECTING POINT (1989)

Бахрудин Ченгић
Bahrudin Čengić

ГЛУВИ БАРУТ
THE DEAF POWDER (1990)

Горчин Стојановић
Gorčin Stojanović

УБИСТВО С ПРЕДУМИШЉАЈЕМ
PREMEDITATED MURDER (1995)

Здравко Шотра
Zdravko Šotra

ЛАЈАЊЕ НА ЗВЕЗДЕ
BARKING AT THE STARS (1998)

Мирослав Лекић
Miroslav Lekić

НОЖ
THE KNIFE (1999)

Здравко Шотра
Zdravko Šotra

ЗОНА ЗАМФИРОВА
ZONA ZAMFIROVA (2002)

Свакодневни живот EVERYDAY LIFE

” Без муке су настајали ти филмови. Без оптерећења политичком пресијом или нечим другим; ми смо се сјајно проводили, знали смо да причамо у метафорама. То је био диван период. Спајали смо филм са животом. Ништа није било компликовано. Имао си идеју и ниси тражио да буде огромна лова, екипа, једноставно си спајао живот и идеју са филмом.¹⁴

Карпо Аћимовић Година

Those films were made effortlessly. Without being burdened with political pressure or anything else; we had great fun, we knew how to tell stories in metaphors. It was a wonderful period. We connected film with life. Nothing was complicated. You had an idea and you didn't look for huge amounts of money or big crew; you simply connected life and the idea with film.

Karpo Aćimović Godina

¹⁴ Изјава Карпа Године на конференцији за новинаре 2016. године на 23. Фестивалу европског филма Палић / Karpo Godina's statement given during the press conference at the 23rd Palić European Film Festival in 2016.

АНА МАТИЋ И БЕКИМ ФЕХМИЈУ
Кадар из филма *Топле године* (1966)

АНА МАТИЋ АНД БЕКИМ ФЕХМИЈУ
A scene from the film *Hot Years* (1966)

Бранко Бауер
Branko Bauer

САМО ЉУДИ
TRACES (1957)

Велимир Стојановић
Velimir Stojanović

ЧЕТИРИ КИЛОМЕТРА НА САТ
4 km PER HOUR (1958)

Владимир Погачић
Vladimir Pogačić

ПУКОТИНА РАЈА
HEAVEN WITH NO LOVE (1959)

Војислав Нановић
Vojislav Nanović

БОЉЕ ЈЕ УМЕТИ
IT IS BETTER TO... (1960)

Радивоје Лола Ђукић
Radivoje Lola Đukić

СРЕЋА У ТОРБИ
YOUR LUCK IS IN YOUR BAG (1961)

Младомир Пуриша Ђорђевић
Mladomir Puriša Đorđević

ПРВИ ГРАЂАНИН МАЛЕ ВАРОШИ
THE LITTLE TOWN'S FIRST CITIZEN (1961)

Јован Живановић
Jovan Živanović

ГОРКИ ДЕО РЕКЕ
THE BITTER PART OF THE RIVER (1965)

Драгослав Лазич
Dragoslav Lazić

ТОПЛЕ ГОДИНЕ
HOT YEARS (1966)

Стојиљко Јанковић
Stojiljko Janković

ВИШЊА НА ТАШМАЈДАНУ
THE GIRL IN THE PARK (1968)

Милош Радивојевић
Miloš Radivojević

БУБЕ У ГЛАВИ
THIS CRAZY WORLD OF OURS (1970)

Карпо Аћимовић Година
Karpo Aćimović Godina

СПЛАВ МЕДУЗЕ
THE MEDUSA RAFT (1980)

Милош Радивојевић
Miloš Radivojević

ДЕЧКО КОЈИ ОБЕЋАВА
A PROMISING LAD (1981)

Слободан Шијан
SLOBODAN ŠIJAN

„Током студија формирала су ме два догађаја: демонстрације београдских студената 1968. и политички прогони студената филмске режије и њихових професора 1972. због забране дипломског филма Лазара Стојановића *Пластични Исус*. Међу студентима у то време владала је фантастична атмосфера, постојали су велики елан и вера у будућност домаће кинематографије, југословенски филм је у том тренутку био оно ново у Европи.

Ми смо се у потпуности осећали делом те и такве кинематографије, кинематографије једног Саше Петровића, Жике Павловића и Душана Макавејева. Политички обрачун с црним таласом који је наступио, и који је на више година зауставио тај вртоглави успон српског филма, оставио је тешке последице на читаву моју генерацију. Партијске комисије оцењивале су наше филмове, Лазар Стојановић одлежао је три године робије. Студенти филмске режије са београдске Академије дуго су били црне овце – они што су снимили пластичну бомбу, говорило се. Веома мали број мојих колега успео је да се домогне филма у годинама које су наилазиле. Из црног филма уронили смо у још црњу стварност. Али требало је ићи даље. Тако сам од црног таласа скренуо ка црном хумору.”

Слободан Шијан

“During my studies, I was formed by two events: protests of Belgrade students in 1968 and political persecution of film directing students and their professors in 1972 because of the graduation film of Lazar Stojanović, *Plastic Jesus*. At that time there was, among students, a fantastic atmosphere, one could feel the great enthusiasm and faith in the future of national cinematography; at that moment the Yugoslav film was something new in Europe.

We completely felt as a part of that cinematography, the cinematography of Saša Petrović, Žika Pavlović and Dušan Makavejev. The political reckoning with the black wave, which had halted this dazzling rise of Serbian film for several years, left severe consequences on my entire generation. Party commissions evaluated our films; Lazar Stojanović spent three years in prison. Film directing students from Belgrade Academy were considered black sheep for a long time – ‘those who filmed a plastic bomb’, they were saying. Very few of my colleagues managed to make films in the coming years. From the black films we dived into an even more black reality. But it was necessary to keep on going. This is how I switched from black wave to black humour.”

Slobodan Šijan

Филм *Ко то тамо пева* је у неколико наврата, од гледалаца и критике, проглашен за најбољи домаћи филм 20. века. Југословенска кинотека је 2016. прогласила тај филм за културно добро од великог значаја.

The film *Who's That Singin' Over There?* has been declared on several occasions, by viewers and critics alike, the best national film of the 20th century. In 2016 Yugoslovenska kinoteka declared this film a cultural heritage of great importance.

Слободан Шијан
Slobodan Šijan

КО ТО ТАМО ПЕВА
WHO'S THAT SINGING OVER THERE (1980)

МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОЧАСНИ КРУГ
THE MARATHON FAMILY (1982)

**КАКО САМ СИСТЕМАТСКИ
УНИШТЕН ОД ИДИОТА**
HOW I WAS SISTEMATICALLY
DESTROYED BY AN IDIOT (1983)

ДАВИТЕЉ ПРОТИВ ДАВИТЕЉА
STRANGLER VS. STRANGLER (1984)

Емир Кустурица
EMIR KUSTURICA

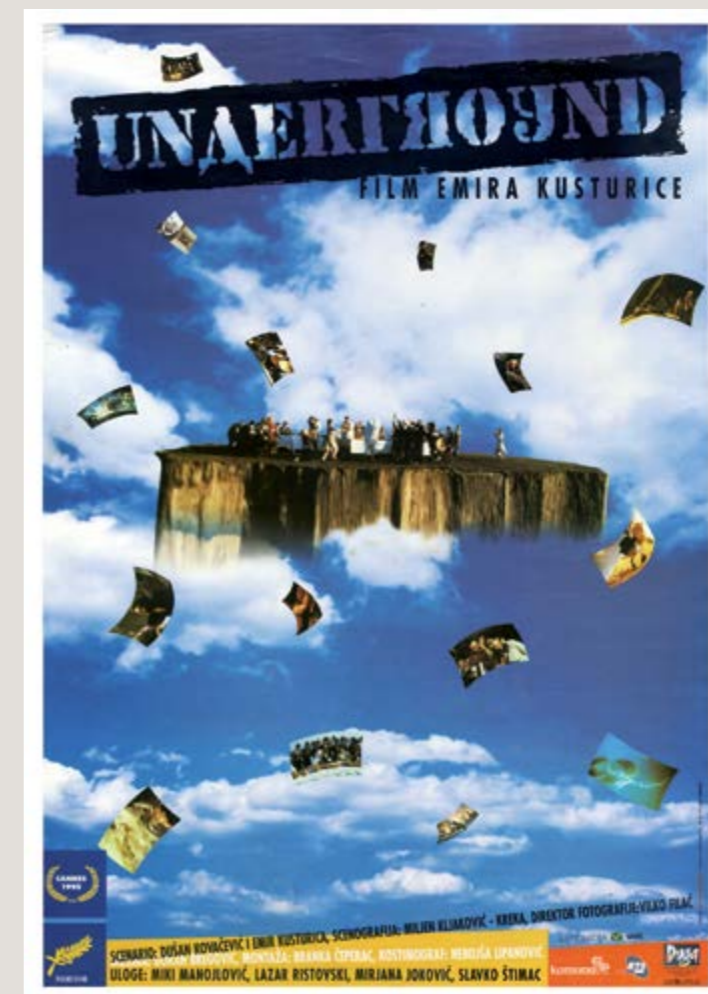

„Ја сам филму, сјећам се, прилазио онако како је моја мајка прилазила домаћинству, мислио сам да мора бити све врло прецизно како не би касније било неких додатних проблема. Имао сам и врло прецизну књигу снимања. А сада схватам да филм постаје филмом и настаје као аутентично умјетничко дјело тек када га почнеш радити, када га отргнеш од оног претходно замишљеног. Нешто што чини поставку цијеле ствари мора постојати, али мислим да тек на снимању, када машта ради, ако је човјек има, заправо настају праве ствари.”

Емир Кустурица

“I approached film, as I recall, as my mother would treat the household; I thought everything had to be very precise, in order to avoid additional problems later on. I also had a very precise storyline. Now I realize that film becomes a film and originates as authentic work of art only when you start working on it, when you break away from everything that you had previously imagined. Something that makes a set of the entire thing has to be there, but I believe that only at the set, when your imagination works, if one has it, real things are actually created.”

Emir Kusturica

„Желео бих да схватите да је *Подземље* филм дубоко и искрено хуманистички, чије корење припада мојој историји, мојој породици, мом покојном оцу, који се борио против нациста; Балкану. Направио сам лични висцерални, сентиментални опус на експлозивној регији, али исто тако и регији пуној виталне енергије. Дакле, ако сам *политички некоректан*, па, штета, или боље речено, нека сам, јер се надам да ћу такав остати до своје смрти, да ћу задржати своју независност и своју слободу против интелектуалног (или не) тероризма.”

“I would like you to understand that the film *Underground* is deeply and honestly humanistic film, whose roots belong to my history, my family, my late father, who fought against the Nazis, to the Balkans. I made a personal, visceral and sentimental opus in explosive, but also the region full of vital energy. So, if I am *politically incorrect*, well too bad, or better say, let me be politically incorrect, since I hope that I would remain so until my death, that I will keep my own independence and freedom against intellectual terrorism (or not).”

Sc. 1 ULICA OŠTRES U SUTKI EXT-ZORA
1) SLIKA SE OTVORI IZ TAME. U BLEDA MO
VELIKO FILMSKO PLATNO RAZAPETO NA LIVADI.
U POZADINI BRDA; JUTARNJI HORIZONT. SAHO ŠTO
MIJE POČEO DAN. DUVA VJETAR A PLATNO SE
POVIJA. PRVO ŽUJEMO, PA UGLEDA MO OBILJE
GUSAKA KOJE DUGO PROLAZE ISPRED FILMSKOG
PLATNA. ZA NJIMA I ŽUVAR, BRKATI STARI
CIGANIN.

2) U DUBINI TRGA GUSKAR PROLAZI SA
GUSKAMA (D-LJ), A U PRVOM PLANU, SASVIM
POLAKO I UMORNO IDE KOŠIČKA ZAPREGA
VUKUĆI VELIKI KAVEZ. KAMERA KREĆE U
VOŽNJU PA ZAPREGOM KOJA ZAMIČE IZMEĐU
KAFANE I KINA, NASTAVLJA VOŽNJU, ZAUSTAV-
LJA SE U STRAŽNJOJ STRANI KINA Gdje
ISPOD OGRONOMOG ĆIRILIČNOG NAPISA, UJAK, ŽEF
I ŽOT DVOJICA CIGANA IGRAJU BARBUT. ŽUČE I
DACAJU KOCKICE. UJAK GUBI ~~PA~~ USTAJE I
ODLAZI NERVOZNO PREMA ~~KINA~~ NA DRUGU STRANU
KINA; IZA NJEGA U DUBINI RAZRA TRI BIJELE
KONJA NA ISPAZI; UJAK SE OKRENE PREMA KAZARI
PONONO ODLAZI DA BACI KOCKICE; ŽUČE ~~PA~~ PORED
KOCKARA ~~PA~~ IZVADI. VALJA. POSLEDNJI NOVAC
IZ ČARAPE (VIDIMO ~~PA~~ SADA U NERTO UŽEM IZREZU
ISPOD ĆIRILIČNOG NAPISA), UJAK PONONO GUBI,
U STAJE; SUTAJUĆI BIESNO NOVI KONZERVU. ZAUSTAVI
SE NA TRGU, VABI IZ BEPA NEKI ĆIKI BACA DA
IZ USTA, SKIDA ZLATNI LANČIĆ. DOK TO ČINI
I IZLAZI IZ RAZRA. PREKO TRGA IDE
RAZBIJENA SVAKBA SA MLADOM KOJA JE SAINULA
ŠTIKLU I LUPA PO GLAVI MLADO ŽENJU,
A OVDJE, MATVOG PIZANOG, ROJACI VUKU U
CIVARAMA (TAPINOR.)

КЊИГА СНИМАЊА ЗА ФИЛМ
ДОМ ЗА ВЕШАЊЕ

Редитељ: Емир Кустурица
Награда за најбољег редитеља
на Филмском фестивалу у Кану 1989.

Приликом прављења овог филма на
Емира Кустурицу снажан утисак оставио је
чланак о илегалној трговини ромском децом
преко италијанске границе, што је у то време
била једна од важних тема у медијима
у Југославији. Филм се бави причом о ромском
тинеџеру Перхану, који присиљен околностима
емигрира из Македоније у Милано, где долази
у везу с подземним криминалним круговима.
Филм је скоро цео сниман на ромском језику
и један је од првих европских филмова који
приказују проблеме нелегалних миграција
на рубу друштва, мешајући магичне
и реалистичне елементе.

STORYBOARD FOR THE MOVIE
TIME OF THE GYPSIES

Directed by Emir Kusturica
Cannes Award for Best Director, 1989

During making of this film, an article about
illegal trafficking of Roma children over
Italian border made an impression on
Emir Kusturica, which at that time was one
of important topics in Yugoslav media.
The film tells a story of a Roma teenager Perhan,
who is forced to emigrate from Macedonia
to Milan, where he comes into contact with
underground criminal circles. Almost the entire film
was filmed in Romani language and it is one
of the first European films that shows the plight
of illegal migrations at the edge of society,
mixing magical and realistic elements.

FESTIVAL DE CANNES
BEST DIRECTOR

Емир Кустурица
Emir Kusturica

СЈЕЋАШ ЛИ СЕ ДОЛИ БЕЛ?
DO YOU REMEMBER DOLLY BELL? (1981)

ОТАЦ НА СЛУЖБЕНОМ ПУТУ
WHEN FATHER WAS AWAY ON BUSINESS (1985)

ДОМ ЗА ВЕШАЊЕ
TIME OF THE GYPSIES (1988)

ПОДЗЕМЉЕ
UNDERGROUND (1995)

Емир Кустурица, редитељ, студент ФАМУ у Прагу, добитник је бројних домаћих и међународних награда, међу којима су и две Златне палме на Филмском фестивалу у Кану (*Отац на службеном путу*, 1985. и *Подземље*, 1995).

Emir Kusturica, a director, and a student of FAMU in Prague. Beside numerous national and international awards and prizes, he is a double winner of Palme d'Or at the Cannes Film Festival (*When Father Was Away on Business*, 1985 and *Underground*, 1995).

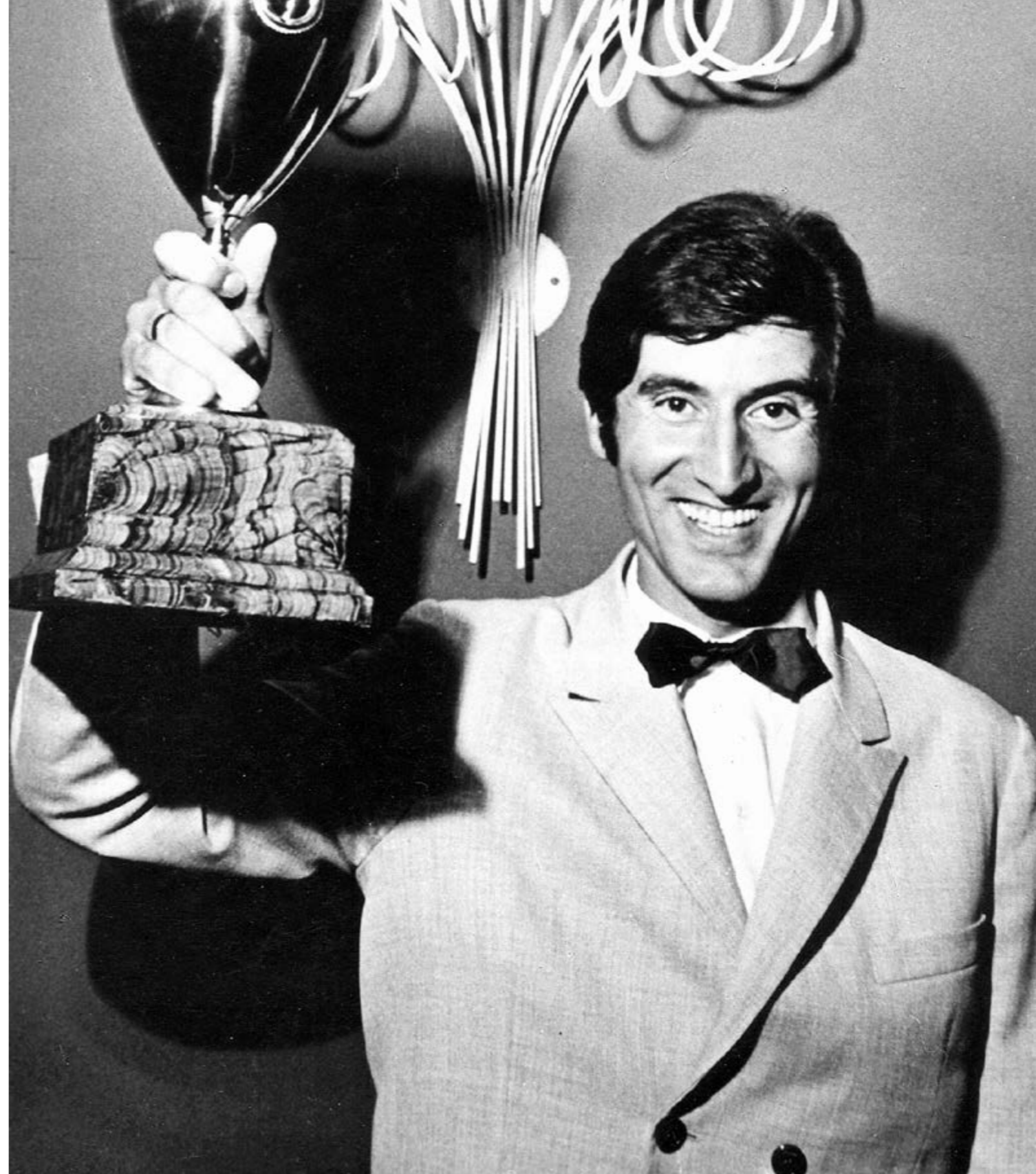
Фестивали FESTIVALS

” Фестивали су, сваки на свој начин, дали подршку развоју домаће кинематографије, ширењу филмске културе и популаризацији филма. Велики број филмских аутора и глумаца добијао је значајне награде у Пули, Београду, Нишу, Херцег Новом, Палићу и на осталим домаћим фестивалима. Признања добијена широм света, на фестивалима у Кану, Венецији, Берлину, Карловим Варима, Москви и многи другим, допринела су међународној афирмацији нашег филма.

The festivals provided, each in its own way, the support to the development of national cinematography, promotion of film culture and popularization of film. A great number of film authors and actors received significant awards in Pula, Belgrade, Niš, Herceg Novi, Palić and other national festivals. The recognitions received across the world at festivals in Cannes, Venice, Berlin, Karlovy Vari, Moscow and many other have contributed to international recognition of our film.

Љубиша Самарџић с наградом
добијеном на Венецијанском
филмском фестивалу, 1967. године

Ljubiša Samardžić with the award
of the Venice Film Festival, 1967

ЉУБИВОЈЕ ЉУБА ТАДИЋ
Сцена из филма *Велики и мали* (1956)

Редитељ филма Владимир Погачић добио је награду за најбољег редитеља на Међународном филмском фестивалу у Карловим Варима. Главни глумац Љубивоје Љуба Тадић освојио је Златну арену на Пулском филмском фестивалу.

LJUBIVOJE LJUBA TADIĆ
A scene from the film *The Big and The Small* (1956)

Director of the film, Vladimir Pogačić, received an award for the Best Director at the International Film Festival in Karlovy Vary. The main actor in the film, Ljubivoje Ljuba Tadić, received the Golden Arena Award at Pula Film Festival.

ПОЛИЦА 1

ПУЛСКИ ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ

1. Златна врата Пуле за најбољи филм по гласовима публике
2. Награда Јелен за најбољи филм по гласовима публике
3. Велика сребрна арена за најбољи филм
4. Велика златна арена за најбољи филм

ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ ХЕРЦЕГ НОВИ

5. Златна мимоза за најбољи филм, режију, глуму, камеру, монтажу, сценографију, костимографију, тон и музику
6. Милан Жмукић за изузетан допринос фестивалу

ПОЛИЦА 2

ФИЛМСКИ СУСРЕТИ НИШ

1. Царица Теодора за најбољу главну женску улогу
2. Цар Константин за најбољу главну мушку улогу
3. Гран при Ћеле-кула за најбоље глумачко остварење
4. Награда Кекец за најбољи омладински (дечји) филм, Пулски филмски фестивал
5. Сребрна медаља Београд за режију, Београдски фестивал документарног и краткометражног филма
6. Плакета Александар Лифка за изузетан допринос европској кинематографији, Фестивал европског филма Палић
7. Награда Павле Вуисић за изузетан допринос глуми у домаћем филму, Филмски сусрети Ниш

SHELF 1

PULA FILM FESTIVAL

1. Golden Gate of Pula for the Best Film according to audiences
2. Jelen Award for the Best Film according to audiences
3. Big Silver Arena for the Best Film
4. Big Golden Arena for the Best Film

HERCEG NOVI FILM FESTIVAL

5. Golden Mimosa for the Best Film, Best Director, Best Actor/Actress, Cinematography, Editing, Production Design, Costume Design, Sound and Music
6. Milan Žutić for exceptional contribution to the Festival

SHELF 2

FILM ENCOUNTERS NIŠ

1. Empress Teodora Award for the Best Actress in a leading role
2. Emperor Constantine Award for the Best Actor in a leading role
3. Grand Prix Naisa for the Best Acting Achievement
4. Award Kekec for the Best Youth (Children) Film, Pula Film Festival
5. Silver medallion of Belgrade for Best Director, Belgrade Documentary and Short Film Festival
6. Aleksandar Lifka Award for exceptional contribution to European cinematography, the European Film Festival Palić
7. Pavle Vuisić Award for exceptional contribution to the art of screen acting in national film, Film Encounters Niš

IV

КУЋА ФИЛМА
THE HOUSE OF FILM

” Једнога дана када сам пошао у Авалу, наишао сам на људе који су секирама секли филмове. То ме је просто увредило. Питао сам их шта то раде, а они су ми одговорили да сецкају филмове за фабрику туткала. Био сам страшно огорчен... Тако сам дошао на идеју да почнем да се бавим сакупљањем старих филмова.¹⁵

Миленко Карановић

One day, as I was on my way to Avala, I came across some men chopping film stock with axes. It felt like an insult. I asked them what they were doing, and they replied they were chopping film stock for a glue factory. This angered me very much – and that was how I got an idea to start collecting old films.

Milenko Karanović

¹⁵ Dejan Kosanović, *Milenko Karanović, prvi direktor Jugoslovenske kinoteke, pionir filmske arhivistike i širenja filmske kulture*, Jugoslovenska kinoteka, Beograd, 2004, 17.

МИЛЕНКО КАРАНОВИЋ

Први директор Југословенске кинотеке Миленко Карановић био је пионир филмске архивистике и ширења филмске културе у бившој Југославији. Поставио је организационе темеље Кинотеке какву данас познајемо, по угледу на постулате рада светских филмских архива. Карановић је био етнолог, педагог, цртач, филолог и у кратком периоду журналиста. Радио је и као асистент режије на снимању филма Радоса Новаковића *Софка*, 1948. године.

MILENKO KARANOVIĆ

The first Director of Jugoslovenska kinoteka, Milenko Karanović, was the pioneer of film archiving and spreading of film culture in former Yugoslavia. He set the organizational foundations of Kinoteka as we know it today, according to work postulates of the world film archives. Karanović was an ethnologist, educator, sketch designer, philologist and for a short period of time, a journalist. He worked as an assistant director of Radoš Novaković during filming of *Sofka* in 1948.

Na osnovu čl. 12 Opšte uredbe o komitetima Vlade FNRJ, u saglasnosti sa Predsednikom Vlade FNRJ, Komitet za kinematografiju Vlade FNRJ propisuje

P R A V I L N I K

o osnivanju i radu Centralne Jugoslovenske kinoteke

Član 1

Pri Komitetu za kinematografiju Vlade FNRJ osniva se Centralna Jugoslovenska kinoteka koja stoji pod neposrednim rukovodstvom Komiteta za kinematografiju Vlade FNRJ.

Član 2

Zadaci Centralne Jugoslovenske kinoteke jesu:

a/ da sakuplja i čuva sva kinematografska dela proizvedena u FNRJ, i to u jednom, a u slušaju potrebe i u većem broju filmskih kopija;

b/ da sakuplja i čuva sva kinematografska dela proizvedena u inostranstvu koja su sa umetničke ili tehničke strane od interesa za filmsku umetnost ili filmsku proizvodnju, i to u jednom a u slušaju potrebe i u većem broju filmskih kopija;

c/ da sakuplja i čuva snimljene delove domaće filmske proizvodnje koji nisu ušli u konačnu montažu kinematografskog dela;

d/ da sakuplja i čuva filmske scenarije, knjige snimanja muzičke partiture, nacрте za kostime i dekor, kao i ostali slični materijal koji se odnosi na kinematografska dela proizvedena u FNRJ;

e/ da sakuplja i čuva filmske scenarije, knjige snimanja, muzičke partiture, nacрте za kostime i dekor, kao i ostali slični materijal koji se odnosi na kinematografska dela proizvedena u inostranstvu a koji su od interesa za filmsku umetnost ili istoriju filmske proizvodnje;

f/ da sakuplja i čuva slike filmskih glumaca, statista, pojedinih scena u filmu, fotose, reklamni i propagandni materijal, kao i ostali slični materijal koji se odnosi na kinematografska dela proizvedena u FNRJ ili na kinematografska dela proizvedena u inostranstvu, ako je od interesa za filmsku umetnost ili istoriju filmske proizvodnje;

g/ da sakuplja i čuva celokupnu štampu o domaćoj kinematografiji i filmsku literaturu od vrednosti ili od interesa po istoriju kinematografije;

h/ da sakuplja i čuva makete dekora, delove rekvizita, razni tehnički materijal (kamere, projekcione aparature, svetlosni park itd.) koji je od interesa za istoriju filmske umetnosti, proizvodnje ili organizacije snimanja;

i/ da proučava sakupljeni materijal i da se bavi teoretskim ispitivanjem svih problema u vezi sakupljenog materijale iz oblasti filmske umetnosti;

j/ da pruža mogućnost filmskim i ostalim preduzećima, ustanovama, nadležnima i organizacijama, kao i pojedinim

filmskim radnicima, naučnicima, književnicima, muzičarima, likovnim umetnicima i publicistima da koriste sakupljeni materijal u cilju usavršavanja domaće filmske umetnosti i proizvodnje.

Član 3

Centralna Jugoslovenska kinoteka dužna je da saradjuje sa odgovarajućim ustanovama u narodnim republikama i u inostranstvu, kao i sa preduzećima, ustanovama i nadležnima koja se bave poslovima iz oblasti kinematografije.

Član 4

Na čelu Centralne Jugoslovenske kinoteke stoji upravnik koga postavlja predsednik Komiteta za kinematografiju Vlade FNRJ uz saglasnost Predsednika Vlade FNRJ.

Član 5

Pri Centralnoj Jugoslovenskoj kinoteci postoji stručni savet za raspravljanje stručnih pitanja, davanje stručnih mišljenja i predloge po pitanjima sakupljenog materijala rukovodstvu Centralne Jugoslovenske kinoteke kao i za proučavanje i istraživanje u vezi sa sakupljenim materijalom.

Članove Stručnog saveta imenuje predsednik Komiteta za kinematografiju Vlade FNRJ iz reda filmskih radnika, književnika, muzičara, likovnih umetnika, publicista i ostalih javnih radnika.

Član 6

Centralna Jugoslovenska kinoteka ima poseban predračun koji ulazi u sastav predračuna Komiteta za kinematografiju Vlade FNRJ.

Član 7

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom objavljivanja u "Službenom listu FNRJ".

Predsednik
Komiteta za kinematografiju Vlade
FNRJ,

Branislav Ribnikar
(Vlad. Ribnikar)

Saglasen
Predsednik Vlade FNRJ
Minister narodne odbrane,
Maršal Jugoslavije

M. Ribnikar

Оснивачки акт
Founding Act

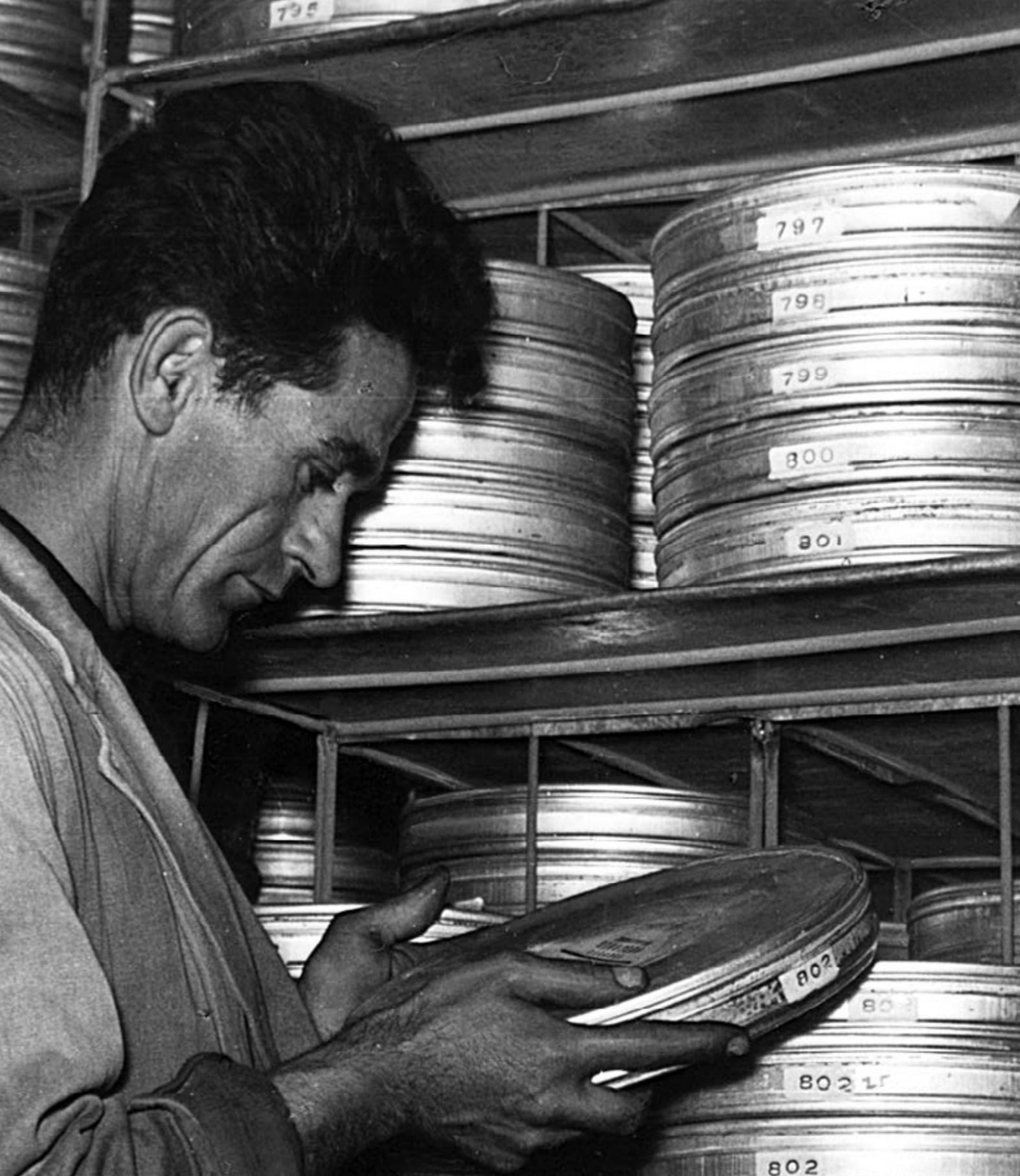
Архив Југословенске кинотеке

JUGOSLOVENSKA KINOTEKA
ARCHIVE

Још давне 1949. Архив Кинотеке започео је рад са свега две стотине несређених кутија нитратних филмова пронађених у бункерима у Ташмајданској пећини. Захваљујући поклонима грађана, откупу, преузимању нових копија од домаћих продуцената и дистрибутера, размени с иностраним архивима, фонд је брзо растао и већ 1964. године Југословенска кинотека постаје један од пет најзначајнијих филмских архива на свету. Данас чува више од 100.000 филмских копија.

In 1949 Jugoslovenska kinoteka Archive started working with only two hundred unsorted boxes of nitrate films found in bunkers in Tašmajdan cave. Thanks to gifts made by citizens, through repurchase, takeover of the new copies of films from domestic producers and distributors, and exchange of films with foreign archives, the collection started expanding rapidly and in 1964 Jugoslovenska kinoteka became one of the five most notable film archives in the world. Today it preserves more than 100.000 film copies.

Основни задатак Архива је да сакупља, обрађује и трајно чува филмове на свим типовима носача, односно пратећу филмску грађу, попут књига и часописа из области филма, затим фотографија, сценарија, књига снимања, дијалог-листа, плаката, награда филмских радника и техничких предмета из области кинематографије, као и све друго што је од интереса за филмску уметност и производњу. У новије време један од задатака Архива је да прикупљену грађу дигитализује.

ФИЛМСКИ ФОНД

Укупан фонд броји преко 100.000 копија. Највећу вредност Кинотеке представљају нитратни фонд и колекција српских филмова. Нитратна колекција има више од 10.000 копија филмова насталих од 1896. до 1953. године, када се снимало на запаљивој траци. Неки од њих су уникати који су дуго сматрани изгубљеним, попут копије италијанског филма *Трвачица* (*La Fiaccola Sotto Il Moggio*) из 1916. године. То је једина копија тог филма на свету, која је идентификована пре неколико година у нитратном фонду. Од изузетног значаја су и документарни филмови српских продуцента, Ђоке Богдановића и Светозара Боторића, из друге деценије 20. века. Поред домаћих филмова, Архив чува и играна, документарна и анимирана остварења, као и филмске журнале из више од 130 националних кинематографија.

The basic activity of the Archive is to collect, process and permanently preserve films in all forms of recording media, along with the film-related materials, such as books and magazines about film, then photographs, screenplays, storyboards, dialogue lists, posters, awards of film workers and technical devices from the field of cinematography, as well as everything that is of interest for the art of film and film production. Recently, one of the Archive's tasks has been to digitalize the collected materials.

FILM COLLECTION

The collection comprises of over 100.000 copies in total. The nitrate collection and the collection of Serbian films present the greatest value of Kinoteka. The nitrate collection consists of over 10.000 copies of films originated in the period from 1896 to 1953 when films were recorded on flammable film tapes. Some of those films are one of a kind and for many years they were thought to have been lost, so a couple of years ago, the only copy in the world of the Italian film *The Poisoner / La Fiaccola Sotto Il Moggio* from 1916 was found in the nitrate collection. Documentary films from the second decade of the 20th century of the Serbian producers Đoka Bogdanović and Svetozar Botorić are of great significance, as well. Along with the national films, the Archive preserves feature, documentary and animated films, as well as film newsreels from more than 130 national cinematographies.

Збирка филмова Југословенске кинотеке разврстана је у више фондова у оквиру којих се чувају:

– **филмови о Србији** од настанка кинематографије до данас;

– **домаћи филмови снимани до краја II светског рата** у Краљевини Србији, на територијама које ће касније бити припојене Југославији у Краљевини СХС и Краљевини Југославији, закључно са ослобођењем земље;

– **југословенски и српски филмови после II светског рата** – од стварања нове Југославије до распада земље 1992. године и данашњих дана;

– **филмови страних кинематографија.**

На основу носача слике и звука и начина чувања, филмови су разврстани у следеће фондове:

– **фонд нитратног (запаљивог) филма** – око 10.000 филмских копија насталих од 1896. до 1952. године, када је скоро потпуно престала производња нитратне траке;

– **фонд незапаљивог филма** – црно-бели филм и филм у боји;

– **фонд видео и фоно записа** – сви други носачи слике и звука осим филмске траке.

Film collection of the Yugoslav Film Archive is classified in several collections which preserve the following:

– **films about Serbia** since the film beginnings until today;

– **national films made until the end of World War II** in the Kingdom of Serbia, in the territories that would later be annexed to Yugoslavia, in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes and the Kingdom of Yugoslavia, ending with the liberation of the country;

– **Yugoslav and Serbian films after World War II** – from the formation of the new Yugoslavia until the breakup of Yugoslavia in 1992 and present day;

– **foreign films.**

Based on image and sound recording media and the method of preservation, films are classified in the following collections:

– **nitrate (flammable) film collection** – about 10.000 film copies made from 1896 to 1952, when the production of nitrate film stock almost completely stopped;

– **inflammable film collection** – black and white film and colour film;

– **video and phono recordings collection** – all other image and sound recording media, except for the film stock.

ФИЛМСКА КОПИЈА

Филмска копија је општи назив за све врсте филмске траке с фотографском сликом која је добијена копирањем с негатива. За њену израду неопходна је радна копија, која се користи током целог процеса монтаже слике и тона, а затим и пробна, која се прави неколико пута да би се, након свих корекција, дошло до тонске копије. Прва пробна копија назива се и нулта, а једна филмска копија са сликом и звуком може да има само једну или неколико ролни траке.

ФОТОТЕКА

Фототека је одељење пратеће филмске грађе које прикупља, обрађује и чува материјале из домаће и стране кинематографије. Садржи 270.000 фотографија из 18.000 домаћих и страних филмова; више од 15.000 плаката за 7.500 филмских наслова; 300.000 негатива; све врсте филмских реклама и важна документа из историје кинематографије. Њен посебан део чине легати филмских стваралаца.

ЗБИРКА ТЕХНИЧКИХ ПРЕДМЕТА

Збирка броји око 3.000 музејских предмета из области филмске технике од предисторије филма до данас.

FILM COPY

Film copy is the common term for all types of film stock with photographic image which was obtained by copying from the negative. It is necessary for its production to have a working copy, which is used during the entire process of editing images and sound, and then a trial copy, which is being made a few times, in order to reach a sound copy after all these corrections. The first trial copy is called a zero copy, and a film copy with image and sound may have only one or several film rolls.

PHOTO LIBRARY

Photo Library is a department of film-related materials, which collects, processes and preserves materials from the national and foreign cinematographies. It contains 270.000 photographs from 18.000 national and foreign films; more than 15.000 posters for 7.500 films; 300.000 negatives, all types of film advertisements and important documents from the history of cinematography. Its special part consists of the bequests of filmmakers.

COLLECTION OF TECHNICAL ITEMS

The collection consists of about 3.000 museum items in the field of film technology from the prehistory of film to the present day.

A1 Кинотека представља A1 KINOTEKA PRESENTS

Сарадња Југословенске кинотеке и компаније А1, започета у децембру 2017. године, има за циљ очување и заштиту неких од најпознатијих остварења седме уметности проглашених за национално културно добро од великог значаја.

Пројекат *А1 Кинотека* обухвата дигиталну рестаурацију класика српске и југословенске кинематографије. Компанија А1 на тај начин помаже да неки од култних филмова, с врхунским квалитетом слике и тона, буду доступни публици и сачувани за будуће генерације.

Cooperation of Jugoslovenska kinoteka and the company A1 started in December 2017 with the aim to preserve and protect some of the most famous achievements of the Seventh Art, which were declared national cultural heritage of exceptional importance.

Project *A1 Kinoteka* includes digital restoration of the Serbian and Yugoslav film classics, thus making them available again in top-class image and sound quality. Through this project, *A1 Kinoteka*, the company A1 enables some cult films to be preserved for posterity.

МУЗЕЈ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ КИНОТЕКЕ

Музеј Југословенске кинотеке отворен је 1952. године у Београду као специјализовани биоскоп у коме су се свакодневно у неколико термина приказивали домаћи и инострани филмови из фондова Кинотеке. Убрзо после отварања Музеја, сала у Косовској улици постала је култно место, уз чије су програме одрастале многе генерације филмофила.

THE MUSEUM OF JUGOSLOVENSKA KINOTEKA

The Museum of Jugoslovenska kinoteka was opened in 1952 in Belgrade, as a specialized cinema theatre where national and foreign films from Kinoteka collections have been screened on a daily basis and with several choices of viewing times during the day. Soon after the opening of the Museum, the cinema theatre in Kosovska Street became an iconic place where many generations of cinema lovers had been growing up by watching Kinoteka's film programmes.

БИБЛИОТЕКА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ КИНОТЕКЕ

Библиотека Кинотеке основана је 1951. године укидањем Комитета за кинематографију Владе ФНРЈ. Олга Добровић у просторијама у Кнез Михаиловој улици почиње да развија библиотеку која постаје прва и једина тог типа у земљи. По отварању нове зграде Кинотеке велики део фонда пресељен је у Узун Миркову улицу, где је отворена и модерно опремљена библиотека с читаоницом. У библиотеци се чува више од двадесет пет хиљада књига о филму, велики број монографских и серијских публикација, часописа и приручника из области кинематографије на више језика, сценарији и дијалог-листе југословенских и страних играних филмова, филмски каталози од педесетих година до данас и јединствена хемеротека.

THE LIBRARY OF JUGOSLOVENSKA KINOTEKA

The Kinoteka Library was founded in 1951 when the Committee for Cinematography of the Government of the Federal People's Republic of Yugoslavia was terminated. Olga Dobrović started developing a library in the premises in Knez Mihailova Street, which became the first and the only library of this sort in this country. Upon opening of the new Kinoteka building, a large part of the collection was moved to Uzun Mirkova Street, where a contemporarily equipped library with a reading room was opened. More than twenty-five thousand books about film, a great number of monographs and serial publications, magazines and manuals from the field of cinematography in several languages, screenplays and dialogue lists of Yugoslav and foreign feature films, film catalogues from the 1950s to present day and the unique newspaper and periodicals library are being preserved in the Library.

НОВА ЗГРАДА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ КИНОТЕКЕ

Нова зграда Југословенске кинотеке налази се у Узун Мирковој улици. Званично је отворена 2011, а за публику, после опремања и усељења, 2014. године. У оквиру здања налазе се две биоскопске сале, стална поставка, привремене изложбе, библиотека с читаоницом и медијатеком, као и управа Кинотеке. Свечана сала Југословенске кинотеке у Узун Мирковој улици носи назив Сала „Макавејев“, у част великог српског и европског редитеља Душана Макавејева, који је преминуо 2019. године.

Оригинално здање у Узун Мирковој улици из 1846. подигнуто је за време кнеза Александра Карађорђевића. Од средине XIX века на том месту био је хотел „Српска круна“, седиште важних културно-историјских и друштвених збивања, где су одседали најугледнији гости Београда. Здање је 1869. године предато Београдској општини, која га је користила до 1961. Од тада па до 1992. године у тој згради био је Савезни завод за патенте.

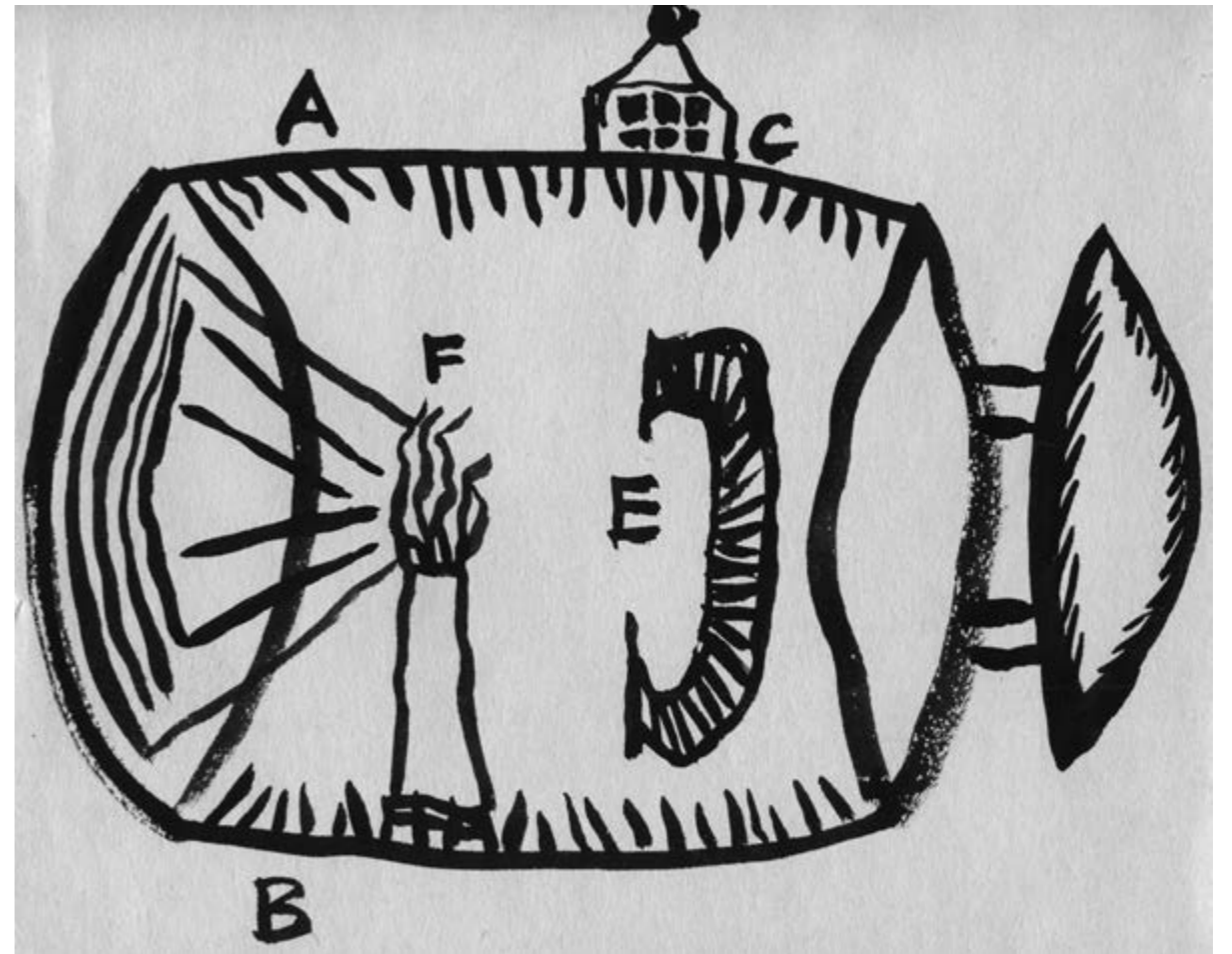
Влада Републике Србије уступила је 1992. зграду Југословенској кинотеци. Објекат великог историјског и културног значаја, после дуготрајне санације због изузетно руинираног стања, као ново седиште Кинотеке за посетиоце је отворен тек 2014. године. На иницијативу Зубина Мехте и Дена Тане, 2018. године, испред зграде дирекције у Узун Мирковој постављен је споменик Карлу Малдену, рад Здравка Јоксимовића. Ново здање прилагођено је потребама Југословенске кинотеке. Простор је обрађен у минималистичком стилу и у њему се даје предност природном осветљењу, док је фасада остала скоро непромењена. Архитекта Павле Васев добио је награду за најбољи дизајн ентеријера 2012. године у Лондону.

THE NEW BUILDING OF JUGOSLOVENSKA KINOTEKA

The new building of Jugoslovenska kinoteka is located in Uzun Mirkova Street. It was officially opened in 2011, and for audiences it was opened after its furnishing and moving in 2014. In this beautiful space, there are two cinema theatres, a permanent exhibition, temporary exhibitions, the Library with a reading room and media library, as well as Administration of Kinoteka. The main cinema hall in Jugoslovenska kinoteka in Uzun Mirkova Street bears the name of Dušan Makavejev, "Makavejev Hall", in honour of the great Serbian and European film director, who died in 2019.

The original edifice in Uzun Mirkova Street from 1846 was built during the reign of Prince Alexander Karađorđević. From mid-19th century, it housed a hotel "The Serbian Crown", a place of important cultural, historical and social events, where the most distinguished guests of Belgrade used to stay. The building was handed over to Belgrade Municipality in 1869, which used it until 1961. Since then and up to 1992, it housed a head office of the Federal Patent Office.

The Government of the Republic of Serbia consigned the building to Jugoslovenska kinoteka in 1992. The building of great historical and cultural significance was opened as the new Kinoteka cinema for audiences and head office in 2014, after long-lasting renovation, because the building was in extremely ruined condition. On the initiative of Zubin Mehta and Den Tana, a monument to Karl Malden, made by Zdravko Joksimović, was placed in front of the building in Uzun Mirkova Street in 2018. The new edifice has been adapted to the needs of Jugoslovenska kinoteka. The space has been arranged in minimalist style, giving precedence to natural light, while the façade remained almost unchanged. The architect Pavle Vasev received an award for the Best Interior Design in 2012 in London.

СПОМЕНИК КАРЛУ МАЛДЕНУ
Рад вајара Здравка Јоксимивића

MONUMENT TO KARL MALDEN
Author: Zdravko Joksimović

Оригинални знак
Југословенске кинотеке

Original sign of the
Yugoslav Film Archive

ЛЕГАТИ
BEQUESTS

Легати BEQUESTS

КАРЛ МАЛДЕН – МЛАДЕН СЕКУЛОВИЋ (1912–2009)

Амерички филмски, позоришни и ТВ глумац, рођен у Америци као Младен Секуловић, од оца Србина и мајке Чехиње. Глумачку каријеру започиње тридесетих година прошлог века у позоришту. На филму се појављује 1940. (*Они су знали шта желе*, режија Г. Канин), али веће улоге добија после освајања Оскара за епизодну улогу у филму *Трамвај звани жеља* (1951, Е. Казан).

KARL MALDEN – MLADEN SEKULOVIĆ (1912–2009)

An American film, theatre and TV actor, born in America as Mladen Sekulović; his father was Serbian and mother was Czech. He started his acting career in the 1930s in theatre. He appeared in a film in 1940 (*They Knew What They Wanted*, directed by G. Kanin), but he received bigger roles after winning the Oscar for supporting role in the film *A Streetcar Named Desire* (1951, E. Kazan).

¹⁶ Предмети изложени у целини *Легати* свакако не представљају комплетан корпус предмета и награда које баштини Југословенска кинотека, а намера је да се стална поставка идућих година обогати новим потцелинама легата глумца, тј. експонатима који су набављени у складу с планом (прим. ур.). / The exhibited items in *Bequests* certainly do not represent the complete corpus of items and awards that the Yugoslav Film Archive preserves as cultural heritage and the plan is to enrich the permanent exhibition of the *Bequests* in the coming years with new sub-units of actors' bequests, which we acquired according to the plan (editor's note).

Изражајног и доброћудног лица, педесетих и шездесетих година прошлог века често тумачи улоге поштењака у ратним филмовима, психолошким драмама и трилерима.

Сматра се да је његова најуспешнија улога она у филму *Беби Дол* (1956), у коме тумачи лик превареног мужа.

Популарност на телевизији стекао је улогама у серији *Улице Сан Франциска* (1972–1977) и ТВ филму *Скаг* (1980). Карл Малден оставио је трага и у српској кинематографији главном мушком улогом у филму *Сутон* (1982) редитеља Горана Паскаљевића, у коме тумачи лик Младена Секуловића, човека који се после дуго времена враћа из Америке у Југославију. Током читаве своје филмске каријере користио је прилику да помене презиме Секуловић, често називајући њиме ликове које је тумачио.

Снимио је више од 70 филмова, од којих су најзначајнији: *Бумеранг* (1947), *Исповедам се* (1953), *На доковима Њујорка* (1954; номинација за Оскар), *Беби Дол* (1956), *Једнооки Џек* (1961), *Мртва двојница* (1964), *Јесен Чејена* (1964), *Синсинати Кид* (1965), *Патон* (1970), *Мачка са девет репова* (1971) и други.

Добитник је великог броја глумачких награда и признања: Оскара, Емија, Награде Глумачког удружења, Награде Представничког дома САД, Награде за животно дело Америчког удружења филмских глумаца, звезде на Булевару славних у Холивуду. Од 1988. до 1993. године био је председник Филмске академије, а основао је и највећу уметничку библиотеку на Беверли Хилсу.

Личне предмете и успомене америчког глумца српског порекла уступила је његова породица Југословенској кинотеци 2016. године, посредством господина Дена Тане.

Having expressive and good-natured face, he interpreted roles of honest persons in war films, psychological dramas and thrillers in 1950s and 1960s.

It is thought that his most successful role was in the film *Baby Doll* (1956), where he played the character of a betrayed husband.

He achieved television popularity with roles in the series *The Streets of San Francisco* (1972–1977) and TV film *Skag* (1980). Karl Malden left his trace in the Serbian cinema with his main role in the film *Twilight Time* (1982), directed by Goran Paskaljević, in which he acted a character of Mladen Sekulović, a man who was coming back to Yugoslavia from America after a long time. During his entire film career he used every opportunity to mention the surname Sekulović, often naming the characters he played using this surname.

He made over 70 films of which the most significant ones are: *Boomerang* (1947), *I Confess* (1953) *On the Waterfront* (1954, Oscar nomination), *Baby Doll* (1956), *One-Eyed Jacks* (1961), *Dead Ringer* (also known as *Who is Buried in My Grave*, 1964), *Cheyenne Autumn* (1964), *The Cincinnati Kid* (1965), *Patton* (1970), *The Cat o' Nine Tails* (1971), etc.

He was awarded with a great number of actors' awards and rewards: Oscar, Emmy, Screen Actors Guild Award, United States House of Representatives Award, Screen Actors Guild Life Achievement Award and he has his own star on the Hollywood Walk of Fame. In the period from 1988 to 1993 he was the President of the Film Academy, and he established the largest Art Library on Beverly Hills.

Personal items and mementos of the American actor of Serbian origin were given to Jugoslovenska kinoteka by his family in 2016 through Mr. Dan Tana.

ПОЛИЦА 1

1. Шешир из ТВ серије *Улице Сан Франциска* (1972–1977) (сл. 2)
2. Шлем из ТВ серије *СКАГ* (1980) (сл. 3)
3. Плакета поводом постављања Звезде Карла Малдена на Холивудску стазу славних, 1961.
4. *Steel City Hall of Fame* за успешну каријеру, Индијана, 1993.

ПОЛИЦА 2

1. Медаља Бели анђео, одликовање Републике Србије и Црне Горе за изузетно лично остварење у области уметности и хуманистичких наука, 2004.
2. Медаља за храброст, Удружење официра округа Вентура, Калифорнија, 1974.
3. Орден Светог Саве првог степена, највише одликовање Српске православне цркве, 2004. (сл. 1)
4. Плакета *Citizens Stamp Advisory*, 1997.
5. Награда *Max Haufler*, 1992.
6. Плакета *Great Living Hoosier*, Индијана, 1959.

SHELF 1

1. The hat from the TV series *The Streets of San Francisco* (1972–1977) (fig. 2)
2. Helmet from the TV Series *SKAG* (1980) (fig. 3)
3. Plaque Honouring the Placement of Karl Malden's Star on The Hollywood Walk of Fame, 1961
4. *Steel City Hall of Fame* for his successful career, Indiana, 1993

SHELF 2

1. Medal *White Angel*, honoured by the Republic of Serbia and Montenegro in 2004 for exceptional personal achievements in the field of art and human sciences
2. Medal of Valour, Peace Officers Association, Ventura County, California, 1974
3. Church Order of St. Sava of the First Degree, the highest honour awarded by the Serbian Orthodox Church, 2004 (fig. 1)
4. *Citizens Stamp Advisory Award*, 1997
5. *Statuette Max Haufler*, 1992
6. *Great Living Hoosier Award*, Indiana, 1959

1

2

3

**ЖИВОЈИН ЖИКА ПАВЛОВИЋ
(1933–1988)**

Рођен је у Шапцу 15. априла 1933. године. Студирао је на Академији примењених уметности у Београду. Био је професор филмске драматургије на Факултету драмских уметности у Београду. Бавио се филмском критиком и есејистиком, писањем сценарија, филмском теоријом, а посебно литературом. Објавио је више збирки приповедака и романа који заузимају истакнуто место у савременој српској књижевности.

У почетку се бави аматерским филмом при Кино-клубу Београд. Као редитељ дебитује с Марком Бапцем и Коканом Ракоњцем у омнибусу *Капи воде ратници* (прва прича *Живе воде*, 1962). Следили су филмови *Непријатељ*, *Повратак*, *Буђење пацова*, *Кад будем мртав и бео*, *Заседа*, *Црвено класје*, *Хајка*, *Задах тела*, *На путу за Катангу*, *Дезертер* и други. За Телевизију Београд режирао је серију *Песма*, по роману Оскара Давича. Добитник је великог броја награда у земљи и иностранству.

**ŽIVOJIN ŽIKA PAVLOVIĆ
(1933–1988)**

Born in Šabac on 15th April 1933. He studied at the Faculty of Applied Arts in Belgrade. He was the professor of film dramaturgy at the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade. He wrote film criticisms and essays, screenplays, and film theory. He published several collections of short stories and novels which have a prominent place in modern Serbian literature.

At the beginning he made amateur films in Kino-klub Beograd (Belgrade Cinema Club). As a director, he had his debut along with Marko Babac and Kokan Rakonjac in a three-part omnibus *Drops Waters Warriors* (the first story *Live waters*, 1962). The following films ensued: *The Enemy*, *The Comeback*, *The Rats Wake up*, *When I Am Dead and White*, *The Ambush*, *The Red Wheat / Rdeće klasje*, *The Pursuit*, *Body Scent*, *On the Way to Catanga*, *The Deserter* and others. He directed a TV series *A Song* for television Belgrade, upon the novel by Oskar Davičo. He received a great number of awards in this country and abroad.

ПОЛИЦА 1

1. Сребрни медвед за филм *Буђење пацова*, Међународни филмски фестивал у Берлину, 1967. (сл. 1)
2. Златна плакета за сценарио филма *Црвено класје*, Међународни филмски фестивал у Берлину, 1971. (сл. 2)
3. Бронзани медаљон с ликом Живојина Павловића
4. CIDALC, за адаптацију књижевног дела и афирмацију литературе у кинематографији филмом *Црвено класје*, Међународни филмски фестивал у Берлину, 1971.
5. Плакета за учешће на Међународном филмском фестивалу Рошел, 1983.
6. CIDALC, за адаптацију књижевног дела и афирмацију литературе у кинематографији филмом *Заседа*, Венецијански филмски фестивал, 1969.
7. Сребрна плакета Југословенске кинотеке за изузетан допринос развоју филмске уметности, Београд, 1994.
8. Плакета Златни Лачено за режију филма *Заседа*, Ревија неореалистичког и авангардног филма, Авелино, 1969.
9. Кристална призма за адаптацију књижевног дела и сценарио филма *Дезертер*, Академија филмске уметности и науке, 1993.

SHELF 1

1. Silver Bear / Silberner Bär for the film *The Rats Wake Up*, International Film Festival in Berlin / Internationale Film Festspiele Berlin, 1967 (fig. 1)
2. Golden Plaque for screenplay for the film *The Red Wheat / Rdeče klasje*, International Film Festival in Berlin / Internationale Film Festspiele Berlin, 1971 (fig. 2)
3. Bronze medallion with the portrait of Živojin Pavlović
4. CIDALC, for adaptation and affirmation of literature for the film *The Red Wheat / Rdeče klasje*, International Film Festival in Berlin / Internationale Film Festspiele Berlin, 1971
5. Festival Plaque, La Rochelle International Film Festival, 1983
6. CIDALC, for adaptation and affirmation of literature for the film *The Ambush*, Venice Film Festival / Mostra Internazionale d'arte cinematografica, 1969
7. Silver Plaque of Yugoslav Film Archive for outstanding contribution to film art development, 1994
8. Plaque Laceno D'oro for the Best Director for the film *The Ambush*, Revue of neorealism and avant-garde film, Avellino, 1969
9. Crystal Prism for the screenplay and adaptation for the film *The Deserter*, Academy of Film Art and Science, 1993

3

4

5

ПОЛИЦА 2

1. Златни гладијатор за филм *На путу за Катангу*, Југословенска филмска академија, 1987.
2. Статуета Жаромет филмског часописа *Екран*, за филм *Буђење пацова*, 1967.
3. Златна арена за режију филма *Хајка*, 1977. (сл. 3)
4. Велика златна арена за најбољи филм *Кад будем мртав и бео*, 1968. (сл. 4)
5. Златна врата Пуле, награда публике
6. Златна маслина за филм *Дезертер*, Фестивал медитеранског филма у Бастији, 1992. (сл. 5)

SHELF 2

1. Golden Gladiator for the greatest aesthetic achievement in the art of film, *On the Way to Catanga*, Yugoslav Film Academy, 1987
2. Statuette Zaromet of the film magazine *Ekran* (Screen) for the film *The Rats Wake up*, 1967
3. Golden Arena for the Best Director for the film *The Pursuit*, 1977 (fig. 3)
4. Great Golden Arena for the Best Film *When I Am Dead and White*, 1968 (fig. 4)
5. Golden Gate of Pula, the Audience Award
6. Golden Olive / Olivier d'or for the film *The Deserter*, Festival du Film des Cultures Méditerranéen de Bastia, 1992 (fig. 5)

ПОЛИЦА 1

1. Орден круна за глумачки допринос српском филму и култури, Културно-историјски центар Српска круна, Крагујевац, 2013.
2. Клапа филма *Отписани* (сл. 1)
3. Лични предмети (сл. 2)
4. Златна арена за улогу у филму *Бановић Страхиња*, Филмски фестивал у Пули, 1981.

ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ ХЕРЦЕГ НОВИ

5. Златна мимоза за улогу у филму *Лавиринт*, 2003.
6. Награда Милан Жмукић за изузетан допринос филму, 2003.

SHELF 1

1. Badge of Honour The Crown for contribution to the art of screen acting in Serbian film and culture, Cultural and Historical Centre the Serbian Crown, Kragujevac, 2013
2. A clapperboard from the film *The Written Offs* (fig. 1)
3. Personal items (fig. 2)
4. Golden Arena for the Best Leading Actor in the film *The Falcon*, Pula Film Festival, 1981

HERCEG NOVI FILM FESTIVAL

5. Golden Mimosa for the role in the film *Labyrinth*, 2003
6. Milan Žmukić Award for outstanding contribution, 2003

ДРАГАН НИКОЛИЋ (1943–2016)

Глуму је студирао на Академији за позориште, филм, радио и телевизију у Београду. Каријеру почиње у Београдском драмском позоришту, а у Атељеу 212 стиче пуну афирмацију, која га је довела до француске позоришне сцене.

С подједнаким успехом наступао је у телевизијским забавним и драмским серијама, од којих су најпознатије *Отписани* и *Образ уз образ*. Најзначајније улоге остварио је у филмовима: *Кад будем мртав и бео*, *Хороскоп*, *Бубе у глави*, *Млад и здрав као ружа*, *Кичма*, *Национална класа*, *Ко то тамо пева*, *Сезона мира у Паризу*, *Балкан експрес*, *Нека друга жена*, *Чудо невиђено*, *Чавка* и другим. За своја глумачка остварења добио је више награда.

DRAGAN NIKOLIĆ (1943–2016)

He studied acting at the Academy of Theatre, Film, Radio and Television in Belgrade. He started his acting career at the Belgrade Drama Theatre, and in theatre Atelje 212 he achieved a complete recognition, which brought him to the French theatre scene.

He performed with equal success in TV entertainment shows and drama series, of which the most renowned are *The Written Offs* and *Cheek to Cheek*. He realized his most significant roles in the films: *When I Am Dead and White*, *Horoscope*, *Bats in the Belfry*, *Young and Healthy as a Rose*, *The Spine*, *National Category up to 785 cm3*, *Who's That Singin' Over There*, *Peace Time in Paris*, *Balkan Express*, *Some Other Woman*, *The Unseen Wonder*, *Blackbird* and others. He received many awards for his acting.

ПОЛИЦА 2

ДАНИ ЗОРАНА РАДМИЛОВИЋА, ЗАЈЕЧАР

1. Плакета за учешће, 1997.
2. Плакета за глумачку бравуру у представи *Посетилац*, 2006.
3. Плакета Живојин Жика Павловић, специјално признање за допринос афирмацији српског филма, Интернационални фестивал филмске режије, Лесковац, 2014.
4. Плакета Мата Милошевић за посвећеност у афирмацији позоришне уметности, Академско позориште „Бранко Крсмановић”
5. Златни печат Југословенске кинотеке за изузетан допринос развоју филмске уметности, 2013.

ФИЛМСКИ СУСРЕТИ НИШ

6. Награда Павле Вуисић за изузетан допринос уметности глуме у домаћем филму, 2000. (сл. 3)
7. Цар Константин за улогу у филму *Национална класа до 785 cm³*, 1979. (сл. 4)

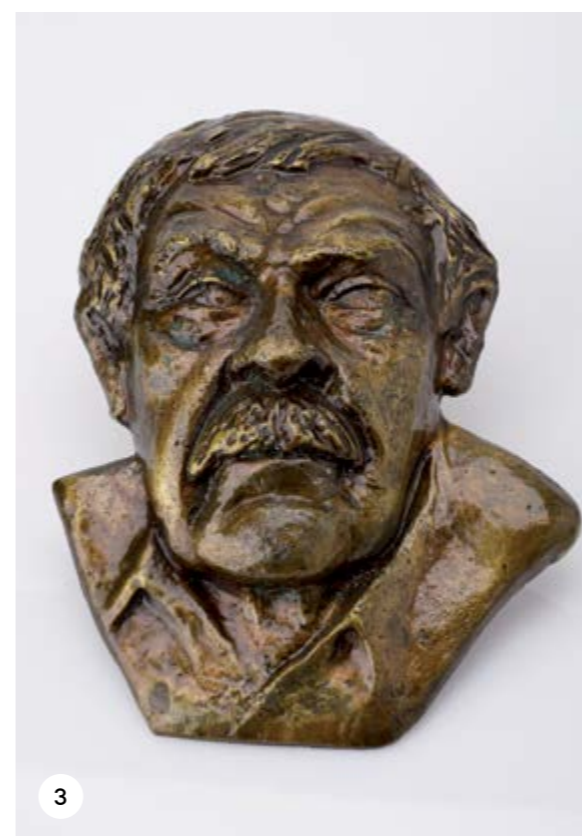
SHELF 2

ZORAN RADMILOVIĆ DAYS, ZAJEČAR

1. Plaque for participation, 1997
2. Plaque for bravado acting in the play *The Visitor*, 2006
3. Živojin Žika Pavlović Plaque, a special award for contribution to recognition of Serbian film, International Festival of Film Directing, Leskovac, 2014
4. Mata Milošević Plaque for dedication in affirming theatre, Academy Theatre “Branko Krsmanović”
5. Golden Seal of Yugoslav Film Archive for outstanding contribution to development of film art, 2013

FILM ENCOUNTERS NIŠ

6. Pavle Vuisić Plaque for outstanding contribution to the art of screen acting in Yugoslav film, 2000 (fig. 3)
7. Emperor Constantine Award for the role in the film *National Category up to 785 cm³*, 1979 (fig. 4)

МИЛЕНА ДРАВИЋ (1940–2018)

На филму је дебитовала као средњошколка. Касније је студирала глуму на Академији за позориште, филм, радио и телевизију у Београду. Наступала је у Атељеу 212, у Звездара театру, Култ театру и на другим сценама, као и у бројним телевизијским емисијама, забавним програмима, драмама и серијама.

Играјући главне улоге у више десетина филмова, постала је најпознатија југословенска филмска глумица. Најзапаженије улоге остварила је у филмовима: *Врата остају отворена*, *Узаврели град*, *Прекобројна*, *Бициклисти*, *Рондо*, *Јутро*, *Cross Country*, *Хороскоп*, *Козара*, *Хасан-Ага-граница*, *Девојка*, *Сирота Марија*, *Улога моје породице у светској револуцији*, *Пешчани замак*, *Човек није тица*, *WR мистерија организма*, *Заседа*, *Aller retour*, *Лаф у срцу*, *Чудна ноћ* и многим другим. Добитница је највиших награда и признања за глумачку уметност како на филму тако и у позоришту. За улогу у филму *Посебан третман* награђена је на Филмском фестивалу у Кану.

MILENA DRAVIĆ (1940–2018)

She debuted on film as a high school student. Later she studied at the Academy of Theatre, Film, Radio and Television in Belgrade. She acted in the theatre Atelje 212, Zvezdara Theatre, Kult Theatre and other theatres, as well as in numerous television programmes, entertainment shows, dramas and series.

By playing leading roles in numerous films, she became the most famous Yugoslav film actress. Her most prominent roles were realized in the films: *The Door Remains Open*, *The Steaming City*, *The Extra One*, *The Cyclists*, *Rondo*, *Morning*, *Cross Country*, *Horoscope*, *The Brave Die but Once*, *Hasan-Aga's Wife*, *The Girl*, *Poor Marija*, *The Role of My Family in the World Revolution*, *Man Is Not a Bird*, *WR - Mysteries of the Body*, *The Ambush*, *Aller retour*, *A Great Guy at Heart*, *Strange Night* and many others. She received many awards and prizes for acting on film and in theatre. At the Cannes Film Festival she was awarded for her role in the film *Special Treatment*.

ВИТРИНА 1 – ФИЛМСКЕ НАГРАДЕ

ПОЛИЦА 1

1. Лауреат за улогу у филму *Посебан третман*, Међународни филмски фестивал у Кану, 1980. (сл. 1)
2. Златна Харибда за најбољу европску глумицу, *Вода нешто носи*, Интернационални филмски фестивал Таормина, 1972. (сл. 2)
3. Награда Тото, Напуљ
4. Златни Лачено за улогу у филму *Рад на одређено време*, 21. ревија неореалистичког и авангардног филма, Авелино, 1981.
5. Соренто за учешће у Недељи југословенске кинематографије на Међународним филмским сусретима у Соренту, Туристичка организација, Напуљ, 1975.

SHOWCASE 1 – FILM AWARDS

SHELF 1

1. Laureate for the role in the film *Special Treatment*, Cannes International Film Festival, 1980 (fig. 1)
2. Cariddi d'oro for the Best European Actress in the film *Adrift / Touha zvana Anada*, International Film Festival in Taormina, 1972 (fig. 2)
3. Totò Award, Naples
4. Laceno D'oro for the role in the film *Part-Time Work*, 21st Revue of neorealism and avant-garde films, Avellino, 1981
5. Premio Sorrento for participation within the week of Yugoslav cinematography at the International Film Encounters in Sorrento, Tourist Organization, Naples, 1975

ПОЛИЦА 2

1. Царица Теодора за улогу у филму *Cross Country*, Филмски сусрети Ниш, 1969. (сл. 3)
2. Стабло љубави за животно дело, Дани филма Мостар, 2008.
3. Златни платан за изузетан допринос евро-медитеранској кинематографији, Фестивал медитеранског и европског филма Требиње, 2014.

ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ У ПУЛИ

4. Сребрна арена за улогу у филму *Лито виловито*, 1964.
5. Сребрна арена за улоге у филмовима *Немирни* и *Јутро*, 1967.
6. Златна арена за главну улогу у филму *Прекобројна*, 1962.
7. Златна арена за улогу у филму *Бициклисти*, 1970. (сл. 4)
8. Сребрна арена за улоге у филмовима *Хороскоп* и *Cross Country*, 1969.

ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ У СОПОТУ

9. Статуета Слобода за улогу у филму *Небеска удица*, 2000.
10. Статуета Слобода за улогу у филму *Аги и Ема*, 2007.

SHELF 2

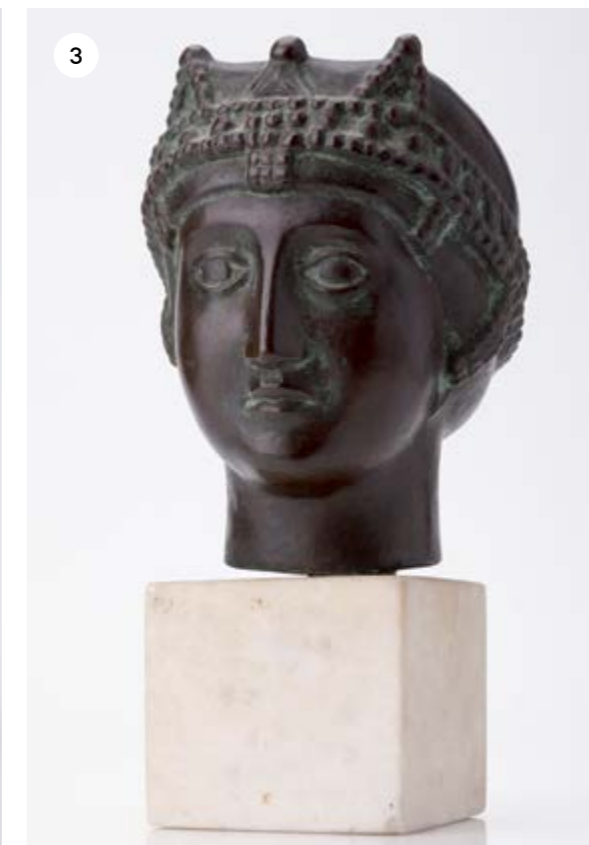
1. Empress Teodora Award for the role in the film *Cross Country*, Film Encounters Niš, 1969 (fig. 3)
2. A Tree of Love for Life Achievement, Film Days in Mostar, 2008
3. Golden Sycamore Tree for outstanding contribution to European and Mediterranean cinematography, Festival of Mediterranean and European Film in Trebinje, 2014

PULA FILM FESTIVAL

4. Silver Arena for the role in the film *The Wonderful Summer*, 1964
5. Silver Arena for the role in the films *The Restless Ones* and *Morning*, 1967
6. Golden Arena for the Best Leading Actress in the film *The Extra One*, 1962
7. Golden Arena for the role in the film *The Cyclists*, 1970 (fig. 4)
8. Silver Arena for the role in the films *Horoscope* and *Cross Country*, 1969

SOPOT FILM FESTIVAL

9. Statuette Freedom for the role in the film *Sky Hook*, 2000
10. Statuette Freedom for the role in the film *Agi and Ema*, 2007

ВИТРИНА 2 — ПОЗОРИШНЕ НАГРАДЕ

ПОЛИЦА 1

1. Бора Станковић за најбољу глумицу, *Ђелава певачица*, Борини позоришни дани, Врање, 1998.
2. Јоаким Вујић за изузетан допринос развоју позоришне уметности, Књажевско-српски театар, Крагујевац, 2013.
3. Жанка Стокић за глумачку личност која је обележила позоришни и филмски живот Србије, Скупштина Општине Пожаревац, 2004.
4. Нушићева награда за животно дело глумцу комичару, Позоришни фестивал Нушићеви дани, Смедерево, 2017.

ПОЛИЦА 2

1. Златни печат Југословенске кинотеке за изузетан допринос развоју кинематографије, 2009.
2. Татјана Лукјанова за изузетно остварење и оданост Београдском драмском позоришту, 2011.
3. Златни ћуран за животно дело, Дани комедије, Јагодина, 2012.
4. Плакета Добрица Милутиновић за стваралачки допринос позоришној уметности, позориште Добрица Милутиновић, Сремска Митровица, 2016.
5. Сребрна плакета Дирекције ФЕСТ-а, Београд, 2011.
6. Сребрна плакета Југословенске кинотеке за допринос развоју филмске уметности, Београд, 1997.
7. Лични предмети

SHOWCASE 2 — THEATRE AWARDS

SHELF 1

1. Bora Stanković Award for the best actress in *The Bald Soprano*, Bora's Theatre Days, Vranje, 1998
2. Joakim Vujić Award for the outstanding contribution for development of theatre, The Princely Serbian Theatre, Kragujevac, 2013
3. Žanka Stokić Award for the best actress who left her mark in theatre and film life in Serbia, Municipality of Požarevac, 2004
4. Nušić Award for Life Achievement – Comedian Actor, Theatre Festival Nušić Days, Smederevo, 2017

SHELF 2

1. Golden Seal of Yugoslav Film Archive for outstanding contribution to cinematography development, 2009
2. Tatjana Lukjanova Award for outstanding achievements and dedication to the Belgrade Drama Theatre, 2011
3. Golden Turkey for Life Achievement, Comedy Days, Jagodina, 2012
4. Dobrica Milutinović Plaque for creative contribution to theatre, Theatre Dobrica Milutinović, Sremska Mitrovica, 2016
5. Silver Plaque of the FEST Directorate, Belgrade, 2011
6. Silver Plaque of Yugoslav Film Archive for contribution to film art development, Belgrade, 1997
7. Personal items

ХАЉИНА МИЛЕНЕ ДРАВИЋ
СА МЕЂУНАРОДНОГ ФИЛМСКОГ
ФЕСТИВАЛА У КАНУ, 1980.

Дизајн: Александар Јоксимовић
Материјал: призренска свила
Конзервација: Ивана Стевановић

MILENA DRAVIĆ'S DRESS
FROM THE INTERNATIONAL
FILM FESTIVAL IN CANNES, 1980

Design: Aleksandar Joksimović
Material: Prizren silk
Conservation: Ivana Stevanović

**ГЕОРГИЈЕ ЖОРЖ СКРИГИН
(1910–1997)**

Био је филмски редитељ, сниматељ и мајстор уметничке фотографије. Гимназију и балетску школу завршио је у Загребу. Од почетка тридесетих година био је члан Народног казалишта. Фотографијом се, са успехом, бавио и пре Другог светског рата. У току рата, од 1942, забележио је најдраматичније тренутке на преко 500 фотографија које су изузетно уметничко сведочанство о ослободилачкој борби. После ослобођења живи у Београду и краће време руководи балетом и опером у Народном позоришту. На филму је радио од 1946, када је био асистент совјетском редитељу А. М. Рому током снимања филма *У планинама Југославије*. Сниматељ је првог послератног југословенског играног филма *Славица*, Вјекослава Афрића, из 1947. До 1955. ствара неколико документарних филмова, а онда настају његова дугометражна играна остварења: *Њих двојица*, *Потрага*, *Кораца кроз магле*, *Госпођа министарка*, *Друг председник центарфор*, *Велика турнеја*, *Мачак под шљемом*, *Крвава кошуља*. Носилац је награде АВНОЈ-а, највећег друштвеног признања СФРЈ.

**GEORGIJE ŽORŽ SKRIGIN
(1910–1997)**

He was a film director, cameraman and master of art photography. He completed high school and ballet school in Zagreb. From the early Thirties, he was a member of the National Theatre in Zagreb. He dealt with photography successfully even before World War II. During the war, he recorded the most dramatic moments on over 500 photos, which present exceptional artistic testimony about liberation struggle. After liberation, he lived in Belgrade and for a short period of time he was at the head of ballet and opera in the National Theatre in Belgrade. He made films since 1946, when he was an assistant to the Soviet director A. M. Room during the shooting of the film *In the Mountains of Yugoslavia / В горах Југославији*. He was the cameraman in the first post-war film *Slavica* by Vjekoslav Afrić from 1947. He directed several documentary films, and since 1955 made his feature films: *Two Peasants*, *The Search*, *Steps in the Fog*, *The Minister's Lady*, *Comrade President the Centre Forward*, *The Grand Tour*, *The Tom-Cat Under the Helmet*, *The Bloody Shirt*. He received the greatest Yugoslav award of the Socialist Federative Republic of Yugoslavia – AVNOJ award.

ПОЛИЦА 1

1. Фото-апарат *Rolleiflex* аутомат (1939) (сл. 2)
2. Партизанска торбица и капа (сл. 1)

ПОЛИЦА 2

1. Сребрна плакета за изложбу фотографија *Четири државе у Дебрецину*, 1940.
2. Фотографски апарат *Zenit* (1980)
3. Медаља *Wilhelmina*, Фокус фото-салон, Амстердам, 1938.
4. Златна арена за стваралачки рад на филму *Славица*, Филмски фестивал у Пули, 1981. (сл. 3)
5. *Tungsram* Фото-клуба Загреб, 1940.

ПОЛИЦА 3

Женски акт (1939)
Георгије Жорж Скригин

SHELF 1

1. Camera *Rolleiflex* (1939) (fig. 2)
2. Partisan pouch and cap (fig. 1)

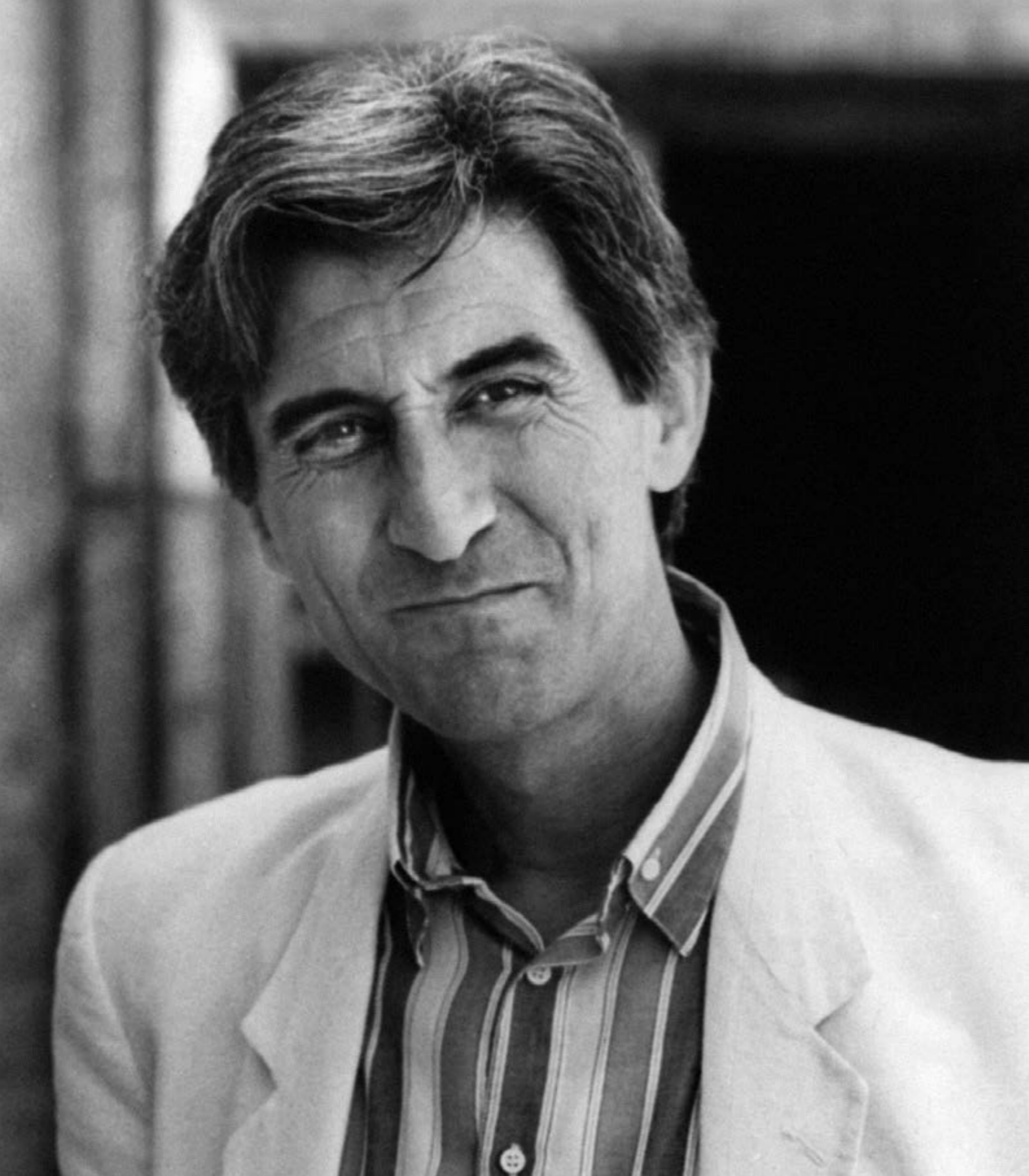
SHELF 2

1. Silver Plaque for the photo exhibition *Four states in Debrecen*, 1940
2. Camera *Zenit* (1980)
3. Medal *Wilhelmina*, Focus Photo Salon, Amsterdam, 1938
4. Golden Arena Award for creative work on the film *Slavica*, Pula Film Festival, 1981 (fig. 3)
5. *Tungsram* Award Photoclub Zagreb, 1940

SHELF 3

Female nude (1939)
Georgije Žorž Skrigin

ЉУБИША САМАРЏИЋ
(1936–2017)

Студирао је на Правном факултету у Београду, а затим глуму на Академији за позориште, филм, радио и телевизију у Београду. Глумачку афирмацију стекао је у филмовима и телевизијским серијама, у којима је одиграо више од 70 различитих улога. Почетком деведесетих основао је филмско предузеће *Синема дизајн*. Од његових многих филмских улога најзначајније су оне у остварењима: *Прекобројна*, *Дани*, *Девојка*, *Јутро*, *Штићеник*, *Битка на Неретви*, *Смрт господина Голуже*, *Живот је леп*, *Бомбаши*, *Специјално васпитање*, *Лагер Ниш* и многим другим. Значајне улоге одиграо је и у серијама: *Куда иду дивље свиње*, *Врућ ветар* и *Полицајац са Петловог брда*.

Последњих година бавио се продукцијом и режијом. За филмове *Небеска удица*, *Наташа* и *Мирис кише на Балкану* добио је велики број домаћих и међународних награда.

LJUBIŠA SAMARDŽIĆ
(1936–2017)

He studied at the Faculty of Law in Belgrade, and then acting at the Academy of Theatre, Film, Radio and Television in Belgrade. He became known as an actor by acting in films and TV series, in more than 70 different roles. At the beginning of 1990s, he founded a film company *Sinema dizajn (Cinema Design)*. Among his numerous roles, the most significant ones were realized in the following films: *The Extra One*, *The Girl*, *Morning*, *The Battle on the River Neretva*, *The Death of Mister Goluža*, *Life is beautiful*, *The Bomb Throwers*, *Special Education*, *Lager Niš* and many others. He also played significant roles in TV series: *Where Do Porcupines Go*, *Hot Wind* and *The Policeman from Petlovo brdo*.

In recent years he was engaged in production and directing. He received a great number of national and international awards for the films *Sky Hook*, *Nataša* and *The Scent of Rain in the Balkans*.

ВИТРИНА 1 — ДОМАЋЕ НАГРАДЕ

ПОЛИЦА 1

1. Шешир Црног Рока, кога је тумачио Љубиша Самарцић у телевизијској серији *Куда иду дивље свиње*

ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ ХЕРЦЕГ НОВИ

2. Златна мимоза за филм *Убиство с предумишљајем*, 1996. (сл. 5)
3. Златна мимоза за филм *Небеска удица*, 2000.
4. Златна мимоза за филм *Јесен стиже, дуњо моја*, 2004.
5. Александар Лифка за изузетан допринос европској кинематографији, Фестивал европског филма Палић, 2007. (сл. 3)
6. Лични предмети
7. Шешир Шурде из филма *Авантуре Боривоја Шурдиловића* (сл. 1)

ПОЛИЦА 2

1. Шешир из филма *Краљевски воз*

ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ У ПУЛИ

2. Златна арена за улоге у филмовима *Бомбаши*, *Представа Хамлета у Мрдуши Доњој* и *Сутјеска*, 1973.
3. Златна арена за најбоље епизодне улоге у филмовима *Доктор Младен* и *Црвена земља*, 1975.
4. Златна арена за најбољу епизодну улогу у филму *Специјално васпитање*, 1977.
5. Златна арена за главну улогу у филму *Рад на одређено време*, 1980. (сл. 2)

SHOWCASE 1 — NATIONAL AWARDS

SHELF 1

1. Hat of the Black Rock in the TV series *Where the Wild Boar Go*

HERCEG NOVI FILM FESTIVAL

2. Golden Mimosa for the film *Premeditated Murder*, 1996 (fig. 5)
3. Golden Mimosa for the film *Sky Hook*, 2000
4. Golden Mimosa for the film *Goose Feather*, 2004
5. Aleksandar Lifka Award for the outstanding contribution to the European cinema, the European Film Festival Palić, 2007 (fig. 3)
6. Personal items
7. Hat from the film *The Adventures of Borivoje Šurdilović* (fig. 1)

SHELF 2

1. Hat from the film *The Train to Kraljevo*

PULA FILM FESTIVAL

2. Golden Arena for the Best Leading Actor in the films *The Bomb Throwers*, *Acting Hamlet in the Village of Mrdusa Donja* and *The Fifth Offensive*, 1973
3. Golden Arena for the Best Supporting Actor in the films *Doctor Mladen* and *The Red Earth*, 1975
4. Golden Arena for the Best Supporting Actor in the film *Special Education*, 1977
5. Golden Arena for the Best Leading Actor in the film *Part-Time Work*, 1980 (fig. 2)

1

6. Златна арена за најбољу мушку улогу у филму *Сава мала*, 1982.
7. Златна арена за најбољу мушку епизодну улогу у филму *Кућа поред пруге*, 1988.
8. Златни печат Југословенске кинотеке за изузетан допринос кинематографији, 2012. (сл. 4)
9. Лични предмети

Клапа из филма
Јесен стиже, дуњо моја

6. Golden Arena for the Best Leading Actor in the film *Savamala*, 1982
7. Golden Arena for the Best Supporting Actor in the film *The House by the Railway Track*, 1988
8. Golden Seal of Yugoslav Film Archive for outstanding contribution to cinematography, 2012 (fig. 4)
9. Personal items

A Clapperbord from
the movie *Goose Feather*

ВИТРИНА 2 – ИНОСТРАНЕ НАГРАДЕ

ПОЛИЦА 1

1. Пехар Волпи за најбољег глумца, *Јутро*, Венецијански филмски фестивал, 1967. (сл. 6)

ПОЛИЦА 2

1. Midi Libre, награда публике за филм *Небеска удица*, Међународни медитерански филмски фестивал у Монпељеу, 2000.
2. Статуета за филм *Мирис кише на Балкану*, Међународни фестивал телевизијског играног филма ВМЕСТЕ, Јалта, 2013.
3. Гран при Кинотавр за филм *Точкови*, Међународни филмски фестивал, Сочи, 2000. (сл. 7)
4. Соренто, Ревија југословенског филма у Соренту, Туристичка организација, Напуљ, 1975.
5. *Premio comune Chianciano*, ТВ и филмски фестивал Кјанчано, Италија, 1983.
6. Гран при за филм *Наташа*, Интернационални филмски фестивал Црноморска звезда, Румунија, 2002.

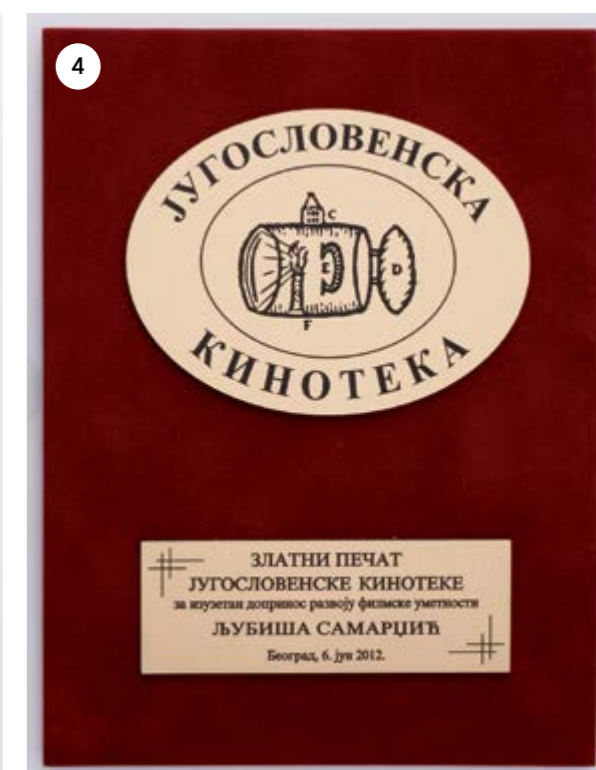
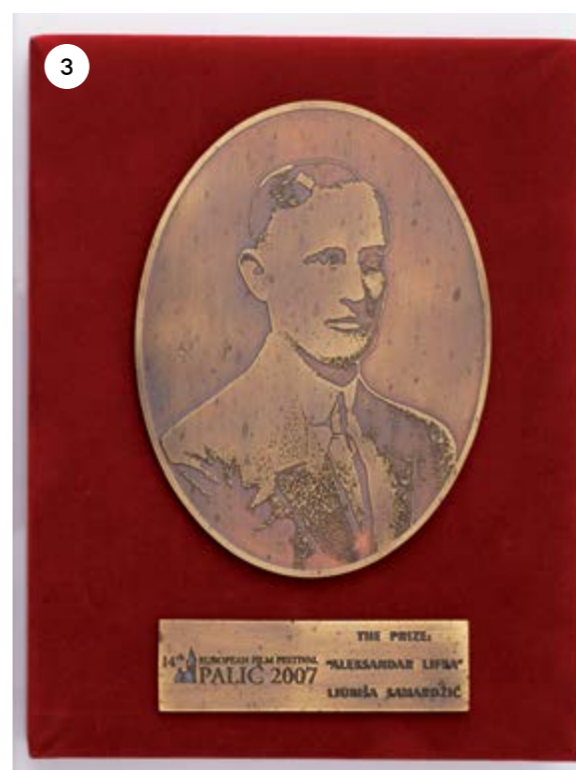
SHOWCASE 2 – INTERNATIONAL AWARDS

SHELF 1

1. The Volpi Cup for the Best Actor, the film *Morning*, Venice Film Festival, 1967 (fig. 6)

SHELF 2

1. Midi Libre, the audience award for the film *Sky Hook*, Festival International Cinéma Méditerranéen Montpellier, 2000
2. Statuette for the film *The Scent of Rain in the Balkans*, International Festival of TV Feature Films VMESTE, Yalta, 2013
3. Grand Prix Kinotavr for the film *Wheels*, International Film Festival in Sochi, 2000 (fig. 7)
4. Premio Sorrento, Revue of Yugoslav Film in Sorrento, Tourist Organization, Naples, 1975
5. Premio comune, TV and Film Festival Chianciano, Italy, 1983 (Teleconfronto Chianciano Terme – Italy)
6. Grand Prix for the film *Nataša*, International Film Festival Black Sea Star, Romania, 2002

5

6

БОРИСЛАВ ШАЈТИНАЦ (1943)

Студирао је на Академији ликовних уметности у Београду и на Академији лепих уметности у Паризу. Објављује цртеже и карикатуре у земљи и иностранству, а посебно у листовима *Телеграм* и француском *Харакири*. Радио је илустрације за многе књиге и крајем шездесетих година почео да се бави цртаним филмом. Дебитовао је филмом *Анализа*, и још познатијим *Извор живота*, који је радио с Николом Мајдаком. Следили су његови филмови награђени на фестивалима у Београду, Билбаоу, Оберхаузену, Кракову, Анесију и другим фестивалским приредбама: *Није тица све што лети*, *Искушење*, *Невеста*, *Дон Кихот*, *Black Power* и други. Интензивно се бави графиком, а посебно му је успешна књига *Приватни лавиринт*. Своје цртеже објављује у часописима *Луј*, *Трансатлантик* и *Плејбој*.

BORISLAV ŠAJTINAC (1943)

He studied at the Faculty of Fine Arts in Belgrade and at the Academy Beaux-Arts in Paris. He published sketches and caricatures in this country and abroad in the magazines *Telegram* and French *Harakiri*, as well as illustrations for many books. Since 1960s he has been engaged in cartoon films. He debuted with the film *The Analysis*, and with even more famous film *The Spring of Life*, which he did together with Nikola Majdak. This was followed by his films, which were awarded on festivals in Belgrade, Bilbao, Oberhausen, Krakow, Annecy and others: *Not Everything That Flies Is a Bird*, *Temptation*, *The Bride*, *Don Quixote*, *Black Power* and others. He intensively deals with graphics, and his book *Private labyrinth* was particularly successful. He publishes his sketches in magazines *Louis*, *Transatlantic* and *Playboy*.

ПОЛИЦА 1

1. Гран при Латерна магика за филм *Невеста*, Међународни фестивал анимираног филма, Анеси, 1971. (сл. 1)

ФЕСТИВАЛ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ДОКУМЕНТАРНОГ И КРАТКОМЕТРАЖНОГ ФИЛМА, БЕОГРАД

2. Сребрна медаља Београд за филм *Извор живота*, 1969.
3. Сребрна медаља Београд за филм *Није птица све што лети*, 1970.
4. Статуета Златно перо Београда

ПОЛИЦА 2

1. Бронзани Микелди, награда за филм *Искушење*, Међународни фестивал краткометражног филма, Билбао, 1971.

ФЕСТИВАЛ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ДОКУМЕНТАРНОГ И КРАТКОМЕТРАЖНОГ ФИЛМА, БЕОГРАД

2. Златна медаља Београд за филмове *Искушење* и *Невеста*, 1971. (сл. 3)
3. Сребрна медаља Београд за филм *Дон Кихот*, 1972.
4. Плакета Златно перо Београда
5. Златни Хуго за филм *Извор живота*, Међународни фестивал у Чикагу, 1969. (сл. 2)

SHELF 1

1. Grand Prix at Laterna Magica for the film *The Bride*, International Animated Film Festival, Annecy, 1971 (fig. 1)

THE YUGOSLAV FESTIVAL OF DOCUMENTARY AND SHORT FILM, BELGRADE

2. Silver medal Belgrade for the film *The Spring of Life*, 1969
3. Silver medal Belgrade for the film *Not Everything That Flies Is a Bird*, 1970
4. Golden Feather of Belgrade Statuette

SHELF 2

1. Bronze Mikeldi, the award for the film *Temptation*, International Short Film Festival, Bilbao, 1971

THE YUGOSLAV FESTIVAL OF DOCUMENTARY AND SHORT FILM, BELGRADE

2. Golden medal Belgrade for the films *Temptation* and *The Bride*, 1971 (fig. 3)
3. Silver medal Belgrade for the film *Don Quixote*, 1972
4. Golden Feather of Belgrade Plaque
5. The Gold Hugo for the film *Spring of Life*, Chicago International Film Festival, 1969 (fig. 2)

ПАВЛЕ ВУИСИЋ (1926–1988)

Студирао је на Правном факултету у Београду. У студентским данима бавио се новинарством. Почео је да глуми у Народном позоришту у Панчеву, а затим у Хумористичком позоришту у Београду. Средином педесетих година започиње филмску каријеру, током које ће наступити у више од стотину филмова. Један је од ретких професионалних глумаца који су остварили бројне запажене улоге у телевизијским филмовима и серијама. Међу њима су најпознатије *Више од игре* и *Камионције*. Од многих значајних улога на филму посебно се издвајају оне у остварењима: *Три корака у празно*, *Рафал у небо*, *Погон Б*, *Мачак под шљемом*, *Двоструки обруч*, *Догађај*, *Хајка*, *Бештије*, *Заседа*, *Салаш у Малом рити*, *Хороскоп*, *Мајстор и Маргарита*, *Ко то тамо пева*, *Маратонци трче почасни круг* и др. Добитник је највећих награда за глумачка достигнућа у нашој земљи.

PAVLE VUIŠIĆ (1926–1988)

He studied at the Faculty of Law in Belgrade. During studying, he dealt with journalism. He started acting in Pančevo, and then in Comedy theatre in Belgrade. In mid-1950s he started his film career, during which he performed in more than one hundred films. He is one of the rarest professional actors who had numerous roles in TV films and series, among which the most famous are *More than a Game* and *The Lorry Drivers*. The following roles particularly stand out among his many significant roles: *Three Steps into Emptiness*, *Shoot at the Sky*, *Oil, at Last!*, *The Tom-Cat Under the Helmet*, *The Double Encirclement*, *An Event*, *The Pursuit*, *The Ambush*, *The Farm in Mali Rit*, *Horoscope*, *The Master and Margarita*, *Who's That Singin' Over There*, *The Marathon Family* and others. He received the highest awards for his acting achievements in this country.

ПОЛИЦА 1

ФИЛМСКИ СУСРЕТИ НИШ

1. Гран при Ћеле-кула за улогу у филму *Размеђа*, 1973. (сл. 1)
2. Награда Славица за изузетан допринос уметности глуме у домаћем филму, 1983. (сл. 2)
3. Златна арена за улоге у филмовима *Хајка*, *Бештије*, *Повратак отписаних*, *Лептиров облак*, Филмски фестивал у Пули, 1977.
4. Златна плакета за успешан рад, Савез филмских радника Југославије, 1966.

ПОЛИЦА 2

1. Златна арена за улогу у филму *Три корака у празно*, Филмски фестивал у Пули, 1958. (сл. 3)
2. Цар Константин за улоге у филмовима *Хајка*, *Бештије*, *Повратак отписаних*, *Лептиров облак*, Филмски сусрети Ниш, 1977.
3. Сребрна плакета РТВ Београд
4. Шубара Орсона Велса из филма *Битка на Неретви*, поклон Павлу Вуисићу (сл. 4)

SHELF 1

FILM ENCOUNTERS FESTIVAL NIŠ

1. Grand Prix Skull Tower for the role in the film *The Crossroad*, 1973 (fig. 1)
2. Award Slavica for outstanding contribution to the art of screen acting, 1983 (fig. 2)
3. Golden Arena for the Best Leading Actor in the films *The Pursuit*, *Beasts*, *The Written Off Return*, *Butterfly Cloud*, 1977, Pula Film Festival
4. Golden Plaque for the successful work, Association of Filmmakers of Yugoslavia, 1966

SHELF 2

1. Golden Arena for the Best Leading Actor in the film *Three Steps into Emptiness*, Pula Film Festival, 1958 (fig. 3)
2. Emperor Constantine Award for roles in the films *The Pursuit*, *Beasts*, *The Written Offs Return*, *Butterfly Cloud*, 1977
3. Silver Plaque Radio Television of Belgrade
4. The fur hat worn by Orson Welles in the film *The Battle of Neretva*, a gift to Pavle Vuisić (fig. 4)

ПОЛИЦА 1

ФИЛМСКИ СУСРЕТИ НИШ

1. Сунчани сат, 1993. (сл. 1)
2. Награда Павле Вуисић за изузетан допринос уметности глуме у домаћем филму, 2003. (сл. 2)

ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ У ПУЛИ

3. Златна арена за улогу у филму *Жута*, 1973. (сл. 3)
4. Златна арена за улогу у филму *Ужичка република*, 1974.
5. Сребрна арена за улогу у филму *Горки део реке*, 1965.

ПОЛИЦА 2

1. Сребрна плакета РТВ Београд
2. Сребрна плакета Југословенске кинотеке за допринос развоју филма, 2001.
3. Кристална призма, национално признање у области кинематографије, Академија филмске уметности, 1994.
4. Златна клапа часописа *Нада* за најбољу глумицу Фестивала, Филмски сусрети Ниш, 1995.

SHELF 1

FILM ENCOUNTERS FESTIVAL NIŠ

1. Sundial, 1993 (fig. 1)
2. Pavle Vuisić Plaque for outstanding contribution to the art of acting, 2003 (fig. 2)

PULA FILM FESTIVAL

3. Golden Arena for the role in the film *The Yellow One*, 1973 (fig. 3)
4. Golden Arena for the role in the film *Guns of War*, 1974
5. Silver Arena for the role in the film *The Bitter Part of the River*, 1965

SHELF 2

1. Silver Plaque Radio Television of Belgrade
2. Silver Plaque of Yugoslav Film Archive for contribution to cinematography development, 2001
3. Crystal Prism, the most important professional award for cinematography, Academy of Film Art, 1994
4. Golden clapper of the magazine *Nada* for the best actress, Film Encounters Niš, 1995

РУЖИЦА СОКИЋ (1934–2013)

Глуму је дипломирала на Академији за позориште, филм, радио и телевизију у Београду. Дебитовала је на сцени Савременог позоришта, а затим постала чланица Атељеа 212. Одиграла је запажене улоге у телевизијским серијама: *Цео живот за годину дана*, *Рађање радног народа*, *Самци*, *Занати* и другим. Остварила је више од 50 улога у филмовима као што су *Горки део реке*, *Кад будем мртав и бео*, *Жута*, *Ужичка република*, *Чувар плаже у зимском периоду* и други. За свој стваралачки рад добила је више награда и признања.

RUŽICA SOKIĆ (1934–2013)

She graduated at the Academy of Theatre, Film, Radio and Television in Belgrade. She had her debut on the stage of the Contemporary Theatre, and then became a member of Atelje 212 Theatre. She had prominent roles in TV series: *Entire Life for One Year*, *The Birth of Working People*, *Singles*, *Crafts* and others. She had more than 50 roles in films, such as *The Bitter Part of the River*, *When I Am Dead and White*, *The Yellow One*, *67 Days / The Republic of Užice*, *The Beach Guard in Winter* and others. She received many awards and prizes for her creative opus.

ВЕЉКО ДЕСПОТОВИЋ
(1931–2013)

Био је филмски и телевизијски сценограф. Завршио је Архитектонски факултет у Београду. Углавном је радио на филму и телевизији, где је остварио своја најбоља сценографска решења. Почиње да ради 1950. као сценограф, реализатор и филмски архитекта. Своју прву самосталну филмску сценографију урадио је 1964. године за *Човека из храстове шуме*. Међу његове најзначајније филмске сценографије спадају оне за остварења: *Скупљачи перја*, *Биће скоро пропаст света*, *Усијање*, *Човјек кога треба убити*, *Ко то тамо пева*, *Дечко који обећава*, *13. јули*, *Велики транспорт*, *Давитељ против давитеља*, *Урнебесна трагедија*, *Сабирни центар*, *Лавиринт*. Био је ангажован и на изради сценографија за иностране и копродукционе филмове: *Дуги бродови*, *Џингис-кан*, *Виолиниста на крову*, *Гвоздени крст*. Радио је и сценографије за домаће и иностране ТВ серије: *Петорица отписаних*, *Павиљон 6*, *Рат и мир*, *Мама Лучија*. Добитник је великог броја награда и признања.

VELJKO DESPOTOVIĆ
(1931–2013)

He was a film and television set designer. He graduated from the Faculty of Architecture in Belgrade. He worked mostly on film and television, where he realized his best set designs. He started working in 1950 as set designer, associate director and film architect. His first independent film set design was done in 1964 for *The Man from the Oak Tree Forest*. His most significant film set designs are: *I Even Met Happy Gypsies*, *It Rains in My Village*, *Red Hotness*, *The Man to Kill*, *Who's That Singing Over There*, *The Promising Boy*, *13th July*, *Great Transport*, *Strangler vs. Strangler*, *The Tragic Burlesque*, *The Collecting Point*, *Labyrinth* and others. He was engaged in preparing set design for foreign and co-production films: *The Long Ships*, *Genghis Khan*, *Fiddler on the Roof*, *Cross of Iron*. He also prepared set designs for domestic and foreign TV series: *The Five Written Offs*, *Ward Six*, *War and peace*, *Mamma Lucia / The Fortunate Pilgrim*. He received a great number of awards and prizes.

ПОЛИЦА 1

1. Поклон Сема Пекинпа, за кога је радио на сценографији филма *Гвоздени крст* (сл. 1)
2. Фото-апарат *Gorizont* 35 mm

ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ У ХЕРЦЕГ НОВОМ

3. Златна мимоза за сценографију, *Лавиринт* и *Кордон*, 2003.
4. Златна мимоза за сценографију, *Јесен стиже, дуњо моја*, 2004.

ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ У ПУЛИ

5. Златна арена за сценографију, *Давитељ против давителја*, 1984.
6. Сребрна арена за сценографију, *Усијање* и *Човјек кога треба убити*, 1979. (сл. 3)
7. Лични предмети (сл. 2)

ПОЛИЦА 2

1. Лични предмети
2. Одливак знака Вељко Деспотовић (сл. 4)
3. Плакета за сценографију филма *Мис*, Смотра југословенске филмске сценографије, костима и музике, Младеновац, 1985.
4. Сребрна плакета Југословенске кинотеке за изузетан допринос кинематографији, 1999.
5. Годишња награда УЛУПУДС-а, 1973. (сл. 5)

SHELF 1

1. A gift from Sam Peckinpah, with whom he worked on the film *Cross of Iron* (fig. 1)
2. Camera *Gorizont*, 35 mm

HERCEG NOVI FILM FESTIVAL

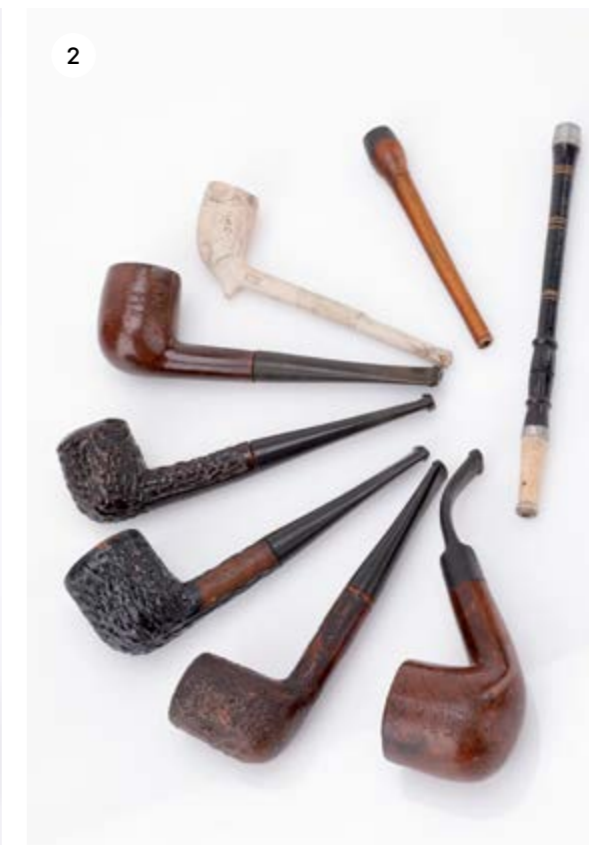
3. Golden Mimosa for the Best Production Design for the films *Labyrinth* and *The Cordon*, 2003
4. Golden Mimosa for the Best Production Design for the film *Goose Feather*, 2004

PULA FILM FESTIVAL

5. Golden Arena for the Best Production Design in the film *Strangler vs. Strangler*, 1984
6. Silver Arena for the Best Production Design in the films *Red Hotness* and *The Man to Kill*, 1979 (fig. 3)
7. Personal items (fig. 2)

SHELF 2

1. Personal items
2. Cast mould, Veljko Despotović (fig. 4)
3. Plaque for the set design in the film *Miss*, Revue of the Yugoslav film set design, costume design and film music, Mladenovac, 1985
4. Silver Plaque of the Yugoslav Film Archive for outstanding contribution to cinematography, 1999
5. Annual Award of ULUPUDS (the Association of Applied Arts, Artists and Designers of Serbia), 1973 (fig. 5)

4

5

МИОМИР ДЕНИЋ (1913–1996)

Своју наклоност према уметности првобитно је исказао у Уметничкој школи Бете и Ристе Вукановића. Уписује Технички факултет у Београду, али се ипак одлучује за сценографију у позоришту. После Другог светског рата, Филмска секција ВШ НОВ-а и ПОЈ-а ангажовала га је као техничког шефа да у Београду пронађе место и зграду за нову филмску индустрију. Затим је учествовао на пројектовању и обнови Народног позоришта и Мањежа. На филму је дебитовао још 1947. године у играном филму *Живјеће овај народ*. Радио је сценографије за више од 60 играних филмова, 40 телевизијских остварења и преко 600 сценографија у позоришту за драму, оперу и балет. Међу његове најпознатије филмске сценографије спадају оне за остварења: *Софка*, *Последњи колосек*, *Поп Ћира и поп Спира*, *Четири километра на сат*, *Марш на Дрину*, *Мирис пољског цвећа*. Добитник је две Златне арене за сценографију.

MIOMIR DENIĆ (1913–1996)

Miomir primarily showed his affinity towards art at the Art School of Beta and Rista Vukanović. He enrolled the Technical Faculty in Belgrade, but then decided to deal with set design in theatre. After World War II, the Film Section of NLA HQ hired him as a technical head to find in Belgrade a place and building for the new film industry. Then he participated in design project and renovation of the National Theatre and Manjež. He debuted on film in 1947 in a feature film *This people will live*. He prepared set designs for more than 60 feature films, 40 TV programmes and over 600 set designs in theatres for drama, opera and ballet. His most significant film set designs are in the following films: *Sofka*, *The Last Track*, *It Is Not Easy to Get Married*, *4 k.p.h.*, *The March on Drina*, *The Scent of Wild Flowers* and others. He received two Golden Arena Awards for the Best Production Design.

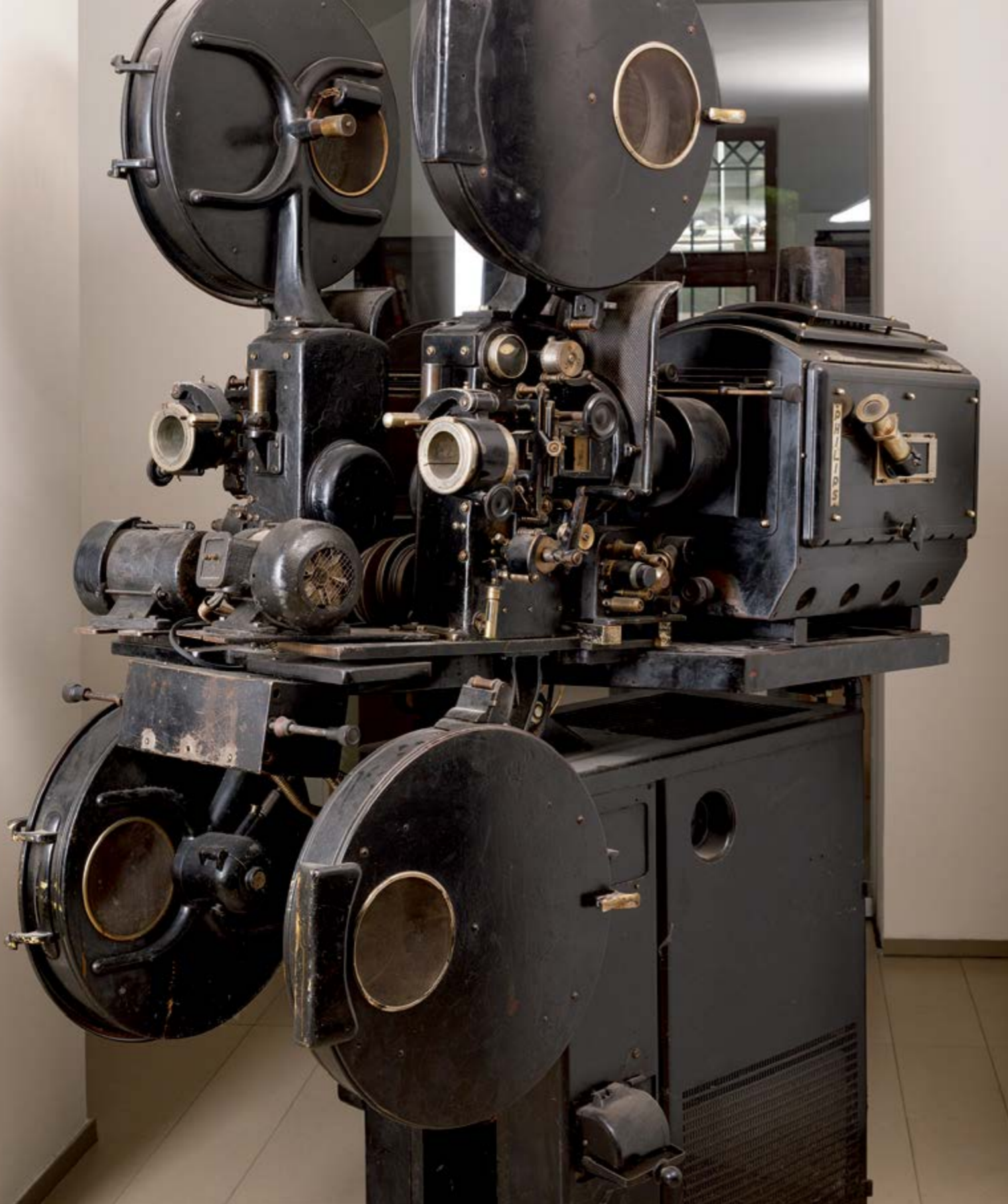
<p>1. ЖИВЈЕЋЕ ОВАЈ НАРОД (1947)
Режија: Никола Поповић
Згариште; акварел (сл. 1)</p> <p>2. СОФКА (1948)
Режија: Радош Новаковић
Трг; оловка</p> <p>3. ДЕЧАК МИТА (1951)
Режија: Радош Новаковић
Сценографија / Соба; оловка (сл. 5)</p> <p>4. ДЕЧАК МИТА (1951)
Режија: Радош Новаковић
Берза рада; оловка (сл. 2)</p> <p>5. ПОП ЋИРА И ПОП СПИРА (1957)
Режија: Соја Јовановић
Сценографија / Двориште; воштана боја</p> <p>6. ГОСПОЋА МИНИСТАРКА (1958)
Режија: Жорж Скригин
Салон; воштана боја (сл. 6)</p> <p>7. ПОТРАЖИ ВАНДУ КОС (1957)
Режија: Живорад Жика Митровић
Директорова канцеларија; акварел (сл. 7)</p> <p>8. ВЕТАР ЈЕ СТАО ПРЕД ЗОРУ (1959)
Режија: Радош Новаковић
Кабина крмароша; оловка (сл. 4)</p> <p>9. ДРУГ ПРЕДСЕДНИК ЦЕНТАРФОР (1960)
Режија: Жорж Скригин
Телефонска говорница;
технички цртеж – оловка</p> <p>10. РИМСКЕ ДЕВИЦЕ (1961)
Режија: Карло Лудовико Брагаља,
Виторио Котафави
Мост на Тамишу, пројекат за филм;
технички цртеж – туш и дрвене бојице (сл. 3)</p> | <p>1. THIS PEOPLE WILL LIVE (1947)
Director: Nikola Popović
Desolation; watercolour (fig. 1)</p> <p>2. SOFKA (1948)
Director: Radoš Novaković
The square; pencil drawing</p> <p>3. THE BOY MITA (1951)
Director: Radoš Novaković
The room; pencil drawing (fig. 5)</p> <p>4. THE BOY MITA (1951)
Director: Radoš Novaković
The labour market; pencil drawing (fig. 2)</p> <p>5. IT IS NOT EASY TO GET MARRIED (1957)
Director: Soja Jovanović
The yard; coloured wax technique</p> <p>6. THE MINISTER'S LADY (1958)
Director: Žorž Skrigin
The drawing-room; coloured wax technique (fig. 6)</p> <p>7. LOOK FOR VANDA KOS (1957)
Director: Živorad Žika Mitrović
Principal's office; watercolour (fig. 7)</p> <p>8. THE WIND STOPS BLOWING (1959)
Director: Radoš Novaković
The steersman cabin; pencil drawing (fig. 4)</p> <p>9. COMRADE PRESIDENT – CENTRE FORWARD (1960)
Director: Žorž Skrigin
Phone booth; technical drawing – pencil</p> <p>10. AMAZONS OF ROME / LE VERGINI DI ROMA (1961)
Directors: Carlo Ludovico Bragaglia,
Vittorio Cottafavi
The Bridge on Tamiš design, project for the movie;
technical drawing – ink and coloured pencils (fig. 3)</p> |
|---|---|

VI

ПОСЛЕДЊА БИОСКОПСКА
ПРЕДСТАВА

THE LAST CINEMA SHOW

**ПРОЈЕКТОР „ДВОГЛАВИ ОРАО”,
Филипс синема, Холандија, око 1930.**

Пројектор је уређај који у кинематографији служи за репродукцију снимљене слике и звука. Састоји се из више делова од којих су основни одмотавајућа и намотавајућа ролна, транспортни механизам, светлосни извор с оптичким делом и уређај за репродукцију звука. Пројектор врши синтезу низа фотограма које је регистровала филмска камера и на тај начин репродукује слику снимљеног објекта путем њене светлосне пројекције на платну. У сталној поставци Југословенске кинотеке посетиоци су у прилици да виде генезу пројектора из наше Техничке збирке – од реконструкције чаробне лампе и Едисоновог кинетоскопа, преко вишефункционалног кинематографа браће Лимијер, Местеровог кинетографа и „Филипсовог” пројектора са две главе, до салонског Молијер и Лисганг Ментор Малтезера. Чувени „Филипсов” двоглави пројектор пореклом из Холандије, који је настао почетком тридесетих година прошлог века, нашао је своје место у новој сталној поставци Југословенске кинотеке. Познато је да се у кино-кабини морају налазити два кино-пројектора приликом пројекције филма с филмске траке. Између два светска рата многе компаније које су се бавиле израдом пројектора тежиле су да развију модел који ће имати две главе, два објектива, а једно постоље, један исправљач, једну хаубу, управо ради уштеде средстава, јер тада више не би требало куповати два пројектора за кино-кабину.

Један од таквих примера је и пројектор марке „филипс” који је у сталној поставци Југословенске кинотеке. Куриозитет представља чињеница да се управо тај пројектор налазио у кино-кабини биоскопа „Косово” (пређашњи биоскоп „Унион”), у чије се просторије уселио Музеј Југословенске кинотеке 1952. После неколико година Југословенска кинотека набавиће два пројектора на угаљ, такође марке „филипс”, који се и дан-данас налазе у кино-кабини Музеја, а који су прерађени са угља на ксенон током првог великог реновирања Музеја од 1986. до 1991. године. „Филипсов” двоглави пројектор пребачен је средином шездесетих година у кино-кабину Архива Југословенске кинотеке, где је до средине седамдесетих година XX века служио у истраживачке сврхе како нашим стручним сарадницима тако и другим заинтересованима који би долазили да гледају филмове из нашег богатог фондуца.

**PROJECTOR "PHILIPS TYPE 1
DOUBLE POSTE",**
Philips Cinema, the Netherlands, ca. 1930

In cinematography, projector is a device which serves to reproduce recorded images and sound. It consists of several parts, of which the basic ones are unwinding and winding film rolls, transport mechanism, source of light with optical parts and a device for sound reproduction. Projector does a synthesis of an array of photograms registered by film camera and in this way reproduces an image of filmed object through its light projection on the screen. In permanent exhibition of the Yugoslav Film Archive, visitors have the opportunity to see the genesis of projectors from our Technical Collection – from the reconstruction of the Magic Lamp and Edison's kinoscope, through the multifunctional cinema of the Lumière Brothers, Messter's cinematograph and the "Philips" projector with two heads, to the salon Moliere and Lisgang Mentor Maltesera. The famous "Philips" *double-headed* projector (Philips Type 1 Double Poste) originates from the Netherlands, and which was created in the early 1930s, has found its place in the new permanent exhibition of the Yugoslav Film Archive. It is known that there must be two cinema projectors in the cinema booth, when it comes to the projection of a film from a film strip. Between the two world wars, many projector companies sought to develop a projector model that would have two heads, two lenses, and one stand, one rectifier, one hood, precisely in order to save money due to the previous purchase of two projectors for a movie booth.

One such example is the "Philips" projector on permanent display of the Yugoslav Film Archive. The curiosity related to this subject is that it was located in the cinema cabin of the "Kosovo" cinema (former "Union" cinema), in whose premises the Museum of the Yugoslav Film Archive moved in 1952. After a few years, the Yugoslav Film Archive would purchase two coal projectors, also of the Philips brand, which are still in the Museum's cinema booth, and which were converted from coal to Xenon during the first major renovation of the Museum between 1986 and 1991. "Philips" *double-headed* projector was transferred to the cinema booth of the Archives of the Yugoslav Film Archive in the mid-1960s, where it served for research purposes until the mid-1970s, both for our film associates and interested parties who would come to watch films from our rich museum holdings.

КИНО-ОПЕРАТЕР

Кино-оператер је особа која из кино-кабине обавља пројекцију филма. Он провера стање копије пре приказивања и евентуално спаја ролне филмске траке. Током пројекције контролише оштрину, висину и осветљеност пројектоване слике, као и квалитет и јачину звука у сали. После пројекције премотава филмску траку на почетак припремајући је за следеће приказивање.

У кино-кабини се, поред најчешће два пројектора (чијим се наизменичним укључивањем избегавају паузе током пројекције), налазе и тонски појачивачи, премотачи за филмску траку, прекидачи за осветљење у дворани, где је публика, и покретање завесе испред пројекционог платна, као и одвојен део – кабина за титловање. Савремени носачи дигиталне слике захтевају и савремену технологију за пројекцију филма, те се у данашњим биоскопима користи савремена опрема.

PROJECTION OPERATOR

Projection Operator is a person who operates a film projector from the projection booth. He checks the film copy before screening and possibly connects film strip rolls. During the projection, he controls sharpness, height and luminosity of the projected image, as well as the quality and volume in the cinema. After the projection, he rewinds the film strip to its beginning, and thus prepares it for the next screening.

There are two projectors in the projection booth (intermissions during the screening are avoided by alternate switching on the projector), sound amplifiers, winding machines for film strip, switches for lights in the cinema where audience is seated, and drawing curtains in front of the screen, and as a separate part – a subtitling booth. Contemporary devices for digital images also require contemporary technology for film screening, so contemporary equipment is nowadays used in cinemas.

ФИЛМСКИ ПРОЈЕКТОР KN4, ISKRA,
Словенија, 1965. Формат траке 35 mm

FILM PROJECTOR KN4, ISKRA,
Slovenia, 1965, Film format 35 mm

ПРЕМОТАЧ ЗА ФИЛМСКУ ТРАКУ
Формат траке 35 mm

WINDING MACHINE FOR FILM STRIP
Film format 35 mm

JUGOSLOVENSKA
KINOTEKA
BEOGRAD

IMA ČAST DA VAS POZOVE NA PRIKAZIVANJE
FRANCUSKIH FILMOVA U OKTOBRU 1951 GOD.
JEDNO MESTO ZA SVE ČETIRI PRIREDBE 100 DINARA

Ime

Zamena

JUGOSLOVENSKE KINOTEKE KINOTEKA

ULAZNICA

15
časova

→

6	mesto
red	1

DESNO

K

KINOTEKA

časova

←

LEVO

KINOTEKA

MUZEJ JUGOSLOVENSKE KINOTEKE KINOTEKA

ULAZNICA

10	mesto
----	-------

MUZEJ JUGOSLOVENSKE KINOTEKE

13
časova

ULAZNICA

→

8	mesto
red	3

DESNO

MUZEJ JUGOSLOVENSKE KINOTEKE KINOTEKA

21
čas

ULAZNICA

←

7	mesto
red	7

LEVO

K

KINOTEKA

Изабрана литература SELECTED LITERATURE

- Babac, Marko, ur. *Leksikon filmskih i televizijskih pojmova I*, Univerzitet umetnosti, Naučna knjiga, Beograd, 1993.
- Babac, Marko, *Kino-klub „Beograd”*, Jugoslovenska kinoteka, Beograd, 2001.
- Babac, Marko, *Boško Tokin: novinar i pisac*, I-II, Matica srpska, Novi Sad, 2009.
- Bartolome Herrera, Beatriz, *Moving image and institution: Cinema and the museum in the 21st century*, University of Cambridge, 2011.
- Belan, Branko, *Sjaj i bijeda filma*, Epoha Zagreb, Zagreb, 1966.
- Benjamin, Walter, *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*, In: *Illuminations*, Ed. by Hannah Arendt, trans. by Harry Zohn, from the 1935 essay, Schocken Books, New York, 1969.
- Benjamin, Valter, *Jednosmerna ulica*, Bratstvo-jedinstvo, Novi Sad, 1989.
- Boglič, Mira, *Almanac of Croatian film*, The Association of Film Workers of Croatia, Zagreb, 1971.
- Boglič, Mira, *Film kao sudbina*, Matica hrvatska, Zagreb, 1988.
- Bottomore, Stephen, "Cinema Museums – A Worldwide List", *Film History* 18: pp. 262–273, 2006.
- Brenk, France, *Nacrt povijesti jugoslavenskog filma*, u: Georges Sadoul, *Povijest filmske umjetnosti*, Naprijed, Zagreb, 1962.
- Bruno, Giuliana, *Public Intimacy: Architecture and the Visual Arts*, Massachusetts Institute of Technology Press, Cambridge, 2007.
- Van Praët, Michel, *The Modernity of the Museum: Sharing and Creating Knowledge Through Confrontation with the Material Evidences of the Past and the Present*, *Museum International*, 71:1–2, 38–47, DOI: 10.1080/13500775.2019.1638025, 2019.
- Vasiljević, Maja, *Filmska muzika u SFRJ, između politike i poetike*, HERAedu, Beograd, 2017.
- Vojnov, Dimitrije, *Novi srpski film - odjeci i reagovanja*, TFT: teatar, film, televizija, Službeni glasnik, Beograd
- Volk, Petar, *Istorija jugoslovenskog filma*, Beograd: Institut za film, Ljubljana: Partizanska knjiga, 1986.
- Волк, Петар, *Српски филм*, Институт за филм, Београд, 1996.
- Volk, Petar, *20. vek srpskog filma*, Institut za film, Beograd, 2001.
- Волк, Петар, *Именар српског филма*, Фонд „Милан Ђоковић”, Београд, 2008.
- Gavrilović, Darko, *Jugoslovenski partizanski film u Srbiji i Hrvatskoj – danas i nekad*
- Gavrilović, Ljiljana, *Nepostojeće nasleđe zemlje koje nema*, u: *Ogledi u jugoslovenskom kulturnom nasleđu: okviri konstruisanja jugoslovenskog kulturnog nasleđa* (ur.) Ivan Kovačević. Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Etnološka biblioteka, Beograd, 2012.
- Gilić, Nikica, *Uvod u povijest hrvatskog igranog filma*, Leykam international, Zagreb, 2010.
- Goulding, Daniel J, *Jugoslovensko filmsko iskustvo, 1945–2001: oslobođeni film*, V.B.Z. Zagreb, 2004.
- Groff, Steven, "Museological Cinema: An Ideal Approach to a Modern Art Form", *Museum Studies Theses*. 11, 2017.
- Daković, Nevena, *Balkan kao (filmski) žanr: slika, tekst, nacija*, Fakultet dramskih umetnosti; Institut za pozorište, film, radio i televiziju, Beograd, 2008.
- Daković, Nevena, *Slike bez sećanja: trauma, film, transmisija*, Fakultet dramskih umetnosti, Beograd, 2020.

- Dalle Vacche, Angela, *Film, Art, New Media: Museum Without Walls?*, Palgrave MacMillan, New York, 2012.
- Đerić, Zoran, *Srpski i hrvatski film: pretpostavke za pisanje istorije nacionalnih, odnosno državnih kinematografija*, Novi Sad: Grafomarketing, Zagreb: Dijalog, 2008.
- Đerić, Zoran, *Novi ratni filmovi u Srbiji, Hrvatskoj i BiH*, u: *Култура полиса: часопис за неговање демократске политичке културе*, Нови Сад: Удружење за политичке науке СЦГ, Огранак у Новом Саду : Stylos, god. 8, br. 15: 275–286, 2011.
- Erdei, Ildiko, *Film kao artefakt: „Nešto između” Srđana Karanovića*, *Etnoantropološki problemi*, god. 12, sv. 4: 985–1011, DOI:10.21301/eap.v12i4.2, 2017.
- Zelenović, Radoslav, Gavrik, Vlastimir, Lalić, Vladislav, Babac, Marko, *Vek filma*, SANU, Jugoslovenska kinoteka, Beograd, 1995.
- Јовићевић, Драган, *Нација, жанр*, Филмски центар Србије, Београд, 2021.
- Jovičić, Stevan, *Film kao istorijski izvor*, Jugoslovenska kinoteka, Beograd, 1995.
- Karanović, Srđan, *Srđan Karanović*, Beograd: Centar film; Kragujevac: Prizma; Ljubljana: Slovenska kinoteka, 2000.
- Kosanović, Dejan, *Uvod u proučavanje istorije jugoslovenskog filma*, Univerzitet umetnosti, Beograd, 1976.
- Kosanović, Dejan, *Počeci kinematografije na tlu Jugoslavije: 1896–1918*, Institut za film: Univerzitet umetnosti, Beograd, 1985.
- Kosanović, Dejan, *Leksikon pionira filma i filmskih stvaralaca na tlu jugoslovenskih zemalja 1896–1945*, Beograd: Institut za film : Jugoslovenska kinoteka : Feniks film, 2000.
- Kosanović, Dejan, *Milenko Karanović, prvi direktor Jugoslovenske kinoteke, pionir filmske arhivistike i širenja filmske kulture*, Jugoslovenska kinoteka, Beograd, 2004.
- Kosanović, Dejan, *Kinematografija i film u Kraljevini SHS / Kraljevini Jugoslaviji 1918–1941*, Filmski centar Srbije, Beograd, 2011.
- Kukuljica, Mato, *Prvi koraci Kinoteke Hrvatske pri Arhivu Hrvatske*, *Arhivski vjesnik*, Vol. 21–22, No. 1, 1979.
- Lameris, Bregt, *Film Museum Practice and Film Historiography*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2017. DOI: <https://doi.org/10.1515/9789048526741-009>
- Lazarević Radak, Sanja, *Film i politički kontekst: o jugoslovenskom i srpskom filmu*, Mali Nemo, Pančevo, 2016.
- Levi, Pavle, *Raspad Jugoslavije na filmu: estetika i ideologija u jugoslovenskom i postjugoslovenskom filmu*, Biblioteka XX vek : Knjižara Krug, Beograd, 2009.
- Marković, Goran, *Češka škola ne postoji*, Prosveta: Altera, Beograd, 2009; 2. izd. Laguna, Beograd, 2020.
- Mairesse, François, *The Definition of the Museum: History and Issues*, *Museum International*, 71:1–2, p. стр. 152–159, 2019.
- Metlić, Dijana, *Film kao virtualni prozor*, Zbornik Seminara za studije moderne umetnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, (6), pp.111–120, 2010.
- Metlić, Dijana, *Stenli Kjubrik: između slikarstva i filma*, Filmski centar Srbije, Beograd, 2013.
- Метлић, Дијана, *Љубомир Мицић и филмске теме у часопису Зенит*, Зборник Народног музеја, Историја уметности = Recueil du Musee national, Histoire de l'art, [online] 23(2), p.стр. 159–175, 2018.
- Munitić, Ranko, *Srpski vek filma*, Institut za film, Aurora, Beograd, 1999.
- Novaković, Slobodan, *Čovek, medij*, Prometej, Novi Sad, 1998.
- Nikodijević, Milan, *Zabranjeni bez zabrane: zona sumraka jugoslovenskog filma*, Jugoslovenska kinoteka, Beograd, 1995.
- Pavičić, Jurica, *Kriza i nakon nje: hrvatski film od devedesetih do danas*, *Reč: časopis za književnost i kulturu*, br. 6: 215–222, 2001.
- Pavičić, Jurica, *Pregled razvoja postjugoslavenskih kinematografija*, *Sarajevske sveske*, br. 21/22, 2008.
- Pavičić, Jurica, *Klasici hrvatskog filma jugoslovenskog razdoblja*, Hrvatski filmski savez, Zagreb, 2017.
- Peterlić, Ante, gl.ur. g.a, *Filmska enciklopedija 1, A–K*, Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, 1986.
- Peterlić, Ante, *Filmska enciklopedija 2, L–Ž*, Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, Zagreb, 1990.
- Pogačić, Vladimir, *Jugoslovenska kinoteka 1949–1964*, Jugoslovenska kinoteka, Beograd, 1969.
- Polimac, Nenad, *Leksikon YU filma*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2016.
- Radojević, Mira, *Jugoslovenska ideja kao deo jugoslovenskog kulturnog nasleđa*, u: *Ogledi o jugoslovenskom kulturnom nasleđu: okviri konstruisanja jugoslovenskog kulturnog nasleđa* (ur.) Ivan Kovačević, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Etnološka biblioteka, Beograd, 2012.
- Radosavljević, Veljko, *Sjaj crnog: prilog za bolje razumevanje jednog razdoblja srpske kinematografije*, Filmski centar Srbije, Beograd, 2019.
- Savković, Miroslav, *Kinematografija u Srbiji tokom Drugog svetskog rata: 1941–1945*, FDU, Institut za pozorište, radio i televiziju, Beograd, 1994.
- Sandahl, Jette, *Addressing Societal Responsibilities Through Core Museum Functions and Methods: The Museum Definition, Prospects and Potentials*, *Museum International*, 71:1–2, IV–V, DOI: 10.1080/13500775.2019.1638016, 2019.
- Слијепчевић, Боса, *Kinematografija u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini: 1896–1918*, Univerzitet umetnosti : Institut za film, Beograd, 1982.
- Tirnanić, Bogdan, *Crni talas*, Filmski centar Srbije, Beograd, 2008.
- Cere, Rinella, *An International Study of Film Museums*, Routledge, New York, 2021.
- Čolić, Milutin, *Jugoslovenski ratni film*, Beograd: Institut za film: Titovo Užice: Vesti, 1984.
- Čolić Banzić, Una, *FEST: zaveštanje od četiri slova [hrabri novi svet – prvih pola veka 1970–2020]*, Biblioteka grada Beograda, Beograd, 2020.
- Šakić, Tomislav, *Hrvatski film između nacionalizirane i nacionalne kinematografije, 299–335*, Zagreb: FF press, 2014.
- Škrabalo, Ivo, *Između publike i države: povijest hrvatske kinematografije: 1896–1980*, Znanje, Zagreb, 1984.
- Škrabalo, Ivo, *101 godina filma u Hrvatskoj: 1896–1997*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1998.
- Škrabalo, Ivo, *Hrvatska filmska povijest ukratko: (1896–2006)*, V.B.Z, Zagreb, 2008.

АУТОРИ ИЗЛОЖБЕ / EXHIBITION AUTHORS:

Група аутора Југословенске кинотеке /

Group of authors from the Yugoslav Film Archive

**АРХИТЕКТУРА И ТЕХНИЧКА РЕАЛИЗАЦИЈА
ИЗЛОЖБЕНЕ ПОСТАВКЕ / ARCHITECTURE AND
TECHNICAL REALIZATION OF THE EXHIBITION:**

Иван Мангов, Весна Оровић / Ivan Mangov, Vesna Orović

**ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН И ВИЗУЕЛНИ ИДЕНТИТЕТ
ИЗЛОЖБЕНЕ ПОСТАВКЕ / GRAPHIC DESIGN
AND VISUAL IDENTITY OF THE EXHIBITION:**

Браћа Буразери – Никола Радојчић, Исидора Томић /

Braća Burazeri – Nikola Radojčić, Isidora Tomić

ИЛУСТРАЦИЈЕ / ILLUSTRATIONS:

Душан Стокић / Dušan Stokić

КОНЗЕРВАЦИЈА / CONSERVATION:

Ивана Стевановић / Ivana Stevanović

**СТОЛАРСКО-ЗАНАТСКИ РАДОВИ /
CARPENTRY AND JOINERY WORKS:**

YuGod

**МОЛЕРСКО-ГИПСАРСКИ РАДОВИ /
DRYWALL WORKS AND PAINTING:**

Incored

РАСВЕТА / LIGHTING:

BSC professional

ПРЕВОД / TRANSLATION:

Агенција Пероло, Београд / Perolo Agency, Belgrade

ШТАМПА / PRINT:

Big Print, Београд / Big Print, Belgrade

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

069.51:791(497.11)(083.824)
791(091)(083.822)

НАШ музеј филма : стална поставка Југословенске кинотеке / [аутори текстова Миља Јеленић ... [и др.]] ; [илустрације Душан Стокић] ; [фотографије предмета Јована Тодоровић и Владан Милисављевић] ; [превод Натали Бјељац] = Our film museum : the permanent exhibition of the Yugoslav Film Archive / [authors of the texts Milja Jelenić ... [et al.]] ; [illustrations Dušan Stokić] ; [object photos Jovana Todorović and Vladan Milisavljević] ; [translation Natali Bjeljac]. - Београд : Југословенска кинотека = Belgrade : Yugoslav Film Archive, 2021 (Нови Сад : Сајнос = Novi Sad : Sajnos). - 369 стр. : фотогр. ; 23 cm

«Поставка је отворена поводом 70 година од оснивања Југословенске кинотеке ...» -->
Увод. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Тираж 200. - Стр. 11-17: Увод / Југослав Пантелић,
Миља Јеленић. - Библиографија: стр. 367-369.

ISBN 978-86-83513-47-5

1. Јеленић, Миља, 1987- [аутор]
а) Југословенска кинотека (Београд). Стална поставка -- Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 54617097

